NOTES

क्रिया काण्डः

from beginning

श्री प्रत्याभिज्ञा –
क्रिया काण्ड:

19 August 1968

Page 1 - ...

(1)

यः → सर्वेषामात्मत्वेन प्रसिद्धः, श्रीमान → अहं विमर्शाख्य महास्वातन्त्र्यरूप माहेश्वर्य युक्तः, अत एव गौर्याः → अति निर्मलाया अस्या एव शक्तेः, पतिः → शक्तिमत्त्वेन स्थितत्वाद भर्तृरूपः विमर्शानिर्भर प्रकाश इति यावत्॥

परमृतम् → निजस्वरूपाख्यं पूर्ण सत्यं वस्तु, नः → स्वांशभूतानां परिमिताहंविषयाणां प्रमातॄणाम्, प्रकटयतु → देहादिन्यक्कारेण निजस्वरूपतया स्फुरणशीलं करोतु, येन ते स्वात्मानं तद्रूपं तदैश्वर्ययुक्तं च अनुभवन्ती इति भावः। स कः? यो गौरीपतिः विततः → सर्व व्यापकश्च असौ विशदश्च → संक्रान्त भाववृन्द-कृतलेपराहित्येनातिनिर्मलश्च "यः" स्वात्मा-प्रकाशाख्यो निज आत्मा, स एव प्रतिबिंब सहिष्णुत्वेनादर्शः, तस्मिन्।

परम् → सर्वविषयत्वेन पूर्णाम्, क्रियासरितम् → ज्ञानशक्तिः पुष्टीभावरूपां करणशक्तिमेव नदीम्, प्रकटयति → प्रतिबिंबभावेन बहिः स्फुरणशीलां करोति, अन्यथा भासमानत्वायोगात्। सरितं कीदृशीम्? मातृरूपाः → ग्राहकरूपाः ये स्वांशाः रुद्रक्षेत्रज्ञरूपाः, परिमितप्रमातार इति यावत्, ते च प्रमेयाणि च — तत् विषयीभूतं ग्राह्यजातं च, तान्येव तटद्वयम् — आश्रियविषयरूपं तीरद्वयं, तत्र, तन्मध्ये इति यावत्।

P.T.O

2nd Revision began on 29/1/59

Revision 20/8

19/8

1/

सा = [illegible] → श्रीमान् = [illegible] — [illegible]

गौरी पतिः = [illegible] — [illegible] — [illegible]

कान्त = [illegible]   परे = [illegible] → [illegible]

नः प्रकटयतु = [illegible]

सा → [illegible]   वितत = [illegible] — [illegible] — [illegible]

विमर्शः = [illegible] → [illegible] — [illegible]

स्वात्म = [illegible]   आदर्शे = [illegible] —

स्वशक्ति = [illegible] — [illegible]

रस = [illegible]   उज्ज्वला = [illegible] —

→ = [illegible]

प्रकटयति = [illegible]   यौ = [illegible]

मातृ = [illegible] — [illegible]   प्रमेय = [illegible] — [illegible]

तटद्वये = [illegible]

(1) बहुतर भवद् = بہت ہونے والی (دوسری صورت کرما روپ میں)

भङ्गी = رچنائیں — ملک — کال آدی روپ میں ظاہر کرنا

क्रियासरितं परां = بہنے والی کریا روپ ندی

اس کو جو کوری نئی رچنے والی ورشن میں پرکٹ کرتا ہے

यत्र विश्रान्तिमासाद्य चित्रं क्रीडाविजृम्भितम् ।
क्रिया शक्तिः प्रियात्यन्तं दर्शयेत्तं स्तुमः शिवम् ॥२॥

स्तमः शिवम् = ہم اس شِو کی ستائش کرتے ہیں — پرارتھنا کرتے ہیں

ویاکھیا

यत्र = جہاں جو کرم روپ विश्रान्तिमासाद्य = وشرانت — قرار پا کر

चित्रे = انوکھے، نانا پرکار کے آشچریہ جنک

क्रीडा विजृम्भितम् = کھیل کا پھیلاؤ — کال آدی روپ

क्रियाशक्तिः = جس کی کریا شکتی جو प्रिया

کی پیاری ہے — جو اس کی

1 अत्यन्तं = زیادتی سے दर्शयेत्तं = دکھلائے

جو بہت زیادہ شکتی سے دکھلائے وہ گیہ بھیشن تھے جب یہ شکتی صرف میں ہی تھی اور شتر اپنی اسی طرح کی

अथ = اس کے بعد — گیان اور وچار کے بعد

क्रियाप्राप्तिस्वरूपं = ورش شکتی کا سروپ — گیان اور وچار میں مختصر سے کہہ کر

विततत्य निर्णेतुम् = اب اس کی تفصیل سے نرنے کرنے کو

अधिकारान्तरम् = دوسرا اور وچار کرنا دوسری بات

आरभ्यते = شروع کیا جاتا ہے

तत्र = اس اور وچار میں श्लोकोऽष्टकेन = ۸ اشلوکوں سے

"एतस्त्व........." = اس اس شلوک سے

इत्यादिना = اس سے شروع لے کر ".......यद्वभास्यते....."

इत्यन्तेन = اس انت والے شلوک تک

परमेश्वरे = جو پرمیشور میں ہے

परमार्थिता: = وہ شکتی درشٹی سے

अक्रमा क्रिया = کرم رہت کریا ہے

وہ ادی کا ہی صرف اوپر کی ہے۔

2/ परिमित सांसारिक प्रमातृ गत क्रम

پریمت ویش پرماترتہ — وہ جس میں سنساری پرماتاؤں کا وہ کرم =

अवभासन योगात् = اسکے آبھاسن میں معلوم ہونے سے

सक्रमापि च = اس سے کریا شکتی کرم یکت بھی

इति

بنتی ہے -

इति उपपाद्यते = اس طرح یہ سمجھوں سے سدھ کیا جائے گا -

तथाहि = وہی دکھلائیں -

श्लोकेन = پہلے شلوک سے

उक्त पूर्व पक्ष प्रतिक्षेपः = جو پہلے ادھیکار میں پوروپکش کی سمجھا گیا - جس سمجھ کا نراکرن اس شلوک سے کیا جاتا ہے

ततः = اسکے بعد

श्लोकत्रयेण = دوسرے شلوک سے

2

सक्रमत्वाक्रमत्व = ترتیب اور بے ترتیب ہونے کا
विवेकः = وچار

ततः श्लोकद्वयेन = اس کے بعد ۲ شلوکوں سے ترتیب کے
क्रमस्वरूपनिरूपणम् = سروپ کا نروپن کیا ہے

ततः श्लोकद्वयेन = اس کے بعد ۲ شلوکوں سے ترتیب اور بے ترتیب ہونے کا
सक्रमत्वाक्रमत्व = وشے کا وچار دکھلایا ہے

यो विषयविभागः
विषयविभागे च सति = اگر وشیوں کی تقسیم ہی ہے
वस्तुतः एकत्रैव = مگر دراصل سب کچھ ایک ہی پرماتما پر

ترتیب اور بے ترتیب دونوں کی → तयोः = ان دونوں کا विश्रान्तिः = قرار

इति = ایسے श्लोकेन = اس شلوک سے نروپن
کیا گیا ہے
निरूप्यते
इति तात्पर्यम् = یہ ہے مطلب اس آہنک کا
आह्निकस्य ॥

2/ श्लोकार्थस्तु = اس کے بعد شلوک کا ارتھ نروپن
निरूप्यते کرتا ہے

तत्र = وہاں - پہلے کہے ہوئے पूर्वोक्तो = جو کہہ آئے ہیں
گیان کے معاملہ میں

ज्ञानशक्तिसमर्थेन = اس میں جو گیان شکتی سے ہو کی

جس طرح سے کہا گیا ہے کہ گیان شکتی
اسی ایک پر پرماتما ہو دوسرے اور سب
اسی سے کیا ہوا

उपयोगिनि = وچار - بلہڑی

प्रमेये = پرمے - ایک پرماتما सिद्धे

وہ جب سدھ ہوا

प्रमेयान्तरमपि = یعنی دوسرا پرمے بھی

अयत्नतः सिद्धम् - محنت کے بغیر سدھ ہو جاتا ہے = اسی طرح دوسرے پرمے بھی
سدھ ہوا - سدھی سے پرماتما کی سدھی
گیان شکتی کا سمرتھی اسی پر پرماتما
کرتا ہی سدھی ہو جاتی -

इति अधिकरण = اس طرح ادھیکرن کے سدھانت
सिद्धान्तादेशा - سدھی
दर्शयति॥ ایک پرماتما ہی سب کی
دکھلائی جاتی -

جس طرح نیائیوں نے کہا ہے کہ پرماتما جب
سدھ ہوا - تو سب چیزوں کی سدھی ہو گئی سے یعنی ہے -

१

अत एव यदप्युक्तं
क्रिया नैकस्य सत्क्रमा।
एकेत्यादि प्रतिक्षिप्तं
तदेकस्य समर्थनात् ॥१॥

अत एव = اسی لئے اسی وجہ سے यदपि = جو بھی उक्तं = کہا ہے
"[illegible] وہ ایک ہی نہیں ہوتی ہے" [illegible] - وہ پورے طور پر [illegible] گیا ہے اور وضاحت ہیں

کیا → न क्रिया = کرنا न = نہ
एकस्य = ایک ہی نہیں ہے ایک سے کرنا نہیں ہے
نہ یہ ایک کا ہے
सत्क्रमा = وہ کرم ہوتے ہیں
एकेत्यादि بیان کرنا → یہ جو وضاحت کیا ہے جو
प्रतिक्षिप्तं = دور کیا گیا وہ پورے طور پر اس کا [illegible] ایک ہی ہے اور
اس کی तत् एकस्य = اس ، ایک ، کی مدد کرنے سے
समर्थनात् =

यत = ; तावत् उक्तं = [illegible] کہا ہے
[illegible]

[illegible] ज्ञानान्येव = یعنی अनुभव-विकल्पादि
انوبھو - وکلپ - آدی

3 भिन्नानि = جدا جدا — न तेषाम = نہیں ہے ان کا

आश्रयोऽस्ति = ان کا آسرا [illegible]

काश्चित् = کوئی نہیں ہے

संस्काराद् च स्मृतिः सिद्धा = سنسکار سے ہی سمرتی سدھ ہے

ज्ञाने च जडे चेत = اگر گیان جڑ ہے

न अर्थस्य प्रकाशः = تو ارتھ کا پرکاش نہیں ہو سکتا

अजडे चेत = اگر گیان نہ جڑ ہو

देशकाल संकोच वैकल्यात = تو دیش کال کے سنکوچ نہ ہونے سے [illegible]

आत्मतत्त्वात = جو گیان [illegible] آتم تتو سے ہے

← अभिन्नमिति = اس آتم تتو سے یہ گیان ابھن ہے

[illegible]

तत = وہاں — तावत प्रतिक्षिप्त = اس سے کو [illegible] کیا گیا

3/4

کو ہو کر رہ گیا

(یہ گیان اور وکلپ ہیں
کیا نہ جا سکتا ہے)

पत्ते بن جاتے ہیں اور جو بیرونی وکلپ گیان

भिन्नानामनुसवादीनामुप = وہ جو کھنڈ کھنڈ اور نانا شی ہیں

ان کی جدا جدا نہ سدھ ہو سکتی - = نہ سدھ ہو سکتی

वितत्य दर्शितत्वात् = اسی گیان اور وکلپ میں دکھلایا ہے وکلپ کو بنا گیا -

न च संस्कारमात्रात् = نہ ہی جو ہوتے ہیں سنسکار سے

स्मृति : سنسکار سے ہی سمرتی ہے

इत्येतदप्युक्तम् = نہ ہی وکلپ بنایا گیا ایک ہی

لیا

अजडमेव च असंकुचितरूपं = نہ جڑ - نہ سنکوچ والے گیان

ज्ञाने - وہ ایک ہی گیان ہے

پرتیبودھم

तत् = اسی کا وہ स्वातन्त्र्य = جو سواتنترتا ہے

अवभासित = اسی سے بھاسن میں آیا ہوا

ज्ञेय = گیی - جو جاننے میں - گیان کو دکھاوے

उपरागवशात् तु = اس میں رنگ بھرنے والے سے (یہ سب سواتنتر شکتی نے کیا)

अस्य संकोचावभास = اس گیان کو اس سے بنا ہوا

इत्यपि दर्शितं = نشان کا احساس آ ... یہ بھی سواتنتر شکتی ہی کو ہے
= یہ بھی وکلپ کا گیان

5 यतः = کیونکہ — न केवलम् = صرف اتنا ہی نہیں

अतो हेतुकलापात् = ان سب کارنوں سے — گیان شکتی کا سمرتھن کرنے والے سبھی ہیتوؤں سے — صرف

گیان شکتی کے دوش [illegible] ज्ञानशक्ति चोद्यानि = گیان شکتی کے جو دوش

निवारितानि = دور کئے گئے — [illegible] گیان شکتی کے [illegible]

= [illegible]

[illegible] यावत् = جہاں تک

[illegible] क्रियाशक्ति = کریا شکتی [illegible] — अत एव हेतुजातात् = کریا شکتی کا سمرتھن کرنے والے

विषयाण्यपि दूषणानि = [illegible]

अपसारितानि = ہٹائے گئے

इति अपिशब्दार्थः = [illegible]

[illegible] एका क्रिया क्रमिका = وہ ایک کریا [illegible] — [illegible] 3.

कथम् च = [illegible]

आश्रयस्य = اس کا [illegible]

एकस्वभावत्वे सति = وہ ایک ہی آشرے [illegible]

घटते — [illegible]

[illegible]

[illegible] 12

5 इति यदुक्तं = اس طرح جو کہا گیا ہے   तथा = اسی طرح ویسا ہی

तत्र तत्र स्थिते ...... = اس جگہ اس جگہ رکھے ہوئے ہونے پر

(بہرحال) [...] - جو وہ ہوا - وہ تو ایک رہنے والا ہوا - وہ کس طرح ایک رہنے والا ہوا

इति च यदुक्तं तदपि प्रतिक्षिप्तमेव = اور جو کہا گیا وہ بھی رد کیا گیا

यत इयति = چونکہ اتنی بات میں

= پہلی بات میں पूर्वपक्षे इयदेव = اتنا ہی کہ

जीवितम् = زندگی ہے   एकम् = ایک ہے

अनेकस्वभावं = مختلف قسم کے سبھاؤ والا کथं स्यात् इति = کیسے ہو سکتا ہے

तत्र च = اور وہاں   उक्तं = جواب دیا گیا ہے، کہا گیا ہے

6 चित्स्वभावस्य दर्पणस्येव = جس طرح آئینہ ... چت کے سبھاؤ والا ہے

[illegible]

एकतानपबाधनेन = [illegible]

आभासभेद संभवे = [illegible]

क इव विरोध इति = [illegible]

तस्मात् प्रत्यभिज्ञान बलात् = [illegible]

[illegible]

एकोऽपि असौ = [illegible]

पदार्थात्मा स्वभावभेदान् = [illegible]

विरुद्धान यावत् = [illegible]

अङ्गीकुरुते = [illegible]

तावत् ते = [illegible]

विरोधादेव = [illegible]

क्रमरूपतया = [illegible]

विभासमाना = [illegible]

5 तमेक क्रियाश्रयं = [illegible]

संपादयन्ति 8 = [illegible]

इति ततश्च = [illegible] संबन्धादीनामपि [illegible]

उपपत्तिरिति = [illegible]

7/9 ननु च = [illegible] क्रमिकत्वमेव = [illegible]

क्रियायाः स्वरूपं = [illegible]

क्रमश्च = [illegible] कालकलनाहीने = [illegible]

चिन्मये = [illegible] भगवति = [illegible] नास्ति = [illegible]

इति कथं = [illegible] प्रस्य = [illegible] साम्भवेत = [illegible]

इत्याशङ्क्याह [illegible]

[illegible]

सक्रमत्वं च लौकिक्याः
क्रियायाः कालशक्तितः।
घटते न तु शाश्वत्याः
प्राभव्याः स्यात्प्रभोरिव ॥२॥

सक्रमत्वं च = [illegible] लौकिक्याः क्रियायाः = [illegible]

कालप्राशिक्तिः = [illegible] घटते = [illegible]

न तु = نہیں کہ प्राशस्त्या = [illegible] प्रामाण्या = [illegible]

तस्यात् = [illegible] प्रमोरिव = [illegible]

उत्क्षिपति = [illegible] अपक्षिपति = [illegible]

हस्तम = ہاتھ इति ये पूर्वोत्तरे = [illegible]

क्षणा = [illegible] ते क्रमवन्त: = [illegible]

—

तत्र = [illegible] येषां = جن کا त एव = وہی

"क्रिया कारणादानामिव" = [illegible]

तेषां = ان کا सा = [illegible]

सक्रमा = [illegible] प्रत्यक्षेणैव भाति = [illegible]

ये तु = لیکن جو मन्यन्ते = مانتے ہیں

तथा भूत = [illegible] परिदृश्यमान = [illegible]

रूप भेदः = [illegible] संपादिका = [illegible]

या = جو असौ = یہ

काचित् = کوئی [illegible] अतीन्द्रिया = [illegible]

* आभासानाम् ....→ नीलपीताद्याभासनां तस्य बाह्यभूमौ प्रमातृविव- (15) यद्विच्छेदनम् स्वविशिष्टताकारणेन अन्योन्यता भेदनम् यीकरणम्, तत्र यत् समर्थत्वं [illegible] तद्रूपात् ॥

6/7

हस्तगता = [illegible] प्राप्तिव्यापारात् = [illegible]

बोधरूपा = [illegible]

[illegible] — नित्यानुमेया = [illegible] तस्याः = [illegible]

केवलं = [illegible] पूर्वापरीभूतत्वम = [illegible]

[illegible] अनुमीयते = [illegible]

इति = [illegible] लौकिक्याः = [illegible]

क्रियायाः = [illegible] सक्रमत्वे = [illegible]

[illegible] कालप्राप्तेः = [illegible]

[illegible] आभासाविच्छेदन = [illegible]

* प्रदर्शन सामर्थ्य रूपात् = [illegible]

पारमेश्वरत = [illegible] प्राकृताविशेषात् = [illegible]

[illegible] घटते = [illegible] → उपपद्यते = [illegible]

या = [illegible] तु = [illegible] प्रभो = [illegible]

[illegible] संबन्धिनी = [illegible] तदव्यातिरिक्ता = [illegible]

क्रियाशक्तिः = [illegible] — [illegible]

शाश्वती = [illegible] कालेन = [illegible]

कालकृतपरिच्छेदरहिता ← अस्पृष्टा = [illegible] तस्याः = [illegible]

* السّا نہیں کہ اُسکی سکرمکتا کا ہونا ہے

2 सक्रत्वम् अस्ति =

इति = یہ کہنا   संभावनापि नास्ति = جو سمجھا جا سکے ایسی بھی نہیں ہے

यथा = جیسے کہ   प्रभो = اے مالک

सक्रमत्वम् = سکرمک ہونا   असंभाव्यं = نہ سمجھا جا سکے

तथा = ویسے ہی   तस्या अपि = اُس کا بھی — اُس کا سکرمک ہونا بھی ہے

उक्तं हि = کہا بھی ہے

"हस्तस्य सक्रमत्वे तद्गतापि क्रिया तथा स्यात्"

ہاتھ کے سکرمک ہونے پر اُس میں ہونے والی کریا بھی ویسی ہی ہوتی ہے

8/9 ननु = پر کیوں   कालो = کال جو ہے   विशेषणभावम् = خصوصیت کی حالت کو

उपगच्छन् = جاتا ہوا   भावे = اُن پدارتھوں کو   स्वेन रूपेण = اپنی شکل سے — یعنی کال سوروپ سے ہی

अवच्छिनत्ति = جدا کرتا ہے (یعنی تمیز دیتا ہے)   तत्र = مگر اُس ہونے پر

कोऽसौ = کون ہے   कालो नाम = کال ہے

इत्याशङ्क्याह = یہ شنکا کر کے کہتے ہیں

8

कालः सूर्यादिसंचार-
स्तत्तत्पुष्पादिजन्म वा
शीतोष्णे वाथ तल्लक्ष्यः
क्रम एव स तत्त्वतः ॥२॥

कालः = کال [illegible] → सूर्यादि = سورج چاند [illegible] संचारः = [illegible]

[illegible] तत् तत् = [illegible] पुष्पादि = پھول [illegible] जन्म वा = [illegible]

[illegible] शीत उष्णे = [illegible] वा अथ [illegible] तत् लक्ष्यः = [illegible]

[illegible] क्रम एव सः = [illegible] تک کال [illegible] तत्त्वतः = دراصل [illegible]

[illegible]

ये = جو इयत्तया = [illegible] परिनिष्ठिता = [illegible]

आभासाः = [illegible] सिद्धाः = [illegible]

तद्यथा = [illegible] चन्द्रसूर्यादीनां = [illegible]

सहकारमल्लिकाकुटजादीनां = [illegible]

शीतोष्णादेः = [illegible]

परभृतमद = [illegible] विलासादेः = [illegible]

त एव 'कालः' = [illegible]

[illegible]

यतो = چونکہ [illegible] अपरिनिष्ठित = [illegible]

गमन पठनादि = جانا اور پڑھنا [illegible] तैरियत्तया = [illegible]

परिनिष्ठीयते = [illegible] परिवर्तितैरिव = [illegible]

कनकं = [illegible] स एव च = [illegible]

सूचीदीनां = [illegible] स्वभावविशेषः = [illegible]

तत्त्वतः = [illegible] परमार्थतः क्रमो = [illegible]

न अन्यः कश्चित क्रमो नाम = [illegible]

क्रम एव च कालो = [illegible]

न अन्योऽसौ कश्चित = [illegible]

इति = एवकारो = [illegible] एव [illegible]

भिन्नाभिन्नक्रमो = [illegible] योज्यः =

यौगपद्यमपि = [illegible]

अवभासयो = [illegible]

अपरावभास = [illegible] अपेक्षाया = [illegible]

क्रम एव = [illegible]

चिरक्षिप्रादिधीरपि = [illegible]
[illegible]

اس کا مطلب ہوا

فرق پیدا ہونا سب

10 विततान्यत्व = - تیزی - پھیلاؤ   वशात = کی وجہ سے

आभासभेदे = اگر ان میں بھید ہوا   क्रमरूप एव = ترتیب کی صورت ہی

परत्वापरत्व = پرانا - نیاپن وقت کا   बुद्धिरपि = بدھی بھی

स्फुटत्वादिना = پرکٹ آدی سے   तत्रैव = اسی میں

इति = اس طرح   तेन तेन = ان ان سے

प्रतिमान = ناپا گیا → वतीक =   तुल्येन = برابر

सूर्यसंचारादिनां सह = سورج کی چال وغیرہ کے ساتھ

मीयमानो = ناپا جاتا ہوا   हेमस्थानीयो = سونے کی جگہ پر → معیار

دو देवदत्ताभासस्य = دیودت کا بھاس

वैचित्र्यभेदे = بھید میں عجیب   इत्थम् उच्यते = کہا جاتا ہے

— "दिवसं गच्छति" = "دن جاتا ہے" یعنی

ननु = پر کہتے ہیں   एवं = اس طرح   कालो नाम = کال نامی چیز

भावस्वभावभूत एव अस्तु = بھاؤں کا سوبھاؤ ہی ہو
- کال نام اگر ہے - اگر بھاؤں کا سوبھاؤ ہی ہے تو ... - ... بنا رہے

का असौ कालशक्तिः = کون سی کال شکتی - کیا ہے وہ

इत्याशङ्क्याह = ایسا شک کر کے کہتے ہیں -

اگر کال ... - کال ... کال شکتی کون سی ہے - ہے

11

क्रमो भेदाश्रयो भेदो-
ऽप्याभाससदसत्त्वतः।
आभाससदसत्त्वे तु
चित्राभासकृतः प्रभोः ॥४॥

क्रमो भेदाश्रयः کرم جو ہے وہ بھید آشرے ہے

आभास सदसत्त्वतः
भेदोऽप्य ~~आभास~~ - بھید بھی آبھاسوں میں سد اور اسد ہونے سے ہے =

आभास सद् असद् तत्त्वे तु آبھاسوں کا جو ہونا اور نہ ہونا ہے

चित्राम भासकृतः [illegible] = प्रभो = سوامی

وہ آبھاس ضد تو بھید کو بھی کرتا ہے -
اور شکتی میں بھی ہوتا ہے -

इह = اس جگہ میں स्वभावभेदमात्रे = [illegible]

[illegible] यदि = جب क्रमात्मा कालः = [illegible]

तदा = تو तदङ्गुली चतुष्टयं = تو انگلیاں چار [illegible] भिन्नस्वभावम् = جو بھن بھن سوبھاؤ کی ہے

Here the four fingers which are of different natural constitution, would constitute separate points of time.

اس لیے یہ انگلیاں بھن بھن ہیں -

इति भिन्नकाल भवेत = تو ہے بھن بھن کال [illegible] -

तस्मात् = اسی لیے अरुणाभासस्य = لال رنگ آبھاس [illegible]

सद्भावः = [illegible] स्फुटप्रभापुञ्जस्य च =

(ہونا ہے) (پرکٹ جو جو پرکاش ہے)

اس وقت ارن آبھاس کا
ہونا ہے -

سویرا

[illegible]

असद्भाव: = [illegible] इत्येवंभूतौ = [illegible]

योः = २ भेद, आभाससद्भावासद्भावाभ्याम् = [illegible]

[illegible]

अनुप्राणित: = [illegible] तत्कृत: = [illegible]

क्रम: = [illegible] → कालात्मा = [illegible]

तौ च = [illegible] आभासानां = [illegible]

भावाभावौ = [illegible] न = نہیں

बाह्यहेतुकृतौ = [illegible]

इति - [illegible] विस्तायी उपपादितम् = [illegible]

इति = [illegible] य एव = [illegible] संवित्स्वभाव = [illegible]

आत्मा = [illegible] स्वप्नसंकल्पादौ = [illegible]

आभासवैचित्र्यनिर्माणे = [illegible]

[illegible]

प्रभु: = [illegible] → प्रभविष्णु = [illegible]

इति = [illegible] स्वसंविदितस्तत = [illegible]

[illegible]

एव = तौ = [illegible] भवत: = [illegible]

स हि = [illegible] आत्मनि = [illegible]

नीलादीन = [illegible] आभासान = [illegible]

12 आभासयन् = [illegible] चित्रतया = [illegible]

[illegible] अपारिमेयया = [illegible] भासयति = [illegible]

तथा हि = [illegible]

[illegible] लोहिताभासं = [illegible] घटाभासम् = [illegible]

उन्नताभासं = [illegible] ह्रदाभासं च = [illegible]

सामानाधिकरण्येन = [[illegible]] [illegible]

घटाभासं = [illegible] पटाभासं च = [illegible]

पृथक्त्वावभासेन = [illegible]

अन्योन्यत्र = [illegible] आभासाभावेन = [illegible]

स्वात्मनि = [illegible] तु =

एकरसेन [illegible] आभासेन = [illegible]

इयाति च = [illegible] न क्रमस्य उदय = [illegible]

[illegible] यदा तु = [illegible] शरदाभासं = [illegible] [illegible]

हेमन्तताभासेन च = [illegible]

[illegible] सर्वथैव = [illegible] शून्यम् = [illegible] - [illegible]

आभासयति = [illegible]

हेमन्ताभासं च = [illegible]

शरदाभासेन = [illegible]

[illegible]

13 तदा = [illegible] कालात्मा क्रमः = [illegible]

उक्तिश्रुति = [illegible] इति सेयम = [illegible]

इत्थं भूता = [illegible] आभास वैचित्र्य : [illegible]

प्रथनशक्ति = [illegible] "भगवतः कालशक्तिः"

[illegible]

इत्युच्यते = [illegible]

[illegible]

चित्राभासकृत्त्वमेव स्फुटयति

[illegible]

मूर्तिवैचित्र्यतो देश-

क्रममाभासयत्यसौ ।

क्रियावैचित्र्यनिर्भासात्

कालक्रममपीश्वरः ॥५॥

मूर्तिवैचित्र्यतो = [illegible]

देशक्रमम् = [illegible] आभासयति [illegible]

ईश्वरः

असौ = [illegible] क्रियावैचित्र्य [illegible] निर्भासात् [illegible]

अपि

कालक्रमम् = [illegible] ईश्वरः = [illegible]

[illegible]

13/14 पदार्थस्य = پدارتھ کی स्वरूप मूर्ति: = اپنا روپ اور صورتی

तस्या = اس کا यत् = جو

वैचित्र्यं = رنگا رنگی विभेद: = ویبھید

तद्यथा = جیسا کہ गृहमिति = گھر

अन्यत् स्वरूपे = اس کا اپنا روپ प्राङ्गणमिति अन्यत्: = آنگن اور

विपणिरिति अन्यत् = بازار - اس کا

देवकुलमिति अपरम् = دیوتا کا مندر

उद्यानमिति अन्यत् = باغ

अरण्यमिति = جنگل तदितरत = اس کے سوا

तस्मात् = اس वैचित्र्यात = ویچترتا

आभास्यमानात् = ... देशरूपो = اس کا

दूरादूर = دور دور विततत्वावितितत्वादि: = ...

क्रमो = ترتیب भगवता अवभास्यते = ...

यदा तु = جب गाढप्रत्यभिज्ञा प्रकाशबलात् = ...

तदेव = وہ इदं = یہ

हस्तस्वरूपे = ... इति =

प्रतिपत्तौ = جاننے میں मूर्तेन भेद: = ...

अथ च = اور پھر   अन्यान्यरूपत्वे = [illegible]

भाति = [illegible]   तदा =   एकस्मिन् = [illegible]

स्वरूपे =   यदन्यत् = [illegible]   अन्यत्रूपे =

तद्विरोधवशात् = [illegible]   असहभवत्क्रिया = [illegible]

इति उच्यते =

तस्या = اس کا   यत् = جو   वैचित्र्यं = [illegible]

परिमित = [illegible]   अपरिमितरूपतात्मकं = [illegible]

तदेकानुसंधानेन = [illegible]

फलसिद्ध्यादि = [illegible]   निबन्धनवशात् = [illegible]

यथारुचि = [illegible]   चर्चितेन = [illegible]

निर्भासयन् = [illegible]   कालरूपं = [illegible]

क्रममेव = [illegible]   भासयति = [illegible]

न चैतत वाच्यम् = [illegible]

एकस्वरूपस्य = [illegible]   कथम् = کیسے

अन्यत् = [illegible]   अन्यद्रूपमिति = [illegible]

यतो = کیونکہ   न असौ = [illegible]

कश्चित् = کوئی   भावो = [illegible]

य एव = [illegible]   विकल्प्यते = [illegible]

15 [illegible] संविदेव = [illegible] हि = [illegible] तथा भाति = [illegible]

तथाभासनमेव च = [illegible] ([illegible])

अस्या = [illegible] ऐश्वर्यम् = [illegible]

नहि = نہیں भासने = [illegible] विरोधः = [illegible]

कश्चित् प्रभवति = [illegible]

स हि = [illegible] सुखदुःखादेभासनकृत एव = [illegible]

[[illegible]] [illegible]

तथा = [illegible] भासनाभाव एव = [illegible]

हि = विरोधतत्त्वम् = [illegible]

एतत् = یہ अपिशब्देन = [illegible] 'अपि'

ईश्वरशब्देन च = [illegible]

दर्शितम् =

10/9 ननु = [illegible] एवम् = [illegible] आभासविषयाभ्यामेव = [illegible]

[[illegible]] [illegible]

देशकालक्रमाभ्यां = [illegible]

भवितव्यम् = [illegible] अनाभासश्च = [illegible]

16

- प्रमाता = پرماتا   स हि न कस्यचित् आभासते =
وہ پرماتا کسی کو بھاسمان نہیں ہے۔ وہ ویدی کسی سے ہوتا ہے۔

تمام کو — तस्य = اس پرماتا کو   सर्वं = سب کچھ   आभाति यतः = بھاستا ہے
ततश्च = [illegible]   तौ प्रमातारौ = [illegible]
कथं = کس طرح   दृश्येते च = [illegible]

'अभवम्, अहं भवामि, भविताऽस्मि' = [illegible]
[illegible]

[illegible]

इति = 'गृहे तिष्ठामि, अरण्ये, देवगृहे"
یا گھر میں یا جنگل یا مندر میں [illegible]

इति च = [illegible]   स्वयं = خود
देशकालक्रमशून्यस्य = [illegible]
किं दूरं = [illegible]   किं अन्तिकं = [illegible]
किं वर्तमानं = [illegible]   किं अतीतं किं भावि =
[illegible]

इति = [illegible]   प्रमात्राश्रयो = [illegible]
भावेष्वपि = [illegible]   क्रमो न युक्तः =
[illegible]   [illegible]

[illegible]

17 न च = [illegible] प्रमातृनिरपेक्षेष्वपि = [illegible]

तेषु = [illegible] स्वात्मनि = [illegible]

दूरत्वादि = [illegible] भूतत्वादि वा = [illegible]

तदेतत = [illegible] समर्थयितुम आह = [illegible]

[illegible]

सर्वत्राभास भेदोऽपि
भवेत्कालक्रमाकरः ।
विच्छिन्नभासः शून्यादे-
र्मितुर्भातस्य नो सकृत ॥ ६ ॥

देशक्रमोऽपि भावेषु
भाति मातुर्मितात्मनः ।
स्वात्मेव स्वात्मना पूर्णा
भावा भान्त्यमितस्य तु ॥ ७ ॥

[illegible] सर्वत्र = [illegible] आभास भेदोऽपि = [illegible] भवेत = [illegible]

[illegible] कालक्रम = [illegible] आकरः = [illegible] आकरः = [illegible] mine

विच्छिन्नाभासः = [illegible] → یعنی शून्यादे मातुः = شونیہ وغیرہ [illegible]

भातस्य = [illegible] नो सकृत = [illegible]

देशक्रमोऽपि = [illegible] भावेषु = [illegible] भाति = [illegible]

मातृमितात्मनः = [illegible]

स्वात्मैव = [illegible] स्वात्मना = [illegible]

पूर्णो = [illegible] भावः = [illegible] भात्यमः = [illegible]

आश्रितस्य = [illegible]

सर्वेषु वस्तुषु = [illegible] एकानेकरूपेषु = ایک اور انیک [illegible]

यः = [illegible] कालात्मा क्रमः = [illegible]

तस्य च आकारः = [illegible]

उत्पत्तिनिबन्धनम् = [illegible]

इति = [illegible] व्याख्यात आभासस्य = [illegible]

भावाभावकृतो भेदः = [illegible]

स शून्यप्राणबुद्धिदेहादेः भवति = [illegible]

इति संभाव्यते = [illegible]

यतः = [illegible] स शून्यादे = [illegible]

[illegible]

 [illegible]

14/19 विच्छिन्नभाः = [illegible] नहि तस्य भासनं स्वरूपं = [illegible]

[illegible] – नीलादिवत् जडत्वात् = [illegible]

अपि तु = [illegible] संवित्स्फुरणस्य भासनं = [illegible]

तत् = [illegible] यदा अस्य नास्ति = [illegible]

→ यथा = [illegible] सुप्ते देहस्य = [illegible] → [illegible]

संसारयात्रा = [illegible] पतितत्वे = [illegible]

शून्यस्य = [illegible] प्राणादिः = [illegible] → [illegible]

तदा अस्य = [illegible] भासनं = باسن

[illegible] विच्छिद्यते = [illegible] इति = [illegible]

[illegible] आभाससद्भावः = [illegible] असत्भावकृत = [illegible]

[illegible] ← भवामि = [illegible] युवदेहाभासरूप = [illegible]

इति = सच्च = [illegible] यतः = [illegible]

प्रमाता = [illegible] अहंभावसमावेशनात् = [illegible]

अपरिपूर्णात् = [illegible] अतएव = [illegible] ([illegible])

उदितकालक्रमत्वम् = [illegible]

भावेष्वपि = [illegible] कालक्रमम् = [illegible]

आभासयति = [illegible]

20 'योऽहं बालोऽभवं तत्सहभावी घटाभासोऽपि अभवत्'

[illegible Urdu gloss]

[margin: illegible Urdu note]

इति, = न तु यः = [illegible] सकृत = [illegible]

विभात = [illegible] इति = [illegible] अनया = [illegible]

[margin: illegible] वाचोयुक्त्या = [illegible] अविच्छिन्नभासन : = [illegible]

प्रमाता = [illegible] संविद्रूप: = [illegible]

तस्य = [illegible] स्वात्मनि = [illegible]

कालक्रम: = [illegible] नापि = [illegible]

तदपेक्षया = [illegible] वेद्ये = [illegible] भावजाते = [illegible]

[margin: illegible Urdu note] तद्धि = [illegible] तत्र = [illegible] अभेदेन भाति = [illegible]

सर्वे = [illegible] देशक्रमोऽपि = [illegible]

मितात्मन: = [illegible]

परिच्छिन्नस्वरूपस्य = [illegible]

शून्यादे: = [illegible] देहान्तस्य = [illegible]

स्वात्मनि भाति = [illegible]

'इह तिष्ठामि' = [illegible]

इति = स्वापेक्षया च = [illegible]

२०/२ भावेष्वपि = [illegible] यत् = [illegible]

मम- संयोग = [illegible] पारिमित्येन = [illegible]

वर्तते = [illegible] तदन्तिकम् = [illegible]

[illegible] इतरत् = [illegible] दूरम् इति = [illegible]

[illegible] अमितस्य = [illegible] स्वरूपेयत्ता = [illegible]

शून्यस्य = [illegible] तु =

संवित्तत्वस्य = [illegible] भावः = [illegible]

स्वात्मना = [illegible] अहंभावेन = [illegible]

यतो = [illegible] भान्ति = [illegible]

ततः = [illegible] पूर्णा = [illegible] →

→ अपरिच्छिन्न = [illegible] स्वरूपेयत्ताकाः = [illegible]

यतः = [illegible] स्वात्मा = [illegible] तस्य = [illegible]

तथाभूत एव = [illegible]

[illegible] } इति = समुच्चयोममा = [illegible]

तदुक्तं = [[illegible]]

[illegible] → "अपूर्वापरं हि इदं मूर्तितः क्रियातश्च सर्वतः पूर्णम्"

[illegible]

[illegible]

२।

इति = क्रियाप्रसङ्गात = [illegible]

इह = [illegible] कालक्रम = [illegible]

~~प्राका~~ प्राकरणिको =

दृष्टान्तत्वेन = [illegible]

एतत्प्रसङ्गात = [illegible]

देशक्रमो = [illegible] निरूपितः = [illegible]

[illegible] दृष्टान्तश्च = [illegible] पूर्वं वाच्य = [illegible]

इति = [illegible] वैचित्र्य = [illegible]

निरूपणावसरे = [illegible]

देशक्रमस्य = [illegible] आदौ = [illegible]

अभिधान = [illegible] न्याय्यम् = [illegible]

[illegible] उपसंहारे = [illegible] तु =

प्राकरणिकस्य =

कालक्रमस्यैव = [illegible]

आदौ निर्देशः = [illegible] पश्चात्तु = [illegible]

प्रासङ्गिकस्य = [illegible]

देशक्रमस्य = [illegible] इति = [illegible]

२१

11/9 ननु = [illegible] एवं सति = [illegible] सत्य प्रमातरि भगवति = [illegible]

नास्त्येव क्रिया = [illegible]

इति आयाते = [illegible]

कालक्रमाभावात् = کیونکہ وہاں کال کرم کا ابھاو ہے

क्रमाश्रयेण च = [illegible] तस्या अवस्थानात् = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

किंतु निर्माणशक्तिः सा-
प्येवं विदुष ईशितुः ।
तथा विज्ञातृ विज्ञेय-
भेदो यदवभस्यते ॥८॥

[illegible]

किंतु = [illegible] निर्माण शक्ति = [illegible]

साप्य = وہ بھی एवं = [illegible] विदुष = [illegible] ईशितु = [illegible]

ईशितु = [illegible] विज्ञातृ = [illegible] विज्ञेय = [illegible] भेदः [illegible] एवभास्यते [illegible]

[illegible]

22/23 इह = یہاں پر تत्वत = ٹھیک سے परमेश्वरस्य = پرمیشور کی

مطلب अप्रतिहत = بے روک ٹوک و स्वातन्त्र्यरूपा = خود مختاری

अविच्छिन्न = لگاتار स्वात्मविमर्शमयी = اپنی سروپ کا پرامرش

अनन्योन्मुखतारूपा = دوسرے کی طرف نہ جھکنے والی

इच्छैव = اچھا ہی क्रिया = کریا ہے

इति = یہ उपसंहरिष्यते = اپسنہار کریں گے

अधिकारान्ते = ادھیکار کے آخر میں

एवम् = اس طرح → इच्छैव = اچھا ہی हेतुता = سبب ہونا

→कृतीता = کرنا کریا क्रिया इति = کریا یہ

چیز - اچھا ہی کریا ہے (پس کریا کہلاتی ہے)

مثال चैत्रमैत्रादेरपि = چیتر میتر وغیرہ کی पचामि इति = پکاتا ہوں

यैव = جو ہی अन्तरिच्छा = اندر کی اچھا

सैव क्रिया = وہی کریا ہے (پکاتا ہوں)

तथा च = اور ویسے ہی अधिश्रयणादि = چولہے پر رکھنا وغیرہ

اس میں کئی کریا ہیں बहुतर = بہت स्पन्दन संबन्धेऽपि = حرکت کے تعلق سے بھی

पचामि इति = پکاتا ہوں नास्य = اس کا نہیں

विच्छिद्यते = ٹوٹتا ہے

تو بھی نہیں - یعنی اچھا ہی پکانے کی کریا ہے

23

यत्तु = जو   पश्यामि इति = [illegible]

इच्छारूपं = [illegible]   तदेव = [illegible]

तथा = [illegible]   स्पन्दनात्मतया भाति = [illegible]

तत्र तु = [illegible]   न = نہ   कश्चित क्रमः तत्त्वतः = [illegible]

एवम् = [illegible]   ईश्वरस्यापि = [illegible]

'ईशे भासे स्फुरामि घूर्णे प्रत्यवमृशामि' = [illegible]

इत्येवंरूपं = [illegible]   यत् = جو   इच्छात्मकं = [illegible]

विमर्शनम् = [illegible] → "प्रेमम्" [illegible]

इत्येतावन्मात्र तत्त्वं = [illegible]

न तत्र कश्चित क्रमः = [illegible]

एतदेव च = [illegible]   उच्यते = [illegible]

प्रमातृप्रमेय वैचित्र्यक्रमम् = [illegible]

उल्लसतु = [illegible]   अमुना = [illegible]

वाक्येन = [illegible]

तदत्रापि = [illegible]   न कश्चित क्रमः

[illegible]

23/24

यदा तु = جب   इच्छारूपं पचामि = اِچھا بن کے پکاتا ہوں

इति स्पन्दनात्मतां = اس روپی سپندن ہو کے

कायपर्यन्तां गते = جب یہ سریر تک پہنچی ۔ کایا تک گیا ہوا

क्रमारूषितम् = کرم سے رنگا ہوا

प्रभाति = بھاستا ہے   तथा = ایسے ہی ۔ جیسے بھگوان کی

भगवदिच्छा = بھگوان کی اِچھا   प्रमातृ प्रमेय भेद = پرماتر پرمیہ بھید

पर्यवासिता = ختم ہوئی ہے

तत्क्रमोपश्लिष्टा भाति = تو اس کرم سے رنگی ہوئی بھاستی ہے

مثال दर्पणतलमिव = جیسے آئینہ کی سطح میں

विततप्रवहन्नदी = وسعت میں آیا ہوا بہتا ہوا ندی

प्रवाहक्रम = پرواہ کا کرم   समाश्लिष्टम् = ملا ہوا اس کے ساتھ

अत्र च = اس میں   केवलं = کیول اتنا فرق ہے

दर्पणस्य = آئینہ میں   तथा इच्छा नास्ति = ویسی اِچھا نہیں ہے ۔ آئینہ میں ایسی بات نہیں ہے

परमेश्वरस्य तु सा अस्ति = مگر پرمیشور کو وہ اِچھا ہے

इति = اس طرح، उभयथा = دو طرح سے

अस्य = اس پرمیشور کی   क्रियाशक्तिः = کرنے کی طاقت ہے ۔ عمل کرنا

[illegible]

24

→ क्रमरूपक्रियानिर्माणसामर्थ्यं = [illegible]

क्रमरूपक्रियोपरागयोग्यं = [illegible]

एवं = [illegible] देशक्रमेऽपि = [illegible]

वाच्यम् = तत्र तु = [illegible]

अस्य = [illegible] विच्छक्तिः उच्यते अन्यैः = [illegible]

चिति [illegible]

इह तु = [illegible] क्रियाशक्तिरेव [illegible]

सा = [illegible] स्वीकृता = [illegible]

इति = पिण्डार्थः = [illegible]

अक्षरार्थस्तु = [illegible] तथा इति → इति =

स्वरूपभेदेन = [illegible] देशक्रमकारिणा = [illegible]

क्रियाभेदेन च = [illegible] कालक्रमसंपादकेन = [illegible]

उपलक्षितो = [illegible]

यो = [illegible] विज्ञातुः = [illegible] शून्यादेः = [illegible]

परस्परं = प्रमातुः = [illegible] भेदोऽन्योन्यं = [illegible]

ज्ञेयाच्च = एवं घटादेः = [illegible]

[illegible]

25

परस्परं = آپس میں ज्ञातुश्च = اور جاننے والے کی

स भगवता अवभास्यते = وہ بھگوان سے ظاہر کی جاتی ہے

यत् = جو. तदवभासने = اس کے ظاہر کرنے میں

सा = وہ ईशितुरपि = ایشور کی بھی

निर्माणशक्तिः = بنانے کی طاقت ہے → क्रियाशक्तिः =

न तु केवलं = نہ صرف ज्ञानादेरेव = [illegible]

क्रिया = کریا ہے यतश्च = چونکہ اور [illegible]

तन्निर्मितं = اس کا بنایا ہوا

ज्ञातृज्ञेय क्रिया = جاننے والا جاننے میں آنے والا - کریا

वैचित्र्यभेदम् = عجیب طرح کا بھید

असौ = یہ بھگوان विद्वान = جاننے والا वेत्ति = جانتا

अनवरतम = ہر وقت

तत्रैव = وہیں हि = کیونکہ तत् = وہ ساری مخلوق

स्फुरति = [illegible] ततोऽपि = اس سے

तस्य = اسی کی सा = وہ

क्रियाशक्तिः = کریا شکتی ہے अतो = اس لیے

भासनविच्छेदाभावात् = [illegible]

[illegible]

24 क्रमाभावे = کرم کا ابھاو ہونے پر | स्थूलदृष्ट्या = موٹی نظر سے - ادرشٹ وادیوں کی طرح

यद्यपि = اگرچہ अस्य = اس ایشور کو भवेत = ہے

क्रियानुपपत्ति शङ्का = کریا کی نہ اپج سکنے کی شنکا - [یعنی یہ بھگوان اکرتا ہے]

کیونکہ بے شک ہے ... किन्तु = مگر ایسا ہے एवमस्य = اس کی

क्रियाशक्तिरप्यपन्ना = کریا شکتی بھی ہے۔

इति संगतिः = [یہ اچھا سبب پر تک پر دشٹ اکرم سبب ہی ہے]

(یہ جوڑ ہے)

[کیونکہ یہ بھگوان کی کریا اکرم ہوتی - کیونکہ جاننا اپرانگ سے کرم ہی معلوم ہوا -
ہماری کریا کھوٹ سے معلوم ہے - لیکن بھگوان کو کوئی کھوٹ نہیں ہے - کھوٹ تو اسمرتھ
(جیو) کو ہی ہوتا ہے - نہیں ہے جلانے والے اگنی کو کوئی کھوٹ - اسی طرح ایشور کی
کریا ہے - سو جو ہی اچھا ہے وہی کرتا ہے جو دل میں کھٹکتے پر ہے - وہاں اسی کرتا ہے]

26

द्वितीयमाह्निकम् ।

12/9

विरोधमविरोधं च स्वेच्छयैवोपपादयन् ।
भेदाभेदौ च यो मन्त्रतत्त्वविस्तं स्तुमः शिवम् ॥ १ ॥

स्तुमः शिवम् = [illegible] ते = اس स्वेच्छयैव = [illegible]

विरोधम अविरोधं च = [illegible]

उपपादयन् = [illegible]

भेदाभेदौ च = [illegible] यो = 3.

मन्त्रतत्त्व = [illegible] वित्तं = [illegible]

[illegible]

[illegible]

यदुक्तम = [illegible] अप्रतिहतसामर्थ्यात = [illegible]

भगवतो = [illegible] निर्माणशक्तिः = [illegible]

इति = तदेव = وہی

बाह्यवाद दर्शन = [illegible] य اُن میں

26/11

अनुपपद्यमान = نہ سِدّھ ہوتا ہوا क्रियासंबन्धे = [illegible]

सामान्यादि पदार्थ राशि = [illegible]

समर्थन मुखेन = [illegible]

निर्वाहयितुं = [illegible]

'क्रियासंबन्ध सामान्य ......' [illegible]

इत्यादि

............तेन न भ्रान्तिरीदृशी।'

इत्यन्ते = [illegible] श्लोकसप्तकेन = سات شلوکوں سے

आह्निके = آہنک کا प्रस्तूयते = پرستاؤ کرتے ہیں

[illegible] तत्र = اس میں प्रथमश्लोकेन = پہلے شلوک سے

सूत्रकल्पेन = [illegible] एकानेकरूपस्य = [illegible]

क्रियावादे = کریا وادی میں बाह्यवादे = [illegible]

विरुद्धधर्माध्यासदूषणेन = [illegible]

अनुपपद्यमानस्याप्य = [illegible]

अवष्टभ्य = [illegible] समर्थनीयं = [illegible]

वपुः = [illegible] इति = یہ दर्शयते = دکھاتا ہے

27 द्वितीयेन = دوسرے سُوتر سے 'तत्र उपपत्तिः' = جس میں ثبوت پیش کیا گیا

सूच्यते = ظاہر کرتے ہیں तृतीयेन = تیسرے سُوتر سے

निर्विकल्पक = نروکلپ یعنی انوبھو

संवेद्यत्वेऽपि = [illegible] विकल्पकाले एव: = وکلپ کال میں

स्फुटमेषां रूपम्' = [illegible]

इत्युच्यते = [illegible]

चतुर्थपञ्चमाभ्याम् = چوتھے اور پانچویں سُوتر سے

'एकानेकस्वरूपतायां विषयविभागः" [illegible]

चिन्त्यते = سوچا جاتا ہے

षष्ठेन = چھٹے سُوتر سے 'ग्रहणकसूत्रसूचित संबन्ध स्वीकृतानां क्रियाकारकभावादीनां स्वरूपम्'

उच्यते = [illegible]

सप्तमेन = ساتویں سُوتر سے "अर्थक्रियोपयोग" [illegible]

इति संक्षेपः = [illegible]

ननु एवं तथा = [illegible] निर्माणप्राकत्या = [illegible]

अवभासनारूपया = [illegible] यत् = ج.

[illegible] = [illegible]

(45)

28

निर्मीयते = بنایا جاتا ہے   तस्यावभासनैव = اس کے بھاسنے ہی

निर्माणं = "بنانا ہے"   न अन्यत = اور بھاسنے کے بغیر نہیں ہے

सा च = وہ بنانا   द्विचन्द्रादेरपि अस्ति = "دو چندرما" وغیرہ کا بھی ہے

नीलादेरपि = نیلا وغیرہ کا بھی ہے   नीलादिनिष्ठस्य = [illegible]

कर्मसामान्य = [illegible]   संबन्धादेरपि = [illegible]

ततश्च = اس لئے   असत्यं सत्यं संवृतिसत्यमिति

[illegible]

य =   सर्वप्रायेषु = [illegible]   व्यवहारः = [illegible]

स = وہ   कथं संगच्छेत = [illegible]

निर्मेयत्वाविशेषात = [illegible]   [[illegible]]

इत्याशंक्य = [illegible]   क्रियादीनामसत्यत्वे = [illegible]

तावत =   नोपपन्नम = [illegible]

इति = [illegible]   वदन = [illegible]

द्विचन्द्रादीनां = [illegible]   तु = [illegible]

इत्थमपि = [illegible]   असत्यत्वम = [illegible]

इति = [illegible]   सूचयन = [illegible]   आह = [illegible]

[illegible]

29

क्रियासंबन्धसामान्य-
द्रव्यादिक्काल बुद्धय: ।
सत्या: स्थैर्योपयोगाभ्या-
मेकानेकाश्रया मता: ॥१॥

क्रियासबंधसामान्य = ذات - کریا - سمبندھ - द्रव्यादिक् - وغیرہ
काल = کال बुद्धय: = بدھی (ایسی کریا بدھی)
सत्या: = ہیں سب سچ ہیں → کریا کی ایسی چیز کی بدھی [illegible]

[illegible] - स्थैर्या उपयोगाभ्याम् = [illegible] एक अनेक = [illegible] आश्रया [illegible]
मता = مانے گئے ہیں

चित्तत्त्वात = ہر کاش ہونے سے → [illegible]

[illegible] प्रत्यत्र = [illegible] या = جو क्रियाबुद्धि: = کریا کی بدھی [illegible]
→ कर्तृ कर्मकरणादिषु = [illegible] کرتا - کرم - [illegible]
"चैत्रो व्रजाति" = "چیترا جاتا ہے" [illegible]
'तुण्डुला विक्लिद्यन्ते' = "چاول پکتے ہیں"

[illegible]

30 'एधा ज्वलन्ति' इति = [illegible]

तस्या = اس کریا کو   एकानेकरूपश्चैत्राद्यर्थी = ایک کو بھی انیک بھی [illegible]

[illegible]

आश्रय =   आलम्बनम् =

तथा हि = [illegible]   तत तत = اس اس

देशकालाकारभिन्नः = دیش - کال سے آکار سے [illegible]

ततः = اس کے بعد   चैत्रदेहोऽनेकस्वभावोऽपि = [illegible]

स एवायम् = [illegible]

इति एकरूपताम् = [illegible]

अपरित्यजन्नेव = [illegible]   निर्भासते = [illegible]

स एव च = [illegible]   एकानेकरूपोऽर्थः = [illegible]

क्रिया =   तथैव = اسی طرح

प्रतिभासनाच्च = [illegible]   पारमार्थिकी = [illegible]

द्विचन्द्रादि = [illegible]   तु = [illegible]   तथा = اسی طرح

आभासमानमपि = [illegible]   उत्तरकाले = [illegible]

प्रमाणव्यापार = [illegible]   अनुवृत्तिरूपस्य = [illegible]

स्थैर्यस्य = [illegible]   उन्मूलनेन = [illegible]

[illegible]

31

'द्विचन्द्रो नास्ति' = "دو چندر نہیں ہیں" کیا ہے

इत्येवंरूपेण = اس قسم کی صورت میں असत्यम् = یہ اسّت ہے

इह = اس کریا میں पुनः = پھر

'चलति चैत्रः' = "چیتر چلتا ہے" इत्येवंभूतो = یہ اس طرح کا ہے

विमर्शः = अनुवर्तमानो = لگاتار رہتا ہوا یہ

न केनचित = کسی سے بھی نہیں

उन्मूल्यमानः = جڑ سے اکھاڑا جاتا ہوا संवेद्यते = محسوس کیا جاتا ہے - اور یقین کیا جاتا ہے

- یہ Continued پایا جاتا ہے - جس کا یقین کسی بات سے -

द्विचन्द्रादि च = اور دو چندر وغیرہ کا यद्यपि = اگرچہ

आह्लादोद्वेगयोः = خوشی اور غم کا - رنج و خوشی کا उपयुज्जते = استعمال کیا جاتا ہے

तथापि = تو بھی द्विचन्द्राभिमानी = دو چندر کا ابھیمانی رکھنے والا

न = نہیں तावती = اتنی तत्र = اس پر

अर्थक्रियाम् = کام کو अभिमन्यते = یہ دو چندر کو ... سمجھا جاتا ہے

अपि तु = بلکہ यादृशी = جیسی کہ

एकेन = ایک سے प्राज्ञेन कर्तव्या = عقلمند سے کی جاتی ہے

तिमिरापसारणादिरूपा =

اندھیرا دور کرنے وغیرہ کی صورت میں

31

तादृप्येव = [illegible] ऽपरेण = [illegible]

[illegible] इति न = [illegible] तद्विगुणाम् = [illegible]

ऽर्थक्रियाम् = [illegible] तत्र = [illegible]

ऽध्यवस्यति = [illegible] तस्यां = [illegible]

च = ऽसौ = [illegible] न उपयुज्यते = [illegible]

व्रज्ययो तु = [illegible] यामेव = [illegible]

ग्रामप्राप्तिम् = [illegible] ऽध्यवस्यति = [illegible]

तस्याम् = [illegible]

ऽविकलायाम् = [illegible] उपयोगोऽस्या = [illegible]

[illegible] इति = [illegible] स्थैर्यात् = [illegible] उपयोगाच्च [illegible]

एकानेकरूपक्रियातत्त्वालम्बना = [illegible]

बुद्धिः = [illegible] सत्यैव = [illegible] एवं = [illegible]

[illegible] संबन्धादिषु = [illegible] कालपर्यन्तेषु = [illegible]

वाच्यम = [illegible] उत्तरकारिकासु = [illegible]

स्फुटीभविष्यति = [illegible]

33
13/9.

ननु = एकत्वम् अनेकत्वं च = ایک ہونا اور انیک والا ہونا

परस्परं विरुद्धे = آپس میں ویرودھ

कथं एकत्र = کیسے کہاں वस्तूनि स्याताम् = ایک ہی وستو پر یہ دونوں ہوسکتے ہیں۔ ایک ہی وستو میں کیسے ہو

ततश्चायं = اس لیے یہ बाधक प्रमाणकृतः = بادھک پرمان سے کیا ہوا

स्थैर्योन्मूलन प्रकारः = جو آپ نے کہا ہے تصور ہے اس کو اکھاڑنا [مستقل اسکا ہے اس کو بادھک] [استھرتا کو اکھاڑنا بادھک ہے]

इत्याशङ्क्याह = اس شکا پر کہا ہے

तत्रैकमान्तरं तत्त्वं
तदेवेन्द्रियवेद्यताम् ।
संप्राप्यानेकतां याति
देशकाल स्वभावतः ॥२॥

[illegible] तत्र = اس پر یا وہاں पर ऐकम = ایک ہی आन्तरं तत्त्वं = آنتر وستو ہے وہ ایک ہی ہے ۔ وہی وستو

तदेव = وہی آنتر وستو इन्द्रिय वेद्यताम् = اندریوں سے جانی جاتی ہے

संप्राप्य = پاکر ? अनेकतां याति = انیک بن جاتی ہے

देशकाल स्वभावतः = دیش کال سے ہوجاتی ہے
اس سے انیک ہوجاتی ہے یہ اسکا سبب ہے

इह = یہاں तावत = ابھی चैत्रे = چیتر [illegible] चलति = چلتا ہوا

दृष्टे = دیکھا گیا न = نہیں जातुचित् = کسی وقت

न चलति = نہیں چلتا ہے अयम् = یہ इति बुद्धिः जायते = اس طرح کی عقل [illegible]

न रजतम् शक्तिवत् = [illegible]

द्विचन्द्रेऽपि = [illegible] नायं = [illegible] द्विचन्द्रः = دو چندر [illegible]

तिमिरवशात् = [illegible] अहम् = میں

उपप्लुतनयनः = [illegible] परम् एव = [illegible]

वेद्मि = [illegible] इति भवति = [illegible]

उन्मूलना बुद्धिः = [illegible] यत्तु = جو تو उक्तम् = کہا ہے

एकमेव = ایک ہی कथं अनेकं भवति इति = کس طرح انیک ہوتا ہے

तत्र उच्यते = اس پر کہا جاتا ہے

इह = یہاں कारणमेव = کارن ہی कथम् अकारणं = کس طرح [illegible]

भवति = ہوتا ہے अथ उच्यते = [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

33 विषयभेदात् = [illegible] तथा = इति =

तद्विषयभेदे = [illegible] एतत् = [illegible] न विरुध्यते = [illegible]

इति = [illegible] केन अयं वितीर्णो वरः = [illegible]

संवेदनेन = [illegible] इति चेत् = [illegible] 'चलति' [illegible]

इत्यादौ = [illegible] संवेदनमेव = [illegible]

अस्माभिः = [illegible] प्रमाणीकृते = [illegible]

किमिति = [illegible] न सह्यते = [illegible]

विषयभेदोऽपि च = [illegible] अत्र = [illegible]

वक्तुं = [illegible] न = [illegible] न शक्यते = [illegible]

तथाहि = [illegible] आभासान्तरेण = [illegible]

असंभेदने = [illegible] तदेकाभासमात्रम् = [illegible]

अत एव = [illegible] अन्यापेक्षावियोगात् = [illegible]

अन्तरङ्गत्वात् = [illegible] आन्तरम् = [illegible]

अनुवर्तमाने = [illegible] तथाभूताभासमात्र = [illegible]

ग्रहणोचित = [illegible]

34

अन्तःकरण = اندرونی   वेद्यतया च = [illegible]

आन्तरं = اندر   तथा = ویسا   स्वरूपापरिच्युतेः = [illegible]

[illegible] — तत्त्वम् = [illegible]   आभासान्तरयोगेन = [illegible]

तननसहिष्णुत्वात् च = [illegible]

[illegible] — तत्त्वम् = [illegible]   'सकम' = [illegible]   इति प्रतीयते = [illegible]

तदेव = وہی   देशकालाभासेन = [illegible]

इह = یہاں   अमुत्र इति = [illegible]

कालाभासेन = [illegible]   अधुना = "اب"

तदानीमिति = 'تب'   स्वभावाभासेन = [illegible]

कृशः स्थूल = [illegible]   इत्यादिना =

भिन्नतया = [illegible]   अनेकमिति = [illegible]

बाह्येन्द्रियवेद्यतायां = [illegible]   प्रतीयते = [illegible]

तथा = ویسا   'स्वाभिन्नात्मसंस्थस्य' [illegible] →

इति = [illegible]

उक्त नीत्या = [illegible]   विश्वमेव = [illegible]

आन्तरं = [illegible]   सत एकम् = [illegible]

35

तदेव = وہی   सान्तर्विपरिवर्तिनः = [illegible]

उभयेन्द्रिय = دونوں اندریوں [illegible]   वेद्यत्वम् = [illegible]

इति = [illegible]   वक्ष्यमाण = [illegible]

कार्यकारणभाव = [illegible]   तत्त्वदृष्ट्या = [illegible]

इन्द्रियवेद्यतायाम् = [illegible]   अनेकम् = [illegible]

देशाद्याभास = [illegible]   मिश्रणात् = [illegible] [[illegible]]

इति =   एकत्वम् = [illegible]

आभासान्तरामिश्रताया = [illegible]

अन्तःकरणैकवद्यत्वे = [illegible]

[illegible] चिन्मात्रतायाम् = [illegible]   अनेकत्वं = [illegible]

पुनर = پھر   आभासन्तरमिश्रतायाम् = [illegible]

उभयकरणवेद्यत्वे = [illegible]

चिदतिरिक्तताभासने च = [illegible]   इति:

स्फुटो विषयभेदः = [illegible]

35/36

तस्यैव च = اسی کے لئے بھی   तथात्वम = [illegible]   इति = یہ

परामर्शबलादेव = [illegible]

कारणाकारणवत = کارن - اکارن کی طرح

उपादान सहकारिवत् = اپادان و سہکاری کی طرح

पृथ =   व्यपदेशमात्रम् = [illegible]   सतत =

कारणम् अकारणं च = کارن اور اکارن بھی

इत्यादि = وغیرہ

तदिहापि = [illegible]   एकमनेकमिति = ایک اور انیک

व्यवहारमात्रम् = صرف [illegible]

नीले पीतम् = نیلے میں پیلا   अविकल्पे = [illegible]

सविकल्पे = [illegible]   इत्यापि सर्वे = [illegible]

मायापदे = [illegible]   व्यवहारमात्रम् = [illegible]

इति सर्वं समानम् = [illegible]

तस्मात् = [illegible]   एकत्व = ایکتا   अनेकत्व = انیکتا

विरोधो = [illegible]   न बाधकः = [illegible]

तदेतत् = [illegible]   एवकारेण उक्तो = [illegible] 'एव'

तत्र इति = [illegible] तत्र

36

तेषु = جو क्रियादिषु = کریاؤں میں यत् =

आन्तरं तत्त्वं = [illegible] तदेकं = [illegible]

तदेव = وہی इन्द्रियवेदनीयतां = [illegible]

प्राप्य = [illegible] देशादिभेदात् = [illegible]

अनेकतां याति = [illegible]

इति संबन्धः = [illegible]

तत्र = [illegible] इति = सत्यत्वे = [illegible]

स्थिते = [illegible] तयोर्वा = [illegible]

एकत्वानेकत्वयोः = मध्ये = میں

एकत्वमेवम् अनेकत्वमेवम् = [illegible]

इति योजना = [illegible]

ननु = [illegible] एवं = विषयभेदे = [illegible]

अभ्युपगम्यमाने = [illegible] यदा = جب

एके = [illegible] प्रतिभाते भवति = [illegible]

तदा न अनेकम् = [illegible]

36

अनेकप्रतिभासे च = [illegible] न एकं प्रतिभातम् = [illegible]

इति कथम् = [illegible] एकानेकरूपं = [illegible]

वस्तु स्यात् = [illegible]

तथा हि = [illegible] बाह्येन = [illegible] इन्द्रियेण = [illegible]

चैत्रो = چیتر विचित्रदेशाकार = [illegible]

परम् = [illegible] अनुभूयते = [illegible]

न तु = [illegible] अनेकाभास = انیک باس संमिश्रीकारी = [illegible]

बाह्येन्द्रियजस्य = [illegible]

अविकल्पकस्य = [illegible] व्यापार: = [illegible]

संनिहितविषयबलोत्पत्ते: = [illegible]

अविचारकत्वात् = [illegible] इत्याहु: =

विकल्पेनापि = [illegible] मानसेन = [illegible]

तथाभूतं = [illegible] वस्तु = नैव = نہیں

स्पृश्यते = [illegible] इति कया धिया = [illegible]

वस्तु = [illegible] एकानेकरूपं

गृह्येत = [illegible] इति परं व्यामोह = [illegible]

निर्वहणाय आह = [illegible]

"इह ज्ञानमालाया:" → अनुभवादिरूपया निरूपिया ज्ञानमालायाः

अन्तः → अपि अन्तारूपत्वेन सूत्रकल्पधारकः

जीविभूतः - कश्चित् प्रमाता अस्तीति -

स च सद्गुरुकटाक्षवेधेन विगलितमायाकालुष्यो यदा भवति तदा स विशुद्धस्वभावः शिवात्मा, इदन्तां प्रतिभारूपे मायापदे पुनः शिवैकरूपोऽपि तया तिरोहितत्वात् चैत्रोऽहं मैत्रोऽहमिति संकुचितस्वभावः पशुः।

अस्य → पशुप्रमातुः मनस इति → अन्तःकरणस्य

समुल्लासअवसरे → संकल्पाभिमानादिस्वस्वव्यापारं प्रति सम्यगुल्लासावसरे अहम् अत्यः अस्मिकाले.

विकल्पकभूमिकायां स्फुरदुल्लासः → देशकालाद्यविशिष्ट अहमिदमिति, ऐन्द्रिके निर्विकल्पके अप्रत्यभिज्ञानतोऽपि प्रथमं देशकालाविशिष्टमेवेदमिति प्रथनकाल अहमिदमिदमहमित्यस्यैव सदाशिवेश्वरतयाभ्युदयात् एवंभूतमैन्द्रियकं निर्विकल्पं विकल्पबुद्धिरूपात् क्रियासंधानं न करोतीत्यर्थः॥

एवंभूतविकल्पबोधाबहिर्गतस्य - विमर्शव्यापारः।

"अनुव्यवसायि" → अनु-पश्चाद्भावित्वात् व्यवसाय-शब्दवाच्यं व्यवसायं निश्चयात्मकं विकल्पं विदधत्,

"मनः" इति, अन्तःकरणमेतान् क्रियासम्बन्धादीन्

"करोति" → संपादयति.

39 शिवात्मा = [illegible] मायापदे तु = [illegible]

सुकुंचितस्वभावः = [illegible] पशुः = [illegible]

तदस्य = [illegible] मनः समुल्लासावसरे = [illegible]

विकल्पभूमिकायां = [illegible] स्फुट उल्लासः = [illegible]

ऐन्द्रियके = [illegible] निर्विकल्पके = [illegible]

सदाशिवेश्वरदशाभ्युदयात = [illegible]

अविकल्पक = [illegible] बोधो = [illegible]

बाह्यीभूताविमर्शी = [illegible] विमर्श व्यापारस्य = [illegible]

पश्चाद्भाविनं = [illegible] व्यवसाय = [illegible]

→ निश्चयात्मके = [illegible] → विकल्पके = [illegible]

अनुव्यवसाय = [illegible] शब्दवाच्यं = [illegible]

विदधदन्तःकरणम् = [illegible]

एतान् = ان क्रियासंबन्धादि = کریا سمبندھ وغیرہ

विकल्पान = [illegible] संपादयति = انجام دیتا ہے

ते च = [illegible] विकल्पः = तद्द्वयम् = [illegible] ایک اور انیک روپ

→ एकत्वानेकत्वमयम् =

अवलम्बन्ते = [illegible]

×. باہر کو گیان ستھان ہے اسی پر باہر چڑھانا - کہ بدھی جو اس پر بھی وکلپ لگتا ہے - جیسے ہوتا ہے
کہتے ہیں - یہ ابھیمان کہتے ہیں

40 न हि = نہیں ہے विकल्पेषु = وکلپوں میں प्रतिभासमानम् = باہر معلوم ہوتا ہے

अवस्तु तत् = اسے وستو نہیں

(وستو ہی کے ساتھ یہ ہی ہوتا ہے) इति हि = उक्तम् =

प्रकाशतैव = پرکاش ہی वस्तुत्वम् = وستوتا ہے - ظاہر ہونا ہی یہ ہے

इति = न च = ہے

विकल्पस्य = وکلپ کی प्रकाशरूपतां = پرکاش ہونا چھوڑ کر - وکلپ کا اور ہو

मुक्त्वा = आरोपणाद्य = چڑھانا

अध्यवसाय = ہی अभिमानादि = ابھیمان وغیرہ

नाम = धेयं = نام ہونا ہی ایسی شئی

व्यापारान्तरं = اور دوسرا ویاپار युक्तम् = ہو - وکلپ کا وہ کام ہی کر سکتا ہے

(گیان ستھان) ततोऽबाह्यं = اس کو باہر سے ظاہر बाह्यं = اس کو باہر

(گیان کو باہر) आरोपयन्ति = چڑھاتے ہیں इत्यादि = اس وغیرہ

(کہتے ہیں) वचो = وچن ہے वस्तुशून्यम् = یہ باہر وستو ہے ×

तत् च = وہی एतत उक्तम् = یہ کہا ہے

" भ्रान्तित्वे चावसायस्य ... "

بھرانتی والے اس کا

इत्यत्र = اس میں अथ ब्रूयात = کہے گا جو کہ

40 परो = [illegible] यत् = جو इन्द्रियज्ञानेन = [illegible]

प्रकाशनीयं = [illegible] स्वलक्षणं = [illegible]

तत् कथं विकल्पः = [illegible]

स स्पृशेदिति = [illegible] भवेदेवं = [illegible]

[illegible] → यदि = اگر विकल्पो नाम स्वतन्त्रो भवेत = [illegible]

यावता = [illegible] प्रमातुरसौ व्यापारः = [illegible]

प्रमाता च = [illegible] पूर्वानुभव = [illegible]

अन्तः = اندر स्वसंवेदनरूपः = [illegible]

तदस्य च = [illegible] स्वयमेव = [illegible]

पूर्वानुभवसंस्कारो = [illegible]

यत् = جو विकल्पनव्यापारकालेऽपि = [illegible]

पूर्वानुभवात्मत्वम् = [illegible]

अनुभवेनैव अस्ति = नास्ति = [illegible]

ततः = [illegible] पूर्वानुभवो = [illegible]

यावत् = [illegible] स्वलक्षणप्रकाशनात्मा = [illegible]

तावत = [illegible] पूर्वानुभवतादात्म्य = [illegible]

आपन्ने = [illegible] प्रमातृतत्त्व = [illegible]

व्यापारोऽपि = [illegible]

विकल्पस्तद्विषय एव = [illegible]

अत एवमुक्तम् . आचार्येण = [illegible]

"पूर्वानुभवसंस्कारः प्रमातुरयमेव सः ।
यदपोहनकालेऽपि स पूर्वानुभवः स्थितः ॥"

[illegible]

तस्मात प्रमातुः = [illegible] यो व्यापार = [illegible]

एकत्वानेकत्व = [illegible] संयोजनात्मा = [illegible] "स एव अयं"

स एव = [illegible] प्रकृतो = [illegible] युक्तः = [illegible]

तादृशीः = [illegible] क्रियादिकल्पना = [illegible]

एकानेकवस्तु विषया = [illegible]

'एता' इति = [illegible]

51

ग्रहणकवाक्य = सूचिता =

मन रव = करोति = इति स्थितम् =

यद्यपि = अविकल्पेऽपि =

सामान्याद्य = अवभासो =

घटमात्र = अवभासादौ =

तथापि = → न = तदा =

सामान्यादि स्फुटं =

समान = उपरञ्जकत्वे =

संवन्ध संवन्धि द्वयोर्भवे =

क्रमिक = ज्ञानसंतानात्यागे =

अवयव = कदम्बक = स्वीकारी =

अवध्य वधिमत् =

परिग्रहादौ = सामान्यसंवन्धः =

क्रियाद्रव्य = दिगादि =

पदार्थस्य =

42

परमार्थत: = [illegible] स्फुरणात् = [illegible]

इति = [illegible] "मानसविकल्प ग्राह्या एकानेकरूपा:

सामान्यादय:" [illegible]

→ [illegible]

स्म

इति स्थितम् = [illegible]

एवं च = [illegible] संवृति: = [illegible] विकल्पबुद्धि: = [illegible]

तद्वशात् = [illegible] उच्यतां = [illegible] [illegible]

[illegible] संवृतिसत्यत्वं = [illegible] सत्यत्वस्यैव = [illegible]

तु = प्रकार: = [illegible] तत: =

इति = [illegible] द्विचन्द्रादिवत् = [illegible]

न असत्यता = [illegible]

[illegible]

(65)

42

तत्र च = [illegible] अयं = یہ → संविदवतरणक्रमो = [illegible]

यत् = جو क्रियाशक्तिरेव = [illegible]

अयं सर्वो = یہ سب विस्फारः = [illegible]

तत्रापि = [illegible] संबन्ध एव मूलभूतः = [illegible]

तथा हि = [illegible] समानानां = [illegible]

यत् एकं भाति = [illegible] جو

तत् सामान्यम् = [illegible] (ذات) [illegible]

देवदत्तस्य = دیودت کی यत् = جو वैतत्यं = [illegible]

सा क्रिया = وہ کریا ہے अवयवानां = [illegible]

यदैक्यं = [illegible] वैतत्यं च = [illegible]

देशात् = [illegible] → सोऽवयवी = وہ [illegible]

इमम् = [illegible] अवधिं कृत्वा = [illegible] अयम् = یہ

इत्थम् = [illegible] ततोऽस्य = اس کے بعد اس

अयं = یہ पुरस्तात् = [illegible]

इत्यादिदिक = [illegible] अस्यायं = [illegible]

क्रियाप्रतीतिः = [illegible] सहभावेन = [illegible]

आस्ते = ہے विनाभावेन वा = [illegible]

[illegible]

साम: गद्यते [illegible]

43

इति = वर्तमानादि: काल:: Present, Past, future [illegible]

यावत हि = [illegible] प्रातिपदिकार्थस्य = [illegible]

पृष्ठपाति = [illegible] वपु: = [illegible] भाति = [illegible]

तदतिरिक्तं = [illegible] सर्वं = [illegible]

संबन्ध एव = [illegible] इति कारकाणामपि = [illegible]

[illegible] संबन्धरूपतैव = [illegible]

केवलं = صرف कश्चित् = [illegible] असौ = [illegible]

संबन्धो = व्यपदेशान्तरग्रन्थि = [illegible]

सहते = [illegible]

[illegible] यथा = جیسے सास्नादिमतां = [illegible]

संबन्धो = [illegible] "गाव" [illegible] इति = [illegible]

एकव्यपदेशसहिष्णु = [illegible]

तत्र = [illegible] सामान्यादिव्यवहार: = [illegible]

व्यपदेशान्तर = [illegible] ग्रन्थिभङ्ग = [illegible]

तु = संबन्धवाचोयुक्तिरेव = [illegible]

अत एव = मुष्टिप्रस्थ = [illegible] → [illegible]

[illegible] पलादि = [illegible] → प्रमाण = [illegible] परिमाण = [illegible]

[illegible] ← उन्मानरूपं = [illegible] → [illegible]

55 وشیشک مثلاً کوئی تعلق میں

तत्र = ان   अनुमतं वा = تسلیم کیا ہوا

(چھوٹا - بڑا وغیرہ) अणुमहदादि = "چھوٹا" - "بڑا وغیرہ"   संख्यापृथक्त्वादिषु = گنتی - الگ الگ (۱-۲-۳-۴ وغیرہ میں)

यत् तत् = جو کچھ   सर्वे = سارا

संबन्धस्यैव = تعلق کا ہی   विजृम्भितम् = پھیلاؤ

وشیشک योऽपि = جو بھی   सामान्यादि = عام وغیرہ بھی

वस्त्वन्तरम् = دوسری چیز   अमंसत् = مانتے تھے (سمجھتے تھے)

तेऽपि = وہ بھی   तत्र = وہاں   समवायम् = سمواؤ تعلق

अभ्युपजग्मुः = مان لیا (قبول کیا)   जीवितत्वेन = زندگی کی وجہ سے [illegible]

समवायश्च = اور سمواؤ تعلق بھی   संबन्धात्मा = تعلق کی شکل [illegible]

तदनुग्राह्यो वा = اس پر مہربانی کیا گیا   केषांचित् = کچھ لوگوں کا

यत् आहुः = جو کہتے ہیں

"तां शक्तिं समवायाख्यामनुगृह्णाति संबन्धः"

- اس طاقت کو جو سمواؤ نام سے ہے تعلق مدد کرتا ہے - [illegible]

44

इति = [illegible] यदपि च = [illegible] कारकं = [illegible]

तदपि = [illegible] क्रियामुख प्रेक्षी = [illegible]

सापि = [illegible] काले = [illegible] — [illegible] Present. Infinite

प्राणेश्वरम् = [illegible] आश्रयाति = [illegible]

सोऽपि = [illegible] क्रियाद्वारेण = [illegible] — [illegible]

सर्वभावान् = [illegible]

सापि = [illegible] संबन्धम् = [illegible]

उद्धरयाति = [illegible] इति = [illegible]

संबन्धाधीनैव = [illegible] इयं = [illegible]

चित्रा = [illegible] लोकयात्रा = [illegible]

तदाह = [illegible] आचार्य एव = [illegible]

"भेदाभेदात्म संबन्ध सहस्रवीर्थ साधिता
लोकयात्राकृतियस्य स्वेच्छया ....॥"

[illegible]

45 इति अतः = اس لئے اب یہ

संबन्धमेव = سمبندھ ہی کو   प्रथमं = پہلے

निरूपयितुम् = [illegible]   आह = کہتے ہیں

स्वात्मनिष्ठा विविक्ताभा
भावा एक प्रमातरि ।
अन्योन्यान्वयरूपैक्य-
युजः संबन्धधीपदम् ॥४॥

स्वात्मनिष्ठा = اپنے اپنے آپ میں ٹھہرے ہوئے । विविक्ताभा = الگ الگ [illegible]

भावा = پدارتھ   एक प्रमातरि = ایک ہی پرماتا میں

अन्योन्यान्वयरूप = [illegible]

ऐक्य युजः = [illegible]

संबन्ध धीपदम् = [illegible]

پرش - سیوک

[illegible] राजा पुरुषश्च = راجہ بھی - پرش بھی

बहिस्तटस्थौ = باہر کنارے پر رہنے والے [illegible] स्वात्मैक = [illegible]

परिसमाप्तौ = [illegible] प्रमातृभूमौ = [illegible]

[illegible] यदैक्यं = [illegible] गच्छतः = جاتی ہیں [[illegible]]

न च = نہیں ऐक्यमात्रे = [illegible]

तयोः = [illegible] भेदविगलनापत्तेः = [illegible]

अपि तु = [illegible] परस्पररूपश्लेषात्मकं = [illegible]

युगपदेव = [illegible] निमज्जदुन्मज्जद्भेद = [illegible]

भेद अभेद [illegible] कोटिद्वयदोल = [illegible]

दोला आरोहणलक्षणम् = [illegible]

अन्वयरूपे = [illegible] तदा = تب ہی

तावेव = [illegible] संबन्धाधिय = [illegible]

आलम्बने भवतो = [illegible]

'राज्ञः पुरुष' इति = [illegible]

46 तथाहि = [illegible] राजा = [illegible] यदा पूर्वं = [illegible]

धिया = [illegible] गृहीतोऽपि = [illegible]

न = [illegible] स्वात्मविश्रान्त्या = [illegible]

तुष्यति = [illegible] तदा = [illegible]

रूपान्तरेण = [illegible] पुंसा = [illegible] श्लेषं = [illegible]

भजन् = [illegible] कृतार्थी भवति = [illegible]

पुरुषोऽप्येवं = [illegible]

स एव च एष = [illegible] रूपश्लेष = [illegible]

एक एव उभयोः = [illegible]

चिदात्मनि = [illegible] तथा = [illegible]

अवस्थानरूपः = [illegible]

पूर्वप्रतिलब्धसंवित्प्रतिष्ठे = [illegible]

तत एव = [illegible] आधिकसंवित् = [illegible]

निमज्जनात् = [illegible]

अनाभासमान = [illegible] पृथग्भवनलक्षण = [illegible]

46

स्वातन्त्र्ये = سوانترتا میں   विश्राम्यति = قرار پاتا ہے

इति तत्रैव = اس طرح سوانترتا ہی میں

निर्भासते = بھاستا ہے   समास्कन्दित पुरुष = [illegible]

परमार्थोऽपि = [illegible]   एवं = اسی طرح

बहिरनेकता = باہر انیکتا [illegible]   अन्तस्तु = اندر [illegible]

परस्पररूपश्लेषेणैक्यम् = [illegible]

इति = [illegible]   सम्बन्धस्य = [illegible] کا   रूपम् = روپ

जातिद्रव्यावभासानां
बहिरप्येकरूपताम् ।
व्यक्त्येकदेशभेदे चा-
प्यालम्बन्ते विकल्पना: ॥५॥

जाति = ذات   द्रव्य = [illegible]   अवभासानां = [illegible]

collectives

बहि अपि एकरूपताम् = [illegible] (ذات) [illegible]

व्यक्त्यै = [illegible]   एकदेशभेदे च अपि = [illegible]

आलम्बन्ते = [illegible]   विकल्पना: = [illegible]

47 जात्यवभासस्य =

→ अवभासमानरूपायाः जातेः = [illegible]

ग्राहिकायाः = [illegible] कल्पनाः = [illegible]

ता = [illegible] न केवलं = [illegible] संबन्धवत = [illegible]

अन्तर = [illegible] एकरूपतां = [illegible]

बहिश्च = [illegible] अनेकरूपताम् = [illegible]

आलम्बन्ते = [illegible] यावत = [illegible]

बहिरपि = [illegible] व्यक्तिभेदलक्षणम् = [illegible]

अनैक्यं = [illegible] बहिरेव च = [illegible]

तदनुस्यूततारूपाम् = [illegible]

एकताम् = [illegible] आलम्बत्वं = [illegible]

नयन्ति = [illegible] 'गाव' इति = [illegible] हि =

प्रतिभासे = [illegible] पृथक च = اَلگ الگ

ता = बहिर = باہر व्यक्तयो भान्ति = [illegible]

येन च = [illegible] बहुवचनम् = plural

अनुयायि च = [illegible] आसां = [illegible] भाति = [illegible]

वपुः = [illegible] यत = [illegible] एकप्रातिपदिकार्थे =

[illegible]

46

परामर्शानुगमः = [illegible] उभयं च = [illegible]

तद्बुद्धिरेव = [illegible] 'इमा' [illegible]

इति = [illegible] अङ्गुल्या = [illegible] निर्देशात् = [illegible]

केवलं = [illegible] बाह्यत्वमपि = [illegible]

स्थिते = [illegible] परमार्थे = [illegible]

प्रकाशान्तर्भावे = [illegible]

इति = [illegible] न = نہیں تو تत्र = [illegible]

भेदाभेदौ = [illegible] दूषणं = [illegible]

[illegible] चित्रसंवेदन इव = [illegible]

अनेन = اس سے द्वयेऽपि = [illegible]

रक्तारक्तादि = لال اور نہ لال [illegible] विरोधः = [illegible]

[illegible] कृतप्रतिविधानः = [illegible]

[illegible]

अन्तरं तु = انتر میں تو ऐक्यं = ایک ہے

संबन्धद्वारेण = [illegible] तद्देव = [illegible] सर्वत्र = [illegible]

एवम् = [illegible] अवभासमानस्य = [illegible]

घट इति = گھڑا ہے

49 → अवयविद्रव्यस्य = [illegible]

ग्राहिका = [illegible]   या: = جو   कल्पना: = [illegible]

ता = [illegible]   न = نہیں   केवलं = کیول

[illegible] संबन्धवत = [illegible]   अन्तर्बहीरूपतया = [illegible]

एकानेकविषया = [illegible]   यावत् = [illegible]

बहिरप्येकं = [illegible]   निःसंधिबन्धरूपत्वेन = [illegible]

भिन्नं च = [illegible]   अवयवलक्षणैकदेशद्वारेण = [illegible]

स्वीकुर्वते = [illegible]   घट इति हि = [illegible]

[illegible] निःसन्धिबन्धनैकघनात्मा = [illegible]

विततरूपश्च =   भाति =

क्रियाविमर्शविषयः

कारकाणां समन्वयः ।

अवयव्यवधिमद्‌ग्रामा-

न्वयालम्बा दिगादिधीः ॥६॥

جیسے کہ پہلی کریا یہ پراوش لیکھا و نیتی ہوتی ہے - اور یہ کارکوں کا سمبندھ سے کیا ہے -

(76) پرتیکا

50

कारकाणां समन्वयः = کارکوں کا سمبندھ — یہ ہے — क्रिया विमर्श विषयः = کریا جو پرامرش کی ہے
(پرامرش مطلب کریا جو پرمانا میں ہی ہے - یعنی ایک مختلف ہے یہ کارکوں کا سمبندھ)
یہ سمبندھ ہوتا ہے کارکوں کا -

प्रवृद्ध्यवधिमद्भावात् = حد باندھنے والا ہونا — अन्वय = سمبندھ
یہ بھی سمبندھ کی مختلف صورت ہوتی ہے - وہ اور کال بدھی کو گرہن کرتی ہیں -

आलम्बना = کال وغیرہ بدھی → (کس شے) (کس کو لیکر) (کس وقت)

(جیسے کہ پہلی) کارک ہیں - کرتا - کرم - کرن - سمپردان - اپادان - ادھیکرن - (کون سی ہیں)

कारकाणां = کارک جو ہیں ان کا → कर्त्रादि = کرتا وغیرہ — क्रियाधारणां = منتقلی کا دھار (یہ کارک یہاں ان کریا کی منتقلیاں ہیں)

द्रव्याणां च = جو موجود وغیرہ کا / ان موجود کا — यो = جو — अन्योन्यं = ان کا آپس میں

समन्वयो = سمبندھ — दृश्यते = دیکھا جاتا ہے / جو طرح سمبندھ ہے

यथा = جیسے — मातृमेयमानानां = پرمانا - پرمی - پرمان

मिथः = ان کا آپس کا سمبندھ ہے — सो = وہ سمبندھ — अन्तर्लीनि = اندر ہی چھپے ہوئے ہیں / جیسے مطلب کا مطلب

प्रमात्मक = گیان مطلب کریا ہے جو — क्रियाविशेष = کریا (پرامرش کریا) جو مختلف ہوتی ہے

परामर्शक = یعنی پرامرش — निमित्तक: = ایک مختلف ہوتی ہے (ان کا جو ایک ہوتی کریا) (بنتی ہے)

नहि = نہیں — प्रमा परामर्श = پرمانا جو پرامرش ہے / جیسے پراورش جو ہے

अन्तरवर्तिन = [illegible] جو اندر ہے — विहाय = چھوڑ کر / بغیر

वस्तुनः = چیزوں کی — साक्षात् = براہ راست

अन्वयो = جو سمبندھ ہے — अन्न संवेद्यते = یہاں جو سمبندھ دیکھا جاتا ہے
اس پرامرش کے بغیر نہیں ہے - / جب یہ سب آنتر میں پرمانا مطلق معلوم ہو جاتے ہیں

50/57

अनन्यत्र = [illegible] भावरूपता = بھاو روپتا

निमित्तता = [illegible] अत्र = یہاں

विषयार्थः = [illegible]

कारकशक्तीनामपि = [illegible] यः = جو

स्वाश्रये = [illegible] संबन्धः = [illegible]

सोऽपि = وہ بھی क्रियापरामर्शी = کریا پرامرشی

निमित्तकः = [illegible] द्रव्याणां च = [illegible]

शक्तीनां च = [illegible] क्रियया = [illegible]

साकं = ساتھ साक्षात संबन्धः = [illegible]

इति = [illegible] इयं = [illegible]

त्रियैव भगवती = [illegible]

एतावद्विजृम्भिते = [illegible]

संबन्धम् = [illegible] आविर्भावयति = [illegible]

अस्मादिदं = [illegible] पूर्वं = [illegible]

अपरं = [illegible] दूरे = [illegible] इत्येवं = [illegible]

नहिभिन्नतया = [illegible]

परामृश्यमानयोः = [illegible]

भावयो = ان دونوں کا   अन्तर अभेदपूर्वक = [illegible]

भेदावमर्श मध्यम = [illegible]

अभेदविश्रान्ते च = [illegible]   यत् रूपम् = [illegible]

आमृश्यते = [illegible]   तत् दिग् = [illegible]

इत्युच्यते = [illegible]

अन्न = [illegible]   हि = کیونکہ   तयोः = ان دونوں کا

मुखाद्य = [illegible]   अवयवविशेष = [illegible]

परामर्शादरः = [illegible]   तत्संमुखत्व = [illegible]

पराङ्मुखत्वादि = [illegible]   निश्चयः = [illegible]

[illegible]

संयोग संयुक्त = [illegible]   संयोग =

अल्पादि = [illegible]   परिग्रहश्च = [illegible]

उपयोगी = [illegible]   कालपरामर्शस्य = [illegible]

पूर्वपरादिरूपत्वे = [illegible]

जन्मास्थित्य = [illegible]   अल्पतादि = [illegible]

विमर्शेश्वर = [illegible]   क्षिप्रादिरूपत्वे च = [illegible]

पक्ष्यति = [illegible] → पचति = [illegible]

आभासान्तर = [illegible] परामर्श विश्रान्ति

(79)

52

अपाक्षीत = "ہٹا یا تھا" इत्यादौ = [illegible] तु =

संभावितस्य = [illegible] स्फुटस्य = ظاہر ([illegible])

स्फुटभूत पूर्वस्य = ظاہر ہو چکا

आत्मीय = [illegible] संवेदन = [illegible]

स्पन्दित = [illegible] प्राणादित्यादि = [illegible]

क्रियान्तरस्य = [illegible] फलविशेषस्य = [illegible]

→ ओदनादेः = [illegible] परामर्श = [illegible]

उपयुज्यते = [illegible]

एवं = [illegible] संख्या परिमाण = گنتی - ناپنا

पृथकत्व = الگ کرنا संयोग = جوڑنا विभाग = [illegible]

भूतिषु = [illegible] संबन्धरूपतैव = [illegible]

वाच्या = [illegible] सर्वथा = [illegible]

अयं = یہ सक्षेपः = [illegible] संतोषम् उच्यते: [illegible]

यत्र = [illegible] पदार्थाभासस्य = [illegible]

आभासान्तर परा...

आत्मविश्रान्ति = [illegible] साकाङ्क्षतया = [illegible]

आभासान्तर = [illegible]

स्वरूपनिष्ठा = [illegible] तत्र = [illegible]

संबन्धरूपतैव = [illegible]

क्रियाशक्तिविजृम्भामयी = [illegible]

اس کو آپ میں کہ

53 तत्रापि = وہاں بھی   भावान्तरापेक्षया = دوسرے بھاؤ کی اپیکشا سے

संबन्धान्तरमपि = دوسرے سمبندھ کو بھی   अस्तु = ہو

यथा = جیسے   संख्यादौ = گنتی وغیرہ میں

समवायं = سمواے سمبندھ   मन्यन्ते = مانتے ہیں

न च = نہیں   अनवस्था भवन्ती = اگر انوستھا ہووے یعنی (سمبندھ در سمبندھ)

अपि दोषाय = بھی دوش کے لیے نہیں ہے

पूर्वापरकल्प = پہلے کا اور بعد کا   सृष्ट्यनवस्थैव = سرشٹی کی انوستھا

नाहि = نہیں   उत्तरसंबन्धसृष्ट्या विना = بعد کے سمبندھ کی سرشٹی کے بغیر

पूर्वसंबन्धावभासे = پہلے سمبندھ کے

हानि = ہانی   काचित = کوئی بھی   येन = جس سے

मूले क्षतिः शंकनेत = جڑ میں ہانی کا شک ہووے

एवं = اسی طرح   सकल लोकयात्रानुप्राणित कल्पानल्प = ساری دنیا کی یاترا سے

अनल्प = بہت -

संबन्ध बन्धुरी भावभावं = اس سمبندھ ...

क्रियाशक्ति विजृम्भात्मकम् = کریا شکتی کا ...

अभिधाय = کہہ کر

54

तस्य = اس کا   स्थैर्योपयोगौ = ٹھہرنا اور برتنے کو

पूर्वसूचितौ = پہلے بتلائے ہوئے   निरूपयितुमाह = [illegible]

एवमेवार्थसिद्धिः स्या-
न्मातुरर्थक्रियार्थिनः ।
भेदाभेदवतार्थेन
तेन न भ्रान्तिरीदृशी ॥८॥

एवमेव = [illegible] — [illegible] अर्थसिद्धिः = [illegible] स्यात् [illegible]

मातु = [illegible] → [illegible] = अर्थक्रियार्थिनः

भेदाभेदवत् = [illegible]   अर्थेन = [illegible]   तेन = اس

न भ्रान्ति ईदृशी = [illegible]

इह = [illegible]   भावानां = [illegible]   न = [illegible]   सत्तासंबन्धः = [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

सत्त्वम = [illegible] अव्यापकत्वात = [illegible]

अनवस्थावैयर्थ्यादिदोषात = [illegible]

न = अर्थक्रिया = [illegible]

वस्त्वन्तरत्वात = [illegible]

न = तत्कारित्वे = [illegible]

संविदा = [illegible] तदावप्रादर्शनात = [illegible]

उक्तं हि = [illegible]

अर्थक्रियापि = [illegible] सहजा = [illegible]

नार्थानाम = [illegible]

इति = [illegible], तत्कारित्वस्य च = [illegible]

प्रत्यक्षानुपलम्भात्मक = [illegible]

अन्वयव्यतिरेकगम्यस्य = [illegible]

अप्रत्यक्षत्वे = [illegible] सतोऽपि = [illegible]

अप्रत्यक्षत्वप्राप्ते = [illegible]

न अर्थक्रियाकरणयोग्यत्वम्- [illegible]

तस्य = उ सत्यासत्यके = [illegible]

निश्चयकाले = [illegible]

दुरवधानत्वात = [illegible]

[illegible]

56 [illegible]

सर्वस्य च = [illegible] अस्य =

अप्रकाशमानत्वे = [illegible]

नरशृङ्गप्रायत्वम् = [illegible]

अर्थक्रिया = [illegible] कारितान्तरपर्येषणे च = [illegible]

[illegible] अनवस्था = [illegible]

इति = [illegible] प्रकाशमानतैव = [illegible]

[illegible] अनुन्मूल्यमान = [illegible] तथोचित = [illegible]

विमर्श = [illegible] परिस्पन्द = [illegible]

भावस्य = [illegible] सत्त्वम् = [illegible]

[illegible] सा च = [illegible] भेदाभेदवपुषो = [illegible]

3 संबन्धादीनामस्ति = [illegible]

इति = [illegible]

निराशङ्कमेव = [illegible]

[illegible] सत्यत्वमेव = [illegible]

[illegible] तेषाम् = [illegible] तथापि = [illegible]

यदि = [illegible] परोऽनुबध्नीयात् = [illegible]

इह = [illegible] लोकः = [illegible]

प्राचुर्येण = [illegible]

(84)

56/57

अर्थक्रियार्थी = [illegible]

तत्कारिणि = [illegible] सत्यत्वे = [illegible]

व्यवहारति = [illegible] तत् = [illegible]

किं = [illegible] संबन्धादीनाम = [illegible]

अस्ति इति = [illegible]

तदस्य = [illegible] हृदयम् = [illegible]

आश्वास्यते = [illegible]

यदि = [illegible] न = [illegible] कुप्यसि तत् = [illegible]

सर्वत्रैव = [illegible] व्यवहारे = [illegible]

यत्रापि = [illegible] स्फुटा = [illegible]

संबन्धादिधी = [illegible]

न = [illegible] उदेति = [illegible] एवमेव = [illegible]

तत्रापि = [illegible]

इति = [illegible] संबन्धादिरूपतया = [illegible]

भेदाभेदवान् = [illegible] योऽर्थः = [illegible]

तेनैव = [illegible] अर्थक्रिया = [illegible]

न तु = [illegible] स्वात्ममात्रविश्रान्तेन

[illegible]

[illegible]

51 कस्या काचिदपि = [illegible] कदाचिदपि =

[illegible]

अर्थक्रिया = [illegible] तथाहि = [illegible]

सुखेन = [illegible] स्मर्यमाणेन = [illegible]

अभिलाषः = [illegible] इत्यादिक्रमेण = [illegible]

सर्वो = سب व्यवहारः = [illegible]

सुखाभासश्च = [illegible] योऽनुभूतः = [illegible]

स एव = وہی अभिलष्यते = [illegible]

न तु = [illegible] अन्योऽननुभूतः = [illegible]

स एव च = [illegible]

यदि = اگر प्राप्यते = [illegible]

तदभिलषितं = [illegible] प्राप्तम् = [illegible]

इति = تو तुष्यते = [illegible]

यदि च = اگر तत् = [illegible] तदेव = [illegible]

तर्हि = تو किम् अभिलष्यते = [illegible]

प्राप्तत्वात् = [illegible]

अथ = [illegible] एतदेव = [illegible]

तथापि = تو بھی कथम् अभिलष्यते = [illegible]

अज्ञातत्वात् = [illegible]

[illegible]

दृष्टं च = [Urdu gloss] (86) सह दृष्ट्यैव = [Urdu gloss]

58

तस्मात् = [Urdu gloss] एतत एव भवति = [Urdu gloss]
यदि = [Urdu gloss] तदेव च = [Urdu gloss]
अतदेव च = [Urdu gloss] तदपि च = [Urdu gloss]
अतदपि च = [Urdu gloss] इति = [Urdu gloss]
एवं = [Urdu gloss] सुखसाधनेषु = [Urdu gloss]
वाच्यम = [Urdu gloss]
तदुक्तम = [Urdu gloss] आचार्यैणैव = [Urdu gloss]

इष्टार्थितायामिष्टं वा विमृश्येतेष्टकारि वा।
न चाप्यदृष्टमिष्टं द्यौरपीष्टा दृष्टभोगभूः॥
× दृष्टं च सह दृष्ट्यैव विनष्टमिति कार्थिता।
द्रष्टैकेन निमृष्टं तत ....॥

इष्टअर्थिता = [Urdu gloss] इष्टं वा = [Urdu gloss]
विमृश्येते = [Urdu gloss] इष्टकारि वा = [Urdu gloss]
न च अदृष्टम इष्टं [Urdu gloss] इष्टा
द्यौ = [Urdu gloss] इष्टा = [Urdu gloss] अपदृष्ट भोगभूः = [Urdu gloss]

58/59 इत्यादि = اس وغیرہ سے   एवं च = اسی طرح، جب یہ بات ہوئی

आभासात्मनि = پرکاش آتما میں   अस्मिन् : اس میں

असंवेद्यमपि = جو اگر سمجھ میں نہ آ سکے تو بھی =

आभासान्तरे = دوسرے آبھاس میں - جو دوسری [illegible]

सामान्य संबन्धरूपतया = جو سامانیہ سمبندھ ہے

अनुप्रविष्टम = داخل ہوا ہے

अन्यथा = اگر یہ بات نہ مانیں   न = نہ   कथंचिदु व्यवहार: = کوئی بھی ویوہار نہ ہو سکے گا

इति = اس لیے   सकलदेशकाल दशा = سارے دیش، کال اور دشا میں

पुरुषोपयोगी = پرش کے کام آنے والا

यदि = اگر   एष = یہ   व्यवहारो न स्याद: = ویوہار نہ ہو سکے

तर्हि = تو   न = نہیں

अन्यस्य = دوسرے کا   सत्यत्वं = سچائی   विरुद्ध: = الٹا

इति = اس لیے   न = نہیں   अपत्र = [illegible]

भ्रान्ति: = کوئی بھرانتی

इति = اس لیے   आमितव्यम: =

جو کچھ دیوانی - دوجہ وغیرہ کہتے ہیں کہ فلاں بات برانی ہے - اس بات کو
کہنے پر برہم ہیں نہیں آنا چاہیے - اس بات کو نہیں ماننا چاہیے - یہ سب کچھ
جگت میں پرکاش ہی ہے -

60. प्रमाणानि प्रमावेशा स्वबलाक्रमणक्रमात् ।
यस्य वक्रावलोकीनि प्रमेये तं स्तुमः शिवम् ॥

वयं तं स्तुमः शिवम् = ہم اس شیو کی ستائش کرتے ہیں [illegible]

प्रमाणानि = پرمان جو ہیں ۔ प्रमा आवेशा = پرماتا آویش پر [illegible] ۔ اس طرح [illegible] وہ پرمان ہے ۔

स्वबल = اپنا جو بل ہے ۔ आक्रमण = اس پر قبضہ [illegible]

क्रमात = کرم سے यस्य = جس پرم شیو

वक्रावलोकीनि = ٹیڑھی نظر سے دیکھنے والی प्रमेये = پرمیہ پر ۔

یہ آنکھیں [illegible]

جب تک اس پرم شیو کی نظر ان پر نہ پڑے ۔ تو یہ پرمان کچھ نہیں کر سکتے ہیں ۔

یہ پرمان صرف زندہ ہے ۔ وہ اس آدی [illegible] کو کس طرح [illegible]

نوٹ: پرمان تو باہر بھاؤ میں کام کرتا ہے ۔ اور پرمی کا گیان دیتا ہے ۔
پرما = [illegible] ۔ یہ پرما ہوتی ہے ۔ یہ [illegible] ہے ۔
پھر یہ بھی پرمان ذریعے اس پرمی کا گیان پرماتا [illegible] سے ہوتا ہے
یہ ترتیب ہے ۔ یہ شلوک [illegible] کا ظہور بھی دکھلاتا ہے ۔

ان پرمان [illegible] کی آنکھیں اسی پرم شیو [illegible] کی طرف [illegible] لگا کر [illegible] ہیں یعنی
یہ مطلب [illegible] ہیں ۔ اس کے بغیر ان کی [illegible] ۔ پرمیا ۔ پرما کی [illegible] نہیں ہیں ۔ [illegible]

[illegible] ہے ۔

[illegible] پرمان جو [illegible]

[illegible] پرما ہے

[illegible]

[illegible]

61 एवं = [illegible] क्रियाशक्ति विस्फार = [illegible]

निरूपण = [illegible] प्रसङ्गेन = [illegible]

संबन्ध = [illegible] पुरःसरं = [illegible]

सामान्यादीनां = [illegible] तत्त्वम् = [illegible]

उपपादितम् = [illegible] अधुना = اب

तु = تو संबन्धतत्त्वमेव = [illegible]

एकधनतया = [illegible] व्युत्पादनीयम् = [illegible]

तत्च = [illegible] द्विविधमेव = [illegible]

परमार्थतो = [illegible]

ज्ञाप्यज्ञापकता = [illegible]

कार्यकारणता च = [illegible] तत्र = اس

पूर्वस्यां = [illegible] मानमेयभावादि = [illegible]

चिन्तास्पदभूतायां = [illegible]

सर्वम = [illegible] उक्तचरं = [illegible]

वक्ष्यमाणं च = [illegible] प्रायात्तं = [illegible]

→ प्रमाणाधीना वस्तुसिद्धिः = [illegible]

इति =

तत्र तत्र प्रसिद्धे = [illegible]

62 सर्वे च = اور سب प्रकृत समर्थनीय वस्तु = [illegible]

योगितया = [illegible]

स्वयं च = آپ بھی संबन्धरूपतया = [illegible]

अवद्य विचार्यौ = [illegible]

मानादि स्थिति = [illegible]

निरूपयितुम् = [illegible]

" ...... ईशादि व्यवहारः प्रवर्त्यते ॥"

इत्यन्ते = [illegible] श्लोकसप्तदशकेन = [illegible]

आह्निकान्तरम = دوسرا آہنک आरभ्यते = شروع کیا جاتا ہے

तत्र श्लोकद्वयेन = ان میں دو شلوکوں سے

प्रमाण = پرمان तत्फलस्वरूपे = [illegible]

ततः = اس کے بعد प्रमेयस्य स्वरूपे = [illegible]

निरूपयितु = [illegible]

[illegible] प्रत्याभास = [illegible] प्रमाणस्य = پرمان کا

व्यापारो = [illegible] न तु = نہ کہ

स्वलक्षणात्मक वस्तु = [illegible]

جب تک یہی ادرشٹ رہتا ہے جب تک یہی برتی state ملتی ہوتی ہے ۔ [illegible]

एकानधुता नियमेन = جو ایک ہی طرف لے جاتا ہو اس نیم سے ہے

इति = दर्शयितुं = اس کو دکھانے کے لیے

प्रत्यवमर्शावलम्बेन = پرامرش کا سہارا لے کر

आभासव्यवस्था = آبھاسوں کی ویوستھا ہے — اور وہی حقیقت میں پرمان ـ پرماتا ہوتا ہے

इति दशभिः श्लोकैः उच्यते = اس طرح دس شلوکوں سے کہا جاتا ہے

तत्प्रसङ्गात = اسی پرسنگ سے

{ मिथ्याज्ञानस्वरूपं श्लोकेन = متھیا گیان سروپ ایک شلوک سے

प्रमेयस्वरूप सिद्धिश्च = پرمیہ کے سروپ کی سدھی بھی

प्रकृतमपि = پرکرت ہوئے ـ ایشور

ईश्वरवादम् = ایشور واد — کی سدھی ہوئی

अवलम्ब्य घटते = اسی کا سہارا لے کر جو پرکرتی گھٹتی ہے

इति श्लोकेन उपदर्श्यते = اس طرح ایک شلوک سے دکھلایا جاتا ہے

स च एष सर्वः = وہ یہ سارا

प्रमाणतत्फल = پرمان ـ اس کا پھل یعنی پرما

प्रमेयादि प्रविभागः = اور پرمیہ آدی کا جو وبھاگ ہے

~~सति~~ सति प्रमातरि = پرماتا ہے — جو ترتیب سے ہے جب پرماتا ہے ـ جو ہے اسی کے بغیر نہیں

प्रदर्शितरूपे = جیسے دکھایا ہے — دکھلایا ہے

ततो न तस्य = اس پرماتا کو

[illegible]

[illegible] 63 [illegible]

प्रमेयता = [illegible] येन = [illegible] अन्यापि = [illegible]

प्रमाणव्यापार सम्भव: [illegible]

केवले = [illegible] व्यवहारमात्र सिद्धफले = [illegible]

प्रमाणम् अत्र = [illegible]

इति = [illegible] श्लोकत्रयेण = [illegible]

इति तात्पर्यार्थ: = [illegible]

यदुक्तम् [illegible] → क्रियासंबन्धादिबुद्धयो =

न = [illegible] भ्रान्तिस्वभावा: [illegible]

इति = [illegible]

तदेव = [illegible] निर्णेतुं = [illegible]

प्रमाण = [illegible] तत्फलस्वरूप = [illegible] → [illegible]

तावत = [illegible] प्रसिद्धमनुवदति = [illegible]

[illegible]

64

इदमेतादृगित्येवं
यद्वशाद्व्यवतिष्ठते ।
वस्तु प्रमाणं तत्सोऽपि
स्वाभासोऽभिनवोदयः ॥१॥ [illegible]

सोऽन्तस्तथाविमर्शात्मा [illegible]
देशकालाद्यभेदिनि । [illegible]
एकाभिधानविषये
मितिर्वस्त्वन्यबाधिता ॥२॥

"मया ज्ञातम्"

इदम् = [illegible] इयता दृग् = [illegible]

इत्येवं = [illegible] यत् वशात् = [illegible]

व्यवतिष्ठते = [illegible] प्रमाणं तत्सोऽपि

वस्तु = [illegible]

तत्सोऽपि = [illegible] स्वाभासो [illegible]

अभिनवोदयः = [illegible]

सः = [illegible] अन्तः = [illegible] स्थिता = [illegible]

विमर्शात्मा [illegible]

देशकालाद्य [illegible] अभेदिनी

एकाभिधान [illegible] विषये = [illegible] मिति = [illegible]

वस्त्वन्य = [illegible] अबाधिता = [illegible]

[illegible]

*: प्रोक्तनस्वरूपं वस्तु स्वरूपधर्मव्यवस्थापकं प्रमाणं च ·

64 यस्य वशात् = [illegible] → सामर्थ्यात् = [illegible]

वस्तु = چیز → नीलसुखादिकं = [illegible]

व्यवतिष्ठते = [illegible] → नियतो = [illegible]

→ प्रकाशमर्यादां = [illegible] न = نہیں अतिवर्तते = [illegible]

[illegible] इदमिति = [illegible] स्वरूपेण = [illegible]

[illegible] एतादृक् = [illegible] इति च = [illegible] [illegible]

[illegible] विशेषभूत = [illegible] नित्यानित्यत्वादि = [illegible]

[illegible] धर्मान्तरयोगेन = [illegible]

[illegible] तल्लोके = [illegible] प्रमाणम् = [illegible]

इति स्थितम् = [illegible]

*तत्र च = [illegible] विवेचकेन = [illegible]

विचार्यम् = [illegible]

[illegible] इह = [illegible] वस्तुनः = [illegible] स्वरूपं = [illegible]

[illegible] स्वात्मवशेनैव = [illegible] न = نہیں [illegible]

तावत् = [illegible] व्यवतिष्ठते = [illegible] [illegible]

जडत्वात् = [illegible]

मम नीलं प्रकाशते = [illegible]

मम इति:- चेतनादेन स्वरूपलाभात् [illegible] न स्यात् इति भाव:

• चैत्रस्य वा प्रकाशते - इति प्रमातृलग्नतया भासो

*यदि वस्तुतः स्वात्मवशेनैव व्यवस्था भवेत् (95) तदा →

*2 अहं रूपश्चैत्रादौ वा, चैद – यदि जडो भवेत् तदा →

*1 एवम् आभासः → स्फुरणम् [illegible]

65 कथं च स्यात् – न स्यात् । वा [illegible]

चैत्रस्य = [illegible] चेति च = [illegible]

*तदा कथमवभासः = [illegible]

तस्मात् = [illegible] *2 अन्यवशेन = [illegible]

व्यवतिष्ठते = [illegible] → यद्यप्यन्यभासनमन्यस्य गोचरे न, तथापि व्यवहार वशेन व्यवतिष्ठते – तस्मात् अन्यस्य विचारे – [illegible] करोति॥

अन्योऽपि = [illegible] चेत = [illegible] जडः = [illegible]

ततः = [illegible] → अन्धेन = [illegible] अन्धस्य = [illegible]

तदा ←

हस्तादेन = [illegible] तस्मात् = [illegible] → चेतनः युक्त इति शेषः

अन्योऽसौ = [illegible] संविदात्मा = [illegible]

सोऽपि यदि = [illegible] शुद्धो निर्विशेषो = [illegible] *3

*3 सर्वेषु नीलादिषु अभेदेन प्रमातृतया स्थितो भवति –

तर्हि = [illegible] नीलस्यैव = [illegible]

व्यवस्थाहेतुः भवेत् = [illegible] →

पीतादावपि = [illegible] तस्य = [illegible]

तदा... केवलं नीलग्राहक न भवेत अपितु पीतादावपि तस्य...

तथात्वात् = [illegible] तदसौ = [illegible] – आभासः

नीलोपरक्तो = [illegible] नीलोन्मुखो = [illegible]

नीलप्रकाशस्वभाव [illegible]

इत्याभासः सन् = [illegible] – [illegible] एवं रूपः सत्

नीलस्य = [illegible] व्यवस्थापकः = [illegible]

इति न्यायेन नीलस्यै व्यवस्थाकारी भवति। [illegible]

[illegible] (96)

तेन → प्रकाशात्मक [illegible]
सः → विषयतया स्थितः

65/

तत्प्रकाशस्वभावतैव = [illegible] है = [illegible]

तद्व्यवस्थापकता = – [illegible]

ननु ततो व्यतिरिक्त एव ×भवतु ततः × किम् इत्यत आह "नील च"

स च नीलस्य = [illegible]

प्रकाशो यदि = [illegible]

अव्यतिरिक्तस्य = ततः = १००

पीतस्यापि स्यात् = [illegible]

प्रकाशात्मक = [illegible] चित्तत्वतादात्म्यः [illegible]

अविशेषात् = [illegible]

×2 एव सती

तेन = [illegible] व्यतिरिक्तीकृतस्य = [illegible]

नीलस्य = [illegible] स प्रकाशः = [illegible]

ततः → ×3

नील च = [illegible] ×2 इत्थम् = [illegible]

×3 ततो = [illegible] व्यतिरेकाभासयोग्यं = [illegible]

यदि = [illegible] सोऽपि = [illegible]

आभासो = [illegible] महतः = [illegible]

प्रकाशात् = व्यतिरिच्यते = [illegible]

×3 स्वविषयप्रकाशात् व्यतिरेकरूपो य आभासः तत्र योग्यं व्यतिरेकाभासयोग्यं [illegible] व्यतिरेकं भजते ।

مہا پرکاش سے ...

महाप्रकाशाव्यतिरेके = مہا پرکاش سے ...

तस्य = اس پرماتا کو   ततो = اس مہا پرکاش سے

नीलादेः = ... व्यतिरेकाभाव प्रसङ्गात् =

महाप्रकाशाच्च = ...

न = ... व्यतिरेके = ... किंचिदपि

सहते = ... इति = ... नूनं = ...

महाप्रकाशेन = مہا پرکاش ... संकोच = ...

आत्मनि = ... निर्भासनीयः = ...

संविदो = ... वस्तूनां च = ...

अन्योन्यसंकोचन प्राणो = ...

नञर्थरूपो = ... असौ = ...

शून्य = ... इत्युच्यते = ...

संकोचावभास एव च = ...

मायीयप्रमातुः = ... उत्थानम् = ...

एतत् एकया = ...

सृष्टिशक्त्या = ... प्रमातृप्रमाणप्रमेय = ...

नोट:— शून्यादिरूपाणां प्रमातॄणां प्रमाणानां नानाविधानां प्रमेयानां च प्रादुर्भावो भवति – क्रमपदेन सर्वं प्रादुर्भवतीति भावः ॥

उल्लासः = ...   परमार्थतः = دراصل

66

तेन = [illegible] प्राण्यधीप्राणदेहाद्य = [illegible]

उपाध्याश्रय = [illegible] स्वीकारात्मक = [illegible]

संकोच परिग्रह = [illegible] संकुचितात् = [illegible]

मायाप्रमातुः =

अनन्तकालान्तर्मुख = [illegible] संवेदनरूपात् = [illegible]

स = وہ [illegible] प्रमाणाभिमत = [illegible]

आभासो = آبھاس यावत् = [illegible]

प्रमेयोन्मुखतास्वभाव: = [illegible]

तावत् = [illegible] प्रमेयस्य = [illegible]

देशकालाकाराभास = [illegible]

संभेदवत्त्वात् = [illegible]

सोऽपि = [illegible]

तथैव = [illegible] क्षणे क्षणे = [illegible]

अन्यान्याभासरूप: = [illegible] स्पष्टव्य: = [illegible]

तदुक्तम् = [illegible] "अभिनवबोधय:" = "[illegible]"

अभिनव: = [illegible] इति

क्षणाभास = [illegible] परिम्लान्यापि = [illegible]

न = कलङ्कितः =

[illegible]

67 तेन = नवनवोदय: =

इत्युक्तं भवति =

सोऽपि = [illegible] यदि = اگر तथाभूतो = [illegible]

माया प्रमातृलग्नो न भवेत् = [illegible]

ततो = تو پھر मम नीलाभासो = [illegible]

यस्य = جس کو तस्यैव = اُسی کو [illegible]

पीताभासो = [illegible] मम इति न स्यात् =

[illegible]

अस्ति च = [illegible] इदं = یہ स्वसंवेदने = [illegible]

यत् = جو सर्वत्र = ہر جگہ अबाध्यमानम् = [illegible]

अयमेव = [illegible] स्वत्वेन = [illegible]

आभासमानो = [illegible] य आभासो = [illegible]

नवनव प्रमेयोन्मुख्यात् = [illegible]

नवनवोदय: = [illegible]

स प्रमाणं = [illegible] यत: = [illegible] प्रमा = [illegible]

विधत्ते = [illegible] कासौ प्रमा? =

[illegible]

68/

फलस्वभावा इति चेत =

आह = جواب   स एव बोधरूप = मेरा ज्ञात

आभासो = [illegible]   मिति: = [illegible]

प्रमाणफलम् = [illegible]   इति संबन्धः =

ननु = [illegible]   एवं = [illegible]   पर्यायत्वमुक्तं भवेत्

न तु =   फलस्वरूपम्

आह = [illegible]   बाह्योन्मुखतया = [illegible]

प्रकाशरूपतया = [illegible]   इदम् पश्यामि

तत्र = [illegible]   तत प्रमाणे = [illegible]

या तु = [illegible]   तस्यैव = اسی

अन्तमुखात्मा = [illegible]   विमर्शरूपता = [illegible]

प्राक = [illegible]   उपपादिता = [illegible]   "अहं जानामि"

तत्स्वभावेन = [illegible]   केवलं = صرف

विषयदशा = [illegible]   संकुचितेन = [illegible]

स एव = وہی   बोधः फले = [illegible]

यथाहि = [illegible]   "यः शूरोऽहं स एव विजयी"

मया ज्ञातं

69

इति = इस طرح एकनिष्ठ = एक پر قائم प्रमत्व विजयत्वे =

विवेकवता =

हेतुफलभावेन = व्यवस्थाप्येते =

यतो हि = چونکہ इह प्रमः =

ततो विजयी =

इत्येवं = اسی طرح यतो = چونکہ नीलप्रकाशः =

ततो = اس لئے "नीलमिदम्"

इति परामर्शः = इति एकरूपत्वेऽपि =

हेतुफलभाव = यथोक्त

"तद्वशात्तद्व्यवस्थानात्......।"

किंच = اور इह = یہاں व्यापाररूपमेव फल-

व्यापारश्च = व्याप्रियमाणात्

व्यापार्यमाणात् वा =

अस्य अनन्यकार एव सिद्धः =

इति = اس طرح अभेदः = ابید प्रमाणफलयो-

विमर्शनत्वेन च = यतः =

برہان نتائج

[illegible]

70/11

प्रमाणं = برہان نتائج | विमर्शः = [illegible]

शब्दजीविते : [illegible] शब्दश्च = [illegible]

आभासान्तरं = [illegible]

देशकालादिरूप = [illegible] — detail

अनामृष्टे = [illegible] एकत्रैव = [illegible]

आभासमात्रे = [illegible] प्रवर्तते = [illegible]

घट इति लोहित इति = [illegible]

ततो = [illegible] देशकालाभासयोः = [illegible]

स्वलक्षणत्व = [illegible] अरूपण प्रवणयोः = [illegible]

अनामिश्रणात् = [illegible]

सामान्यायमान = [illegible] Individual

आभासे = [illegible]

प्रमाणं = برہان پرمان प्रवर्तते = [illegible]

प्रथम = [illegible] इति प्राप्ते = [illegible]

हि = [illegible] अवभास = [illegible]

आभासान्तरानामिश्रे = [illegible]

पुरोवस्थिता = [illegible]

अवभासमात्रे = [illegible]

इति उक्तं =

श्रीमदाचार्यपादैरेव =

[illegible]

71/72

"नियतेऽप्ययमित्येव परामर्शः पुरःस्थिते ।
सर्वभावगतेदन्तासामान्येनैव जायते ॥"

नियते अपि = [illegible] अयम इति एव परामर्शः = [illegible]

पुरः स्थिते = [illegible] सर्वभावगते = [illegible]

इदनता = [illegible]

सामान्येनैव = [illegible]

इति = [illegible] तत एव = [illegible] आभासमात्रं वस्तु = [illegible]

स्वलक्षणं = [illegible] तु = [illegible]

तदाभाससामानाधिकरण्य = [illegible]

आभासरूपम् = [illegible] आभासान्तरम् = [illegible] detail

एकम् = ایک ہی अन्यदेव = [illegible]

तत्र च = [illegible] पृथगेव च = [illegible]

प्रमाणं = [illegible] तत्परं = اس کے بعد

मिश्रीकारेषु = [illegible] तेषु = ان میں

आभासेषु = [illegible] गृहीतग्राहि = [illegible]

न प्रमाणम् = [illegible] इति अग्रे = [illegible]

भविष्यति = [illegible]

अध्यवसायस्य = [illegible]

[illegible]

73/74

अस्मदुक्तनयेन = [illegible]

प्राक्दप्राणितस्य = [illegible]

प्रत्याभासविश्रान्तौ = [illegible]

तदपेक्षमपि = [illegible]   प्रामाण्यं = مگر برہان کی

वदता = [illegible]   प्रत्याभासनिष्ठमेव = [illegible]

प्रामाण्यमुपेत्यम = [illegible]

इत्यास्ताम = [illegible]   किमवान्तरेण = [illegible]

ननु = [illegible]   यदिविमर्शः = [illegible]

प्रमाणव्यापारः = [illegible]

स तर्हि = [illegible]   द्विचन्द्रेऽपि अस्तित = [illegible]

नैवम = [illegible]   स हि = [illegible]

संस्कारयोगात् = [illegible]

आत्मानम = [illegible]   अभिमत = [illegible]

प्रसिद्ध = [illegible]   अर्थक्रिया = [illegible]

प्राप्तिपर्यन्तम = [illegible]   अनुवर्तयन् = [illegible]

अनुन्मूलितवृत्तिः = [illegible]   स्थिरः सन् = [illegible]

[illegible]

74

तथा भवति = [illegible]   मध्ये = میں

पुनर् मूलनं = [illegible]   चेत = [illegible]   सहते =

न = نہیں   तर्हि = [illegible]   असौ = [illegible]

तथा विमर्शः = [illegible]   नाये = [illegible]

विमर्शः = [illegible]   पूर्वमपि = [illegible]

एकेन = ایک   अन्तर्मुखेन = [illegible]

वपुषा = [illegible]   पूर्वमेव = [illegible]

तस्य = اس [illegible]   निर्मूलनात = [illegible]

स्वसंवित = [illegible]   अतः च =

साक्षिणी = [illegible]   तदेव = [illegible]

'न इदं रजतम्' इति = [illegible]

वृत्तपूर्वस्यैव = [illegible]

विमर्शस्य = [illegible]   प्रविमर्शीकरण = [illegible]

संवेद्यते = [illegible]

उक्तं च एतत = [illegible]   बाधविचारे = [illegible]

वक्ष्यते च = [illegible]

'रजतेक विमर्श......'

[illegible]

79

इत्यत्र = एवं स्थिते = جب یہ بات ٹھیک ہوئی

[illegible] द्विचन्द्रेऽपि = دو چندر میں بھی [illegible] यावत् = [illegible]

[illegible] परकुतूहल = [illegible] संपादनम् = حاصل کرانا [illegible]

प्रतिक्रिया = [illegible] संमतम् = [illegible]

अपूर्ववस्तु = [illegible] दर्शनाय = [illegible]

[illegible] चिकीर्षति = [illegible] तावत् = [illegible]

अवज्ञोपहासशोकादि = [illegible]

विवक्षा = [illegible]

[illegible] परजनवचनकर्णनेन = [illegible]

समुन्मूल्यमाने = [illegible]

[illegible] प्राच्ये = [illegible] द्विचन्द्रोऽयम् इति

इति = [illegible] परामर्शः = [illegible]

स्वसंवेदनादेव = [illegible] अभिमन्यते =
[illegible]

75

ननु एवं यत्र अर्थक्रिया

न प्रतिबध्नाति = तत्र कथं =

बाधाबाधव्यवहारः ? =

मा भूत = किं नः त्रुटितम् =

प्रवृत्तिर्हि = न सर्वत्र = प्रमाणत एव =

किं तर्हि = क्वचन = संशयत एव

अर्थपक्षाधिक्यात् =

अर्थित्व = तारतम्यादपि वा =

कृष्यादौ = सविषान्नभोजने =

निश्चिते = संभाविते = दृष्टप्रत्यवाये च =

चौर्यादौ = प्रवृत्तिदर्शनात् =

तत् = अर्थित्वातिशय =

प्रवृत्तौ = तावत् = निबन्धनम् =

लोकश्च = प्रवृत्तः = क्वचन =

अनुन्मूलित = प्रमितिक =

प्रमाणतां = प्रतिपद्यते =

क्वचित् = अन्यथा भवन् =

विपर्ययमिति =

77 सर्वम् = سب کا
अा जन्म = جنم سے لیکر
यत: = جو کہ
अनेन = اس کے ذریعہ
अभ्यस्त = استعمال کیا ہوا
अा पूर्वजन्मशतेभ्योऽपि वा = یا پچھلے سینکڑوں جنموں سے شروع کر کے
प्रमाणाप्रमाणविभाग: = [illegible]
ततो = اس سے
मणिरूप्यादिवत = رتن، چاندی آدی کی طرح
तत्स्वरूपम् = وہ روپ
अापातमात्र एव = [illegible]
विलक्षणम् = [illegible]
ईक्षते = دیکھا جاتا ہے
अस्ति = ہے
हि = کیونکہ
तस्य = اس کا
परमार्थतो = [illegible]
वैलक्षण्यं = [illegible]
कारणभेदादिकृते = [illegible]
ततश्च = اس کے بعد
यदा तु = [illegible]
परिमितो = [illegible]
सह्याम् = [illegible]
अभिमन्यते = [illegible]
तत एव = [illegible]
अर्थिता महाग्रहेण = [illegible]
यत्र तत्र = [illegible]
न प्रेर्यते = [illegible]
तदा
विसंवादभीरु: = [illegible]
निश्चतप्रामाण्यात = [illegible]
बाधात = [illegible]
अदृष्टे = [illegible]
दृष्टेऽपि वा = [illegible]
प्रवर्तमानो = [illegible]
न विसंवाद्यते =

77/78

इति = یہ स- = وہ پرش प्रेक्षापूर्वकारी = وچار والی ہی کرنے والا

भण्यते = کہا جاتا ہے तेन = اس سے लौकिकं = دو لوگوں میں پرمان

प्रमाणस्वरूपम् =   अनूदितं = [illegible]

सामान्यसंबन्धादि = [illegible] ज्ञानेन ~~स्वरूपम्~~ = [illegible]

अनूदितं = मोह्यात = [illegible]

अप्रामाण्याशंका = [illegible] शामयितुम् = [illegible]

अत एव = اسی لئے विभागविशेष = [illegible]

लक्षण = [illegible] परीक्षादिभिरिह = [illegible]

न = نہیں आयासिता = [illegible] लोकः = لوگوں کو

यत् सत् = [illegible] अबाधित = [illegible] स्थैर्यम = [illegible]

अत एव = اسی واسطے अप्रतिहत = [illegible] अनुवृत्तिकं = [illegible]

विमर्श फले = [illegible] विधत्ते = [illegible]

तत् तत् बोधरूपे = [illegible] बोधानिष्ठ = [illegible]

प्रमातृस्वरूप विश्रान्ते = → [illegible]

प्रमाणम इति = یہی ہے پرمان

तत् च = [illegible] सेन्द्रियिके = [illegible] बोधे = [illegible]

सुखबुद्धि संवेदने = [illegible]

योगिज्ञाने च = [illegible]

[illegible] پایا جاتا ہے۔

अविवादमेव = [illegible]   मुख्यतयैव = [illegible]

प्रमेयरूपे = [illegible]   आभासे = ابھاس میں

साक्षात = اس پر برابر   विश्रान्ते = قرار کرتے ہیں

अनुमानजा = [illegible]   तु = [illegible]   प्रतीति: = وہ جو گیان [illegible]

आभासान्तरात = وہ آبھاس آنتر سے   कार्यरूपात = [illegible]

स्वभावभूतात वा = [illegible] یا سوبھاو [illegible]

आभासान्तरे = اس آبھاس آنتر [illegible]   प्रतिपत्ति: = جان [illegible]

वस्त्वन्तरस्य च = [illegible]   तेन = اس [illegible]   साकं = ساتھ

कार्यकारणभावनियम: = یہ کارن کارج بھاو نیم ہے

सामानाधिकरण्य नियमश्च = اور [illegible]

ईश्वर नियतिशक्त्युपजीवन एव = یہ سارا ایشور کی [illegible]

अवधार्यो भवति = [illegible]

न अन्यथा = [illegible]

तेन = اسی   यावति = جتنے   नियतिशाति = [illegible]

तावति = اتنی   देशकाले वा = [illegible]

अनुमानं = یہ انومان   प्रमाणम् = پرمان ہے [illegible]

आगमस्तु = شاستر پرمان   नामान्तर: = ایک نام کا پرمان

आवेदनरूपो = [illegible]

दृढीयस्तम = [illegible] विमर्शात्मा = [illegible]

चित्स्वभावस्य = [illegible] ईश्वरस्य = [illegible]

अन्तरङ्ग एव = [illegible] व्यापारः = [illegible]

प्रत्यक्षादरापि = [illegible] जीवितकल्पः = [illegible]

तेन = [illegible] यत् यत् = [illegible] आमृष्टं = [illegible]

तत् तथैव = [illegible] यथा = [illegible] नैतत् = [illegible]

"विषं = زہر मा = مجھے मारयति" = مارتا ہے [illegible]

गरुड एव = [illegible] अहम् इति = [illegible]

तत्र तु = [illegible] तथाविधे = [illegible]

शब्दनात्मनि = [illegible] विमर्शे = [illegible]

आनुकूल्यं = [illegible] यो भजते = [illegible]

शब्दराशिः = [illegible] सोऽपि प्रमाणं = [illegible]

यथा = [illegible] वेदसिद्धान्तन्तादि = [illegible]

अन्योऽपि वा = [illegible] बौद्धार्हतागमादि = [illegible]

तेनहि = [illegible] यत् शब्दनम् = [illegible]

उत्पादिते = [illegible] ज्योतिष्टोमकारी = [illegible]

अहं स्वर्गं गन्ता = [illegible] इति = [illegible]

82 दीक्षितोऽहम् = میں دیکشا پایا ہوا ہوں   अपुनरावृत्तिभागी = [illegible]

इति = ایسا   कारुणिकोऽहं = [illegible] →

बुद्धपदं गन्ता = [illegible]   इति = ایسا

[illegible] "गाढक्लेश = [illegible]   सहितप्युरहम् = [illegible]

अर्हत्पदं = ارہت پد کو   प्रपत्ता = پہنچا ہوں   इति = ایسا

तत्र = اس میں   न = نہیں   विपर्यय = [illegible] →

उदेति = [illegible] | तदाश्च स्तस्यैव = [illegible]

तत्र = [illegible]   अनुष्ठानयोग्यत्वात् = [illegible]

अन्यस्य तु = [illegible]   दृढप्रतिपत्तिरूपत्व = [illegible]

अभावात् = [illegible]   अप्रमाणमेव = [illegible]

तथा = [illegible]   विमर्शात्मक = [illegible]

[illegible] शब्दनम् = [illegible]   ननु = [illegible]   सर्वं = [illegible]

तदेव = [illegible]   शास्त्रं = [illegible]   कंचित्प्रति =

प्रमाणं = [illegible]   कंचित्प्रति न = [illegible]

इति स्यात् = [illegible]   न चेद्युक्तम् = [illegible]

82 "अपक्षपातित्वात प्रमाणस्य" इति = کیونکہ پرمان کسی کی بات کا طرفدار نہیں ہوتا

→ अतत्त्वज्ञोऽसि = تو تتو نہیں جاننے والا ہے   प्रतीतिवृत्तस्य = [illegible]

तस्यापि = اُسکی بھی   नोपेक्ष्यसे = [illegible]

"अपक्षपाति प्रमाणम्" इति = اس بات کا کیا مطلب

कः अस्य वचनस्य अर्थः = اس بات کا کیا مطلب ہے

किं यत् = کیا جو   एकस्य = ایک کو   नीलज्ञाने = نیلے گیان میں

प्रत्यक्षरूपं = پرتکش روپ پرمان   तत् किं = وہ کیا   सर्वस्य = سب پرانیوں کو

नीलं = نیلا   भासयति = بھاستا ہے   धूमज्ञाने वा = یا دھوئیں کے گیان میں

अग्निम् = آگ — [illegible]

"त्वं = تو   प्रातर्निधिमन्नेन = [illegible]

विधिना = [illegible]   लब्धासे" = [illegible]

इति च यः = اور یہ جو   सिद्धादेशरूपः = [illegible]

आगमः = شاستر   स किं = وہ کیا

सर्वान्प्रति प्रमाणम् = سب پر پرمان — نہیں

अथ = [illegible]   कस्यापि = کسی کا   कदाचित् = کبھی

किंचित् = کچھ   तथा = ویسا   इहापि = یہاں بھی

82/83

इदविमर्शीनरूपं = [illegible] शब्दनम = [illegible]

आ = समन्तात् = [illegible] अर्थी = [illegible]

गमयति = [illegible] इति = [illegible] आगमसंज्ञके = [illegible]

प्रमाणम् = پرمان سर्वस्य = سب کی तावत् =

भवति = [illegible] तत्र = [illegible] यथा = جیسے

मिथ्याज्ञाने = [illegible] सहायतां = [illegible]

भजमानम् = [illegible] आलोकेन्द्रियादिकम् = [illegible]

अप्रमाणतासाचिवम् = [illegible]

अप्रमाणं = [illegible] न च = [illegible] एतवता =

सम्यग्ज्ञानस्वरूपस्य = [illegible]

प्रत्यक्षस्य = [illegible] काचित् = [illegible]

पक्षपातिता [illegible] तथा = [illegible]

स एव = [illegible] ज्योतिष्टोमादिशब्दः = [illegible]

शूद्रादेर = [illegible] इदविमर्शात्मनि = [illegible]

अत एव = [illegible] अप्रमाणे = [illegible]

आगमाभासे = [illegible] साचिव्यं = [illegible]

विरुधदपि = [illegible]

[illegible]

83/84 इदंप्रमाणोपयोगितायां = [illegible]

प्रामाण्यं = پرمانتا ॥ भजन् = [illegible]

न = [illegible] पक्षपातापक्षपातदोष = [illegible]

प्रतिक्षेपयोग्यः = [illegible]

सर्व एव = [illegible] हि = [illegible] प्रागमो = [illegible]

[illegible] नियताधिकारिदेशकाल = [illegible]

[illegible] सहकार्यादि = [illegible] नियन्त्रितमेव = [illegible]

विमर्शं विधत्ते = [illegible]

विविधरूपो = [illegible] निषेधात्मा वा = [illegible]

अत एव = اسی لئے

“प्रसिद्धिरविगीता हि सत्या वागीश्वरी मता।
तयेति यत्र हि यदा यत्तद्ग्राह्यमशंकितं॥”

प्रसिद्धि = [illegible] अविगीता = [illegible]

हि = [illegible] सत्या वाग् = [illegible] ईश्वरी मता = [illegible]

तयेति = اس سے यत्र हि = جس میں यदा = جس کال میں

यत् तत् ग्राह्यम् = [illegible] अशंकितं = [illegible]

[[illegible]]

84/85 इति श्लोके = [illegible] 'यत्र यदा' इत्युक्तम् :-

तेन = [illegible] प्रत्यक्षागमौ = [illegible] बाधकौ [illegible]

अनुमानस्य = [illegible] इति = [illegible] तत्र =

भवद्भर्तृहरि = [illegible] न्याय = [illegible] भाष्यकृत्प्रभृतयः :

तस्मात् = [illegible] प्रमाणलक्षणे [illegible]

ज्ञाते = [illegible] सर्वं = [illegible] प्रमाणस्वरूपे = [illegible]

ज्ञातं भवति = [illegible] किं विशेषलक्षणम् [illegible]

यस्तु = [illegible] अविसंवादकत्वं = [illegible] तस्य

लक्षणम् [illegible] आह = तेनापि = [illegible]

'प्रापकत्वं = [illegible] प्रवर्तकत्वं = [illegible]

प्रवृत्तियोग्य = [illegible] शक्य = [illegible] प्रापक = [illegible]

वस्तुप = [illegible] दर्शकत्वं" = [illegible]

प्रमाणलक्षणं = [illegible] ब्रुवता = [illegible]

न किंचित् = [illegible] प्रमाणाभिमत = [illegible]

[illegible] बोधविश्रान्ति = [illegible] स्वरूपम् उक्तम् = [illegible]

तत = [illegible] चेत् = [illegible] अनेन लक्षणेन =

निर्वाह्यते = [illegible] तत् = [illegible] | निर्व्यूढे = [illegible]

[illegible] भवति = [illegible] [illegible]

85 अन्यथा = [illegible] मुखमङ्गमूधिक = [illegible]

कम्पाङ्गुलीमोटनादिमात्र = [illegible]

तत्त्वे ज्ञात = [illegible]

इति स्थले विस्तरेण ॥ [illegible]

"अयं घट" [illegible]

absent for 3 days came on 13/11

[illegible]

ननु च = اور کہو एकाभिधानविषये मिति = [illegible]

इति = یہ یوں यत् उक्तं = [illegible]

तत्र एकमभिधानं = [illegible] बाह्ये = [illegible]

स्वलक्षण एव = [illegible] प्रवर्तते यदि = [illegible]

तत्कथम् उक्तं = [illegible]

प्रत्याभासं = [illegible] प्रमाणम = پرمان ہے

आभासाभिन्नीकारणाभासस्तु = [illegible]

स्वलक्षणम् = [illegible]

इत्याशङ्क्य = [illegible] शमयन् = [illegible]

प्रमाणस्य = پرمان کا यत् = جو

प्रमेयं = پرمیہ تت् = وہ

परमार्थतो = [illegible] निरूपयितुम = [illegible]

आह = کہا ہے

[illegible]

यथारुचि यथार्थित्वं
यथाव्युत्पत्ति भिद्यते ।
आभासोऽप्यर्थ एकस्मि-
न्ननुसंधान साधिते ॥३॥

[illegible]

यथारुचि = اپنی اچھا سے [illegible] यथार्थित्वं = [illegible]

यथाव्युत्पत्ति = [illegible] भिद्यते = [illegible]

आभासोऽप्य = [illegible] एकस्मिन् = ایک ہی [illegible]

अनुसंधान = [illegible] साधिते = [illegible]

[illegible]

यद्यपि घट इति = [illegible] बाह्यः = باہر [illegible]

परिहृत्य एकोऽर्थः = [illegible] तथापि = تو بھی

तावानेव = [illegible] असौ न = [illegible]

अपि तु = بلکہ पृथक् = الگ الگ

निर्भज्यमानतामपि सहते = [illegible] ([illegible])

तथाहि = [illegible]

86/87

स्वतन्त्र वा = [illegible] "यथारुचि"

विवेचनम् = وچار کرنا

अर्थित्वानुसारेण वा = [illegible]

पूर्वप्रसिद्ध्युपजीवनेन वा = [illegible]

तत्र = [illegible]　　त्रिधापि = تین طرح سے

विवेचने = [illegible]　　क्रियमाणे = [illegible]

पृथगेव भान्ति आभासाः = [illegible]

ननु = [illegible]　　एवं चेत = [illegible]

कथं एकं स्वलक्षणम् = [illegible]

उच्यते = [illegible]　　तेषां = ان

पृथक = الگ　　भासमानानामपि = [illegible]

आभासानां = آبھاس　　यो विमर्शः = [illegible]

अनुप्राणितभूतः = [illegible]

स कदाचित = [illegible]　　प्रत्याभासमेव = [illegible]

विश्राम्यति =

तदा = [illegible]　　परापरसामान्य = [illegible]

व्यवहारः =　　कदाचित पुनः = اور کبھی

पर = [illegible]

अपर = [illegible]

सामान्य = [illegible]

[illegible]

88

गुणप्रधानतापादनेन = [illegible]

"अत्र इदम इत्थम्" [illegible]

इति = व्यामिश्रणा प्राणो = [illegible]

विमर्शः = [illegible] तदा = اسی وقت

तदेकं = [illegible] स्वलक्षणं = [illegible]

अपिः = بھی भिन्नक्रमः = الگ

अनुसंधानेन = [illegible] भिन्नताविमर्शेन = [illegible]

साधितो = [illegible] य = جو

एकोऽर्थः = [illegible] स्वलक्षणात्मा =

तत्र = وہاں एकस्मिन्नापि = [illegible]

सति/ रुचिं =

स्वतन्त्र्यम् = [illegible] अर्थित्वम = [illegible]

अर्थक्रियाभिलाषपरवशता = [illegible]

(७) व्युत्पत्ति = [illegible] वृद्धव्यवहारशरणता च = [illegible]

अनतिक्रमस्य = [illegible]

भिद्यत एव = [illegible] आभासः = [illegible]

४६

क यथा? = [Urdu annotation]
इति निदर्शयितुम आह = [Urdu annotation]

दीर्घवृत्तोर्ध्व पुरुष -
धूमचान्दनतादिभिः ।
यथाभासा विभिद्यन्ते
देशकालाविभेदिनः ॥ ४ ॥

तथैव सद्घटद्रव्य -
काञ्चनोज्ज्वलतादयः ।
आभासभेदा भिन्नार्थ-
कारिणस्ते पदे ध्वनेः ॥ ५ ॥

दीर्घ = [Urdu] वृत्तो = [Urdu] उर्ध्व = [Urdu] पुरुषः = [Urdu]
धूम = [Urdu] चान्दनता = [Urdu] यथा = [Urdu]
आभासा = [Urdu] विभिद्यन्ते देशकाला विभेदिनः [Urdu]
तथैव = [Urdu] सद्घट- द्रव्य = [Urdu]
काञ्चन = [Urdu] उज्ज्वलतादयः = [Urdu]
आभासभेदा = [Urdu]

89

भिन्नार्थ कारिणः = [illegible]

ते = [illegible] पदे ध्वनेः = [illegible]

इह = [illegible] तावत् = [illegible] एकस्मिन्नपि = [illegible]

चेतनतया = [illegible] प्रसिद्धे = [illegible]

पुरुषस्वलक्षणे = [illegible]

[illegible] विततदश व्यापिता = [illegible]

दीर्घतामिव = [illegible] कदाचित् = [illegible]

विमृशति = [illegible] या = [illegible]

तरुणामपि प्रसित = [illegible]

[illegible] विसंधिबन्धरूपतां वा वक्रतां = [illegible]

[illegible]

या = [illegible] शिलानामपि = [illegible]

संभविनी = [illegible]

ऊर्ध्वदिग = [illegible] प्राक्रमणरूपां वा = [illegible]

[illegible] ऊर्ध्वतां = [illegible] या = [illegible]

[illegible] स्थाणोरपि = [illegible] संबन्धिनी =

[illegible]

४७

गमनागमनादि = [illegible]   स्वतन्त्रभावयोग्यतारूपं वा =

पुरुषत्वं = [illegible]   यत: = [illegible]   [illegible]

अन्यपुरुषसाधारणं = [illegible] — [[illegible]]

तथा हि = [illegible]   स्वतन्त्रया वा = [illegible]

इच्छया =   रुचिरूपया = [illegible]

एवं कुर्यात = [illegible]   यथोक्तं = [illegible]

"या तु व्याक्षेपसारत्वाच्चेतस: स्वरसोद्धृता ॥"

[illegible]

इति = [illegible]

[illegible] विततदेशव्यापिन एव = [illegible]   वा अधीन [illegible]

तिरोधिलक्षणाम् = [illegible]   अर्थक्रियाम् = [illegible]

अर्थयमानो = [illegible]   विभजेत = [illegible]

एवं व्यवहारे = [illegible]   वृद्धै: = [illegible]

कीदृक् = [illegible]   दीर्घ नाम = [illegible]

गीयते = [illegible]   इति = [illegible]

व्युत्पित्समानो = [illegible]

व्युत्पादयितुमिच्छु: वा = [illegible]

९०

विभागं कुर्यात = [illegible]

इत्येवं – [illegible]   तत्र = [illegible]

[illegible] आभासानां भेदः = [illegible] – [illegible]

एकस्वलक्षणं तु = [illegible]   एकस्मिन = [illegible]

देशाभासे = [illegible]   कालाभासे च =

विश्रान्ते = [illegible]

देशकालाभासावेव हि = [illegible]

सामान्यरूपता = [illegible] – [illegible]

प्रयोजकव्यापित्व = [illegible]

[illegible] नित्यत्व = [illegible]   खण्डना = [illegible]

~~अ~~विधान सविधवृत्ति = [illegible]

विशेषरूपता = [illegible]   वितरत: = [illegible]

एवं पुरुषत्ववत = [illegible]   अन्येऽपि = [illegible]

ब्राह्मणाद्याभासो अपि = [illegible]

निरूप्या = [illegible]   एवम् = [illegible]

अत्र = [illegible]   तावत् = [illegible]

91

प्रसिद्धतर = [illegible] आभास भेदो = [illegible]

जडाजडसाधारणबहुतरधर्मास्पदत्वात = [illegible]

अनेन = [illegible] निदर्शनेन = [illegible]

धूमेऽपि = [illegible] धूमत्वचन्दनत्व = [illegible]

श्रीखण्डचन्द = [illegible] उत्थितत्वादय: = [illegible]

प्रसिद्ध = [illegible] आभास भेदा = [illegible]

विभजनीया: = [illegible]

अनेन = [illegible] तु = अप्रसिद्धेन =

दृष्टान्तेन = अप्रसिद्धभागोऽपि = [illegible]

यो घट: = [illegible] तत्रापि = [illegible]

आभासभागभेदो भवति = [illegible]

तथाहि = [illegible] किंचिदपि = [illegible]

अत्र = [illegible] नास्ति = [illegible] इति =

तत् [illegible] — आपद्यमानो = Heart fail [illegible]

घटं पश्यन् = [illegible] "अस्ति इदम्" [illegible]

इति = [illegible] सत्त्वाभासमेव = [illegible]

पश्यति = [illegible]

91

अपरान = [illegible]   आभासान् = [illegible]

[illegible] नाम्नापि तु न = [illegible]

आद्रियते = [illegible]   तथा उदकाहरणार्थी [illegible]

घटाभासम् = [illegible]

स्वतन्त्र नयनानयन योग्य = [illegible]

वस्त्वर्थी = [illegible]   द्रव्याभासम् = [illegible]

मूल्याद्यर्थी = [illegible]   काञ्चनावभासम् = [illegible]

[illegible] न = [illegible]   पौरुषेयाभासम् = [illegible]

आदिग्रहणात् = [illegible]

दृढतरभावार्थी = [illegible]   दार्ढ्याभासम्

इति द्रष्टव्यम = [illegible]

स एव रुचिव्युत्पत्त्योरपि =

योजनीयम् =   एवम् = [illegible]

एते = 23.   आभासभेदा एव वस्तु = [illegible]

92

आभासमानतासारत्वात् = [illegible]

वस्तुताया = [illegible]

योऽपि = [illegible] आभासस्य = [illegible]

प्राणभूतो विमर्शः = [illegible]

सोऽपि = [illegible] प्रत्याभासमेव = [illegible]

शब्दस्य = [illegible] अभिजल्पात्मनो = [illegible]

बोधजीवितप्रख्यस्य = [illegible]

प्रत्याभासमेव = [illegible] विश्रान्ते = [illegible]

सन् = [illegible] बद्धो = [illegible] लोहित = [illegible]

इत्याद्यर्थक्रियाकारित्वमपि = [illegible]

[illegible] अन्वयव्यतिरेकाभ्यां = [illegible]

प्रत्याभासमेव = [illegible] नियतं = [illegible]

[illegible] — सदाभासेन = [illegible] हृद्यङ्गपरिहारमात्रस्य - [illegible]

संपादनात् = [illegible] तत्र = [illegible]

आभासान्तरस्य = [illegible]

93

या अपेक्षा = [illegible] सा = [illegible] अन्याभासेन = [illegible]

अर्थक्रियायां = [illegible] साध्ययां = [illegible]

पात्राभासस्य = इव = [illegible]

तदाभासनान्तरीयकत्वेन = [illegible]

आभासान्तरस्याप्य = [illegible] — [illegible]

नियतस्य = [illegible] अपेक्षणात = [illegible]

एवं = [illegible] येन येन मुखेन = [illegible]

अर्थो = [illegible] विचार्यते = [illegible]

तेन तेन = [illegible] आभासमात्रमेव = [illegible]

तथैव = [illegible] प्रतिभासनात = [illegible]

विमर्शनात् = अर्थक्रियाकरणाद्यः = [illegible]

इति सिद्धम = [illegible] एवं = [illegible]

प्रसिद्धतर = [illegible] प्रसिद्धाप्रसिद्धत्व = [illegible]

प्रतिप्रायेन = [illegible] एकोऽपि अर्थो [illegible]

ग्रन्थ ग्रन्थकारेण = [illegible] नैधं = [illegible]

निरूपिता = [illegible] "दीधिवृत्तेति धूमेति सद्वेति"।।

اس سے پیدا آبھاس بن سکتا ہے
جو آپ نے کہا کہ ہر شے آبھاس نہیں [illegible] -

[illegible] 93

ननु = بیشک एवं = [illegible] प्रत्याभासमेव = [illegible]

वस्तुत्वे = وستو ہو جو ایک एको = ایک घटात्मा = [illegible]

न वस्तु स्यात = وہ وستو نہیں ہو سکتی [illegible]

इत्याशंक्याह = اس شنکا پر کہا ہے -

आभासभेदाद्वस्तूनां
नियतार्थक्रिया पुनः
पुनः सामानाधिकरण्येन
प्रतिभासादभेदिनाम् ॥ ६ ॥

आभास भेदात् = آبھاس کے بھید سے वस्तूनाम् = ان وستوؤں کی

नियतार्थ क्रिया = مقرر ارتھ کریا पुनः = دوسرا

पुनः = پھر सामानाधिकरण्येन = [illegible] سے

प्रतिभासात् = پرتی بھاس سے अभेदिनाम् = وہ ابھید ہیں

یعنی دو چیزیں [illegible]

وہ آبھاس نہ بھید [illegible]

[illegible] ان کی دوسری [illegible]

نوٹ :- [illegible]

[illegible]

९५

आभासानां = ساتھ آبھاسوں کے [illegible] मिश्रं = ملا ہوا [illegible] यद्रूपं = جس کی شکل [illegible]

तत्र = اس میں [illegible] अवश्यं = ضرور

कश्चिदाभासः = کوئی ایک آبھاس प्रधानत्वेन = [illegible]

अन्याभासानां = دوسرے آبھاسوں کا विश्रान्तिपदीकर्तव्यः = وہ قرار [illegible]

सः = وہی آبھاس तेषां = ان [illegible]

समानमधिकरणं = [illegible] तेन = [illegible]

सह = ساتھ [illegible] यस्तेषां = جو ان [illegible]

सम्बन्धः = تعلق [illegible] तत = وہ

सामानाधिकरण्यं = برابر [illegible]

तेन = [illegible] उपलक्षितो = [illegible]

यः = جو प्रतिभासः = [illegible]

अर्थोन्मुखः = [illegible] प्रकाशः = پرکاش [illegible]

तदनु प्राणकश्च = [illegible]

कश्चन = کوئی न परात्मा = [illegible]

परामर्शः = [illegible] तस्य = اس

सर्वस्य = سب एकाभासविश्रान्तता नियमात = [illegible]

तस्मात = اس لیے तं = اس

सामानाधिकरण्याभासं = [illegible]

[illegible]

95

समनुप्राणयति = اس کو زندہ کرتا ہے

वाक्यात्मा = واکیہ روپ वाक्यार्थपरामर्शरूपो = [illegible]

विमर्शः = وہ پرامرش [illegible]

इह = [illegible] इदानी = اب एष घटोऽस्ति = [illegible]

इत्येवंरूपः = [illegible] ततो हेतोः = [illegible]

ये = [illegible] अभेदेन = [illegible]

एकस्वलक्षणताम् = [illegible] आपन्ना = [illegible]

न तु = نہیں स्वरूपभेदम् = [illegible]

उज्झन्ति = [illegible] तेषाम् = ان [illegible]

अन्याविशिष्टा = [illegible] समुदितरूपा = [illegible]

अर्थक्रिया = [illegible] | आभासविमर्शभेदे = [illegible]

पुनरन्या = [illegible] नियता = [illegible]

एकैकमात्ररूपा = [illegible]

आभासप्रतिभासशब्दाभ्यां = [illegible]

सूत्रे विमर्शोऽपि = [illegible]

आक्षिप्तो = [illegible] मन्तव्यः = [illegible]

पुनः शब्दो = [illegible] विशेषद्योतकः = [illegible]

काकाक्षिवत् = [illegible] उभयत्र = [illegible]

योज्यः = [illegible] - [illegible] - [illegible] पुनः [illegible]

95

बहुवचनेन = [illegible] एकत्वेऽपि = [illegible]

स्वरूपप्रभेदापरित्याग उक्तः = [illegible]

तत्र च = [illegible] ऐक्यावभासे = [illegible]

परतन्त्रे = [illegible] सत् = [illegible] पृथक्त्वे = [illegible]

यदा = [illegible] आभासानां = [illegible] तदा = [illegible]

सामान्यरूपव्यक्त्युपरञ्जकत्वेन = [illegible]

पारमार्थिकं = [illegible] सामान्यरूपत्वम् = [illegible]

घटाभासस्य = [illegible] तु = [illegible]

शुद्धस्य = [illegible] स्वतन्त्रपरामर्शे = [illegible]

योग्यतामात्रेण = [illegible]

सामान्यरूपता = [illegible] न वस्तुतो = [illegible]

द्रव्यादन्यो = [illegible] हि = [illegible] सर्वे =

पदार्थाः = [illegible] परतन्त्रतासारः = [illegible]

एवम् एकोऽपि घटात्मा इति = [illegible]

सत्यमेव = [illegible]

आभासविमर्शार्थक्रियाबलेन = [illegible]

तथा = [illegible]

अवस्थापनात = [illegible]

इति =

[illegible]

ननु = [illegible] एकेनैव = [illegible] अर्थक्रिया = [illegible]

न तत्र = [illegible] अपि तु = [illegible]

आभाससमुदायात् = [illegible]

अर्थक्रियासमुदायः = [illegible]

आभासाश्च = [illegible] भिन्ना अपि = [illegible]

यदि एकाम् = [illegible] अर्थक्रियां कर्तुं = [illegible]

मिश्रीभवन्ति = [illegible]

तदा = [illegible] कस्तेषाम् = [illegible]

इत्तावधिः = [illegible]

इति चोद्यम् = [illegible] अपवदति = [illegible]

[illegible]

पृथग्दीपप्रकाशानां
स्रोतसां सागरे यथा ।
अविरुद्धावभासाना-
मेककार्या तथैक्यधीः ॥८॥

पृथग् = [illegible] दीपप्रकाशानां = [illegible] स्रोतसां = [illegible]

सागरे = [illegible] यथा = [illegible]

तथा = [illegible] अविरुद्ध = [illegible] अवभासानाम् = [illegible]

एककार्या = [illegible] ऐक्यधी = [illegible]

[illegible]

97

पृथक् वर्तिन्यो = [illegible] यो: = जो [illegible]

प्रदीपस्य प्रभा: = دیے کی روشنی सूक्ष्म तम = [illegible] तमः

प्रवलोकन सामर्थ्याधान लक्षणा = [illegible]

याम् = [illegible] अर्थक्रियां = [illegible] [[illegible]]

न कृतवत्य: = نہ کریں तामेव = [illegible]

एकभवनाभ्यन्तरे = [illegible]

संमूर्छितात्मानो = [illegible] विरुध्यते

न तत्र = [illegible] अर्थक्रियाणा = [illegible]

समुदायोऽस्ति = [illegible]

सागरपतितानि च = [illegible]

स्रोतांसि = ندیاں बहुतर तरङ्ग = [illegible]

आरम्भार्थक्रियाकारीणि = [illegible]

तद्वत = [illegible] घट: = [illegible] काञ्चनो = [illegible]

लोहित: = [illegible] ततोऽयं = [illegible] (ज.)

द्विवलितङ्-शिर: = [illegible]

समाविजनोचित = [illegible]

सलिलाहरणार्थक्रियोचितो = [illegible]

इष्टमात्र एव = [illegible]

[illegible]

97/98

तीव्र प्रीतिलाभायार्थ क्रियाकारी = [illegible]

इति = [illegible] सिद्धमेवार्थक्रियाकारित्वम् = [illegible]

यत् = ३. पुनराभासानां = [illegible]

मिश्रणे = [illegible] का सीमा इति = [illegible]

तत्र उच्यते = [illegible] येषाम् = [illegible]

अविरोध = [illegible] तथैव = [illegible]

आभासा = मिश्रीभवन्ति =

नहि = نہیں रूपाभासो = [illegible]

मारुताभासेन = [illegible] मिश्रीभवति = [illegible]

विरोधात् = [illegible] सोऽपि च = [illegible]

नियतिशक्त्युत्थापित = [illegible]

पृथक् ये = [illegible] दीपप्रकाशाः = [illegible]

तेषां = ان کا संबन्धि = [illegible]

यदेकं = [illegible] सागरे = [illegible] स्रोतसां च = [illegible]

यदेकं वस्तु [illegible] तेन = [illegible] कार्या = [illegible]

यथा = [illegible] ऐक्यधर्मी = [illegible] तथाऽविरुद्धाः = [illegible]

ये = ३. अवभासा = [illegible] घटलोहितकाञ्चनादयः = [illegible]

Note: Master came at 11 after a long spell
99

तेषां = ان کا [illegible] संबन्धि = [illegible] यद्वा के = [illegible]

स्वलक्षणं = [illegible] तत्कार्या = [illegible]

ऐक्यधीरिति = [illegible] संबन्ध = [illegible]

एक्यधिया = [illegible] प्रतिभासो = [illegible]

विभ्राक्षोऽर्थक्रिया च = [illegible]

इति स्वीकृतम् = [illegible]

[illegible]

ननु = [illegible] एवं = [illegible] प्रत्याभासं प्रमाणस्य = [illegible]

विभ्रान्तत्वात् = [illegible] अग्न्याभासे = [illegible]

अग्निज्ञाने प्रमाणं = [illegible] धूमज्ञाने च = [illegible]

धूमाभासमात्र = [illegible]

कार्यकारणभाव प्रभासोऽपि = [illegible]

तावन्मात्र = [illegible] ततश्च = [illegible]

धूमाभासोऽपि = [illegible] अग्न्याभासं = [illegible]

व्यभिचरेत = [illegible] इत्यादि बहुतर = [illegible]

उपप्लव प्रसंग = [illegible]

इति शंका = [illegible] व्यपोहितुम् आह = [illegible]

९१

तत्राविशिष्टे वह्न्यादौ
कार्यकारणतोष्णता
तत्तच्छब्दार्थ ताद्यात्मा
प्रमाणादेकतो मतः ॥८॥ لکڑی - آگ - دھواں - گرمی کا [illegible]

तत्र = اس میں   अविशिष्टे = [illegible]   वह्न्यादौ = آگ وغیرہ میں
कार्यकारणता = کاریہ کارن بھاؤ   उष्णता = گرمی (آگ کی)
तत् तत् = وہ وہ   शब्दार्थताद्य = شبد اور ارتھ کا [illegible]   आत्मा = [illegible]
प्रमाणादेकतो मतः = ایک ہی پرمان سے [illegible]
[لکڑی - آگ - گرمی - دھواں وغیرہ] ایک ہی پرمان سے [illegible]

तत्र इति = اس میں   प्रत्याभासं = ہر ایک آبھاس   प्रमाणं = پرمان
विश्राम्यति = قرار پکڑتا ہے   इत्यस्मिन्नपि पक्षे = اس پکش میں بھی
न कश्चित् दोषः = کوئی دوش نہیں ہے   तथाहि = [illegible]
अविशिष्टो = [illegible]   → यद्यपि = اگرچہ
वह्न्याभासो = آگ کا آبھاس   देशकालाभास = دیش کال [illegible]
प्रमुखै =   आभासै =   असंकीर्णत्वेन = [illegible] overlapping
सामान्यमात्ररूपत्वात् = [illegible]
तथापि = تو بھی   सएव आभासो = [illegible] آبھاس
यावत्तामि = [illegible]   अप्रामासै विनाभूतो =
[illegible]

100

96. भगवत्या = [illegible] नियतिशक्त्या = [illegible]

[illegible] नियमित: = [illegible] तावतोऽवभासान् = [illegible]

स्वीकृत्यैव = [illegible] प्रमाकृतो = [illegible]

निश्चय पदवीम् = [illegible]

[illegible] अवतरति = [illegible] तथा च = [illegible]

[illegible] वह्न्याभास = [illegible] इन्धनकार्यत्वाभासेन = [illegible]

धूमकारणताभासेन = [illegible] → [illegible]

उष्णस्वभावताभासेन च = [illegible] - [illegible]

[illegible] स्वाभाविका = [illegible] अव्यभिचारित = [illegible]

साहचर्य: = [illegible] प्रतीयमानो = [illegible]

→ विश्वत्रैव = [illegible] सर्वदैव च = [illegible]

तथा = [illegible] प्रतीतो भवति = [illegible]

[illegible] एकत्वात् = [illegible] तस्य = [illegible] 3

अस्वाभाविकोऽपि = [illegible]

य: = [illegible] स्वभाव: = [illegible] पुरुषकृत: = [illegible]

समयादि = [illegible] मुखप्रेक्षी = [illegible]

तद्यथा = [illegible] अग्निशब्दवाच्यत्वं = [illegible]

[illegible]

101

घट प्रतिपत्तिकारित्वम =

इति एवम आदि = [illegible] साऽपि = [illegible]

एकप्रत्यक्षादेव = [illegible] निश्चीयते = [illegible]

तस्य हि = [illegible] प्रमातु = [illegible]

कृत्रिमेण = [illegible] इतरेण वा रूपेण = [illegible]

आभासान्तरनान्तरीयकतया = [illegible]

असौ = [illegible] वक्ष्याभासः = [illegible]

संविदितः = [illegible] सर्वदेशकालगतः = [illegible]

तथैव = [illegible] संविदितः = [illegible]

इति = [illegible] तत्र = [illegible] किं = [illegible]

प्रमाणान्तरेण = [illegible]

तस्य तस्य = [illegible] यथेच्छं = [illegible]

पुरुषसमयेन = [illegible] नियुज्यमानस्य = [illegible]

शब्दस्य = [illegible] अर्थोऽयं = [illegible]

ज्वलद्भाव स्वराकार = [illegible]

आभास = [illegible] इत्यनेन = [illegible]

नियतिशक्तिरेव = [illegible]

सर्वत्र कारणम् = [illegible]

102

इति = [illegible] पिप्लावयति = [illegible] - [illegible]

सैतदुक्तं भवति = [illegible] - [illegible]

यत्किंचित् = [illegible] कृत्रिमम् = [illegible] - [illegible]

[illegible] इतरथा = [illegible] भावाभासस्य = [illegible]

आभासान्तरेण = [illegible]

[illegible] नान्तरीयकत्वे = [illegible] प्रतिभाति = [illegible]

तत्र = [illegible] नियतिशक्तिमात्रमेव = [illegible] ([illegible])

परं = [illegible] विजृम्भते = [illegible]

[illegible] तत्तु = [illegible] नियतिशक्तिरूपं = [illegible]

पूर्वापर = [illegible] - [illegible] विततकालम् = [illegible]

इन्धनकार्यत्वे = [illegible]

धूमकारणत्वे = [illegible] उष्णस्वभावत्वे च = [illegible]

आभासमाने = [illegible]

अनतिचिरकाले तु = [illegible] ([illegible]) [illegible]

वह्न्यादिशब्दवाच्यत्व = [illegible]

आभासादाविति = [illegible] [[illegible]]

विप्रोषः = [illegible] ततश्च = [illegible]

[illegible]

(१८१)

102

नियतिशक्त्युपजीवनेन = [illegible]

धूमाभासोऽपि = [illegible]

अग्न्याभासो = [illegible] अव्यभिचारी = [illegible]

इति न काश्चित् = [illegible] विप्लवः = [illegible]

कार्यता = [illegible] कारणता = [illegible]

उष्णता च = [illegible] तस्य तस्य = اس اس

शब्दस्याथिता = [illegible]

तत्तच्छब्दाभिधेयता = [illegible]

आदिग्रहणात् = [illegible] रूपादि [illegible]

गन्धरसशून्यता = [illegible]

ऊर्ध्वादिकसंयोगिता = [illegible]

जलविरोधिता च = [illegible]

इत्येवं भूतो य आत्मा = [illegible]

स्वभावो = [illegible] वह्न्यादौ = [illegible]

स = " एकस्मादेव = [illegible]

प्रमाणात् = मतः = [illegible]

→ संविदित = [illegible] इति यावत् =

"अर्थो चेच्छेद्" [illegible]

इति = [illegible] काव्ये = [illegible] प्रिये = [illegible]

समये = [illegible] न ग्रन्थे = [illegible]

इति = [illegible] द्वितीय तृतीय पादयो = [illegible]

सामस्त्येऽपि = [illegible] अदोषः = [illegible]

पृथग्भाव प्रत्यय = [illegible] प्रयोगो = [illegible]

वस्त्वन्तरापेक्षानपेक्षात = [illegible]

कृतकत्वाकृत्वाभ्यां = [illegible]

वर्गभेदं = [illegible] सूचयितुम् = [illegible]

एवं = [illegible] भावस्वभाव = [illegible] व्यवस्थापने = [illegible]

प्रत्याभासविश्रान्तेन = [illegible]

एकेनैव = [illegible] प्रमाणेन = [illegible] क्रियते = [illegible]

तेषामपि = [illegible] आभासानां = [illegible]

यथोचित = [illegible] यत = [illegible] अन्योन्यनान्तरीयकत्वे = [illegible]

तत = [illegible] एकेन = [illegible]

संवेदनरूपेण = [illegible]

तदनेकप्रमिताभास [illegible]

[illegible]

विषयपूर्ववृत्त संवेदन = [illegible]   संवेदनकलाप: = [illegible]

अनुप्राणक = [illegible]   अन्तर्मुख स्वरूपेण = [illegible]

"मया ज्ञातं इति" [illegible]

निश्चीयते = یقین کیا جاتا   ततश्च = [illegible]

एक्याभासमात्रे = [illegible]   अनुसंधानरूपे | प्रमाणे = [illegible]

अनसंधीयमानेषु = [illegible]   तु = [illegible]

आभासेषु = [illegible]   गृहीतग्राहित्वात् = [illegible]

अप्रमाण = [illegible]   तत्र तु = وہاں   प्रत्येके = [illegible]

प्राच्यमेव प्रमाणं = [illegible]

भावस्वभावव्यवस्थापनात्मकमानस [illegible]

मानसप्रवृत्त्यातिरिक्तकार्य = [illegible]

प्रवृत्त्युपयोगस्तु = [illegible]

यथा = جیسے کہ   प्रमाणविषय: = [illegible]

ते = [illegible]   प्रकारं = [illegible]   दर्शयितुम् = [illegible]

आह = [illegible]

सा तु देशादिकाध्यक्षान्
न्तरभिन्ने स्वलक्षणे ।
तात्कालिकी प्रवृत्तिः स्या-
दर्थिन..............॥

सा = وہ तु = لیکن देशादिक = [illegible]

अध्यक्षान्तर = [illegible] भिन्ने = میں [illegible]

स्वलक्षणे = [illegible]

तात्कालिकी = [illegible] प्रवृत्ति = پرورتی

स्यात् अर्थिनः = [illegible]

बाह्या = باہر तावत् = تب تک अर्थक्रिया =

स्वलक्षणतः = [illegible] स्वलक्षण्ये च = [illegible]

देशकालाभास = [illegible] योजनस्यैव = [illegible]

अन्तरङ्गत्वम = [illegible] तत्रापि च = [illegible]

विशेषरूपतापि = [illegible] परामर्श विना = [illegible]

न किंचित् = [illegible]

परामर्शद्वारेण तु = [illegible]

प्रमातरि = [illegible] विश्राम्यन्ती = [illegible]

104 [illegible]

प्रमातु = [illegible] संवेदनैकरूपस्य = [illegible]

देशकालयोगेन = [illegible] सेव्यात = [illegible]

प्रभ्युज्झातेव = [illegible]

विशेषरूपताम = [illegible] इति: [illegible]

सर्वत्र = [illegible] अद्वयं परमार्थत: = [illegible]

तथापि तु = [illegible] या विशेषरूपता = [illegible]

भाति = [illegible] तस्या: परमेश्वर: स्वातन्त्र्यमेव = [illegible]

निमित्तं यत = [illegible]

तत = [illegible] 'मायाशक्ति' इत्युच्यते = [illegible]

तत्र = [illegible] विशेष साध्य = [illegible]

अर्थक्रिया = [illegible] विशेषेण = [illegible] योऽर्थी = [illegible]

तस्य = [illegible] या = [illegible] स्वलक्षणे = [illegible]

तस्मिन् = विशेषरूपे = [illegible]

अर्थे = तत्कालभाविनी = [illegible]

वाङ्मनकाय प्रवृत्ति: = [illegible] [[illegible]]

सा देशे = [illegible] आदिग्रहणात काले = [illegible]

स्वरूपान्तरे = [illegible]

स्वरूपानुसंधानादौ च = [illegible]

"अयं घट:"

 [illegible]

105/106 यानि = उ. अध्यक्षान्तराणि = [illegible]

बहूनि = بہت प्रत्यक्षाणि = [illegible] तेषां = ان کا

भिन्ने भेदे = [illegible] निमित्ते सति भवति = [illegible]

[illegible] न अन्यथा = [illegible]

न एकैकतः प्रमाणात् = [illegible]

[illegible] सा प्रवृत्ति = وہ پرورتی अपि तु = بلکہ

[illegible] प्रमाणसमूहादेव = [illegible]

[illegible] समूहता च = [illegible] परस्य न उपपन्ना = [illegible]

[illegible] अस्माकं तु = [illegible] एकस्वसंवेदन = [illegible]

विश्रान्तिमयी = [illegible]

[illegible] — सा युज्यते = [illegible] इति उक्तं प्राक् = [illegible]

'न चेदन्तः कृता ......" [illegible]

[illegible] 36

इत्यत्र = [illegible] इयमेव च = [illegible]

सा प्रमाणानां = [illegible] योजना = [illegible]

[illegible] योजिका च = [illegible] युक्तिरित्युच्यते = [illegible]

गन्धद्रव्यादियुक्तिवत् = [illegible]

[illegible]

105

[illegible]

एवं = [illegible] प्रत्यक्षसमूहादेव =

[illegible] प्रवृत्तिरिति = [illegible] तात्पर्यम् =

देशादिकेष्वपि = [illegible] अप्रत्यक्षेषु = [illegible]

सत्सु = [illegible] देशाभासयोजनायामपि = [illegible]

[illegible] एतत् प्रमातरि = [illegible] अभिन्ने = [illegible]

यत = [illegible] स्वलक्षणं = [illegible] तत्र = [illegible]

इति वा संगतिः = [illegible]

[illegible] देशादिकैरप्रत्यक्षान्तरैः = [illegible]

प्रत्यक्षीभूतैराभासान्तरैः = [illegible]

अभिन्ने स्वलक्षणे =

निमित्ते सति प्रवृत्तिः = [illegible]

इति वा योजना = [illegible]

अत्रापि = [illegible] प्रमेयबहुत्व = [illegible]

निरूपणदिशा = [illegible]

तदनुयायित्वेन = [illegible] अभिधीयमानः = [illegible]

प्रमाणसमूहो = [illegible] निमित्तत्वेन = [illegible]

उक्तो भवति = [illegible]

(148)

106/107

ननु = [illegible] किं = کیا प्रत्यक्षमेव = [illegible]

प्रवृत्तौ [illegible] प्रमाणसमूह = [illegible]

उपयोगी = [illegible] न = نہیں इत्याह = [illegible]

अप्यनुमानतः ॥१॥

[illegible]

→ न केवलं = [illegible] प्रत्यक्षतः = [illegible]

प्रवृत्तिः = [illegible] देशादिक = [illegible]

अध्यक्षान्तर = [illegible] अभेदरूप प्रमाणसमूहनिमित्ता = [illegible]

यावत = [illegible] अनुमानतोऽपि तथैव = [illegible]

धूमाभासमात्रे = [illegible] अग्न्याभासमात्रे = [illegible]

धूमस्याग्न्याभासे = [illegible] अव्यभिचारित्वे = [illegible]

प्रतीताभासे च = [illegible]

यानि = [illegible] प्रत्यक्षान्तराणि = [illegible]

यच्च = [illegible] तद्गृहीत अतिरिक्ते = [illegible]

[illegible]

[illegible]

10] प्रयोगव्यवच्छेद =

"प्रसिद्ध" = [illegible] इत्येवं-भूते = [illegible]

पृथक् अनुमाने = [illegible] प्रमाणे = برہان میں [illegible]

तत्समूलादेव = [illegible] अधीन = [illegible]

तात्कालिकी प्रवृत्ति = [illegible]

इति सम्बन्धः = [illegible]

[illegible]

एवं = [illegible] विमर्शबलादेव = [illegible]

भेदाभेदव्यवस्था = [illegible] तदेव हि = [illegible]

परमेश्वरस्य = [illegible] संवेदनात्मनः = [illegible]

शिवनाथस्य = [illegible] स्वातन्त्र्यशक्तिविश्रान्तिमत = [illegible]

[illegible] ← ततश्च = [illegible] परैः = [illegible] यत् उच्यते = [illegible]

[illegible] "दूरान्तिकादौ अर्थस्य अभेदः" [illegible]

इति = तदपि = [illegible] उपपद्यते = [illegible]

न तु = [illegible] अन्यथा = [illegible] कथंचित् = [illegible]

इति = [illegible] निरूप्यते = [illegible]

[illegible] "[illegible]" "स एव घटः" [illegible]

[illegible]

[illegible] "गृहीतगृहः"

[illegible]

108

दूरान्तिकतयार्थीनां
परोक्षाध्यक्षतात्मना ।
बाह्यान्तरतया दोषै-
-र्व्यञ्जकस्यान्यथापि वा ॥२०॥

भिन्नावभासच्छायाना-
मपि मुख्यावभासतः ।
एकप्रत्यवमर्शाख्या-
देकत्वमनिवारितम् ॥२१॥

दूर अन्तिक तया = [illegible] → अर्थीनां
→ परोक्ष = [illegible]
स एव घट: अध्यक्षात्मना [illegible]
बाह्यता आन्तरते = [illegible]
"प्रवेघट:"
व्यञ्जकस्य = [illegible] दोषै [illegible]
अन्यथापि वा = [illegible]
भिन्न अवभास = [illegible] छायानामपि = [illegible]
मुख्यावभास [illegible] एक प्रत्य [illegible] विमर्शाख्या
[illegible] अनिवारितम् = [illegible] स एव

"स एव घटः" [illegible]

106

प्रतिभासमात्रेण = [illegible] व्यवस्थां कुर्वतः कथं = [illegible]

दूरादूरस्थो = [illegible] यः = वस्तुनः [illegible]

प्रभेदः = [illegible]

प्रतिभासस्य = [illegible] सकल, असकल [illegible]

आवृत, अनावृतादि तया = [illegible]

यथा = [illegible] कथंचिदपि भेदात् = [illegible]

ननु [illegible] विमर्शोऽपि = [illegible] प्रत्याभास = [illegible]

तथैव भिन्नता = [illegible]

सत्ये = [illegible] तथापि तु = [illegible] परो या विमर्शः [illegible]

स एव अयं पदार्थः = [illegible]

स: एव [illegible]

इति = [illegible] एकप्रत्यवमर्शरूपः = [illegible]

तेन = [illegible] प्राणितकल्पेन = [illegible]

आ समन्तात् = [illegible] ख्याने = [illegible]

आ ख्याने

प्रथने = [illegible] यस्य [illegible] मुख्यावभासस्य = [illegible]

एकरूपभावावभासस्य = [illegible]

एकप्रत्यवमर्शी = [illegible] अतत उचितोऽपि = [illegible]

हि = [illegible] असत्येवैकावभासः = [illegible]

152

109

आभासावमपी = [illegible] यो = [illegible]

अन्योन्यम वियोगात = [illegible]

तस्मात = [illegible] मुख्यावभासादेकत्वम = [illegible]

(स एव अयं) [illegible]

प्रतिहतमास्ते = [illegible] "स एव अयं घटः"

यदेवानुमितं = [illegible] तदेव दृष्टम् = [illegible]

इत्यत्र = [illegible] प्रत्यक्षपरोक्षतारूपेणात्मना = [illegible]

स्वभावेन = [illegible] भिन्ना = [illegible] अवभासच्छाया = [illegible]

अमुख्योऽवभासो = [illegible]

येषां = [illegible] तेषाम् = [illegible] एकत्वं = [illegible]

मुख्यावभासत = [illegible] (स एव अयं) [illegible]

एकप्रत्यवमर्श = [illegible] अनुप्राणितात = [illegible]

इति संगति = [illegible] | बाह्यान्तरतया = [illegible]

भिन्नावभासानामैक्यं यथा = [illegible]

यदेव = [illegible] दृष्टं = [illegible] तदेवान्तरहमुल्लिखामि =

"स एव अयं" [illegible]

इति = | व्यञ्जकानां = → [illegible]

दीपालोकादीनां = [illegible] दोषे भिन्नावभासानाम् = [illegible]

[illegible] "स एवार्थः" [illegible] "स" [illegible] "स एवार्थः" [illegible] (153) [illegible] "स एवार्थः" [illegible]

110

ऐक्यं = [illegible] यदेव = [illegible] रक्तोत्पलं = [illegible]

दीपेन नीलं दृष्टं = [illegible]

तदेव = [illegible] सूर्यांशुभिर्लोहितं पश्यामि = [illegible]

इति = [illegible] अन्येन वापि = [illegible]

प्रकारेण = [illegible] इन्द्रियाद्याकारवादिना = [illegible]

एकपार्श्वसंमुखत्वादिना वा = [illegible]

येषामवभासच्छाया भिन्ना = [illegible]

तेषामपि = [illegible] मुख्यप्रत्यवमर्शानुवर्त्यं = [illegible]

अवभास = [illegible] स्वरूपवलात् = [illegible]

ऐक्यमेव = [illegible] इति स्थितम् = [illegible]

ननु = [illegible] दूरादूरादौ वस्तु = [illegible]

स एवार्थः = [illegible] प्रमाणत्रयव्यवसित = [illegible]

अर्थक्रियायां = [illegible] तथैव = [illegible]

उपयोगात् = [illegible] बाह्यान्तरत्वादौ = [illegible]

कथम् = [illegible] आन्तरस्य = [illegible]

अर्थक्रियायां = [illegible]

110/111

प्रमात्रुदय = [illegible] अवसितायाम = [illegible]

अनुपयोगात = [illegible]

इति भ्रान्ते = [illegible] मङक्तुमाह = [illegible]

अर्थक्रियापि सहजा
नार्थीनामीश्वरेच्छया ।
नियता सा हि तेनास्या
नाक्रियातोऽन्यता भवेत ॥ १२ ॥.

अर्थक्रियापि = [illegible] सहजा = [illegible]

न = نہیں अर्थीनाम् = ان چیزوں کو [illegible]

ईश्वरेच्छया । नियता = [illegible]

सा = [illegible] हि = کیونکہ

तेन = اس لئے अस्या = اس کی न = نہیں अक्रियातः = [illegible]

अन्यता = [illegible]

भवेत = [illegible]

[illegible]

इह = یہاں 'कार्यकारणतोरणता' = [illegible]

इत्यत्र = [illegible] स्वरूपम् इव [illegible]

अर्थक्रियापि = [illegible] या = [illegible]

मध्ये गणिता = [illegible] सा = [illegible] सहज

अर्थस्वरूपभूता न = [illegible] भवति

तत्कारित्वे हि = [illegible] यस्मात् = [illegible]

ईश्वरेच्छया = [illegible] नियते = [illegible]

भवने च = (Outside) [illegible] अभवने च = [illegible]

यतः = [illegible] न सत्ता स्वरूपं = [illegible]

तेन = [illegible] तस्या = [illegible]

प्रकरणात् = [illegible] भावस्य अन्यत्वे हेतु = [illegible]

न आशङ्कनीयं = [illegible]

स्वरूपभेदात् = [illegible] हि सम्भवति = [illegible]

न च स्वरूपम् = [illegible] अर्थक्रियाकारित्वम्

इत्युक्तं = [illegible]

वक्ष्यते च बहुशः

111/112

स्वरूपं च = [illegible] प्रत्ययसंज्ञाबलात् = [illegible]

एकमेव बाह्यान्तराद्यवपि [illegible]

ननु = [illegible] विमर्शबलादेव = [illegible] यदि = جب

वस्तूनां = [illegible] भेदाभेद = [illegible] व्यवस्था = [illegible]

तर्हि = تو इदानीं = [illegible]

त्रिजगति = [illegible] निवृत्ता = [illegible]

भ्रान्तिसंकथा = [illegible]

शुक्तिकायामपि = [illegible]

सत्यरजततैव = [illegible] प्रापतति = [illegible]

"इदं रजतम्" = [illegible]

इति = [illegible] विमृश्यमानत्वात् = [illegible]

ततश्च = [illegible] भ्रान्त्यभावे = [illegible]

बाधानुपपत्तेः = [illegible] किमर्थमुक्तं = [illegible]

मिति वस्त्वन्यबाधिता = इति = [illegible]

व्यभिचाराभावे हि = [illegible]

अबाधिता = [illegible] इत्यस्य = [illegible]

विशेषणस्य = [illegible] व्यवच्छेदो न लभ्येत = [illegible]

इत्याशङ्का निरस्यति = [illegible]

रजतैकविमर्शोऽपि
शुक्तौ न रजतस्थितिः।
उपाधिदेशासंवादा-
द्द्विचन्द्रोऽपि नभोऽन्यथा ॥१३॥

रजतैकविमर्शोऽपि शुक्तौ = [illegible] शुक्तौ न रजत स्थिति = [illegible] چاندی [illegible]

उपाधिदेश = [illegible] असंवादात् = [illegible]

द्विचन्द्रोऽपि = [illegible] नभो = [illegible] अन्यथा = [illegible]

'इदं रजतं स्थिरं, सर्वप्रमातृसाधारणम् अर्थक्रियायोग्यम्'
[illegible] چاندی ہے [illegible]

इति इदमंशे = [illegible] रजताद्यंशेषु = [illegible]

तत्समेलनांशे च = [illegible]

आभासविमर्शबलात् = [illegible] नः = [illegible]

तावत् = [illegible] किंचित् = [illegible]

मिथ्यात्वे = [illegible] किंतु = [illegible]

उत्तरकाले = [illegible] यो = [illegible] भविष्यति = [illegible]

विमर्शो = [illegible] "नेदं रजतं वस्तु स्थिरं:
[illegible]

[illegible]

113

प्रमात्रन्तरगम्य = अभिमतकार्यकारि

इति = तद्विमर्श विमर्शनीयं =

यत् = तत्पूर्वविमर्शकाल =

समुचितमेव = रूप = तत =

तस्मिन् = पूर्वविमर्शकाल = کال پر

नैवामृश्यते = भाव्यं च =

तेनामर्शनीयेन =

तत्रैव काले = नेदं रजतं हि अभूत् =

इति = हि = उत्तरः परामर्शो =

न तु = उदितप्रत्यस्तमितायो =

शतह्रदायामिव = इदानीमेव =

इदं न = इति विमर्शः =

ततो = यावता = पूर्णेनरूपेण =

प्रख्यातव्यं = विमर्शपर्यन्ते =

तावत् = न प्रख्याति =

इति = अपूर्णख्यातिरूपा =

[illegible]

अख्यातिरेव = [illegible] भ्रान्तितत्त्वम् = [illegible]

तद्रूपेण = [illegible] ~~असिमसिद~~ असद्विपरीत = [illegible]

अनिर्वाच्यादिख्यातयोऽपि = [illegible]

उदयन्ताम् = [illegible]

ननु = [illegible] सत्यरूप्यज्ञानमपि = [illegible]

अपूर्णख्याति = [illegible] ततस्तर्हि किम् = [illegible]

इदम् = [illegible] अतः = [illegible] सर्वं भ्रान्तिः = [illegible]

इत्यागच्छेत् = [illegible]

दिष्ट्या = [illegible] दृष्टिरुन्मिमीलिषति = [illegible]

आयुष्मतः = [illegible] मायापदं हि = [illegible]

सर्वं भ्रान्तिः [illegible] तत्रापि तु = [illegible]

स्वप्ने इव मण्ड = [illegible] स्फोट इव = [illegible]

अपरेयं = [illegible] भ्रान्तिरुच्यते = [illegible]

अनुवृत्त्युचितस्यापि = [illegible]

विमर्शस्यास्थैर्यात् = [illegible]

अतश्च = [illegible] पृथक् = [illegible] इदन्ताद्याभासेषु = [illegible]

न काचन भ्रान्तिः = [illegible]

मेलनांशे तु = [illegible] विमर्शानुवृत्तिनिर्मूलने = [illegible]

114/115

[illegible]

विमर्शोदयकालादेव = [illegible] आरभ्य =

[illegible] बाधकेन क्रियते = [illegible] इति तत्रैव = [illegible] भ्रान्तिभावः = [illegible]

इति सिद्धम् = [illegible] रजतस्य = [illegible]

शुक्तिकया = [illegible] सह = यद्यपि = [illegible]

एको विमर्शः = [illegible] तथापि = [illegible] शुक्तौ = [illegible]

रजतस्य = [illegible] तेन = [illegible] ज्ञानेन = [illegible]

या = [illegible] दत्ता स्थितिः = [illegible]

→ इदं रजतम् = [illegible] इति =

सा न = [illegible] यतः = [illegible] उपाधिरूपो = [illegible]

यो = [illegible] देशः = [illegible] अत्र रजतम् = [illegible]

इति = [illegible] रजतच्छायाम् = [illegible]

[illegible] आत्मनोपरञ्जयन् = [illegible] शुक्तिदेशः = [illegible]

तस्यासंवादात् = [illegible] सम्यग्विमर्शेन = [illegible]

[illegible] अनुवृत्याभासनं = [illegible] → संवादनं = [illegible]

"वदि" = [illegible] अत्र = [illegible] भासनविषयः = [illegible]

तस्याभावात् = [illegible] कारणात् = [illegible]

[illegible]

161 [illegible]

115

ननु = [illegible] एवं भवतु = [illegible] शुक्तिकारजते = [illegible]

द्विचन्द्रज्ञाने = [illegible] तु = द्वौ चन्द्रौ = [illegible]

इत्याभासे = [illegible] शुक्तिकयैव मेलने = [illegible]

न = [illegible] केनचित्साकमाभासते = [illegible]

यत्र = बाधः स्यात् = [illegible]

सत्याभासांशे च न बाधः = [illegible]

इत्युक्तं भवतैव [illegible] क एतदाह = [illegible]

मेलने न केनचित्सह = [illegible]

एवं हि सति = [illegible] स्वालक्षण्येन = [illegible]

नियतदेशकालतया = [illegible] कथमाभासः = [illegible]

तद्देशकालाभ्यां सह = [illegible]

तत्रापि = [illegible] अस्ति = [illegible] मेलनाभासो = [illegible]

यद्विमर्शोऽनुवृत्त्या निरूप्यते = [illegible]

द्वित्वाभासचन्द्राभासयोरपि = [illegible]

मेलनाभासे = [illegible] विमर्शानुवृत्तिर्व्यावर्तते = [illegible]

वाच्यम् = [illegible] तदेतदाह = [illegible]

[illegible]

116

द्विरूपे चन्द्रेऽपि = [illegible] न केवल = نہ صرف

रजत एव = چاندی ہی [illegible]

नभः = آکاش इति देशविशेषः कश्चित् = [illegible]

"अन्यथा" = ورنہ इति = द्विचन्द्रावरुद्धो = [illegible]

योऽविमृष्टः । सन = [illegible] न तथा = [illegible]

इति = یہ बाधकेन = باعث उन्मूलित = [illegible]

प्राच्यविमर्शानुवृत्तिकः क्रियते = [illegible]

एवमाभासस्तन्मेलने च = [illegible]

नियमानुप्राणितम् = [illegible]

इत्येतावदेव = [illegible] प्रमेयम् = [illegible]

एतान्येव = یہی आगमे तत्त्वानि वक्ष्यन्ते = [illegible]

वस्तु तत्त्वं, प्रमेयम् = [illegible]

इति पर्यायः [illegible]

तथा च = [illegible] काठिन्याभास = [illegible]

इति पृथिवी = [illegible] लोहिताभास इति रूपं =

→ तेजश्च = اور آگ मेलनाभासो रजः = [illegible]

संनिवेशस्तु = [illegible] नियतिरूपः = [illegible]

116 नियतिर्हि = [illegible] → नियमः = [illegible] [illegible]

स च = [illegible] अप्रमाण प्राणोऽभावस्फुरणमेव च = [illegible]

पृथिव्याभास्य = [illegible] विचित्रतया = [illegible]

चकासत् = [illegible] पृथुबुध्नोदराकारता = [illegible]

भेदाभासश्च = [illegible] माया = [illegible]

तत्पृष्ठे = [illegible] सत्य = [illegible] प्रकाशाभासश्च = [illegible]

शिवतत्त्वम् = [illegible]

इत्यास्तां तावत् = [illegible]

अग्रे = [illegible] भविष्यति एतत् = [illegible]

सर्वथा = [illegible] एतावदत्र = [illegible] प्रमेये = [illegible]

भगवत एव = [illegible] भेदन च = [illegible]

अभेदन च = [illegible] स्वातन्त्र्यं = [illegible]

परगताभासभेदाभेद = [illegible]

दृष्टिरेव च = [illegible] परमार्थाद्वयदृष्टि प्रवेशे = [illegible]

उपायः = [illegible]

समवलम्बनीयः = [illegible]

न तु = [illegible] व्यवहारोऽपि = [illegible] अपि =

परमेश्वरस्वरूप = [illegible] अनुप्रवेश = [illegible]

विरोधी = [illegible]

117

एतदेव = یہی بات स्फुरयन् = ظاہر کرتا ہوا सकलप्रमेयसिद्धिः = ساری سدھیاں

परमेश्वर एव = پرمیشور ہی आयत्ता = [illegible]

इति = یہ निरूपयति = [illegible]

गुणैः शब्दादिभिर्भेदो
जात्यादिभिरभिन्नता ।
भावानामित्थमेकत्र
प्रमातर्युपपद्यते ॥ १४ ॥

[illegible]

गुणैः = گنوں سے शब्दादिभिः = شبد وغیرہ سے भेदो = [illegible]

जात्यादिभिः = [illegible] अभिन्नता = ایک پنا ہے

भावानाम् = [illegible] इत्थं, एकत्र प्रमातः = [illegible]

उपपद्यते = [illegible]

117/118 इह = یہاں अनुवृत्तं = [illegible] व्यावृत्तं च = [illegible]

चकासद्वस्तु = [illegible] कतरेण = [illegible]

वपुषा = سے न = نہیں सत्यमुच्यताम् = [illegible]

उभयत्रापि = دونوں میں बाधकाभावात् = بادک کوئی نہیں

सत्यतो = [illegible] हि = [illegible] यदि = اگر

बाधक एव = بادک ہی एकतरस्य स्यात् = [illegible]

तत्तदुदये = [illegible] स एव भागः = وہی بھاگ

पुनरुन्मज्जनसहिष्णुतारहितो = [illegible]

विद्युद्विलायं = [illegible] विलीयेत = [illegible]

न चैवम् = [illegible] अत एव = [illegible]

भेदाभेदयो = [illegible] विरोधं = [illegible]

दुःसमर्थम् = [illegible] अभिमन्यमाने = [illegible]

एकैकाविद्यात्वेन = [illegible] अनिर्वाच्यत्वम् =

अभिदधाद्भिः = [illegible] आत्मा = [illegible] अपरस्त्व = [illegible]

वञ्चितः = [illegible] संवेदनविश्रान्ते तु = [illegible]

द्वयमपि भाति = [illegible] संवेदनस्य = [illegible]

स्वातन्त्र्यात् = [illegible] सर्वस्य = [illegible]

[illegible]

118
119 तिरश्चोऽपि = [illegible] सतत = [illegible]

स स्वसंवेदनसिद्धं = [illegible] - [illegible]

यत = संविदन्तर्विश्रान्तमेकताम = [illegible]

आपाद्यमाने = [illegible] - [illegible] जलज्वलनमपि [illegible]

अविरुद्धं = तत एव उक्तं [illegible]

"अत एव, यथाभीष्टसमुल्लेखा ..... ।"

[illegible]

इति = [illegible] अतश्च = [illegible] गणैरुपाधिरूपै = [illegible]

विशेषाधायितया = [illegible]

विवक्षितैः = [illegible] शब्दादिभिर्वा = [illegible]

[illegible] दण्डादिभिरपि वा = [illegible]

यो भेदो = [illegible] जातिवशात = [illegible]

सादृश्यात = [illegible] भेदाग्रहणात वा = [illegible]

यश्च = [illegible] अभेदो = [illegible]

भावानाम = [illegible] इत्थमित्युक्तनीत्या = [illegible]

→ "क्रियासंबन्धा" = इत्यतः = [illegible]

प्रभृति = निरूपितः = [illegible]

स = [illegible] एकत्र = [illegible] प्रमातरि = [illegible]

15
120

सकल प्रमा-प्रमाण-संयोजन वियोजनादि = [illegible]

विचित्र संख्य कृत्य = [illegible] प्रपञ्चो = [illegible]

उचित स्वातन्त्र्ये = [illegible]

भगवत्य = [illegible] अस्मदीय हृदयैकान्त शायिनि = [illegible]

शिव शब्द व्यपदेश्ये = [illegible]

सति उपपद्यते = [illegible]

नान्यथा = [illegible] विशेषणान्येव च = [illegible]

भेदकानि = [illegible] इति = [illegible]

किमन्यैरन्यै विशेषैः = [illegible]

अयं च = [illegible] परमाणुर्ये = [illegible]

एतत् = [illegible] देशादिविशिष्ट = [illegible] घटारम्भणकाले = [illegible]

पश्चात्त = [illegible] संघटि = [illegible] द्व्यणुकारम्भकाले [illegible]

पूर्वं = [illegible] मिलितः = [illegible] अयं स आत्मा = [illegible]

यः = [illegible] पुरा = [illegible] स्वर्गसदने = [illegible]

सुरयोषितमिमामित्थं = [illegible]

परिरब्धवान = [illegible] इति = [illegible] इयतैव = [illegible]

योगिसर्वज्ञादीनां = [illegible] सिद्धः = [illegible]

120/121 परमाण्वात्मादिषु = پرماں تی آتما وغیرہ भेदावभासः = [illegible]

उत्पलमवान्तरेण = [illegible]

सिद्धं = [illegible] तावत् = تو البتہ भेदाभेदरूपं = [illegible]

प्रमेयतत्त्वम् = [illegible] एकप्रमातृविश्रान्त्या = [illegible]

निःशङ्कतां श्रयति = [illegible] इति =

ननु = [illegible] सर्व-भूतो = [illegible] यद्ययं = [illegible] प्रमाता = پرماتا

तत्रैव = [illegible] तर्हि = تو प्रमाणोपन्यासे = [illegible]

प्रयतनीयं = [illegible] न प्रमेये = [illegible]

यदाह = [illegible] 'प्रधाने हि यत्नः फलवान्' = [illegible]

तदेतदाशङ्क्य = [illegible] प्रथमोपक्षिप्तमेव = [illegible]

[illegible] ← प्रमेयं = [illegible] स्मारयत्याचार्यः = [illegible]

तथा हि = وہ

'अजडात्मा निषेधं वा सिद्धिं वा विदधीत कः'

[illegible]

इति = यद्वस्तु = [illegible] तदेवेदानीं = [illegible]

ज्ञाते = [illegible] प्रमाणस्य स्वरूपे = [illegible]

परमेश्वरस्वरूपे च = [illegible]

121 निर्वाहणार्हम् = [illegible] एवंभूते हि प्रमाणं = [illegible]

तदेवंभूते हि = [illegible] भगवति = [illegible] कथं क्रमताम् = [illegible]

इति = [illegible] तदेतत् स्फुटयितुमाह = [illegible]

विश्ववैचित्र्यचित्रस्य
समभित्तितलोपमे ।
विरुद्धाभावसंस्पर्शे
परमार्थसतीश्वरे ॥ २५ ॥
प्रमातरि पुराणे तु
सर्वदा भातविग्रहे ।
किं प्रमाणं नवाभासः
सर्वप्रमितिभागिनि ॥ २६ ॥

विश्व वैचित्र्य = [illegible] चित्रस्य = [illegible]

समभित्ति तल उपमे = [illegible]

विरुद्धाभाव = [illegible] संस्पर्शे = [illegible] परमार्थ = [illegible]

सतीश्वरे = [illegible]

प्रमातरि = [illegible] पुराणे तु = [illegible]

122

सर्वेषां मे = ... भातविग्रह =

किं प्रमाणम् = ... नवाभासः =

सर्वे प्रमिति भागिनि =

परिमित प्रमातृ लग्ना = ... नवनवाभासः = (یہ پرمان)

प्रमेयोन्मुख प्रमाणम् =

इत्युक्तं = یہ کہا ہے تत्र = اس प्रकाशवपुषि = جو پرکاش روپ ہے

प्रकाशमात्र स्वभावे = ... पूर्वसिद्धे =

कः = کون प्रमाणस्योपयोगः = ...

संभावना वा = ... तथा च = ...

पूर्वसिद्धे प्रमातरि सति = ...

तल्लग्न प्रकाश = ... अन्तरभूत = ...

विमर्शमयीम् = ...

प्रभूत पूर्वां = ... प्रमेयस्य = ...

सिद्धि ... वितरति प्रमाणम् = ...

प्रमातुश्चादिसिद्धस्य = ...

किं लग्ना = ... सिद्धिरस्तु = ...

किं वै विश्ववैचित्र्यं हि = ...

तत्र = اس

122/123 परमेश्वरे = [illegible]   प्रकाशैकात्मनि = [illegible]

सति = [illegible]   भित्ति = [illegible]

यथा चित्रं भित्तौ [illegible]

यदि हि = [illegible]   नीलपीतादिकं = [illegible]

पृथगेव = [illegible]   परामृश्यते = [illegible]

तदा = [illegible]   स्वात्मविश्रान्तेषु = [illegible]

तेषु =   तथा वा = [illegible]

अन्योन्यविषये = [illegible]

जडान्धबधिरकल्पानि = [illegible]   ज्ञानानि = [illegible]

स्वविषयमात्रनिष्ठितानि = [illegible]

विकल्पाश्च = [illegible]   तदनुसारेण = [illegible]

भवन्तः = [illegible]   तथैव = [illegible]

इति = [illegible]   'चित्रम् इदम्' = [illegible]

इति = [illegible]   कथंकारं प्रतिपत्तिः = [illegible]

एकत्र तु = [illegible]   निम्नोन्नतादिरहिते = [illegible]

भित्तितले = [illegible]

रेखाविभक्त = [illegible]   निम्नोन्नतादि = [illegible]

भागजुषि = [illegible]

یہی مطلب دونوں سے ایسی سابقہ ملک ہو سکتی

شری پرتیہ بھِجنا

گمبھیر ناف کے سوراخ - اندر - پستان

गम्भीर नाभिरन्ध्रान्तस्तनीयम्

इति = ,, चित्रावभासो युक्तः = جیسے کہ آبھاس ٹھیک ہے -

तद्वत = ویسا ही [illegible] स्वप्रकाशभित्तिलग्नत्वेन = اپنے پرکاش کی دیوار پر لگا ہونے سے

वैचित्र्यात्मक = وچتر روپ भेदोपपत्तिः = بھیدوں کی سدھی ہوتی ہے

इति = ایسا भावभेदग्रहणप्रकाशभित्ते =

अनपायिनी = → نہ چھوٹنے والی ہے

بھاؤ کا بھید جو گرہن کرنا ہے جو پرکاش ہے اس کی دیوار

स्वप्रकाशतामाह = اپنے پرکاش کا کہتا ہے

تو اس کو کس پرمان سے جانیں - تत्र = وہ स्वप्रकाशे = اپنے پرکاش والے میں किं प्रमाणेन = کیا ہے پرمان [illegible] کیا ضرورت ہے - جو پرمان نہیں ہے

अथोच्यते = اور کہو گے पूर्वमस्य = پہلے اس پرمان

प्रकाशो न भवति = پرکاش نہیں ہے

तर्हि स एव नास्ति = تو مطلب یہ ہوا کہ پرمان ہی نہیں

इति स्यात = تو ایسا ہو گا کیونکہ प्रकाशमात्ररूपत्वात् =

(جو اس کو صرف پرکاش ماتر ہی ہے جس سے وید ہی کہتے ہیں)

तस्य = اس کو

न च = نہیں ہے अस्य नास्ति = اس کا پرمان نہیں ہے - پرمان نہیں ہے

इत्यभावेन = اس سے ابھاو سے स्पर्शः उपपन्नो = پرکاش سے مطابقت

جب پرمان ہے تو کو ہوتا ہے مطلب کیا ہے جو نہیں پرکاش پرمان اس کو نہیں دیکھ سکتا

यतो हि = جس طرح سے असौ एव = یہی پرمان

परमार्थतः सन् = پرمارتھ سے ہے

प्रकाशस्यैव = کیونکہ پرکاش کی सत्त्वात् = ہستی ہونے سے

پرکاش کی ہستی ہے

124

सतश्च = [illegible] असद्रूपत्व = [illegible] अयोगात् = [illegible]

अथ उच्यते = [illegible] ईश्वरता = [illegible]

तस्याः प्रमिता = [illegible] प्रमास्यत = [illegible]

तदापि न = [illegible] यतोहि = [illegible] असौ = [illegible] प्रमातृत्वेन = [illegible]

चेत = [illegible] नाचकास्यत = [illegible] कस्यायमुद्यम = [illegible]

चकास्ति चेत = [illegible] तर्हि = [illegible] प्रमातृतैव ईश्वरता = [illegible]

तदाह = [illegible] "ईश्वरे प्रमातारि सर्वदा भातविग्रहे" [illegible]

इति = विशेषेण गृह्यते इति = [illegible]

विग्रहो = [illegible] असाधारणं स्वरूपम् = [illegible]

अत एव = [illegible] स्वतः प्रकाशरूपत्वात् = [illegible]

अभावस्पर्शायोग्य = [illegible] अभाव अनुप्रवेशानेव = [illegible]

यः = [illegible] कालव्यवहारः = [illegible] सो अत्र = [illegible]

नास्ति = [illegible] इति = [illegible] इत्युक्तम् = [illegible]

तत्र किं प्रमाणं = [illegible]

इति = "पुराणे" → = इत्युक्तम् = कुतः = [illegible]

प्रयोजनात् प्रमाण = [illegible] कस्तत्र = [illegible]

प्रमाणस्योपयोगः = [illegible]

इति = तत्र किं = [illegible] प्रमाणं = [illegible]

च

25

→ न किञ्चित = کچھ نہیں उपपत्त्या घटते इत्यर्थः =

यतः प्रमाणं नाम = ... आभिनवाभासरूपः =

प्रमातरि = ... प्रमितिलक्षणां विश्रान्तिं =

विदधत् = ... प्रमाणं भवति =

प्रमाता च = ... आविच्छिन्नाभासः =

सर्वोऽस्य = ... प्रमितीः = ... सर्वा स्वात्मनि =

आनन्दमुखस्वरूपे भजते =

तत् = ... तस्मिन = ... कथमभिनव =

आभासस्तत्प्रमितिश्च = ... कुत्र = کہاں

विश्राम्यतु = ... तस्मात = ...

देहप्राणपुर्यष्टकशून्यप्रायस्य =

प्रमातरि = ... प्रमाणमुच्यताम् =

तत्रापि च = ... वेद्यांशे = ... यदि नाम =

न तु = ... कथञ्चित = ... सर्वांशे =

तत्रापि = ... विषयोन्मुखे = ... तत एव =

संकुचितत्वात् = ... आभिनवाभासे =

संकोचविहीन = ... सत्यप्रमातृलग्नता =

अपेक्षया = ...

- ...

कथ्यतां = स्वसंवेदनं प्रमाणम् =

सौगतेनापि = "ममेदं ज्ञानम्" =

इति = कल्पितं = प्रमातृलक्ष्ममेव =

तदुपेक्ष्यं न तु =

परमार्थे प्रमातरि = प्रमाणेन =

किंचित् = उक्तं च मयैव =

"यत्प्रमीयकृतोऽस्मीति सर्वोऽप्यात्मनि लक्ष्यते।
कथं प्रमेयीकरणं सहतां तन्महेश्वरः॥"

यत् = प्रमीयकृतोऽस्मीति [ ] सर्वोऽप्यात्मनि = लक्ष्यते

कथं = प्रमेयीकरणं = [ ]

तन्महेश्वरः = सहतां =

ननु = एवं = यदि = भगवति =

प्रमाणम् = अनुपयोग्य = अनुपपत्ति च =

किमर्थं = तद्विषयं शास्त्र =

तत् हि प्रमाणमेव =

परार्थानुमानात्मकं = हि = शास्त्र =

तत्र च = प्रमाणादि = षोडशपदार्थ = 14

तत्त्वमयत्वमेव = परमार्थः =

127

यत्तु = जو کہ सौगते = بدھ مت पञ्चावयवत्वादि =

दूष्यते = [illegible] तदाग्रहमात्रे = [illegible]

षोडशसु = [illegible] हि = पदार्थेषु = [illegible]

निरूप्यमाणेषु = [illegible] सम्यक = [illegible]

प्रतिपाद्य = [illegible] परः = [illegible] प्रतिपद्यते = [illegible]

"हिताहित = [illegible] प्राप्तिपरिहारयो" = [illegible]

इत्यादिना च ग्रन्थेन =

परार्थानुमानात्मकं हि शास्त्रम्

परस्य = [illegible] किं प्रयोजनं = [illegible] तत् हि = [illegible]

परस्य = [illegible] प्रतिपत्त्यै = [illegible]

सा च = [illegible] परार्थानुमानात् = [illegible]

तत्र च = [illegible] प्रतिज्ञादेरुपयोगः = [illegible]

इति = तत = [illegible] परिपूर्ण = [illegible]

परप्रतिपत्तिकारि = [illegible] परमार्थतः = [illegible]

सकलमेव = [illegible] शास्त्रं = شاستر

परमार्थानुमानम् = [illegible] आगमव्यतिरिक्तं = [illegible]

128

न्यायनिर्माने वेधसाक्षपादेन = بنایا گیا منطق کا شاستر - اکشپاد رشی نے

निरूपितम् = بیان کیا گیا ہے

अत्रापि = یہاں بھی پوर्वोक्तमेव = وہی جو پہلے بیان ہو چکا ہے

किंतु मोहवशात् = لیکن اجہل کی وجہ سے

इति स्मारयितुमाह = یاد دلانے کے لئے فرماتے ہیں

[left margin: یہ شاستر بعد میں بنایا گیا ہے (illegible)]

अप्रवर्तित पूर्वोऽत्र
केवलं मूढतावशात् ।
शक्ति प्रकाशेनेशादि-
व्यवहारः प्रवर्त्यते ॥२६॥

پہلے یہ ویوہار نہیں تھا - یعنی ایشور کا ویوہار

अप्रवर्तित पूर्वो = نہ پہلے دنیا میں آیا ہوا تھا یہ ویوہار

ईशादि व्यवहारः = یہ ویوہار

अत्र = یہاں

केवलं मूढता वशात् = یہ صرف جہالت کی وجہ سے ہوا - → "کہ ایشور ہے" یعنی

शक्ति प्रकाशेन = شکتی کے ظہور سے (اچھی طاقت کے ظاہر ہونے سے)

प्रवर्त्यते = دنیا میں آیا

یعنی ایشور کی شکتی کے سبب سے

یہ ویوہار یعنی ایشور وغیرہ کا - جب اچھا کر سکا - تب اس وقت یہ شروع ہوا ہے

[الست اصل میں یہ ہے]

اس شکتی کا ظہور ہونا ہے - جو اس

"एव अहम" کا بیان ہوتا ہے یہی شکتی ہے

एष ईशादि व्यवहार =

128 [illegible]

इह = [illegible] परमेश्वरस्येदमेव = پرمیشور کا یہی

परं स्वातन्त्र्यं = [illegible] यत् प्रस्माद्दृशो = [illegible]

प्राच्यपशुदशाविप्रोषा = [illegible]

संभाव्यमाना = [illegible] अतिदुष्कर वस्तु = [illegible]

संपादनं नाम = [illegible] इतश्च = [illegible] किम् = [illegible]

अतिदुष्करं भविष्यति = [illegible]

यत्प्रकाशात्मनि = [illegible] अखण्डित ताद्रूप्ये एव =
[illegible]

प्रकाशमाने = [illegible] प्रकाशानवच्छिन्नावभासः =
[illegible]

प्रकाशमानः = [illegible]

तस्मात् = [illegible] परमेश्वरस्यैव = پرمیشور کا

तत्परं स्वातन्त्र्यं = [illegible] यत् = [illegible] तथावभासते =
[illegible]

पशुरूपतावभासनं नाम = [illegible]

तत्द्वारेण → ग्राह्योल्लासनमपि = [illegible]

सैषा = [illegible] भगवतो = [illegible] मायाशक्तिरुच्यते =

यथोक्तम् = [illegible]

"माया विमोहिनी नाम ......"
[illegible]

ग्राहकांशसमुत्थापने = [illegible]

129

इति = [illegible] तदेवं भूतान्मायाशक्तिरूपात = [illegible]

स्वातन्त्र्यात = [illegible] | या मूढता = [illegible]

→ विनष्टपूर्णचेतनता = [illegible]

स्वात्मवर्तिनि = [illegible] इच्छास्पन्दोदय = [illegible]

स्फुरत् स्फुरित विश्वभाव: [illegible]

निर्भरितात्मन: = [illegible] पूर्णत्वस्य = [illegible]

स्मृत्यादिशक्त्यात्मन: = [illegible] →

स्वातन्त्र्यस्य = [illegible] → देशकालसंकोचवैकल्यात् = [illegible]

→ अयत्नसिद्ध वैभवः = [illegible] नित्यताधर्मस्य च = [illegible]

प्रकाशमानस्यापि = [illegible]

यद् प्रकाशमानतया = [illegible] अभिमतवे = [illegible]

तस्या वशात् = [illegible] → सामर्थ्यात = [illegible]

पूर्वं = [illegible] यो न प्रवर्तितः = [illegible]

समनन्तर = [illegible] श्लोकद्वयोक्तस्वरूपे = [illegible]

प्रमातरि भगवति = [illegible] ईश्वरत्वादिना = [illegible]

उक्तेनैव = [illegible] → पूर्णत्वादिना = [illegible]

व्यवहारो = [illegible] यः = [illegible] खलु = [illegible] अहम् इति [illegible]

भाति = [illegible] स पूर्णः विभुः स्वतन्त्रो नित्यः = [illegible]

[illegible]

इत्येवमादिरूपः = [illegible] ते = [illegible] प्रवर्तयन्तु = [illegible]

व्यवहारे = [illegible] लोका इति =

एतेन = [illegible] शक्तीनाम् = [illegible]

→ इच्छाज्ञानक्रियाणां = [illegible]

प्रकाशकेन = [illegible] प्रत्यभिज्ञारूपेण = [illegible] [स: ईश्वरो अहं]

व्यवहारसाधन = [illegible] परार्थानुमानात्मना = [illegible]

शास्त्रेण = [illegible] ते व्यवहारं = [illegible]

प्रवर्तयतां = [illegible] तत्समर्थाचरणं क्रियते = [illegible]

प्रवर्त्यते इति = [illegible] दौ गिरौ = [illegible]

केवलमिति = [illegible] न तु = [illegible]

किंचिदपूर्वं क्रियते = [illegible]

नापि = [illegible] तत्त्वतो = [illegible]

अप्रकाशमानं प्रकाशयते = [illegible]

प्रकाशमान एव सन् = [illegible]

यत "न प्रकाशते" = [illegible] इत्यभिमननं = [illegible]

तदपसार्यते = [illegible]

[illegible]

[illegible]

129
130

तदपसरणमेव हि = [illegible] परमेश्वरतालाभो मुक्तिः = [illegible]

तदनपसरणमेव = [illegible] संसारः = [illegible]

अभिमननमात्रसारं हि = [illegible] एतद्द्वयम् =

उभयमपि = [illegible] चेदं = भगवद्बुद्धिकल्पितमेव = [illegible]

एतदुक्तं भवति = [illegible] यथा भोगस्य [illegible]

भासमाने = [illegible] स्वात्मनि = [illegible]

"अपहारितोऽहम्" = [illegible]

इति = [illegible] मोहान्मन्यमानस्य = [illegible]

मोहोऽपसार्यते = [illegible] कः खलु त्वं = [illegible]

यस्येदृशं = [illegible] वस्त्रं = [illegible] मुखमीदृशम् = [illegible]

इति चेत् = [illegible] पश्य तदस्ति भवतः = [illegible]

इति = [illegible] पुनः = [illegible] पुनरभिदधतो = [illegible]

न च अस्य = [illegible] अपूर्वं = [illegible]

किंचन = [illegible] रचितं = [illegible]

तथा = [illegible]
पशुलोकस्य = [illegible]

"नाहमीश्वरः" = [illegible] इत्यादि = [illegible]

मोहादभिमन्वतो = [illegible] मोहोऽपोह्यते = [illegible]

यो हि = [illegible] ज्ञानक्रिया = [illegible]

स्वातन्त्र्ययुक्ता = [illegible]

 [illegible]

130/131

स ईश्वरो = [illegible] यथासिद्धान्तपुराणादिषु =

प्रसिद्धः = [illegible] तथा च त्वम् = [illegible] इति =

[illegible] यदि वा = [illegible] यस्मिन = [illegible]

[illegible] यदायत्ते = [illegible] स = [illegible] तत्रेश्वरो = [illegible]

राजेव = [illegible] स्वमण्डले = [illegible]

तथा च = [illegible] त्वयि विश्वम् = [illegible]

इति = [illegible] ईश्वरताव्यवहारो = [illegible]

[illegible] नान्यनिमित्तकः = [illegible] इति व्याप्तिः ::

यत् खलु = [illegible] यल्लग्नं भाति = [illegible]

तत्तेन = [illegible] पूर्णं = [illegible]

निधानमिव = [illegible] मणिभिः = [illegible]

त्वल्लग्नं च विश्वम् = [illegible] इति

यस्य = [illegible] यदन्तर्वर्ति भाति = [illegible]

स तावति = [illegible] व्यापकः =

समुद्र — समुद्र इव मणिषु = [illegible] त्वयि च = [illegible]

संविद्रूपे = [illegible] धरादिसदाशिवान्ते = [illegible]

131

शास्त्रप्रक्रियोक्तं विश्वम् = [illegible] इति = [illegible]

यस्मिन् स्थिते = [illegible] यदुदेति लीयते च = [illegible]

तत तत्पूर्वापरमागं व्याप्ति = [illegible]

यथा = جیسے भूमावङ्कुरः = [illegible] तथा च = [illegible]

त्वयि = تجھ میں प्रकाशरूपे विश्वम् = [illegible]

एवम् = ایسا अन्येऽपि = [illegible] धर्मी = [illegible]

सहस्रशोऽपि = [illegible] आगमादिसिद्धा योज्याः = [illegible]

तदेव = [illegible] व्यापोहिते व्यामोहे = [illegible]

स्थितेऽपि = [illegible] तत्संस्कारमात्रविधृतेः = [illegible]

शरीरादौ = [illegible] अनात्मताभिमान = [illegible]

पुरःसर = [illegible] स्वात्मताभिमाने = [illegible]

घटादौ च = [illegible] प्रकाशमान = [illegible]

एव- अनात्मताभिमाने = [illegible]

ज्ञातेन्द्रजालतत्त्वस्य = [illegible]

पश्यतोऽपि = [illegible] इन्द्रजाले यथा = [illegible]

न तत्त्वतो व्यामोहः = [illegible]

तथा = [illegible] प्रत्यभिज्ञात्मस्वरूपस्य = [illegible]

ततो = [illegible] निवृत्ते = [illegible]

131

प्रयाण = مرنا प्रापितपर्यन्ते = [illegible]

देहे = دیہہ میں परमेश्वरतैव = [illegible]

अभ्यास भावना बलेन तु = ابھیاس کی بھاؤنا کے بل سے لیکن

शिवशासनोपदिष्टेन = شیو شاستر میں اپدیش کیا ہوا

देहधरादावेव = [illegible]

परमेश्वरता = پرمیشورتا समावेशम् = سماویش کو

[illegible] अभिनिविश्य = [illegible] पश्यत = دیکھتا ہے

इहैव = یہیں शरीरे = شریر میں

पारमेश्वरीं = پرمیشور کی धर्मोद्गमः = [illegible]

न तु = نہ वस्तुतः = اصل میں पूर्णता = [illegible]

देहत्वस्यैव = [illegible]

[illegible] संकोचप्राणस्य = [illegible] गलने = [illegible]

यथास्थित = [illegible] विश्वात्मकतापत्तेः = [illegible]

यस्य तु = [illegible] व्यवहार साधने = [illegible]

[illegible] हेतु कलापेऽपि = [illegible]

प्रसिद्धताभिमानः = [illegible]

तस्य = [illegible] तत्रापि = [illegible]

व्यवहार साधनैरेव = [illegible]

132/133

व्यामोहो = [illegible] अपसार्यः = [illegible]

यस्य तु = [illegible] सर्वथा = [illegible] न अपसरति = [illegible]

तत्रेश्वरप्राप्तिफललाभमूढतैव = [illegible]

तस्यापि = [illegible] कतिपय गमनात् = [illegible]

[illegible] संस्कार = [illegible] पाकेन = [illegible] अवश्यं = [illegible]

कदाचित् = [illegible] भविष्यत्येव = [illegible]

स्वरूपलाभः = [illegible]

तदेवं = [illegible] 'कर्तरि' = [illegible]

इत्यादि श्लोकद्वयेन = [illegible] यदुक्तं = [illegible]

'विश्ववैचित्र्य' = [illegible] इत्यादिश्लोकत्रयेण = [illegible]

उपस्कृत्य = [illegible] पुनर्निरूपितम् = [illegible]

[illegible] सर्व-भूतं = [illegible] तावत् = [illegible] प्रमाण = [illegible]

तदेव-भूते = [illegible] भगवति = [illegible]

कथमुपपद्यताम् = [illegible]

ततश्च = [illegible] युक्तामुक्तं = [illegible]

[illegible] शास्त्रावाविति = [illegible] भङ्ग्यन्तरेण = [illegible]

इदानीं = [illegible] / तदेव = [illegible] निर्वाहितम् = [illegible]

[illegible]

134

भावानाभासयन् कर्ता निर्मले स्वात्मदर्पणे ।
कार्यकारणभावं च यश्चित्रं तं स्तुमः शिवम् ॥

तं शिवम् स्तुमः = [illegible] यः = [illegible] भावान् = [illegible]
आभासयन् = [illegible] कर्ता = [illegible] निर्मले = [illegible] स्वात्मदर्पणे = [illegible]
कार्यकारण भावं च = [illegible] यत् चित्रं = [illegible]

क्रियाशक्तिस्फारप्राय = [illegible] संबन्ध = [illegible]
अभिधान = [illegible] प्रसङ्गात् = [illegible]
ज्ञाप्यज्ञापकभावस्य = [illegible] तत्त्वं प्रसाध्य = [illegible]
कार्यकारणभावस्य = [illegible] तत्त्वं प्रसाधयितुं = [illegible]
श्लोकैकविंशत्या = [illegible] आह्निकान्तरम् = [illegible]
आरभ्यते = [illegible] "एष च" इत्यादि [illegible]
"एवमिच्छैव हेतुता कर्तृता क्रिया" इत्यन्तम् = [illegible]
तत्र-श्लोकेन = [illegible], स्वमते = [illegible]
कर्तृकर्मभाव एव = [illegible] कार्यकारणभावः = [illegible]
इत्युपक्षिप्यते = [illegible] ततः = [illegible]
श्लोकत्रयेण = [illegible] जडस्य = [illegible]
[illegible]

"[illegible]"

135 कारणत्वं पराक्रियते = [illegible] ततः श्लोकषट्केन = [illegible]
चेतनस्यैव = [illegible] कर्तृतारूपा = [illegible]
कारणता प्रसाध्यते = [illegible] ततः प्रसङ्गादनुमाने = [illegible]
नियतिशक्तिः = [illegible] अवश्य उपजीव्या = [illegible]
इति श्लोकत्रयेणोच्यते = [illegible]
सौगतोक्तकार्यकारणभावः = [illegible]
परमार्थोऽपि = [illegible] अस्मत्पक्षमेव = [illegible]
[illegible] अवलम्बते = [illegible] नो चेतन किंचित् = [illegible]
इति त्रिभिः श्लोकैः = [illegible]
सांख्योपदर्शितोऽपि = [illegible]
कार्यकारणभावो = नोपपद्यते = [illegible]
यद्यस्मदुक्ते = [illegible] चेतनस्य = [illegible]
कर्तृत्वं = नाङ्गीक्रियते = [illegible]
इति त्रिभिः = [illegible]
[illegible] चेतनस्यापि = [illegible] अनीश्वरतायां = [illegible]
नैतद् घटते = [illegible]
इति द्वाभ्यामिति = [illegible] संक्षेपार्थः = [illegible]
ग्रन्थार्थस्तु = [illegible] व्याख्यायते = [illegible]

136

[illegible]

एवं = [illegible] क्रियाशक्तिमुखेन = [illegible]

प्रमात्रेकरूपतां = [illegible] भगवतिः [illegible]

व्यवहर्तव्या = [illegible] प्रसाद्य = [illegible]

कर्तृरूपतापि = [illegible] तत एव = [illegible]

अप्रयत्नसिद्धा = [illegible] इति दर्शयितुमाह = [illegible]

एष चानन्तशक्तित्वा-
देवमाभासयत्यमून् ।
भावानिच्छावशादेषा
क्रिया निर्मातृतास्य सा ॥१॥

च = [illegible]

एष च = [illegible] अनन्तशक्तित्वात् = [illegible]

एवम = [illegible] भासयत्य = [illegible] अमून भावान = ان [illegible]

इच्छा = [illegible] वशात् = [illegible]

एषा क्रिया = [illegible] निर्मातृता = [illegible] अस्य = [illegible]

सा = [illegible] सा अस्य क्रिया [illegible] निर्मातृता [illegible]

चोऽवधारणे = [illegible] एष एव = [illegible]

→ पुराणः = [illegible] प्रमाता = [illegible] अमूनः ان

भावान् = [illegible] आभासितपूर्वान् = [illegible]

आभासमानान् = [illegible] आभासयति = [illegible]

([illegible]) [illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible]

136 अविच्छिन्नेन = [illegible] प्रबन्धेन = [illegible]

कथम् = کیسے → इच्छाया = اچھا [illegible]

ईश्वर ईशितुरभिन्नाया = [illegible]

अविकल्परूपाया = [illegible] → अक्रमाया = [illegible]

वशेन = [illegible] सामर्थ्येन = [illegible]

कुत्रास्य = [illegible] ते भावाः स्थिताः = [illegible]

आह = [illegible] "अनन्तशक्तित्वात" = [illegible]

विश्वे हि = [illegible] भावास्तस्यैव = [illegible]

शक्तिरूपेण = [illegible] स्वरूपात्मत्वेन स्थिताः = [illegible]

इत्युक्तं = [illegible]

"स्वामिनश्चात्मसंस्थस्य ...."

इत्यत्र = [illegible]

यदेतदाभासनं = [illegible] या सा विदिच्छा = [illegible]

सा क्रिया = [illegible] अस्य भगवतो निर्मातृत्वम् ॥

[[illegible]]

[3] ननु = پرنتو बीजादङ्कुर = بیج سے انکر उद्भवन दृश्यते = [illegible]

न च अत्र = اس بات میں کشچ कश्चिज्जेन तोऽनुप्रविशन् = [illegible]

दृष्टः = [illegible] तत्कथमेतदुक्तम् = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

जडस्य तु न सा शक्तिः

सत्ता, यदसतः सतः ।

कर्तृकर्मत्व तत्त्वैव

कार्यकारणता ततः ॥२॥

[illegible] जडस्य तु = [illegible] न सा शक्ति = [illegible]

– सत्ता = [illegible] यत् = [illegible] असत्ता = [illegible]

[illegible] कर्तृकर्मत्व = [illegible] ततः = [illegible]

तत्वैव = [illegible] कार्यकारणता

जडस्य = [illegible] बीजस्यैवं-भूतं = [illegible]

सामर्थ्यं नास्ति = [illegible] यत् = [illegible] असद्रूपे = [illegible]

सद्रूपं वी = [illegible] अङ्कुरं = [illegible] परिदृश्यमान = [illegible]

सत्तावन्तं = [illegible] करोति = [illegible] [illegible]

→ बीजादङ्कुरो जायते = [illegible]

[illegible]

137

इति = [illegible] नाङ्कुरस्य = [illegible] महिमा = [illegible] असत्त्वात = [illegible]

कुअङ्कुरो जायत = [illegible] इति च = [illegible]

कथं बीजस्य = [illegible] ततोऽङ्कुरादन्कत्वात = [illegible]

यत एवं तस्मात = [illegible] कार्य [illegible]

क्रियाशक्त्या = [illegible] अवभास्यमाने कर्मैव = [illegible]

इति = [illegible] कार्येणैव = [illegible] आविष्कृतम् = [illegible]

कार्यते = [illegible] अनेन = [illegible] कर्ता = [illegible] तत्समर्थीचरणेन = [illegible]

इति = [illegible] करणमपि कर्तरि = [illegible] चेतने = [illegible]

विश्राम्यति = [illegible] असतः = [illegible] सतः = [illegible]

इति = असद्रूपस्य = [illegible] सत इत्यर्थः = [illegible]

वा = अर्थो वा = अत्र = [illegible] समीकृतः = [illegible]

असतो = [illegible] अङ्कुरस्य सतो वा = [illegible]

बीजस्य = [illegible] इति =

अङ्कुरस्य = [illegible] सतोऽसतो वा = [illegible]

इत्येवं वा = [illegible]

ननु = [illegible] जडस्य = [illegible] कथमेषा = [illegible]

शक्ति न = भवति = [illegible]

इत्यादि = [illegible]

यदसत्तदसद्युक्ता
नासतः सत्स्वरूपता।
सतोऽपि न पुनः सत्ता-
लाभेनार्थः ....

यत् असद् = جو [illegible] तत् असत् युक्ता = [illegible]

असतः = [illegible] न सत्स्वरूपता = [illegible]

सतोऽपि = [illegible] न पुनः = [illegible]

सत्ता लाभेन अर्थः [illegible]

सद्वा = [illegible] कायम सद्वा = [illegible] सुमाख्यते = [illegible]

उभयात्मकम् = [illegible] अनुभयात्मकमनि वीचयम् = [illegible]

इति तु = [illegible] स्वभावैव = [illegible]

विरुध्यते = [illegible] तत किमबने = [illegible]

यदि = اگر असन् घटः = [illegible] तर्हि = تو

तस्यासद्रूतैव = [illegible] परमार्थतः = [illegible]

इति कथं = [illegible] स्वरूपविरुद्धं = [illegible]

सत्त्वमभ्युपगच्छेत = [illegible] नहि = نہیں

पारपतनप्रीतिरपि = [illegible]

139

नीलात्मनि = धीमानं गृह्यते =

अथ = सन्नेव घटः = तर्हि = किमव्यत =

उपपाद्यते = दण्डचक्रसूत्रात् =

अभिव्यक्तिविषयत्व = स्फुटत्वादयोऽपि =

सदसद्रूपतया चिन्त्या ॥

ननु = एवं = तूष्णीमास्यतां =

नैतदपि युक्तम् = इत्याह =

.... अथ चोच्यते ॥३॥

कार्यकारणता लोके

तदेवास्य = समर्थोऽप्यसमर्थ =

इति यावत् =

ततश्च = इत्थमुपपाद्यत = اس طرح

इति दर्शयति =

सान्तर्विपरिवर्तिनः [illegible]
उभयेन्द्रियवेद्यत्वं
तस्य कस्यापि शक्तितः ॥४॥

[illegible]

अन्तः = [illegible] विपरिवर्तिनः = [illegible]

उभयेन्द्रिय = [illegible] वेद्यत्वं = [illegible]

तस्य = [illegible] कस्यापि = [illegible] शक्तितः = [illegible]

कुम्भकार हृदये = [illegible] अन्तर्मनोगोचरत्वात् = [illegible]

पूर्वमपि = [illegible] स्वसंविदेकात्मतया = [illegible]

विचित्रत्वेन = [illegible] विश्वस्य = [illegible]

→ भेदाभेदात्मना = [illegible] परिवर्तमानस्य = [illegible]

→ स्पन्दनेन = [illegible] स्फुरतो = [illegible]

यत = [illegible] अन्तःकरण बहिष्करण = [illegible]

द्वयवेद्यत्वम = [illegible] समास्यते = [illegible]

एषैव सा कार्यकारणता = [illegible]

उभयग्रहणमुपलक्षणम् = [illegible]

यस्य = [illegible] यावति = [illegible]

पृथ्वीक्रिया = [illegible] समाप्तिरिति = [illegible]

[illegible] यावत = [illegible]

[illegible]

140

→ सुखादीनाम = سکھ وغیرہ کا   अन्तःकरणैकवेद्यता = [illegible]

अस्पादनमेव = [illegible]   निर्माण = [illegible]

न च = [illegible]   कुम्भकारे = کمہار میں

प्राणपुर्यष्टकबुद्धिशून्य देहप्राये = [illegible]

[illegible]

तदेतत् स्थितं = [illegible]   तस्यापि = [illegible]

जडत्वात = [illegible]   ततः = [illegible]   संविदेव = [illegible]

विश्वात्मनि = [illegible]   भासयति = [illegible]

शक्तिवैचित्र्यात् = [illegible]

तस्य = اس   कस्यापि = [illegible]   इति = [illegible]

पूर्वमुक्तस्य = [illegible]   अचिन्त्यापर्यनुयोज्य = [illegible]

[illegible]

महिम्न = [illegible]   इत्यर्थः = [illegible]

न च वाच्यम = [illegible]

[illegible]

उभयेन्द्रियवेद्यत्वमपि = [illegible]

सदसद्वा = [illegible]   इति =

यतः = [illegible]   प्रथमं = [illegible]   अपत्र = [illegible]   परमार्थः = [illegible]

यथा = [illegible]   दर्पणान्तः = آئینہ میں

[illegible]

कुम्भकारः = کمہار   निर्वर्त्यमान = [illegible]

घटादि प्रतिबिम्बे = [illegible]

141

दर्पणस्येव = [illegible] तथावभासनमहिमा =

तथा = [illegible] स्वप्नदर्शने = [illegible] संविदः = [illegible]

तथापि = [illegible] तन्महिम्नैव = [illegible]

एतेन = [illegible] इदं = [illegible] बहिः = [illegible]

स्फुटरूपं क्रियते = [illegible] [[illegible]]

इत्यभिमान उल्लसति = [illegible]

एवं = [illegible] संविन्महिम्ना = [illegible]

कुम्भकृति = [illegible] दण्डचक्रादौ = [illegible]

घटेऽवस्थिते = [illegible] तन्महिम्नैव = [illegible]

अभिमानो = [illegible] जायते =

यथा = [illegible] मया = [illegible] इदं कृतम् = [illegible]

अनेन = [illegible] इदं कृतं = [illegible] [[illegible]]

मम = [illegible] हृदये = [illegible] स्फुरितम् = [illegible]

अस्य = [illegible] हृदये = [illegible]

स्फुरितमिति = [illegible] – [illegible]

तत्र [illegible] जडस्य = [illegible]

मृदादेर्दूरापेता = [illegible] अभिमान [illegible]

[illegible] [illegible]

142 इति = [illegible] संवित्स्वभावे = [illegible]
कर्तृत्वं = [illegible] व्यवस्थाप्यते = [illegible]
ननु = [illegible] भावरूपमेव = [illegible]
इत्थं = [illegible] भास्यतां = [illegible] किं = [illegible]
बुद्धीन्द्रियवेद्यत्वेन = [illegible] उक्तमत्र = [illegible]
स्फुरमर्थक्रियाक्षमं = [illegible]
रूपमनेन = उक्तम् = [illegible]
इति किं विरोधः = [illegible]

अनेन च = [illegible] विचारेण = [illegible] प्रकृतमपि = [illegible]
क्रियास्वरूपं = [illegible] सिद्धं भवति = [illegible]
इति दर्शयति = [illegible]

एवमेका क्रिया सैषा
सक्रमान्तर्बहिः स्थितिः ।
एकस्यैवोभयाकार-
सहिष्णोरुपपादिता ॥ ५ ॥

एवम् = [illegible] एका क्रिया = [illegible] सैषा = [illegible] सक्रम = [illegible]
अन्तः बहिः = [illegible] स्थितिः = [illegible]
एकस्यैव = [illegible] उभय आकार = [illegible] सहिष्णो = [illegible] उपपादिता = [illegible]

142/143

सैषाति = [illegible] | यस्याः = [illegible] "स्वरूपत आश्रयतश्च नो-

पपद्यते = [illegible] इति = उपालम्भः कृतः = [illegible]

सा = [illegible] उपपत्त्या = [illegible] स्थापिता = [illegible]

यतः = [illegible] संविद्रूपादान्तरात् = [illegible]

प्रभृति = [illegible] इन्द्रियगोचरतया = [illegible]

बहिष्पर्यन्ततया = [illegible] स्थिति = [illegible] आभासरूपा = [illegible]

तत एव = [illegible] वेद्यात्मक = [illegible] कर्मलिङ्गेन = [illegible]

सत्क्रमा = [illegible] तावत उपपन्ना = [illegible]

कर्तृकर्मकाश्रयतादात्म्यात च एका = [illegible]

स च एक आश्रयः = [illegible]

संविद्रूपत्वेन = [illegible]

स्वच्छत्व = [illegible] स्वतन्त्राभ्याम = [illegible]

उभयप्य = [illegible] अन्तर्बहिरूपे = [illegible]

सहत इति = [illegible]

ननु = [illegible] भवतु घटादावेवं = [illegible]

यत्र तु = [illegible] बीजाङ्कुरादौ = [illegible]

चेतनानुप्रवेशो = [illegible] नदृश्यते = [illegible]

143

तत्र तु = कथं = [illegible] बीजस्येवाङ्कुरः = [illegible]

कार्यो न भवति = [illegible] इत्याशङ्क्याह = [illegible]

बहिस्तस्यैव तत्कार्यं
यदन्तर्यदपेक्षया ।
प्रमात्रपेक्षया चोक्ता
द्वयी बाह्यान्तरस्थितिः ॥६॥

मातैव कारणं तेन
स चाभासद्वयस्थितौ ।
कार्यस्य स्थित एवैक-
स्तदेकस्य क्रियोदिता ॥७॥

बहिः = [illegible] तस्यैव [illegible] तत् कार्यं = [illegible]

यत् = [illegible] अन्तर = [illegible] अपेक्षया = [illegible]

प्रमात्रपेक्षा [illegible] उक्ता = [illegible] = [illegible]

द्वयी बाह्यान्तः [illegible] स्थितिः = [illegible]

मातैव = [illegible] कारणं [illegible] तेन च = [illegible]

स च [illegible] आभासद्वय स्थितौ [illegible]

कार्यस्य = [illegible] स्थित एव [illegible] एकः = [illegible]

ततः = [illegible] एकस्य क्रिया = [illegible] उदिता [illegible]

145

نزول کا ہے۔ اس صورت میں بھی جو باہر ظاہر ہے یہ اسی کی دین

अन्तराभासमानस्य =

انھی ہے اس کو | तथारूपापरित्यागेनैव = وہ صورت ہے اسی صورت رہتے نہ چھوڑتا ہوا

بھی باہر ظاہر کرنا | बहिराभासनं निर्माणं = باہر ظاہر کرنا پیدا کرنا ہے نرمان

ततश्च = اور اس سے यद् वस्तु = جو چیز ہے यमपेक्ष्य = جس کی اپیکشا کر کے

अन्तरित्युक्तं = اندر کہا گیا ہے तद् वस्तु = وہی چیز

تیسری | तस्यैव = اسی کا आन्तरवस्तुरूप = اندر کی چیز کی صورت

विपरिवृत्तिमात्रस्य = بدل جانے کا ہی

बहिष्करणं हि भवति = ہی باہر کرنا ہوتا ہے

संविद्रूपं च = اور شعور کی صورت - प्रमातारमपेक्ष्य = اس پرماتا کی اپیکشا کر کے

अन्तराभासिनो = اندر ظاہر ہونے والے भावास्तदपेक्षयैव = اسی پرماتا کی اپیکشا سے

باہر ہیں | बाह्याभासाः = باہر ظاہر ہونے والے ہیں इति तेनैव = اس لئے اسی پرماتا سے

तेषां = ان کا बहिष्करणावभासनं युक्तं = (بیرونی) باہر ظاہر کرنا ٹھیک ہے

ततश्च = اور اس سے प्रमातैव = پرماتا ہی

कारणं भवति = کارن ہے न जडः = جڑ نہیں

ह्यर्थे चः = "چ" "ہی" کے معنی میں ہے

यस्मात् स प्रमाता = جس سے وہ پرماتا

कार्यस्यान्तर्बहिराभासनः = کاریہ کا اندر (باہر) ظاہر کرنے والا ہے

द्वय = [illegible] भिन्नत्तया = [illegible] स्थितस्तेन = [illegible]

विना = [illegible] तदपेक्षस्याभासद्वयस्य = [illegible]

अनुपपत्ते = [illegible]

तस्मादेकस्य = [illegible] प्रमातुरेव = [illegible]

न तु कथंचित् = [illegible] जडस्य = [illegible]

उदिता = [illegible] प्रसाधितरूपा = [illegible]

क्रिया = [illegible] निर्मातृता भवतीति ॥ = [illegible]

एतदेव द्रढयति = [illegible]

अत एवाङ्कुरेऽपीष्टो
निमित्तं परमेश्वरः ।
तदन्यस्यापि बीजादे-
र्हेतुता नोपपद्यते ॥८॥

अत एव = [illegible] अङ्कुरेऽपि = [illegible]

अपीष्टो = [illegible] निमित्तं = [illegible] परमेश्वरः = [illegible]

तत् = [illegible] अन्यस्यापि = [illegible]

हेतुता = [illegible] न उपपद्यते = [illegible]

[illegible]

* یعنی اگر پرمانو آدیکوں میں جب تک بھی [illegible] - [illegible] - [illegible] کام کرنا پڑتا ہی
[illegible]

145

यतः एवं चेतन एव निमीता = [illegible] کارن ہے

अत एव = اسی لئے ہے   नैयायिकादिकमि = نیایکوں نے [illegible]

अड्कुरादौ = انکر آدی میں   बुद्धिमानेव = بدھی والا ہی ہے

परमेश्वरो = پرمیشور ہی اس لئے   हेतुत्वेन इष्टः = کارن والا ہونے کا [illegible] اس انکر پر

ननु = پرنتو ہے   तै = ان لوگوں نے   निमित्तकारणतास्य = نمت کارن کا ہونا اس پرمیشور پر

अङ्गीकृता = انگیکار کیا ہے

क्रिया।विभागादि = [illegible] - [illegible] -   विभागादि = [illegible]

क्रमायात = کرم آیا ہے   परमाणु आदि द्वारकतया = [illegible]

/ پرمانو آدی کرم [illegible] - [illegible]

समवायिकारण = [illegible] کارن   निज = اپنا ہی

(atoms & molecules)

अवयव = [illegible]   आरम्भ = [illegible]   परम्परया तु = [illegible]

* तत ईश्वराद = [illegible]   अन्यस्यापि = [illegible]

बीजभूमिजलादे = [illegible]   हेतुता = [illegible]

कथिता = [illegible]

सत्यम कथिता =

सा तु = لیکن یہ بات   न उपपद्यते = [illegible]

उक्तयुक्त्या = [illegible]   जडस्य = جڑ کی

हेतुता = [illegible]   अयोगात = [illegible]

146

[illegible]

ततश्च = [illegible] ईश्वर एव = [illegible] बीजभूमिजल =

आभासाहित्येन = [illegible] अङ्कुरात्मना = [illegible]

भासते = [illegible]

इतीयानग = [illegible] परमार्थ = [illegible]

ननु = [illegible] परिदृष्टबीजादि = [illegible] व्यतिरिक्त =

बुद्धिमत्कारण = [illegible] कल्पनेन विना = [illegible]

किम = [illegible] उपरुध्यते = [illegible]

इति परस्य भ्रान्तिं = [illegible] भिन्दन्नाह = [illegible]

तथा हि कुम्भकारोऽसा-

वैश्वर्यैवं व्यवस्थया।

तत्तन्मृदादि संस्कार-

क्रमेण जनयेद् घटम्॥ ९॥

तथा हि = [illegible] कुम्भकारः = [illegible] असौ = [illegible]

एश्वैर्येव व्यवस्थया = [illegible] तत तत = [illegible]

मृदादि = [illegible] संस्कार क्रमेण = [illegible]

जनयेद घटम् = [illegible]

205

147

तथाहि = सर्वत्र - इति निदर्शनोपक्रमेण =

व्याप्तिरेवं = भूतैव दृष्टा =

इति द्रढयति =

जडो = हेतवश्चेतन प्रेरिताः =

कार्यं कुर्वन्ति =

मृदादयो = مٹی وغیرہ यदि = اگر सन्निधिमात्रेण =

विदध्यु | कुम्भकारेण = کمہار سے

किमत्र = कृत्यम् =

~~शिबिकि~~ शिविकस्तूपकादि =

परम्परया = ते = जनयन्ति =

सा च कुम्भकारायत्ता =

इति चेत् सिद्धं नः साध्यम् =

शिविकसंपादनेऽपि =

ते चेतन प्रेरणामन्तरेण =

न क्वचित् कार्यकारित्वम् =

यदि हि स्यात् =

मृदादीनामपि स्यात् =

तत् = जड्कारणानां =

147

इति एकान्त एव = [illegible]

ततश्च = [illegible] यत् अचेतनं = [illegible]

कार्यकारि = [illegible] तत् = [illegible] चेतनापेक्षं = [illegible]

मृदादय इव = [illegible]

तथा च बीजादि = [illegible] इति स्वभावः = [illegible]

२ अचेतनकार्यकारित्वे हि = [illegible]

कदाचित्कत्वात् = [illegible] सनिमित्तम् = [illegible]

न च = [illegible] अन्यत् अस्य = [illegible]

निमित्तमुपपद्यते = [illegible] अनुपलम्भात् = [illegible]

इति = [illegible] चेतनप्रेरण = [illegible]

यदि = [illegible] न = [illegible] निमित्तीकुर्यात् = [illegible]

व्यापकाविरुद्धमन्य = [illegible] प्रनिमित्तकत्वे = [illegible]

प्रसज्येत = [illegible] न च युक्तं तत् = [illegible]

मृदादवपि = [illegible] तस्य प्रसङ्गात् = [illegible]

इति सिद्धा व्याप्ति = [illegible]

अतश्च = [illegible] कुम्भकृदेव = [illegible] तत्रेश्वरः = [illegible]

तदेतदाह = [illegible] ईश्वररूपा या व्यवस्था = [illegible]

तथा = यः = स स = [illegible]

 [illegible]

148

मृद्दण्डचक्रादीनां संस्कारः = [illegible]

मृदो = [illegible] मृदने = [illegible] दण्डस्य = [illegible] प्रगणत्वे = [illegible]

चक्रस्य = [illegible] परिवर्तनम् = [illegible] इत्यादि = [illegible]

तदारम्भो = [illegible] यः क्रमः = [illegible]

प्राविकस्तपकादिरूपा = [illegible]

तेन घटं = [illegible] नियोगतो जनयति = [illegible]

नान्यथा = [illegible] इति नियोगलिङ् = [illegible]

किंच = [illegible] यदि न कुध्यते = [illegible]

वस्तुतः = [illegible] कुम्भकारोऽपि = [illegible]

ऐश्वर्यैव = [illegible] स्वतन्त्रविश्वात्मतारूपया = [illegible]

व्यवस्थया = [illegible] मृदादिसंस्कारापेक्षया = [illegible]

प्रदर्शितनित्यभिधान = [illegible]

निजप्राप्तिविजृम्भातो = [illegible]

घटं जनयेत् = [illegible] अन्यथा अचेतना = [illegible]

मृदादयः [illegible] कथं कुम्भकारेच्छाम् = [illegible]

अनुरुध्यरन् = [illegible] तन्वोऽपि वा = [illegible]

पटसंपादनेच्छां = [illegible] किं न आद्रियेरन् = [illegible]

149

तदेतदपि = … उक्तम् = … अनेनैव = …

सूत्रेण = तथाहि = "तथाहि" … इति =

ननु = … एव = … कुम्भकृतो = …

नास्ति कर्तृत्वम् = … इति समुत्सीदेत = …

धर्माधर्मव्यवस्था = …

यदि प्रत्येपि युक्त्यामनयोः = …

तत् = … एवमेव = …

तथापि = … समस्तेतरनिर्माणमध्य एव = …

इदमपि = …

परमेश्वरेणैव = … निर्मितं = …

यदविचलस्तस्य = …

कुम्भकारपक्षो मिथ्या = …

कर्तृत्वाभिमानः = … प्रतिभव इव = …

अधमर्णताभिमानः = …

यदि पुनर = … ईश्वरस्येच्छैव = …

इयमीदृशी = …

"मा अस्य अभिमानोऽयम् उद्भूत"

[…]a

[…]b

[illegible]

(208)

149

इति : तदा नासौ = [illegible] कर्ता काश्चित = [illegible]

तदिदमपि = [illegible] उक्तं सूत्रेणैव = [illegible]

'तथाहि' इति =

कुम्भकारस्यापि = [illegible]

'मृदादिसंस्कारक्रमेण = [illegible] किं घटं = [illegible]

जनयामि = [illegible] उत = [illegible] न = [illegible]

जनयामि" = [illegible] इति य = [illegible]

एकपक्षनिश्चयाय = [illegible]

संपक्षात्मा = [illegible] विचारः = [illegible]

स = ईश्वरसंबन्धिन एव = [illegible]

विविधात् = [illegible] स्वरूपावच्छादन = [illegible]

"तत्त्व प्रकाशनरूपात् = [illegible]

अवस्थानात = [illegible] इति संप्रश्ने लिङ् = [illegible]

तस्मात = [illegible] वस्तुत = [illegible]

ईश्वर एव सर्वत्र कर्ता = [illegible]

"अहं स स एव" = [illegible]

इति = [illegible] न परिमितो कर्ता =

[illegible]

150

अपि तु = [illegible] सर्वत्र कृतौ = [illegible]

इति एतावति = [illegible] सर्वथा = [illegible]

हृदयेन = [illegible] अवधातव्यम् = [illegible]

इति स्थितम् = [illegible]

दृश्यते = [illegible] यस्य = [illegible] चेतनस्य = [illegible]

स्वातन्त्र्यमेव = [illegible] सर्वत्र = [illegible]

जृम्भमाणं = [illegible] जडानपि = [illegible] यत् = [illegible]

[illegible] स्वात्मतापादयति = [illegible]

न तु = [illegible] जडानां = [illegible] वस्त्वन्तराधिकरणे = [illegible]

सामर्थ्यम् = [illegible]

इति = [illegible] यदुक्तं = [illegible] तत् = [illegible] सर्ववादिः [illegible]

प्रसिद्ध = [illegible] निदर्शनेन = [illegible]

उडयति = [illegible]

योगिनामपि मृद्बीजे
विनैवेच्छावशेन तत्।
घटादि जायते तत्त-
त्स्थिर स्वार्थक्रियाकरम् ॥२०॥

योगिनामपि = [illegible] मृद्बीजे विना = [illegible]

इच्छावशेन = [illegible] तत् = [illegible] घटादि = [illegible]

जायते = [illegible]

151 तत् तत् = [illegible] स्थिर = [illegible] स्वार्थक्रिया करम् [illegible]

यत् = उ. इह = [illegible] चेतनप्रेरिते कारणे = [illegible]

→इति = प्रसिद्धं = [illegible] मृदादि = [illegible]

यत्च = [illegible] तदनपेक्षं = [illegible] बीजादि = [illegible]

घटादेरङ्कुरादेश्च = [illegible] जनके = [illegible]

तदेव = [illegible] यदि = اگر परमीश्वरः कारणं स्यात् = [illegible]

तत् = [illegible] तद्व्यतिरेकेण = [illegible]

→घटाङ्कुरादेः = [illegible] कथं योगीच्छामात्रेण = [illegible]

जन्म स्यात् = [illegible]

अकारणत्व प्रसङ्गात् = [illegible] तेषां वा = [illegible]

अकारणत्वापत्ते = [illegible] यथोच्यते = [illegible]

अन्ये एव च [illegible] → [illegible]

योगीच्छादिजन्याः - [illegible] इति तत्रापि = [illegible]

प्रबोध्यसे = [illegible] → विमर्शाभेदात् = [illegible]

तावदस्मद् = [illegible]

इति = पूर्वमेव उक्तम् - [illegible]

१५१/१५२

तत्रापि = [illegible] योगी = [illegible] खलु = [illegible]

अप्रतिहत इच्छ: = [illegible]

तस्य च इच्छा = [illegible]

तादृके व = [illegible] घटो भवतु = [illegible]

यो = [illegible] मृदादिकृत कुम्भ संभव मेय = [illegible]

अर्थक्रिया = [illegible] करण चातुर वृत्तिरिति = [illegible]

तदेतदाह = [illegible] तस्य तस्य स्थिरस्य = [illegible]

अर्थक्रियान्तर = [illegible] अनुबन्धिन: = [illegible]

कालान्तर = [illegible] अनुबन्धिनश्च = [illegible]

स्वस्य = [illegible] आत्मीयस्य = [illegible]

अर्थक्रियाविशेषस्य = [illegible]

करणे = [illegible] हेतु तच्छील = [illegible] अनुकूलरूपे =

घटादि जायते = [illegible] इति

ये = [illegible] त्वाहु: = [illegible] नोपादानं विना =

घटाद्युत्पत्ति = [illegible] योगी तु = [illegible]

इच्छया = [illegible] परमाणन् [illegible]

पश्यन् = [illegible] संघट्टयतीति = [illegible]

१५२

ते वाद्या: = [illegible] यदि खलु = [illegible]

अन्वय व्यतिरेक = [illegible] आगमादि परिहृत्य = [illegible]

कार्यकारण भावो = [illegible]

[illegible] योगिषु = [illegible] न विपर्येति = [illegible]

इति = پس हृदयमावर्जयति वः = [illegible]

तत किं = تو کیا परमाणुग्राहेण = [illegible]

नोचेत = [illegible] घटस्य = گھڑے کی

कपालादि = ٹھیکرے وغیرہ शरीरस्य = وہ اس کے شریر کے

स्वावयवा = اپنے اعضاء तेषां = لہذا ان سب اعضاء کو

निजे = اپنے प्रसिद्ध = [illegible]

तृणप्रोसितलक्षोति = [illegible]

अन्यथा भवनम सहमान = [illegible]

[illegible] लौकिकमेव = [illegible] कारणम् = [illegible]

इति = [illegible] घटे = گھڑے میں मृद्-दण्ड-चक्रादि = [illegible]

देहे = [illegible] स्त्री पुरुष संयोगादि = [illegible]

सर्वमपेक्ष्य = [illegible]

परिहृत्य दीर्घतर = [illegible]

काल परिवासमिति = [illegible]

[illegible]

(213)

153

योगीच्छया तु = [illegible] समनन्तरोदित: = [illegible]

घटदेहादि = [illegible] संभवो = [illegible]

तु समर्थ एव = [illegible]

चेतन एव तु = [illegible] तथा तथा भवति: = [illegible]

भगवान् = بھگوان [illegible] भूरिभगो = [illegible]

महादेवो = مہادیو नियत्यनुवर्तितं = [illegible]

लौकिके = [illegible] प्रसिद्धे = [illegible]

कार्यकारणभावे स्वातन्त्र्य = [illegible]

तदुल्लङ्घनमाद्रियमाणस्य तु = [illegible]

योगिप्राय = [illegible] प्रसिद्धे लोकोत्तरे = [illegible]

इति = [illegible] न कश्चित् विरोध: = [illegible]

इयान् च = [illegible] लोक एव = [illegible]

परमार्थतस्तु = دراصل [illegible] स एव = وہی بھگوان

क्रमाक्रमरूप = [illegible] विश्वसृष्ट्यादि = [illegible]

कृत्यपञ्चक प्रपञ्च स्वभाव: = [illegible]

प्रकाशते: = [illegible]

चेतनो हि = لہٰذا [illegible]

स्वात्मदर्पणे भावान् = [illegible]

प्रतिबिम्बवत् = [illegible] आभासयति = [illegible]

इति = सिद्धान्तः = [illegible]

यदाह पूर्वगुरुः = [illegible]

"निरुपादान संभारमभित्तावेव तन्वते ।

जगच्चित्रं नमस्तस्मै कलाश्लाघ्याय शूलिने ॥"

निरुपदान संभारम = [illegible] अभित्तावेव = [illegible]

ननु = तन्वते = [illegible] जगच्चित्रं = [illegible]

= [illegible]

[illegible]

ननु = [illegible] यदि = [illegible] प्रसिद्ध [illegible] कारणोल्लङ्घनेनापि [illegible]

तत्कारण जन्य कार्य = [illegible]

विशेषतुल्यवृत्तान्येव = [illegible]

वृत्त = [illegible]

कार्याणि जायन्ते = [illegible]

भग्नास्तर्हि = [illegible] अनुमानकथा = [illegible]

तथाहि = [illegible] कथमन्यदन्यत्र = [illegible]

नियमवद्भवेत् = [illegible]

इत्याशङ्क्य = [illegible]

Page 154 . Note — [illegible]

नियमनिदानम् → नियमकारणम् .

उपगते = अङ्गीकृते

अत्र हि वृक्षप्रतियोगिकः शिंशपाधर्मिको भेदः स्फुटतर एव .

तदुत्पत्ति नियमनिदानम् .

"पर्वतो वह्निमान् धूमवत्त्वात्" इत्यादौ । अत्रापि अग्निप्रकृति(का)

धूमधर्मिणी उत्पत्ति स्फुटैव । कथमेतदित्यपेक्षायां

समर्थनं करोति "नहि" इति

तत्र शून्यवादिनं प्रत्याह → "निःस्वभावम्" इति

हि → यस्मात् वस्तु निःस्वभावं न भवति, वस्तुत्वायोगात्

प्रतिसन्तानम् = सर्वेषु विज्ञानसन्तानेषु — अतः कारणात् .

स्वभावयो = स्वज्ञानसन्तानगतयो

न तु सन्तानान्तरगतयोः — गृहीतव्यतिरिक्तसन्तानगतयो —

कुतो न गृहीतेत्यत

असंवेदनात् = ~~[illegible]~~ अननुभूतेः — नहि अन्यस्य विज्ञानमन्यस्य विषयी भवितुं युक्तम् ॥

इदानीम् = अनुमानकाली

स्वसन्तागतात् = अनुमातृविज्ञानसन्तानगतात् — *

स्वभावः = [illegible]

तदिदानीं = [illegible]

नियत्युल्लङ्घिनि = [illegible]

कार्यकारणभावे = [illegible]

सर्वमिदं विघटेत = [illegible]

योगीच्छया हि = [illegible] शिंशपापि = [illegible]

प्रवृक्षस्वभावा भवेत = [illegible]

धूमे तु = [illegible] द्विगुणे चोद्यम् = [illegible]

अग्न्यादि सामग्री = [illegible]

योगीच्छोद्यता = [illegible] धूमं न जायेत

योगीच्छा = [illegible] या = [illegible] अनाग्निकं धूमम् = [illegible]

इति = [illegible] न = [illegible] स्यादनुमानम् = [illegible]

अस्ति च = [illegible] तल्लोके = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

योगिनिर्माणताभावे –
प्रमाणान्तरनिश्चिते ।
कार्यं हेतुः स्वभावो वा-
त एवोत्पत्तिमूलजः ॥

योगिनिर्माणताभावे = [illegible] प्रमाणान्तर निश्चिते = [illegible]

कार्यहेतुः = [illegible] स्वभावो = [illegible]

(317)

155/158 अतएव = [illegible] उत्पत्तिमूलजः = [illegible]

[illegible]

[[illegible]]

योगी दृश्यापि = [illegible] सर्वथा = [illegible] तादृशमेव = [illegible]

न तु = [illegible] वृश्चिकगोमयादि = [illegible]

संभूत = [illegible] वृश्चिकादि = [illegible] अन्यायेन = [illegible]

कथंचित् = [illegible] रसवीर्यादिना = [illegible]

भिन्नं कार्यं जनयति = [illegible]

इति यत् = [illegible] कथितमत् = [illegible]

अत एव, अस्मादेव हेतो कार्यं वा = [illegible]

धूमादि = [illegible] अग्न्यनुमाने = [illegible]

शिंशपात्वादि = [illegible] स्वभावो वा = [illegible]

वृक्षत्वाद्यनुमाने एव = [illegible]

एव हेतुर्भवति = [illegible] यदि प्रमाणान्तरेण = [illegible]

लोकप्रसिद्ध्या = [illegible] योगिनिर्मितत्वस्य [illegible]

अस्याभावो = [illegible] निश्चितो भवति = [illegible]

न अन्यथा = [illegible] अत एव अनुमाने = [illegible]

जन्मान्तराभ्यास = [illegible] लोकप्रसिद्ध्यादिकम् [illegible]

अवश्य = [illegible] उपजीव्यम् = [illegible]

[illegible]

156/157

सा च = [illegible] श्रुतानुमान = وہ سنا ہوا انومان

प्रज्ञायो बीजम् = [illegible]

इति च = [illegible] ऋतंभरा विषयमुवाच = [illegible]

पतञ्जलिः = پاتنجلی [illegible]

अन्य च = اور [illegible] यौक्तिका = [illegible]

योगिप्रत्यक्षकल्प = [illegible]

प्रत्यक्षसद्भावे = [illegible] समस्तवस्तु = [illegible]

ग्रहणाय = कल्पितवन्त = [illegible]

सांव्यवहारिके च = [illegible] प्रमाणे = [illegible]

न अस्माकं भरः = [illegible]

प्रकृते हि = [illegible] अस्माकम = ہمارا

ईश्वरस्वरूप = [illegible] तत् च = [illegible]

स्वप्रकाशमेव = [illegible] अन्य प्रमेय = [illegible]

उपरोधेऽपि = [illegible] न उपरोध्यत = [illegible]

इत्युत्क्रम सकृत = [illegible]

ननु = [illegible] स्वभावहेतौ = [illegible]

किम नया = [illegible] चिन्तया = [illegible]

आह = [illegible]

(३२९)

158

वृक्षात्वाव्यभिचारिण्याः =

शिंशपाया = [illegible] उत्पत्तये मूले = [illegible]

कारणं = [illegible] तत एव सः = [illegible]

तन्मात्रानुबन्धी = [illegible] स्वभावो = [illegible]

जायते = इति ततश्च = [illegible]

"एकसामग्र्यधीनस्य रूपादे रसतो गतिः।

हेतुधर्मानुमानेन धूमेन्धनविकारवत्॥"

[illegible] गतिः = [illegible]

इति = स्वभावहेतुन्यायः = [illegible] ननु च = [illegible]

वृश्चिकादीनां = [illegible] कीटगोमयाद्यनेककारणकत्वे = [illegible]

तावत् दृष्टं = [illegible]

रसवीर्यादिभेदस्तु = [illegible] तत्र = [illegible]

इत्यन्यदेतत = [illegible] तद्योगिजन्यत्वम् = [illegible]

~~तावत्~~ = श्वाह्निकस्यापि = [illegible]

धूमस्य = सद्यो नाम = [illegible]

स्वभावस्य = [illegible] तु = कथं = [illegible]

[illegible]

149

विपर्यास संभावना = [illegible] नहि नील = [illegible]

सदैवानील = [illegible] योगीच्छया भवति = [illegible]

इति कश्चित् = [illegible] प्रामाणिकः प्रतीयात् = [illegible]

उच्यते = [illegible] इह द्विविधो हि = [illegible]

स्वभावहेतुरन्लीन = [illegible]

कार्यकारणभावस्तद्विपरीन्ते = [illegible]

वह्निमानयं = [illegible] अयं पर्वतो = [illegible]

धूमवत्त्वात् इति = [illegible]

अनित्योऽयं = [illegible] कृतकत्वात् इति = [illegible]

तत्र = [illegible] आद्यस्य = [illegible] तावत् = [illegible]

काकरणभाव एव = [illegible] मलम् = [illegible]

इति = [illegible] किं तत्रोच्यते = [illegible]

अपरस्तु विचार्यते = [illegible]

यदि तावत् = [illegible] कृतकत्वस्य = [illegible]

कारणायत्तत्वं = [illegible] नाम = [illegible]

स्वभावः = [illegible] कथम् = [illegible]

अभवनपरिच्छिन्न = [illegible]

— भवन = स्वभावता = [illegible]

= [illegible]

149
150

नामनित्यत्वं = स्वभावः स्यात् = भवन – अभवन

प्रभव-भवन

आभासभेदात् =

अभेदे तु = आभासस्य = भवन अभवन

हेतुसिद्धावेव = साध्यस्य =

सिद्धत्वात् = यदि परं =

व्यवहारः = साध्यते =

तरुरयं वृक्षत्वात् =

इति न्यायेन = व्यवहारस्य =

ज्ञानाभिधानात्मा = कार्य एव =

तत्रैव = नियतिशक्तिरङ्गीकृता =

भवतापि =

तस्मात् = सर्वेषु = स्वभावहेतुष्वाभासभेदं =

भवन-प्रभव

विना = व्यवहारमात्रसाध्यमेव

हेत्वाभासमयत्वादेव = अनधिको =

हि = तत्र साध्याभासो =

व्यावृत्तीनामेषैव = वार्ता =

सामान्यानामियमेव = सरणि =

[illegible]

तस्मात् = اس واسطے नियतिशक्त्यायत्तः = [illegible]

शिंशपाभासवृक्षाभासयोः = [illegible]

पूर्वनीत्या = [illegible]

सामानाधिकरण्याभासो = [illegible]

हेतुबलात् = [illegible] ततः = [illegible]

स्वभावोऽयं = [illegible] हेतुहेतुमद्भावमूल एव = [illegible]

तत एव = [illegible] सामान्येनेदमुक्तं [illegible]

द्रष्टव्यं = [illegible] सर्वः = [illegible]

स्वभावहेतुरुत्पत्तिमूलजः = [illegible]

इति = [illegible] साभासा एव च वस्तु = [illegible]

इति च समर्थितं प्राक् = [illegible]

ततश्च = [illegible] शिंशपायामेकस्यामेव = [illegible]

सृज्यमानायां = [illegible]

शाखादि = [illegible] पदार्थान्तराणाम् [illegible]

सृष्टे वृक्षाभासस्य = [illegible]

सामान्यात्मनः = [illegible]

साध्यस्य = [illegible] नामापि = [illegible]

नास्ति = [illegible]

[illegible]

162/163 इति संभाव्यत एव = [illegible]

यत्तु = [illegible] तदेकरूपं = [illegible] विशिष्टं = [illegible]

→ वृक्षत्वं = [illegible] तत् खलु = [illegible]

शिंशपात्वमेव = [illegible] ततश्च सिद्धम् = [illegible]

इति न साध्यम् = [illegible]

कारणायत्तमिदम् = [illegible]

इत्याभासेऽपि = [illegible] न स्याद् = [illegible]

वित्याभासः = [illegible]

एवमर्थक्रियाकारित्वाभासेऽपि = [illegible]

क्षणिकत्वाभासाभावः = [illegible]

इति = [illegible] नियत्यपेक्षयैव = [illegible]

सर्वे = [illegible] स्वभावहेतवो = [illegible]

न = [illegible] अन्यथा = [illegible]

इति एकान्त एव: = [illegible]

[illegible]

ननु = [illegible] आभासवस्तुत्ववादे [illegible] अनाभातस्य [illegible]

अनेवस्तुत्वम् = [illegible]

स्यान्न इत्यनाभातेन = [illegible] कथं धूमो ज्ञन्यते = [illegible]

[illegible]

⊕ अधिपते = [Urdu annotation]

(224) धूमाभास नूतनम् = [Urdu annotation]

आदि = [Urdu annotation]

③

No 12 Karika Contd :— ✱

पर्वते हि क्रिम्यादयो दावाग्निमध्यगतास्तद्-
स्यु एव इति क्रिमि ग्रहणम्. नुभवयुक्ता:
सविज्ञानां च सविषियं ज्ञानं भवत्येवेत्ति तद्ग्रहण.
आदि शब्देन पर्वतगा नामन्ये वो प्राणिनां
ग्रहणम् ।

प्रमात्रन्तरै = तद् देशस्थै तद धूमग्राहकै:
अन्य प्रमातृभि :-

सहैकमूय - धूमाभासग्रहणेनैकता -
भासाद्य -

योजना :- भूयोपि न केवलं व्याप्तिग्रहण -
काल
एव अपि तु अनुमान कालेऽपि -
नूतनम् - अग्न्यादे: सह उत्थितं
धूमाभासादि, अधिपति: - कारणभूतात्
परोक्षात = अदृश्यत्वेन स्थितात् .

Page 168

तस्य → समुच्चयस्य, समुच्चयो हि कांचित्
क्रियां गुणादिकं वा अपेक्ष्य भवति, न
स्वतन्त्र: ।। P.T.O.

कारणस्य =

इत्याशङ्क्य समर्थयितुमाह =

...क -

...हेतो भवेत ।

...यते -

...र नूतनम् ।।१२।।

...र्यस्य

...प्रमात्रैक वह्न्य

...आभासात्
अत: भवेत्

...भवेत

[...]

महानसे =

गृहीत: =

... =

...ते

[Urdu annotations throughout the right margin]

225

प्राति सन्तानमन्यस्य = अन्यस्य आभास: =

इति = स्वभासयोरेव = ان آبھاسوں کا

कार्यकारणता = गृहीता =

गृहीता न तु = सन्तानान्तरगतयतो: =

तदीयवृत्तान्तस्य =

असंवेदनात् = ततश्च =

इदानीम् अनुमानं न भवेत् = اب

स्वसन्तानगतात् = धूमाभासात् =

क्रिमिसर्वज्ञादि प्रमातृसन्तान =

अन्तरनिष्ठस्य अग्न्याभासस्य =

इति निश्चय: =

इह तु = दर्शने =

व्याप्तिग्रहणावस्थायां =

यावन्त: = तत्तदग्रसंभाव्यमान =

सद्भावा: =

प्रमातारस्तावतामेको असौ =

धूमाभासस्य = वह्न्याभासस्य =

वाह्यनये इव = तावति =

तेषां = परमेश्वरेणैक्य =

निर्मितम = इति हि उक्तम् =

तत: = स्वपरसन्तान

विशेषत्यागेन = धूमाभासमात्र =

वह्न्याभासमात्रस्य कार्यम् =

इति व्याप्तौ =

गृहीतायां = भूयोऽपि =

पर्वते = यो = धूमाभास: =

सोऽपि = वह्न्याभासादेव =

इति = व्याप्ते = स्मृत्वानुमिमीते =

अत्र पर्वते प्रत्यक्षाभास =

तावति = धूमाभासविशेषे =

प्रमात्रन्तरै = सहैकीभूय =

वह्न्याभास = सामान्योऽपि =

परोक्षरूपोऽपि सहिते =

"Fire"

166

विप्रो बाभासान्तराविविक्त =

प्रमात्रन्तरे = [illegible] साकमेकी भवति = [illegible]

इति यावत = [illegible]

'भूय' इति [illegible] व्याप्तिं = [illegible] गृहीत्वा = [illegible]

पुनरपि = [illegible] यो धूमाभास = [illegible]

आदिग्रहणात् = [illegible] पङ्काभासादिर्गृह्यते =

सोऽप्य आभासो = [illegible]

नूतनोऽपूर्वो = [illegible] न तु धूमज धूमवद् प्रत्ययः = [illegible]

स च [illegible] अधिपते = [illegible]

असच्चेत्यमानात् = [illegible] वह्न्याभासात् = [illegible]

बीजाभावादेव वा भवेत = [illegible]

तत एव = [illegible] जनितु = [illegible] प्राप्नोति = [illegible]

न अन्यतः = [illegible] प्राकि लिङ् = 'भवेत' [illegible]

स च आभासः = [illegible] तेषु तेषु =

प्रमातृत्वैक एव = [illegible] यतश्च स एको ऽधिपतिश्च = [illegible]

वह्न्याभासो धूमकारणं = [illegible]

ततो = [illegible] धूमाभासो = [illegible]

(228)

166

अस्यैव = [illegible] अग्न्याभासस्य = [illegible] अव्यभिचरितेः

कार्ये = [illegible] लिङ्गे = [illegible]

योगिकृतत्वाभावे = [illegible] निश्चिते सति = [illegible]

इति = [illegible] तस्मात् = [illegible] कार्यात् = [illegible]

सोऽनुमीयते = [illegible] यतः = [illegible]

परोक्षाऽसाव धिपपित्वादेव = [illegible]

नन्वेवं = [illegible] गोपालघटिकान्तराले = [illegible]

चिरोषित = [illegible] निर्गतादपि = [illegible]

धूमाभासात् = [illegible] स्यात् वह्न्याभासानुमानम् = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

कार्यमव्यभिचार्यस्य लिङ्गम् * अन्य प्रमातृगात ।

तदाभासस्तदाभासा-

देव त्वधिपतेः परः ॥२३॥

कार्यम = [illegible] अव्यभिचार्यस्य = [illegible] - लिङ्गम् [illegible]

अन्य प्रमातृगात = [illegible]

तदाभासः = [illegible] तत् आभासात् = [illegible]

स तु [illegible] अधिपते = [illegible] परः = [illegible]

[illegible]

नूतन [illegible] (229) [illegible]

परो → [illegible] → नूतनादन्यो = [illegible] योधूमाभासे = [illegible]

स धूमाभासादेव = [illegible] प्रमात्रन्तर = [illegible]

वर्तिनो = [illegible] → अधिपतिरूपात = [illegible]

परोक्षात = [illegible] इति तथाभूतात = [illegible]

धूमाभासात = कथमकारणभूतो = [illegible]

वह्न्याभासो = [illegible] अनुमीयताम = [illegible]

इत्यभिप्रायशेष: = [illegible] कुशलाश्च = [illegible]

लक्षयन्त्येव = [illegible] विवेकम = [illegible]

अस्यार्थस्यानुमानिक = [illegible]

बहुतर व्यवहारोपयोगिनो = [illegible]

यत्नेन = [illegible] व्युत्पत्ति: कार्या = [illegible]

इत्याशयेन = [illegible] नूतनमिति = [illegible]

यदेव = [illegible] सूचितं = [illegible] तदेव = [illegible]

व्यवच्छेदद्वारेण = [illegible] स्फुटीकृतम = [illegible]

[[illegible]]

ननु = [illegible] चैवं = [illegible] धूमाभासो = [illegible]

वह्न्याभासात = [illegible] इत्यङ्गीकृते = [illegible]

चेत = [illegible] तर्हि = [illegible]

1667/1668

چیتن ہی کو کرتا کہا جاتا ہے

चेतनस्यैव = چیتن کا ہی کرتّرتّوم = کرتا ہونا

इति यदुक्तं तत कथं = جو یہ کہا گیا وہ کیسے ٹھیک ہے

तथा हि = جیسا کہ 'बीजे सत्यङ्कुरो भवति' = بیج کے ہونے پر انکر ہوتا ہے

इति = یہ جو यदेतत दृष्टं = یہ دیکھا گیا ہے

धूमाग्निवदेव = دھوئیں اور آگ کی طرح ہی तत कथम = وہ کیسے

एनादरास्पदम = اس کا آدر ... ہوتا ہے

इत्याशङ्क्याह = اس شنکا کو اٹھا کر کہتے ہیں

"अस्मिन सति इदम सति इति"

अस्मिन सतीदमस्तीति
कार्यकारणतापि या।
साप्यपेक्षाविहीनानां
जडानां नोपपद्यते ॥२४॥

अस्मिन सती इदम सती इति = جب یہ ہو [... - ...]

इति कार्यकारणता अपि या: = جو کاریہ کارن تا ہے साऽपि = وہ بھی

अपेक्षा विहीनानां = اپیکھا سے رہت

जडानां (جڑ) ... न उपपद्यते

جب ... "... ہے" ... یہ کاریہ کارن کہا جاتا ہے - ... اگر ... اپیکھا ... ہو تو یہ کاریہ کارنتا ... نہیں ہوگی - کیونکہ ... [illegible] ... ہو سکتی - وہ اپیکھا تو چیتن سے ہی ہے - ... ہے اُنکر ...

(231) [illegible]

164 [illegible]

एक एव भावस्तावत = [illegible] न कार्यकारणभाव = [illegible]

भावद्वयमपि च न = [illegible] युगपद्भावि = [illegible]

कार्यकारणरूपं = [illegible] घटपटवत् = [illegible]

क्रमभाव्यपि = [illegible] नानियतक्रमकं [illegible]

नीलपीतादिज्ञानवत [illegible]

नियतक्रमिकत्वेऽपि = [illegible]

पूर्वभावि = [illegible] कार्यमुत्तरकालभावि च

कारणम् = [illegible]

इत्येवं = [illegible] नियतपूर्वभावं कारणं = [illegible]

नियतपरभावं च कार्यम् = [illegible]

इति परस्य पर तावन्मतम् = [illegible]

तत्र = [illegible] स्वरूपादनधिका = [illegible]

चेत पूर्वता परता च = [illegible]

तत् भावद्वयमात्रं = [illegible] स, च स च = [illegible]

इति च = [illegible] अथोऽपि वा = च [illegible] न काश्चित् [illegible]

तस्यापि = [illegible] अपेक्षारूपत्वात् = [illegible]

स च इत्येव हि स्यात = [illegible]

अथ = [illegible] पूर्वता नाम = [illegible]

[illegible] 13.

168

प्रयोजकसत्ताकत्वे = [illegible] परताच = [illegible]

प्रयोज्यसत्ताकत्वे = [illegible] तर्हि = [illegible]

बीजस्याङ्कुर = [illegible] प्रयोक्त्री = [illegible]

सत्ता = [illegible] अङ्कुरविश्रान्ता = [illegible]

[illegible] अङ्कुरान्तर्भावात्मन्याश्रयाति = [illegible]

[illegible] अङ्कुराभावे = [illegible] प्रयोक्तृत्वमात्रं स्यात् = [illegible]

[illegible] तदपि = [illegible] न किंचित [illegible]

[illegible] अन्यापेक्षत्वात् तस्य = [illegible]

एवं = [illegible] प्रयोज्यसत्ताकेऽपि = [illegible]

वक्तव्यम् = [illegible] एवं न केवलं = [illegible]

भावमात्रमेव [illegible] कार्यकारणता = [illegible]

इत्यादयः = [illegible] पक्षा = [illegible] "इदम् सति"

नोपपन्ना = [illegible] यावत = [illegible] "अस्मिन् सति"

इति = [illegible] भूतविभक्त्या = [illegible]

सप्तम्या = [illegible] प्रयोजकसत्ताकत्वम् =

"इदमस्ति" इति = [illegible]

भाव्यमानविभक्त्या = [illegible]

प्रयोज्यसत्ताकत्वम् = [illegible]

139

इत्येवंरूपापि या = [illegible] कार्यकारणता = [illegible]

सापि = [illegible] नोपपद्यते = [illegible]

प्रमाणेन = [illegible] न संभवति = [illegible]

जडानाम् = [illegible] अन्योन्यापेक्षा हि = [illegible]

अत्र = [illegible] जीवितं = [illegible] सा च =

जडानां न संभवति = [illegible]

[illegible]

कथं? [illegible] इति चेत = [illegible] उच्यते [illegible]

नहि स्वात्मैकनिष्ठाना
मनुसन्धानवर्जिनाम् ।
सदसत्तापदेऽप्येष
सप्तम्यर्थः प्रकल्प्यते ॥२५॥

[illegible]

न हि = نہیں۔ स्वात्म निष्ठानाम् = [illegible]

अनुसन्धानवर्जिनाम् = [illegible] सद्‌असत्तापदे अपि = [illegible] एष सप्तम्यर्थः = [illegible]

भूत सातीघटः सटः

अर्थः = [illegible]

प्रकल्प्यते

[illegible]

[illegible]

(گٹ کوئی کی اسلامیاں)

(234)

170 जडाः = [illegible] किल = [illegible] अन्योन्यरूपम् = ایک دوسرے کی [illegible]

अनुसन्धातुम् = [illegible] अप्रभविष्णवः = اسمرتھ ہیں

अन्योन्यानुसंधानरूपत्व = ایک دوسرے کا [illegible]

जडविरुद्धेन = [illegible] चैतन्यस्वरूपमेव = وہ چیتن روپ ہی

अव्याप्तम् = [illegible] अनुसंधाने च = [illegible]

अपेक्षा च = [illegible] चैतन्यस्वरूपमेव = وہی چیتن سروپ [illegible]

अन्यत्र तु = [illegible] सोपचरिता = [illegible] real

अतोऽनुसन्धानविहीनत्वात् = [illegible]

जडो भावः = [illegible] स्वात्ममात्रविश्रान्तिः =

सन्तोषसंकुचितशरीरः = [illegible]

कथं परत्र प्रसरेत् = [illegible]

ततश्च = [illegible] यदि बीजं = [illegible]

सदङ्कुरोऽसन् = [illegible] अथापि = [illegible]

विपर्यय, उभयमपि वा = [illegible]

सत् यदि वा असद् = [illegible]

अथापि = [illegible] एक = (اکا) ایک

सोपाख्यमन्यत् = [illegible]

अथवा निरुपाख्यं वा = [illegible]

171 / 172

तथापि = [illegible] प्रातिपदिकार्थमात्रे =

धर्मान्तरेण = [illegible] → समुच्चयादिनाप्यर्थेनालिङ्गितम् =

प्रवर्तिष्णुते =

तस्य = [illegible] समस्तस्य = سارے کی

अपेक्षारूपत्वेन = [illegible]

चैतन्यविश्रान्तत्वात = چیتن پر ٹھہرا ہے

यस्मादचेतनेषु नोपेक्षोपपद्यते = [illegible]

अत एव विभक्त्यर्थः

प्रमातृक समाश्रयः ।

क्रियाकारक भावाख्यो

युक्तो भावसमन्वयः ॥२६॥

अत एव = [illegible] विभक्त्यर्थः = [illegible] पस्मिन्न सति

प्रमातृक समाश्रयः = [illegible]

क्रियाकारक भावाख्यो = [illegible] यः युक्तो = [illegible]

भावसमन्वयः = [illegible]

पस्मिन्न अस्ति
उद्गम अस्ति

171/172 सप्तमीरूपाया = … विभक्तेरन्यस्य =

अपि वा = योऽर्थः = …

→ क्रियाकारकभावलक्षणः = …

स एव = وہ तावत भावानां = …

समन्वयो = … नान्यः शुष्कः कश्चित = …

स च यदि = … स्वतन्त्रे = …

चिद्रूपे = … भावद्वय = … विश्राम्यति = …

तदोपपद्यते = … अन्यथा तु = …

न कथंचित = … तथा हि = …

विकल्पेनापि = … असौ व्यवह्रियमाणो = …

مگر न = نہیں वस्तुनिष्ठतयोपपद्यते = …

वस्त्वनुसरणप्राणो हि = …

विकल्पोऽनुभवानुसारितयैव भवति = …

सा च इह नास्ति = … वस्तुप्रभवत्वेन = …

वस्त्वनुसारी हि अनुभवो = …

वस्तु च = … स्वात्मनिष्ठम् =

172

इत्युक्तम् = तस्मात् बीजे सति अङ्कुरो =

वह्नौ सति धूमः =

इति च = स्वतन्त्र चिद्रूप प्रमातृ विश्रान्तत्वे =

सर्वमेतत् युज्यते =

न अन्यथा =

ननु = प्रयोज्य प्रयोजक सत्तकत्व =

लक्षणापेक्षा = यदि =

स्वात्मैक निष्ठत्वे = न उपपद्यते =

तर्हि कार्य कारणयोस्तादात्म्य वादिनो =

सांख्यानां मते संभवत्येव =

तत् किं = चैतन्य विजृम्भात्मक =

कर्तृवाद समर्थनेन = इत्याशङ्क्याह =

परस्पर स्वभावत्वे
कार्यकारणयोरपि
एकत्वमेव भेदे हि
नैवान्योन्य स्वरूपता ॥२६॥

173
174

(238)

परस्पर स्वभावत्वे = آپس میں ایک دوسرے کی صورت

कार्यकारणयोऽपि = کاریہ کارن بھی

एकत्वमेव = یہ ایک ہی ہوتا ہے

भेदे हि = اگر بھید ہو تو

नैव = نہیں ہے

अन्योन्य = ایک دوسرے کی

स्वरूपता

— [جب بھید ہوا تو یہ دونوں الگ الگ صورتیں ہیں]

यदि बीजस्याङ्कुरः स्वभावाः = اگر بیج کے انکر کی صورت ہوا - یعنی بیج ہی انکر ہے

तर्हि अङ्कुर एव न बीजं स्यात = تو انکر ہی بیج ہو گیا

किंचिन्न विपर्ययौ वा स्यात = یا کچھ بھی انکر کچھ نہیں ہے

इति किं कारणं किं वा कार्यम् = تب کون سا کارن اور کون سا کاریہ

अथ अन्यद्बीजमङ्कुरोऽन्यः = اور اگر بیج اور انکر الگ ہیں

तर्हि न = تو نہیں

परस्परात्मकत्वे = ایک دوسرے کی صورت ہونے پر

भेदाभेदौ हि = بھید اور ابھید تو

एकैकविषयौ = ایک ہی وشے میں

विरुद्धावेव = دونوں مخالف ہی ہیں

ननु = کیا

एवमपि = ایسا ہونے پر بھی

बीजमङ्कुरादि = بیج - انکر وغیرہ

विचित्रम = نانا طرح کا

स्वभावात = سوبھاؤ سے

दीर्घदीर्घ = لمبی لمبی

परामप्रीप्रालिभिः

स्त्रोतोवदविच्छिन्न स्वरूपमेव = ندی کے پرواہ کی طرح لگاتار صورت ہی ہے

175

निर्बाधं = [illegible] प्रत्यवमृश्यते = [illegible]

तथा च = [illegible] क्व गतं बीजम् = [illegible]

इति प्रश्ने = [illegible] वक्तारो भवन्ति = [illegible]

न कुत्रचित् = [illegible] गतमङ्कुरात्मना वर्तते = [illegible]

वर्तते = [illegible] प्ररूढीभूतमयमङ्कुरस्ततः = [illegible]

इत्येवं = [illegible] प्रधाने = [illegible] महदादिधरान्तीभूतं = [illegible]

यावद्विततीभूतमनन्तसर्ग = [illegible]

प्रलयपरम्परात्मतां प्राप्तम् = [illegible]

इति = [illegible] विततग्राहिणी = [illegible]

प्रतीतिः = [illegible] भागाभिनिवेशवशात् = [illegible]

तु = [illegible] कार्यकारणता = [illegible] परिकल्पने = [illegible]

तस्यैव = [illegible] भावस्य = [illegible]

विश्रसनप्रायम् = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

एकात्मनो विभेदश्च

क्रिया कालक्रमानुगा ।

तथा स्यात्कर्तृतैवैवं

तथा परिणमन्त्यया ॥ १८ ॥

175

[illegible]

एकात्मना = [illegible] विभेदश्च क्रिया = [illegible]
कालक्रमानुगा

तथा = [illegible] स्यात् = ہے कृतिः = [illegible]

तैव इव = [illegible] परिणमत्तया = [illegible]

इह = [illegible] दीर्घदर्शिना = [illegible]

प्रत्यक्षानुमानागमान्यतम = [illegible]

प्रमाणमूलो = [illegible] प्रत्यभिज्ञामाश्रित्य = [illegible]

तदेवं = [illegible] सुखदुःखमोहसाम्यम् = [illegible]

अनन्तप्रकार = [illegible]

वैषम्य = [illegible] अवलम्बनेन = [illegible]

विश्वीभूतम् = [illegible] इति समर्थ्यते = [illegible]

तत्र = [illegible] प्रत्यभिज्ञानबलेन = [illegible]

यदेकात्मक = [illegible] एकस्वभावं = [illegible]

तस्य यो = [illegible] भेदो [illegible]

अन्योन्यरूपता = [illegible] इयमेव [illegible]

सा क्रिया उच्यते = [illegible]

यतः = [illegible] काललक्षणेन = [illegible]

175

क्रमेणानुगता = ترتیب سے گیا ہوا   ते हि = وہی ہیں

अन्यान्यस्वभावा = بدل بدل کر [illegible]

युगपत न भान्ति = ایک دم [illegible]

पूर्वापरीभूतरूपतैव च = [illegible]

क्रिया उच्यते = [illegible]   यत एव क्रिया = [illegible]

'तथा' = ایسا   इति =   तेन प्रकारेण = اسی طرح

प्रधानादे = [illegible]   क्रियाविशेषलक्षणेन = [illegible]

कर्तृतैव स्यात् = [illegible]   न तु = [illegible]

पूर्वकं = [illegible]   कारणतामात्रं = کارن ماتر

यतो हेतोः = [illegible]   'तथा' इति तेन तेन [illegible]

महदादिप्रकारेण =

सततमेव = لگاتار ہی   क्रमिका = [illegible]

तथाभासनरूपा = [illegible]   परिणामलक्षणा = [illegible]

क्रियामाविशतः = [illegible]   परिमत्ता = [illegible]

किंचित्रूपं = [illegible]   परिवर्ज्य = چھوڑ کر

→ त्यक्त्वा =   व्यावर्त्यमानुवर्तयितव्य च = [illegible]

व्यवस्थाप्य = [illegible]   निवर्त्यमानतृतीयरूप = [illegible]

प्रवृत्ता = [illegible]   प्रधानादेस्तया = [illegible]

[illegible]

176

तया हेतुभूततया = [illegible]

ननु = [illegible] प्रधाने = [illegible] परिणामक्रियायां = [illegible]

कर्तृरूपम् = [illegible] इयता समर्थितम् = [illegible]

इति को दोषो = [illegible]

नहि पुरुषवदस्याकर्तृत्वमिष्यत = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

न च युक्तं जडस्यैवं
भेदाभेदविरोधतः।
आभासभेदादेकत्र
चिदात्मनि तु युज्यते ॥१९॥

न च = [illegible] युक्तं = [illegible]

जडस्यैवं = [illegible]

भेदाभेद = [illegible]

विरोधतः = [illegible]

आभास = [illegible] भेदाद = [illegible]

एकत्र चिदात्मनि = [illegible] तु युज्यते = [illegible]

[illegible]

[illegible]

स्वमित्यं भिन्नरूपस्य =

धर्मिणः = [illegible] सतत = ہمیشہ سے [illegible]

प्रब्रह्मद्भुतर = [illegible] धर्मभेदसंभेद = [illegible]

स्वातन्त्र्यलक्षणं = [illegible] परिणमन = [illegible]

क्रियाकर्तृकत्वं = [illegible] यदुक्तं = جو کہا [illegible]

तत् = [illegible] प्रधानादेनी युक्तं = [illegible]

जडत्वात् = [illegible] जडो हि नाम = [illegible]

परिनिष्ठित स्वभावः = [illegible] — [illegible]

प्रमेयपदपातित = [illegible]

स च = [illegible] रूपभेदाद्भिन्नो = [illegible]

व्यवस्थापनीयो = [illegible] नीलपीतादिवत = [illegible]

एक स्वभावव ~~त्वचा~~ = [illegible]

त्वात च = [illegible] अभिन्नो = [illegible] — [illegible]

व्यवस्थापनीयो = [illegible] नीलपीतादिवत =

एक स्वभाव ~~क्त~~ त्वात च = अभिन्नो =

नीलवत् = [illegible]

न तु = [illegible] स एव स्वभावो = [illegible]

भिन्नश्चाभिन्नश्च = [illegible] اور [illegible]

177 (244)

भवितुमर्हति = [illegible] विधिनिषेधयो = [illegible]

एकत्रैकदा = [illegible] विरोधात् = [illegible]

कश्चित् = کوئی स्वभावो = سوبھاؤ भिन्नः = [illegible]

भिन्नः कश्चित् त्वभिन्नः = [illegible]

इति चेद् द्वौ तर्हि = [illegible]

इमौ = [illegible] स्वभावावेकस्य = [illegible]

स्वभावस्य भवेताम् = [illegible]

न चैवं युक्तं = [illegible]

"भेदाभेदव्यवस्थैवमुच्छिन्ना सर्ववस्तुषु" = [illegible]

इति न्यायात् = [illegible] एवं जडस्य = [illegible]

इदम् [illegible] इति परिनिष्ठितावभासतया = [illegible]

→ सर्वतः = [illegible] परिच्छिन्नरूपत्वेन = [illegible]

प्रमेयपदपतितस्य = [illegible]

न ह्ययं = [illegible] स्वभावभेदे = [illegible]

एकत्वे = [illegible] सत्युपपद्यते = [illegible]

[illegible]

177 ([illegible])

यत्तु = [illegible] प्रमेयदशापतितं न भवति = [illegible]

किंतु = [illegible] चिद्रूपतया = [illegible]

प्रकाशपरमार्थरूपं = [illegible]

चिदेकस्वभावं स्वच्छं = [illegible]

तत्र = [illegible] भेदाभेदरूपतोपलभ्यते [illegible]

अनुभवादेव हि = [illegible]

स्वच्छस्यादर्शादे = [illegible]

अखण्डितस्वभावस्यैव = [illegible]

पर्वत, मतङ्गजादि, रूप = [illegible]

सहस्र संभिन्नं = [illegible] वपुरुपपद्यते = [illegible]

न च = [illegible] रजताद्विचन्द्रादि = [illegible]

यथा = [illegible] शुक्तिकैकचन्द्रस्वरूप = [illegible]

प्रतिसंधानेन = [illegible] वर्तते = [illegible]

तथा दर्पणे पर्वतादिः = [illegible]

दर्पणस्य हि = [illegible]

178 (246)

تشریح: دو جگہ ... [illegible]

تथावभासे = [illegible] دर्पणेव = آئینہ میں [illegible]

सुतरामुन्मीलति = زیادہ [illegible] ظاہر ہوتا ہے

"निर्मलोऽयमुत्कृष्टोऽयं दर्पण" [illegible]

इत्यभिमानात् = ایسے [illegible] سے

न हि पर्वतो = نہیں پہاڑ [illegible] बाह्यस्तत्र = باہر [illegible]

संक्रामति = منتقل [illegible] स्वदेशत्याग = اپنے دیش کو چھوڑنا

प्रसङ्गादस्य = [illegible]

न च अस्य पृष्ठे प्रसौ भाति = نہیں [illegible] اس آئینہ کی پیٹھ پر [illegible]

दर्पणानवभास प्रसङ्गात् = آئینہ میں نہ دیکھنا [illegible]

न च मध्ये = نہیں بیچ میں [illegible] निबिडकठिन = [illegible]

सप्रतिघ = [illegible] स्वभावस्य = [illegible]

तत्रानुप्रवेशो = اس آئینہ میں [illegible] संभावना भावात् = [illegible]

न पश्चात् = نہیں پیچھے [illegible] तत्र =

प्रदर्शनात् = [illegible] दूरतयैव च = دور ہونے سے ہی

भासनात् = بھاسن سے [illegible]

178

न च = اور نہیں   तत निपतन = [illegible]   उत्फलित = اوپر چڑھنا - کھلنا

प्रत्यावृत्ता = [illegible]   प्रावृत्तम्स्वाक्षुषा = آنکھیں

मयूखा = کرن

पर्वतमेव गृह्णन्ति = [illegible]

बिम्बप्रतिबिम्बयोरुभयोरपि = [illegible]

पर्वतपार्श्वगतदर्पणावभासे = [illegible]

अवलोकनात् = [illegible]

तस्मात् = اس لئے   निर्मलतास् [illegible]

महात्म्यमेतत = [illegible]

यदनन्तावभास = [illegible]   संभेदश्चैकता च = [illegible]

गिरिशिखरो = [illegible]   परिवर्तिनश्च = [illegible]

एकत्रैव बोधे = [illegible]

नगरगतपदार्थ = [illegible]

सहस्राभासः = [illegible]

इति चिद्रूपस्य = [illegible]   कर्तृत्वम् = [illegible]

उपपन्नम् = [illegible]   अभिन्नस्य = [illegible]

भेदावभासहिष्णुत्वेन = [illegible]

क्रियाशक्त्यावेशसंभवात् = [illegible]

178
179

[illegible]

ननु = [illegible] एतावता = [illegible] विज्ञानमेव = [illegible]

ब्रह्मरूपम् = [illegible] इमाम् = [illegible] विश्वरूपतावैचित्री = [illegible]

परिगृह्णातु = [illegible] किमीश्वरती = [illegible]

परिकल्पनया = [illegible] इत्याशङ्क्याह = [illegible]

वास्तवेऽपि चिदेकत्वे
न स्यादाभासभिन्नयोः ।
चिकीर्षालक्षणैकत्व
परामर्शं विना क्रिया ॥२०॥

वास्तवेऽपि = [illegible] चिदेकत्वे = [illegible]

आभासभिन्नयोः = [illegible] न स्यात क्रिया = [illegible]

चिकीर्षालक्षण = [illegible] ऐकत्व = [illegible] परामर्शं विना = [illegible]

चिद्रूपस्यैकत्व = [illegible] यदि = [illegible] वास्तव भेदः = [illegible]

भेदः पुनर = [illegible] प्रथमाविद्योपप्लवात = [illegible]

इत्युच्यते = [illegible] तद् कस्यायमविद्योपप्लवः = [illegible]

इति न संगच्छते = [illegible]

[illegible]

149

ब्रह्मणो हि = [illegible] विद्यैकरूपस्य = [illegible]

कथमविद्यारूपता = [illegible] न च अन्यः = [illegible]

काश्चिदस्ति = [illegible] वस्तुतो = در اصل

जीवादिद्वयोरविद्या भवेत = [illegible]

अनिर्वाच्येयमविद्या = [illegible]

इति चेत = اگر کہو کہ کस्य अनिर्वाच्या = [illegible]

इति चेत = न विद्मः कस्य [illegible]

स्वरूपेण च भाति = [illegible] न च अनिर्वाच्या = [illegible]

इति किमेतत = [illegible] युक्त्या नोपपद्यते = [illegible]

इति चेत = [illegible] संवेदनतिरस्कारिणीका = [illegible]

का खलु = [illegible] युक्तिर्नाम = [illegible]

अनुपपत्तिश्च = [illegible] भासमानस्य = [illegible]

कान्या = [illegible] भविष्यति = [illegible]

सद्रूपमेव = [illegible] ब्रह्माभिन्नं = [illegible]

चकास्य विकल्पने = [illegible]

विकल्पबलात्तु = [illegible] भेदोऽयम् = [illegible]

इति चेत = [illegible] कस्यायं = [illegible]

विकल्पनव्यापारो नाम = [illegible]

180

बलेनाश्चेत = [illegible] अविद्यायोगो = [illegible]

न च अन्योऽस्ति [illegible] अविकल्पकं च = [illegible]

सत्यं = [illegible] विकल्पकमसत्यम = [illegible]

इति = [illegible] कुतो विभागो = [illegible]

भासमानत्वस्याविशेषात् = [illegible]

भासमानोऽपि = [illegible] भेदो बाधित: = [illegible]

इति चेत = [illegible] अभेदोऽपि एवं = [illegible]

भेदभासनेन = [illegible] तस्य बाधात् = [illegible]

विपरीत संवेदनोदय = [illegible] सर्वत्र हि बाधो = [illegible]

नान्य: कश्चित = [illegible]

बाधोऽपि च = [illegible] भासमानत्वादेव सन: [illegible]

न अन्यत: = [illegible]

इति = [illegible] भेदोऽपि = [illegible] भासमान: = [illegible]

कथमविद्या = [illegible] भासमान: = [illegible]

कथमविद्या = [illegible]

इति चेत = अभेदोऽपस्येव:

भेदभासमानेन = तस्य बाधात् =

180 विपरीतसंवेदनोदय एव हि बाधो =

न भ्रान्त्यः कश्चित् =

बाधोऽपि च = भासमानादेव नून =

नान्यातः = इति भेदोऽपि भासमानः = "सर्वं खलु इदम् ब्रह्म"

कथमविद्या =

"~~भासमान~~ भासनमुद्बुध्यीये =

आगमैकप्रमाणको ~~अपि~~ =

अयम्भेदः = इति चेत =

आगमोऽपि = भेदात्मक एव वस्तुभूतः =

प्रमातृप्रमाणप्रमेय विभागश्च =

इति न किंचिदेतत् =

तस्मात् वास्तवं = चिदेकत्वम =

अभ्युपगम्यापि = तस्य =

कर्तृत्वलक्षणाभिन्नरूप =

समावेशात्मिका = क्रिया =

नोपपद्यते = परामर्शलक्षणं तु =

स्वातन्त्र्यं = यदि भवति =

तदोपपद्यते सर्वम् =

"सर्वं खलु इदम् ब्रह्म ="

[illegible]

परामर्शो हि = [illegible] चिकीर्षारूपेच्छा =

तस्या च = [illegible] संकेतभूत = [illegible]

निर्मातव्यम = [illegible] अभेदकल्पेन आस्ते = [illegible]

इत्युक्तं = [illegible]

"स्वामिश्चात्मसंस्थस्य ......"

[illegible]

२

इत्यत्र = [illegible] तेन = [illegible] स्वात्मरूपमेव = [illegible]

विश्वे = [illegible] सत्यरूपे = [illegible]

प्रकाशात्मता = [illegible] परमार्थम = [illegible]

अत्रुटित प्रकाशाभेदमेव = [illegible]

सत = [illegible] प्रकाश परमार्थे नैव = [illegible]

भेदेन = [illegible] प्रकाशयति = [illegible]

महेश्वरः = [illegible]

इति = [illegible] तदेवास्य = [illegible]

अतिदुर्घटकारित्व लक्षणं = [illegible]

स्वातन्त्र्यमैश्वर्यमुच्यते = [illegible]

आभासभिन्नयोरिति = [illegible]

क्रियापेक्षा = [illegible]

[illegible]

181

संबन्धसामान्ये =   षष्ठी =

पश्चात् = بعد میں   यथोचिते = [illegible]

विभज्यते = [illegible]

आभासेन विभिन्नौ =

जडाजडाभासौ = [illegible]   जडो घटादि = [illegible]

कर्मरूप, चिदाभासः = [illegible]

कर्तृरूप = [illegible]

इति = [illegible]   तयोः क्रिया = [illegible]

एकस्य = [illegible]   क्रियमाणत्वम = [illegible]

परस्य = [illegible]   कर्तृत्वं न भवेत = [illegible]

चिकीर्षीरूपेण = [illegible]

निर्मातृत्व = [illegible]   भाव वर्ग = [illegible]

परामर्शात्मना विना = [illegible]

एका च असौ क्रिया = [illegible]

कथं भिन्नयो = [illegible]   स्वभावभूता भवेत = [illegible]

कार्यकारणता प्रस्तावात् =

कर्तृकर्मणी उक्तौ = [illegible]

कारकान्तराण्यपि तु = اور دوسرے کارک [illegible]

एककर्तृत्व = ایک ہی کرتا ہونے سے   अनुप्रवेशीनि: = اُسی اندر [illegible]

[illegible] परमार्थतोऽन्यथा = پرمارتھ سے

अन्यथा करणादौ = اگر یہ نہ مانیں [illegible]   भिन्ने = [illegible]

कारकचक्रे = کارک چکر میں   कथम् भिन्ना सा: = [illegible]

[illegible] यदि वा = ورنہ   आभासेन = آبھاس سے

यो: = 3   भिन्नौ = [illegible]

[illegible] जडचेतनौ = جڑ اور چیتن   तयोर्या = اُن کی جو

चिकीर्षा = کرنے کی اِچھا

[illegible] एकस्यैष्यमाणता = ایک [illegible]

[illegible] परस्यैषितता = [illegible]

तत्स्वभावकर्मकत्व = [illegible]

परामर्शविना = [illegible]

[illegible] यद्वा = ورنہ   आभासभिन्नया: = آبھاس سے جو [illegible]

अहमिदम् = [illegible]   इति य: परामर्श =

एकविश्रान्तिरूप: = [illegible]

182

चिकीर्षात्मना = [illegible] तं विना = [illegible]

आभास भिन्नयो = [illegible] एकपरामर्शं विना = [illegible]

चिकीर्षा लक्षणा = [illegible]

कथं क्रिया = [illegible] इति वा = [illegible]

एवं क्रिया वा चिकीर्षा वा परामर्शो वा = [illegible]

आपेक्ष्य = [illegible] षष्ठी =

नित्य = सापेक्षत्वात् च समासः = ان میں نت اپیکھیا ہے

एतत् उपसंहरति = یہی مختصر کرتا ہے

इत्थं तथा घटपटा-

द्याभास जगदात्मना ।

तिष्ठासोरेव मिच्छैव

हेतुता कर्तृता क्रिया ।। २१ ।।

इत्थं = [illegible] तथा = [illegible] घटपटाद्या = [illegible]

जगदात्मना = [illegible] तिष्ठासो = [illegible]

इच्छैव = [illegible] हेतुता कर्तृता = [illegible]

क्रिया = [illegible]

183

यतो = کیونکہ न जडस्य = جڑ کو कारणता न कर्तृता = [illegible]

तथानीश्वरस्य = [illegible] चेतनस्यापि = [illegible]

इत्यनेनैव = [illegible] → हेतुप्रकारेणेदं जातः = [illegible]

यत एव = [illegible] तथा चिकीर्षुः तस्यैव = [illegible]

सा = وہ चिकीर्षा = [illegible]

बहिः पर्यन्ततो प्राप्ता = [illegible]

"क्रिया" इत्यभिधीयते = [illegible]

सैव च कर्तृता = [illegible]

तदेव = [illegible] हेतुत्वे = [illegible]

न त्वन्यत् किंचित् = [illegible]

तेन = اسی لئے "घटास्तिष्ठति" [illegible]

इत्ययमर्थः = [illegible] घटात्मना = [illegible]

तिष्ठासुः = [illegible] → स्वातन्त्र्यात् = [illegible]

स्थानम् अभ्युपगच्छन् = [illegible]

न तु = [illegible] तद्रूपम् असहमानो = [illegible]

[illegible]

پرمیشر - پرکاش روپ ہے

183 यो महेश्वरः प्रकाशः =

स तिष्ठति = وہ ٹھہرا ہے   इति =

घटपटाद्याभासरूपे = یعنی گھٹ پٹادک جو آبھاس روپ میں ہے

यत्किल =   जगत् = جگت ہے

तादात्मना = ایک رس روپ ہو کر   यः = جو

'तथा' = لہذا اس طرح → इति तेन तेन = اس اس روپ سے

तत् जगतगत = اس جگت میں گیا ہوا   जन्मास्थित्यादि = جنم - رہنا - بڑھنا - بگاڑ

भाव विकार = چھ بھاو وکار   तत्भेदक्रिया ~~सह~~ = ان بھیدوں سے

→ सहस्ररूपेण = ہزاروں روپ سے   यः = جو

स्थातुमिच्छुः = ٹھہرنا چاہتا ہوا   स्वतन्त्रः = اپنی اچھا سے وہ سوتنتر ہے

کون ہے. तस्य या = اس کی جو   एवमिति = یوں

विचित्ररूपेच्छा = انوکھی وچتر روپ کی اچھا ہے

सैव क्रिया = وہی کریا ہے

इति संबन्धः = یہ سمبندھ ہے

तेन महेश्वर एव भगवान् =   پس یہ بات ہے اس کے کرنے میں

विश्वकर्ता = دنیا کا کرتا ہے

सिन्धु संद्रः = ندی [illegible]

185 / 186

ये प्राप्य सर्वागमसिन्धु संद्रः
पूर्णत्वमभ्येति कृतार्थतां च ।
तं नौम्यहं शांभव तत्त्व चिन्ता -
रत्नौघसारं परमागमाब्धिम् ॥

ये प्राप्य = جس [illegible] کو پا کر
सर्वागम सिन्धु संद्रः = سارے شاستروں [illegible] ندیوں [illegible]
पूर्णत्वम्, अभ्येति = [illegible] پرنتا [illegible]
कृतार्थतां च = اور [illegible]
तं नौम्यहं = اس کو میں پرنام کرتا ہوں
शांभव तत्त्व चिन्ता रत्नौघसार = [illegible]
परमागम अब्धिम् = [illegible] سمندر ہے - یعنی شو شاستر

श्रीमत्सदाशिवोदार प्रारम्भं वसुधान्तकम् ।
यदन्तर्भाति तत्त्वानां चक्रं तं संस्तुमः शिवम् ॥

तं शिवम् = اس شو کی
संस्तुमः = [illegible]
वसुधान्तकम् = پرتھوی تک
यत् अन्तर = جس کے اندر
तत्त्वानां चक्रं = ۳۶ تتووں کا [illegible]
श्रीमत्सदा शिव = [illegible]
उदार = [illegible]
भाति = بھاستا ہے
प्रारम्भं = [illegible]
वसुधान्तकम् = پرتھوی تک [illegible]

186 एवमधिकारद्वयेन = [illegible] ज्ञानक्रियास्वरूपं = [illegible]

वितत्य निर्णीतम् = [illegible] अथेदं वक्तव्यम् = [illegible]

क्रिया नाम = [illegible] विश्वपदार्थावभासन लक्षणा = [illegible]

इत्युक्ते = [illegible] समनन्तरमेव = [illegible]

के च ते = [illegible] विश्वे पदार्थाः = [illegible]

तत्र = [illegible] आभासरूपा एव = [illegible] जडचेतनलक्षणाः = [illegible]

पदार्थास्ते च = [illegible] कियता रूपेण संगृह्यन्ते = [illegible]

न हि = [illegible] प्रत्यक्षं = [illegible] मायाप्रमातुः = جیو کو

सर्वत्र क्रमते = [illegible] अनुमानमप्येवं = [illegible]

न हि = [illegible] यद्यदस्ति = [illegible]

तत्र तत्र = [illegible] लिङ्गव्याप्त्यादिग्रहणसम्भवः = [illegible]

आगमस्त्वं = [illegible] अपरिच्छिन्नप्रकाशात्मक = [illegible]

माहेश्वर = [illegible] विमर्शपरमार्थः = [illegible]

किं न पश्यत = [illegible] इति = [illegible]

तदनुसारेण = [illegible] पदार्थनिर्णयं = [illegible]

विश्वप्रमेयीकरण = [illegible]

प्रतिलब्ध = [illegible] → तद्विश्वोत्तीर्णं

प्रमातृपद = [illegible] हृदयङ्गमीकरणाभिप्रायेण = [illegible]

187

निरूपयितुमाचार्य = [illegible]

आगमाधिकारे = [illegible]

तृतीयमार मते = [illegible]

तत्र श्लोके कादशकेन = [illegible]

"एवमन्तर्बहिर्वृत्ति" [illegible] इत्यादिना =

"स्थूल सूक्ष्मत्व भेदतः" [illegible] इत्यन्तेनागमासिद्धं = [illegible]

शिवादिधरणीप्रान्तम = [illegible]

एकैक आभासरूपतात्मक = [illegible]

दर्शनान्तरे = [illegible]

"सामान्यम्" [illegible]

इति = [illegible]

यद्द्वयवर्तते = [illegible]

यस्य = [illegible]

सामानाधिकरण्य = [illegible]

योगादनन्त = [illegible]

स्वलक्षणावभासन = [illegible]

व्यहू विशेष पूर्वकः = [illegible]

समस्तोऽयं = [illegible]

शरीर भुवनादि विभवः = [illegible]

ते परमेश्वरागम सिद्धं = [illegible]

युक्त्याप्य [illegible]

अनुगत = [illegible]

प्रतीकतर = [illegible]

तत्त्वग्रामं = [illegible] ३६

दर्शयति = [illegible]

इत्याहुक तात्पर्यम् =

[illegible]

184

[illegible]

तत्र = [illegible] अधिकार संगति = [illegible]

योजयन् = [illegible] पूर्वपक्षप्रतिक्षेप च - [illegible]

उपसंहरन् = [illegible] शिवतत्त्वस्वरूपमेव = [illegible]

दर्शयितुमाह = [illegible]

एवमन्तर्बहिर्वृत्तिः

क्रिया कालक्रमानुगा। — कालरूप क्रम अनुसारिणी

मातुरेव तदन्योन्या-

(अभिन्नम् — अ) वियुक्ते ज्ञानकर्मणी ॥२॥

एवम् = [illegible] अन्तर बहिर्वृत्ति = [illegible]

क्रिया = [illegible]

कालक्रमानुगा = [illegible] मातुरेव [illegible]

तत अन्योन्य [illegible] ज्ञान कर्मणी = [illegible]

अवियुक्ते = [illegible]

एवमिति = [illegible] यतः = [illegible] परदर्शनोक्तः = [illegible]

कार्यकारणभावो = [illegible] जडरूपप्रतिष्ठो = [illegible]

न = [illegible] कथंचिद्रूपपन्नः = [illegible]

किंतु = [illegible] चिद्रूप एव = [illegible] अन्तर्बहिरात्मना = [illegible]

प्रकाश परमार्थेनापि = [illegible]

वपुषा = [illegible] तदाभासरूपेण = [illegible]

[illegible]

189
190

[illegible Urdu notes]

वर्तमानः = [illegible]
कालक्रममाक्षिपन् = [illegible]

क्रियाभिधीयते = [illegible]
तस्य प्रमातुरेव = [illegible]

ज्ञानशक्तिवपुषो = [illegible]
धर्म [illegible]

ततः इति = [illegible]
तस्मादवियुक्त = [illegible]

ज्ञाने क्रिया च = [illegible]
ज्ञाने विमर्शान प्राणिते = [illegible]

विमर्श एव च क्रियेति = [illegible]

न च ज्ञानशक्ति विहीनस्य = [illegible]

क्रियायोगः = [illegible]
इति तदेतद् वियुक्त ज्ञानक्रियारूप = [illegible]

क्रियाद्वारेण = [illegible]

सकल तत्त्वराशिगत = [illegible]

सृष्टिसंहारशत = [illegible]
प्रतिबिम्बसहिष्णु = [illegible]

यत = [illegible]
तदुपदेश भावनादिषु = [illegible]

तथाभाससमानम = [illegible]

आभासरूपमपि = [illegible]

वस्तुतः = [illegible]
शिवतत्त्वम = [illegible]

इत्युक्तं भवति = [illegible]

[illegible Urdu notes]

ननु = [illegible] स्वभूतं शिवतत्त्वं चेत = [illegible]

तर्हि = [illegible] ततोऽनतिरिच्यमानमिदं विश्वम् = [illegible]

इति किमन्यत् = [illegible] तत्त्वे स्यात् = [illegible]

एकचित्तत्त्वविश्रान्तौ च = [illegible]

तत्त्वानां = [illegible] कथं क्रमो भवेत् = [illegible]

देशकालाभेदात् = [illegible]

स एवमेवैतत् = [illegible]

किंतु अन्तरदशोद्रेका-
त्सादाख्यं तत्त्वमादितः।
बहिर्भाव परत्वे तु
परतः पारमेश्वरम् ॥२॥

किंतु = [illegible] अन्तरदशा उद्रेकात् = [illegible] सादाख्यं = [illegible] तत्त्वम आदितः

आदितः = [illegible] बहिर्भाव परत्वे तु = [illegible]

परतः = [illegible] पारमेश्वरः = [illegible]

[illegible]

यद्यप्येकमेव शिवतत्त्वं = [illegible]

तथापि = [illegible] तदीयमेव = [illegible]

स्वातन्त्र्यं = [illegible] स्वात्मनि = [illegible]

(264)

191 स्वरूपभेदं = [illegible] तावत् = [illegible] प्रतिबिम्बकल्पतया =

दर्शयति = [illegible]

स्वरूपवैचित्र्यमयौ हि = [illegible] देशकालक्रमः =

असौ ~~स्मृति क्रिया वै~~ ~~तत्क्षणान्तरी~~ = [illegible]

चित्र्यमयो हि = [illegible]

~~ज्ञानरूपा या~~

असौ [illegible] तत्क्षणान्तरी = [illegible]

ज्ञानरूपा या दशा = [illegible] तस्य उद्रेकाभासने =

"सादाख्यं" = [illegible] → सदाख्यायो भवम् = [illegible]

यतः = [illegible] प्रभृति = [illegible] सदिति प्रख्या = [illegible]

सदाख्यायाश्च = [illegible] सदाशिवशब्दरूपाया =

इदं वाच्यं तत्त्वम् = [illegible]

सृष्टिक्रमोपदेशादौ = [illegible]

प्रथममुचितं = [illegible] तत्सादाख्यं तत्त्वम् = [illegible]

'बहिर्भावस्य' = [illegible] क्रियाशक्तिमयस्य = [illegible]

"परत्वे" = [illegible] → उद्रेकाभासे सति = [illegible]

'पारमेश्वरं' = [illegible] → परमेश्वरशब्दवाच्यम् = [illegible]

ईश्वर तत्त्वं नाम् = "[illegible]"

परतः ततश्च = [illegible] सादाख्यस्य = [illegible]

[illegible]

192

पश्चादुचितावभासनम् = [illegible]

एतदुक्तं भवति = [illegible] → इह तस्य भावस्तत्त्वम् = [illegible]

इति भिन्नानां वर्णानां = [illegible]

वर्णीकरण निमित्तं = [illegible]

यदेकमविभक्तं भावि तत्त्व = [illegible]

यथा = [illegible] गिरिवृक्षपुरप्रभृतीनां = [illegible]

नदी सरः सागरादीनां च = [illegible]

पृथवीरूपत्वम् = [illegible] अप भूपत्वं च इति

ततश्च = [illegible] प्रबुद्ध चैतन्यवर्गो = [illegible]

यो = [illegible] मन्नामहेश्वराख्यः = [illegible]

तस्य = [illegible] प्रथमसृष्टावस्माकमन्तः = [illegible]

के अन्तःकरणैकवेद्यमिव = [illegible]

ध्यामलप्रायम = [illegible] उन्मीलितमात्रं = [illegible]

चित्रकल्पं = [illegible] यद्वावचक्रे = [illegible]

तथा संहारे च = [illegible] इदं सोन्मुखतया = [illegible]

तथाभूतमेव [illegible] चकास्ति = [illegible]

प्रतिबिम्ब प्रायतया = [illegible]

[illegible]

193

तस्य = اس کی   चैतन्यवर्गस्य = چیتن ورگ کی

तादृशि = ویسے   भावराशौ = [illegible]

तथा प्रथने = [illegible]   नाम =

यच्चिद्विशेषत्वं = [illegible]   तत्सदाशिवतत्त्वम् = [illegible]

मन्त्रेश्वरादिरूपस्य तु = [illegible]

चैतन्यराशेः = [illegible]   स्फुटीभूतम् = [illegible]

प्रस्फुरद्विश्वकरणसरणि = [illegible]

संप्राप्तभाववर्गप्रतिमं = [illegible]

विश्वं = [illegible]   प्रतिबिम्बतया भाति = [illegible]

तस्य तु = [illegible]   तत् =   तथा प्रथनमीश्वरतत्त्वम् = [illegible]

यस्तु = جو   सदाशिवभट्टारकः = [illegible]

ईश्वरभट्टारकश्च = [illegible]

ध्येयोपास्यादिरूपतया = [illegible]

स = وہ   ब्रह्मविष्णुतुल्यः = برہما - وشنو کے برابر

पृथगेव = علیحدہ ہی   मन्तव्यो = ماننا چاہئے

न तु = نہ کہ   नामसारूप्याद्भ्रमितव्यम् = [illegible]

यदाहुरेके = [illegible]

"ब्रह्मविष्णुरुद्रा अपि तत्त्वमध्ये किं न गणिताः"

تتووں میں بھی برہما - وشنو - رودر کیوں نہیں گنے گئے

193/194

नामधेयान्तरमप्यत्र = [illegible] तत्त्वद्वये =

दर्शयति = [illegible]

ईश्वरो बहिरुन्मेषो

निमेषोऽन्तः सदाशिवः ।

[illegible]

यस्योन्मेषादुदयो जगतः = [illegible]

इत्यत्र = [illegible] ईश्वर तत्त्वमेव = [illegible]

उन्मेषशब्देनोक्तम् = विश्वस्य हि = [illegible]

स्फुटत्वं = [illegible] बाह्यत्वमुन्मेषण = [illegible]

निमेषणं तु = [illegible] अस्फुटत्व = [illegible] आपादनमन्तः = [illegible]

अन्तः रूपोद्रेचनम् = [illegible]

इति निमेषः [illegible]

सदाशिव तत्त्वे [illegible] यतो जगतः प्रलयः [illegible]

इति = प्रादुऽयं = [illegible] स स्पन्दः = [illegible]

परमेश्वरस्याचलस्याप्य = [illegible]

प्ररूढरूपान्तर = [illegible] आपत्तिलक्षणः = [illegible]

किंचित् चलनात्मतया = [illegible]

स्फुरद्रूपत्वात् = [illegible]

195

परमेश्वरस्य हि = ... परमार्थत = ... 36

एताः शक्तयो = ... यस्तत्त्वग्रामः = ...

काचित् तु = ... शक्तिरन्यबहुतरशक्तिक्रोडीकारे =

कुर्वती = ...

निकटत्वादुपास्या = ...

घटस्येव = ... घटत्वात्मिका = ...

काचिदन्यापेक्षिणी = ...

स्वरूपमात्रनिष्ठा = ...

परा घटस्येव स = ... सत्तात्मिका = ...

एवं निमेषोन्मेषशक्ती एव = ...

सदाशिवेश्वरौ = ... तयोस्त्वधिष्ठातृदेवते =

अपि = ... तथानामे = ...

अथ तदधिष्ठातृदेवताद्वयगतं करणं विद्या तत्त्वमाह =

सामानाधिकरण्यं च

सद्विद्याहमिदंधियोः ॥३॥

سا وکھیہ شدھ ودیا ہے
یعنی شدھ ہم حاصل ہونے میں
یہ دو سداشو اور ایشور کا
حاصل ہو سکتی ہیں -

اسکے بعد سداشو-ایشور ان دو کی تاثیر میں
گیا ساوقعہ یعنی شدھ ودیا تو تت
کہتا ہے -

جہاں 'اہم' اور 'ادم' دونوں کا سامانیہ ادھکرن ہے -
وہ شدھ ودیا ہے -

प्रकाशस्य = [illegible] यदात्ममात्रविश्रमणम् = [illegible]

अन्योन्मुख = [illegible] स्वात्मप्रकाशता = [illegible]

विश्रान्तिलक्षणो = [illegible] विमर्शः = [illegible]

"सोऽहम्" = [illegible] इति उच्यते = [illegible]

यस्त्वन्योन्मुख = [illegible] स "इदम्" इति = [illegible]

स च = [illegible] स्वप्रकाशमात्रे = [illegible]

पुनरनन्योन्मुखरूपे = [illegible]

विश्राम्यति परमार्थतः = [illegible]

तत्राद्ये = [illegible] विमर्शोऽपि = [illegible]

शिवतत्त्वे = [illegible] द्वितीये = [illegible] विद्येशता = [illegible]

मध्यमे तु = [illegible] रूपे = [illegible] "अहमिदम्" इति

समधृततुलापुटन्यायेन = [illegible] यो =

विमर्शः = [illegible] स = सदाशिवनाथ = [illegible]

ईश्वरभट्टारके च = [illegible] इदंभावस्य तु = [illegible]

श्यामलाश्यामलताकृतो = [illegible]

विशेषः = [illegible]

196 ये = [illegible] एते = [illegible] "अहम्" इति [illegible]

'इदम्' इति धियौ = [illegible]

तयोर्मायाप्रमातरि = [illegible]

पृथक् अधिकरणत्वम् = [illegible] "अहम्" इति = [illegible]

ग्राहके = [illegible] "इदम्" इति च ग्राह्ये = [illegible]

तन्निरासेनैकस्मिन्नेवाधिकरणे = [illegible]

यत्संगमनं = [illegible] संबन्धस्वरूप प्रथनं = [illegible]

तत् सती शुद्धविद्या = [illegible]

अतोऽशुद्धविद्या तु = [illegible]

मायाप्रमातृगतायाः = [illegible] प्रत्येव = [illegible]

तत्र यदा "अहम्" = [illegible] इत्यस्य =

यदधिकरणं = [illegible] चिन्मात्ररूपं = [illegible]

तत्रैवेदमंशमुल्लासयति = [illegible]

तदा = [illegible] तस्यास्फुटत्वात् = [illegible]

सदाशिवता = [illegible] "अहमिदम्" इति = [illegible]

"इदमहम्" इति तु = [illegible] इदमित्यंशे = [illegible]

स्फुटीभूतेऽधिकरणे = [illegible]

यदाहमंशविमर्शः = [illegible]

(271) [illegible] Background

197 [illegible]

त्रिविधश्चेति = [illegible] तदेश्वरता ~~इति~~ [illegible]

इति विभाग। = [illegible]

ननु = [illegible] कस्मादियं = [illegible] प्रबुद्धा विद्या = [illegible]

इत्याह =

ननु = [illegible] कस्मादियं प्रबुद्धा विद्या = [illegible] इत्याह = [illegible]

इदंभावोपपन्नानां
वेद्यभूमिमुपेयुषाम् ।
भावानां बोधसारत्वा-
द्यथावस्त्ववलोकनात् ॥४॥

इदंभावः [illegible] उपपन्नानां [[illegible]] - [illegible]

वेद्यभूमिम् उपेयुषाम् = [illegible] भावानां = [illegible]

बोधसारत्वात् = [illegible]

यथा वस्तु अवलोकनात् = [illegible]

[illegible]

(272) [illegible]

197

अवलोकनं = دیکھنا → प्रथनं = پھیلنا → वेदनं विद्या = [illegible]

यथा अवस्तुत्व = [illegible] वस्त्वनुसारित्वं च = [illegible]

तस्याः = اس کا * शुद्धिर् विपरीतता = [illegible]

वेद्यदशा च = [illegible] उपगतवतामङ्गीकृतवताम् = [illegible]

अत एव = [illegible] इदं इति एवं भूतेन = [illegible]

उचितेन = [illegible] परामर्शेन = [illegible]

उपपन्नानां = [illegible] परामृश्यमानानां = [illegible]

भावानां = [illegible] 'बोध' एव = [illegible]

→ प्रकाशात्मा [illegible] सारस्य वस्तु = [illegible]

प्रकाशाच्चानन्योन्मुख = [illegible]

विमर्शात्म = [illegible] → अहम् इति = [illegible]

तदेवा = [illegible] यदेव = [illegible]

परमार्थिके रूपे = [illegible] तत्रैव = [illegible]

प्ररूढत्वात् = [illegible] अहम् इति अस्य = [illegible]

शुद्धवेदनरूपत्वम् = [illegible]

अधिष्ठातृरूपाद्देवताद्वयात् = [illegible]

198

तत्त्वद्वयं = [illegible] विभक्तम् = [illegible]

इत्येतद्भङ्ग्या = [illegible] प्रतिपादयत्यागम = [illegible]

व्यवहारेण = [illegible]

अत्रापरत्वं भावाना-
मनात्मत्वेन भासनात्
परताहन्तयाच्छादा-
त्परापरदशा हि सा ॥५॥

अत्र = [illegible] अपरत्वं = [illegible] भावानाम् = [illegible]

परताहन्तया = [illegible] आच्छादात् = [illegible] परापरदशा = [illegible] हि सा – [illegible]

परत्वं = [illegible] → पूर्णत्वम = [illegible] → अनन्यापेक्षत्वमिति = [illegible]

"अपरत्वम" = [illegible] → अपूर्णतान्यापेक्षत्वमिति = [illegible]

अत्र च = [illegible] तत्त्वद्वये = [illegible] भावाना = [illegible]

ध्यामलाध्यामलरूपाणां = [illegible]

उभयांशस्पर्शात् = [illegible] परापरत्वमिति = [illegible]

वेद्यभावनिष्ठा दशा = [illegible]

तत्त्वस्वरूपा = [illegible] तद्वभासयितृ = [illegible]

मन्त्रेश्वरादि = [illegible] शुद्धप्रमातृ संवेद्य [illegible]

वस्तुसारा = [illegible]

199

या तु = [illegible] तन्निष्ठसंवेदनदशा = [illegible]

सा शुद्धविद्या = [illegible]

तत्प्रमातृवर्गादिषु तत्त्व = [illegible]

श्रीसदाशिवेश्वरभट्टारकरूपा = [illegible]

इति संक्षेपः = [illegible]

एवमेकेषां = [illegible] मते = [illegible] 'अहम्' = [illegible]

इत्याच्छादको = [illegible] यो भागः = [illegible]

तत्प्रथाप्रधाना = [illegible] शुद्धविद्या = [illegible]

अन्ये तु = [illegible] मन्यन्ते = [illegible]

→ योऽसाविदं भाग = [illegible] आच्छादनीयस = [illegible]

तस्य = [illegible] यदवभासने = [illegible] तत्प्रधाना = [illegible]

शुद्धविद्या = [illegible] अन्यथा = [illegible] हि स इदमंशः = [illegible]

केन = [illegible] भास्यतां = [illegible] मायायास्तत्र = [illegible]

अभावात् भावे वा = [illegible]

परोक्तप्रसङ्गात् = [illegible] अत एवेयं = [illegible]

अस्योल्लासहिष्णु = [illegible] यत = [illegible] इदन्तो = [illegible]

भासयति = [illegible] ततः = [illegible]

शुद्धाभासनात् च = [illegible] विद्येति = [illegible]

तत एव = [illegible] अप्रस्फुट मायाकल्पत्वात् = [illegible]

महामायेयं = [illegible] श्रीसोरवादि [illegible]

गुरुभिरुपदिष्टा = [illegible] तदेतदाह = [illegible]

भेदधीरेव भावेषु
कर्तुर्बोधात्मनोऽपि या।
मायाशक्त्येव सा विद्ये-
त्यन्ये विद्येश्वरा यथा ॥६॥

भेदधीरेव भावेषु = [illegible] कर्तृबोधात्मनोऽपि = [illegible]

या मायाशक्त्येव = [illegible] सा = [illegible] विद्येत्य = [illegible]

अन्ये विद्येत्य = [illegible] विद्येश्वरा = [illegible]

यथा [illegible]

मायाप्रमातरि = [illegible] शून्यादिरूपेऽप्य = [illegible]

अनुल्लसिते = [illegible] चिन्मात्र एव = [illegible]

प्रमातरि | कर्तरि च सति = [illegible]

~~चिदेकघनलक्षण~~ चिदेकरूपेष्वपि ~~स्वातन्त्र्ये~~ = [illegible]

सा = [illegible] शुद्धविद्या = [illegible] मायाशक्त्या तुल्यां = [illegible] स्वातंत्र्ये = [illegible]

यत = [illegible] अचिद्रूपतया = [illegible] तदप्रकाशनलक्षणं [illegible]

201

वेद्यभागे = [illegible] भेदप्रकाशनात् = [illegible]

न च मायैव = [illegible] ग्राहकस्य = [illegible]

चिन्मात्रभागे = [illegible] तावद् = [illegible] अविपर्यासनात् = [illegible]

येन प्रकारेण = [illegible] विद्येश्वरा = [illegible]

भगवन्तोऽनन्तद्या = [illegible] वर्तन्ते = [illegible]

ते हि = [illegible] शुद्धचिन्मात्रगृहीताहंभावाः = [illegible]

स्वतस्तु = [illegible] भिन्नं वेद्यं पश्यन्ति = [illegible]

यथा = [illegible] द्वैतवादिनामीश्वरः = [illegible]

एवं = [illegible] ग्राहकेऽशतश्चैतन्यरूपात् =

परमार्थरूपे = [illegible] ग्राह्यविपर्यासनशक्तिः = [illegible]

शुद्धविद्या = [illegible]

विद्येश्वराणाम् = [illegible]

परे प्राहुः = [illegible] भगवतः = [illegible]

परमशिवस्याप्ररूढभेदावभासनं = [illegible]

सदाशिवेश्वरता = [illegible]

[illegible]

202

तत्र = [illegible] अस्फुटत्वे = [illegible] इच्छाशक्तिरीश्वरस्य = [illegible]

व्याप्रियते = [illegible] स्फुटत्वे = [illegible]

ज्ञानशक्ति = [illegible] प्ररूढे तु = [illegible]

भेदे = [illegible] ग्राह्य विपर्यासेऽपि = [illegible]

ग्राहकचिन्मात्रतायां = [illegible]

विद्येश्वरेषु = [illegible] क्रियाशक्तिः = [illegible]

ग्राहकग्राह्य विपर्यास = [illegible]

द्वय प्ररूढौ तु = मायाशक्ति = [illegible]

सा च = [illegible] पशुप्रमातृषु = [illegible]

ग्राहकग्राह्योभय वि = [illegible]

विपर्यास संस्कारे तु = [illegible]

अविनिवृत्तेऽपि = [illegible] यदेतत = [illegible]

वस्तु परमार्थ प्रथन = [illegible]

तत्र = [illegible] क्रियाशक्ति व्यापारः = [illegible]

योगिज्ञानि = [illegible] प्रमातृष्व = [illegible]

स पशुप्रमातृषु = [illegible]

तदेतद्दर्शयति = [illegible]

202

तस्यैश्वर्यस्वभावस्य
पशुभावे प्रकाशिका ।
विद्याशक्ति ....
.... तिरोधान-
करी मायाभिधा पुनः ॥८॥

तस्यैश्वर्यस्वभावस्य = [illegible] पशुभावे = اگر وہ [illegible]

प्रकाशिका = [illegible] विद्याशक्ति = وہ ودیا [illegible]

तिरोधान करी = [illegible]

मायाभिधा = [illegible] पुनः = [illegible]

[illegible]

पशुभावे = [illegible] → विपर्यासैक रसत्व = [illegible]

लक्षणे = [illegible] पाशानीयत्व = [illegible]

अस्वतन्त्रे = [illegible] दृश्यद्रष्टृदर्शनभेदे = [illegible]

सत्यपि = [illegible] जाते = [illegible]

पूर्वोक्तयुक्तिबलेन = [illegible] यदेतदैश्वर्यमुक्तं = [illegible]

तस्य या = [illegible] प्रकाशिका = [illegible]

[illegible]

203

परमेश्वरशक्तिः = [illegible]   यद्वशात् = جس کے سبب

केचिदेव = کوئی ہی   ता = اس کو   युक्तीरद्दृत्य = ان باتوں کو چھوڑ کر [illegible]

तदाश्वस्तहृदयाः = [illegible]   कृतिनो भवन्ति = [illegible]

सा विद्याशक्तिः = وہ ودیا شکتی ہے

अयमेव = یہی   षडर्धसारादिदृष्टोऽप्यस्य = [illegible]

आचार्यस्य = آچاریہ کا   हृदयमावर्जयति पक्षः = [illegible]

अन्ये इत्यनुक्तेः = [illegible]

एतदानन्तर्यौचित्येन च = [illegible]

मायातत्त्व = مایا تتو   निरूपणात् = نروپن سے

तदाह = سو کہا

" [illegible] "

मायाशक्तिः = مایا شکتی ہے → पुनराचिद्रूपे = [illegible]

शून्यादौ =   प्रमातृताभिमाने = [illegible]

प्ररूढे = [illegible]   दधती = [illegible]   भावानपि = [illegible]

चिन्मयान् = [illegible]   भेदेनाभिमानयन्ती = [illegible]

सर्वथैव = [illegible]   स्वरूपं = سروپ   तिरोधत्ते = [illegible]

→ आवृणुते = [illegible]   विमोहिनी सा = [illegible]

[illegible Urdu notes] 280

204

तिरोधानमत्र = [illegible] न विलयरूपं मन्तव्यं = [illegible]

यत् = [illegible] कृत्यपञ्चक मध्ये = [illegible]

आगमेषु गण्यते = [illegible]

दीक्षितस्यापि = [illegible] गुरुमन्त्रादि = [illegible]

निन्दन प्रायमपि = [illegible] त्वावरणमेव = [illegible]

तिरोधानमावरणरूपं स्फुरयति =

[illegible]

भेदे त्वेकरसे भातेऽ-
हंतयानात्मनीक्षिते ।
शून्ये बुद्धौ शरीरे वा
मायाशक्तिर्विजृम्भते ॥८॥

भेदे त्व एकरसे = [illegible] अहंतया अनात्मनी = [illegible]
भाते [illegible] ईक्षिते [illegible]

[illegible] → शून्ये, बुद्धौ, शरीरे = [illegible]

मायाशक्ति विजृम्भते = [illegible]

205 [illegible]

सुषुप्ते प्रलये = [illegible] न इत्याभावसमाधौ च =

तावत् = [illegible] शून्यात्मक = [illegible] आकाशकल्पम् = آکاش

अनात्मरूपं = [illegible] वेद्याभावोचितम् = [illegible]

अहम् = [illegible] इत्यात्मत्वेन = [illegible] वीक्ष्यते = [illegible]

उच्छ्वसननिश्वसनादौ वा = [illegible]

अहमुच्छ्वसिमि = [illegible] इति प्राणो = [illegible]

वायुकल्पः = [illegible] स्थावरजङ्गमजीवत्सामान्यु = [illegible]

प्रज्वलनादौ वा = [illegible] प्राण एव = [illegible]

तेजः = [illegible] समुपबृंहितः = [illegible]

स्वच्छोदकाशय,कल्पा = [illegible]

वेद्यप्रतिबिम्बवती वा = [illegible]

बुद्धिरभिनिविश्यते = [illegible]

अन्तरहं [illegible] वेद्मि = [illegible] दुःख्यहमिति = [illegible]

चिन्ताद्यवस्थासु = [illegible]

शरीरमेव = [illegible] पृथिवीप्रायं = [illegible]

कृशोऽहमित्यादि दशासु = [illegible]

[illegible Urdu heading]

205

अहमित्यात्मतया भाति = [illegible]

सर्वं च एवेदं = [illegible] शून्यादि वस्तु = [illegible]

तत चिन्मात्रसारमेव = [illegible]

मायथैव = [illegible] तावत = [illegible]

चितरूपतया आसितम = [illegible]

तथाविधमेव तु = [illegible] सत = [illegible] अहमिति =

सविद्रूपताभि निवेशास्थाने = [illegible]

संपादितम = [illegible] अप्रशान्त = [illegible]

जडभावमेव = [illegible]

इति = अतिदुष्करतम वस्तु = [illegible]

संपादना, प्रती धातरूपा = [illegible]

परमेश्वरस्य = [illegible] मायाशक्ति = [illegible]

इत्येतत = [illegible] "विजृम्भते" [illegible]

इत्येन = [illegible] दर्शितम = [illegible]

वा ग्रहणेन = [illegible] वा [illegible] "वा" [illegible]

वेदरूपाणां = [illegible] सुत धनदारादीनामप्य =

سنتان - دھن - ستری وغیرہ کا بھی

206

अर्हता भिविनेषु = ان عالموں کے لیے جو اہل ہیں विषयत्वम संख्यातः =

सूचयति = ظاہر کرتا ہے 'वा' = یا [یہ ضروری نہیں کہ یہ سب مخلوقات جانی جائیں — لیکن ان میں سے ہر ایک جانا جا سکتا ہے]

ननु = مگر चिद्रूपत्वात् = چِت روپ ہونے کی وجہ سے अनात्मा यदि = اگر

शून्यादि = شونیہ وغیرہ तदात्मतया असौ = وہ

अभिनिध्रियमान चिद्रूप एव = چِت روپ ہی ہے

इति = اس طرح सर्वज्ञत्व सर्वकर्तृत्वादि = سب جاننا، سب کرنا وغیرہ

विशुद्धैश्वर्यधर्मैव स्यात = پاک ایشوریہ دھرم والا ہو جانا

इत्याशङ्काह = اس شک کا جواب دیتے ہیں

यश्च प्रमाता शून्यादिः
प्रमेये व्यतिरेकिणि ।
माता स मेयः सन्कालादि-
कपञ्चकवेष्टितः ॥ ९ ॥

यश्च = اور جو प्रमाता = جاننے والا शून्यादिः = شونیہ وغیرہ प्रमेय व्यतिरेकिणि = علیحدہ پرمیہ میں

माता भवति = جاننے والا ہو جاتا ہے

स मेयः सन = وہ پرمیہ ہو کر कालक्षादि पञ्चक = کال وغیرہ پانچ کنچکوں سے

वेष्टितः = ڈھکا ہوا

201

स्यादैश्वर्यधर्मयोगः शून्यादेः = [illegible]

यदि = [illegible] प्रहमित्यभिनिविश्यमानोऽपि = [illegible]

मेयतां = [illegible] जह्यात = [illegible]

तथाहि सति = [illegible] प्रमेयमप्यस्य = [illegible]

नीलादिव्यतिरिक्ततया = [illegible]

नैव भासेत = [illegible]

यावता = [illegible] यः शून्यादिः प्रमाता कथितः = [illegible]

स = [illegible] यावदेव = [illegible] स्वरूपाद्व्यतिरेकः = [illegible]

अभिमते = [illegible] नीलादौ [illegible]

प्रमेये = [illegible] माता = [illegible] तावदेव = [illegible]

स्वयमपि = [illegible] मेयभूत एव सन् माता = [illegible]

मेयं हि = [illegible] मीयमानत्वादेव = [illegible]

परिमितम् = [illegible] इति तादृशादेव = [illegible]

मेयान्तरादुपपन्नव्यतिरेकं = [illegible]

न तु एवं = [illegible] चिद्रूपम परिमितत्वात् = [illegible]

परिमितत्वं च = [illegible] शून्यादेरहंभावस्य = [illegible]

[illegible]

208

[illegible]

यत् = [illegible] तदेव = [illegible] कालादिपञ्चकम् = [illegible]

तथा हि काल [illegible] → काल क्रममासूत्रयन् = [illegible]

प्रमातरि = [illegible] विजृम्भमाणस्तदनुसारेण = [illegible]

प्रमेयेऽपि प्रसरति = [illegible]

योऽहं = [illegible] कृशोऽभवं = [illegible]

स स्थूलो वर्ते = [illegible] भविष्यामि = [illegible]

स्थूलतरः = [illegible] इत्येवमात्मानं = [illegible]

देहरूपं = [illegible] क्रमवन्तमिव = [illegible]

परामृशंस्तत्सहचारिणि = [illegible]

Present past future

प्रमेयेऽपि = [illegible] भूतादिरूपं क्रमं = [illegible]

प्रकाशयति = [illegible] अस्य शून्यादेर्जडस्य = [illegible]

विद्या = [illegible] किंचिज्ज्ञत्वोन्मीलनरूपा = [illegible]

बुद्धिदर्पणसंक्रान्तं = [illegible] भावराशिं = [illegible]

नीलसुखादिं = [illegible] विविनक्ति = [illegible]

कला = → किंचित्कर्तृत्वोपोद्बलनमयी = [illegible]

कार्यम् उद्भावयति = [illegible] Similarly [illegible]

= [illegible] — [illegible] = آرزو کرنا — [illegible] — راگ و یا پیار [illegible]

209

किंचिज्जानामि = [illegible] جانتا   किंचित्करोमि = کچھ [illegible] کرونگا

इति =   अंगे च अंशे तुल्ये = - اس انش پر برابر ہوتے ہیں

किंचित्त्वे = "[illegible]"   یہ "اتا ہی کچھ" یہ کس طرح پیدا ہوا

कस्मादिदमेव किंचित् = [illegible] اس سے زیادہ کچھ نہیں

इत्यत्रार्थेऽभिष्वङ्गरूपः = اس "کچھ" سے [illegible] آسکتی [illegible]

प्रमातरि = [illegible]   देहादौ प्रमेये च = [illegible]

न च तद्बुद्धिगतमेव रागयमेव = [illegible]

तद्धि स्थूल = وہ ویراگ - [illegible]   वृद्धस्य = بوڑھے کو

प्रमदायं = عورت   न भवेदपि = [illegible] اور راگ [illegible]

रागस्तु भवत्येव = مگر راگ ہوتا ہے

बुद्धिधर्मापृथकेऽपि च = [illegible]

दृष्टोऽभिष्वङ्गः = [illegible]

अत्रैव = [illegible]   कस्मादभिष्वङ्ग = [illegible]

इत्ययमर्थो = [illegible]   नियत्या = [illegible]

नियम्यते इति = [illegible]

एवं कला विद्या काल राग नियति = [illegible] - راگ

अभिरोत प्रोतो = [illegible]

मायया पहृतैश्वर्य सर्वस्वः सन् = [illegible]

पुनरपि = प्रतिवृत्तीर्ण तत्सर्वस्वः = [illegible]

राज्ञि मध्यगते = [illegible]

भागमात्र = ایک تھوڑا سا حصہ एवंभूतोऽयं मितः प्रमाता = [illegible]

भाति =

इदानीमिदं = اس وقت یہ جانے किंचित् जानानः = کچھ جانتا [illegible]

इदं कुर्वाणोऽत्र = یہ کرتا [illegible]

रक्तोऽत्रैव च = [illegible] यः सोऽहम् = [illegible]

एषां च = [illegible] भिन्नविषयत्वमपि भवति = [illegible]

कदाचित् = کبھی کسی وقت

यथान्यत्र = [illegible] रक्तोऽपि = [illegible]

नियत्यान्यत् = [illegible] कार्यते = [illegible]

एते च = [illegible] प्रमातृलग्नतयैव भान्ति = [illegible]

इति = [illegible] तस्यैव = [illegible] भ्रान्तिरूपाः = [illegible]

प्रतिप्रमातृभिन्ना एव = [illegible]

कदाचित् तु = کبھی کسی وقت [illegible] नटमल्लप्रेक्षादावीश्वर = [illegible]

इच्छया = [illegible]

[illegible]

210 सकीभवेयुरपि = [illegible] - [illegible]

न ह्येषामीश्वरे दृश्यतिरिक्ते = [illegible]

[illegible]

निजं = [illegible] किमपि = [illegible]

जीवितमास्ति = [illegible] - [illegible]

इत्यसकृदुक्तं वक्ष्यते च = [illegible]

[illegible]

यदुक्तमिदमित्यत्र = [illegible] प्रमेये = [illegible]

[illegible]

व्यतिरेकिणि माता = [illegible]

इति = तत्र = [illegible] तत्प्रमेयं दर्शयति = [illegible]

[illegible]

त्रयोविंशतिधा मेयं
यत्कार्यकरणात्मकम् ।
तस्याविभागरूपप्येकं
प्रधानं मूलकारणम् ॥ २० ॥ [illegible]

त्रयोविंशतिधा मेयं = [illegible] 23 यत् = 3. कार्यकारणात्मकम् [illegible]

तस्याविभागरूपप्येकं = [illegible]

[illegible]

प्रधानं मूलकारणम् = [illegible]

[illegible] 23 [illegible] - [illegible]

211

यत् कार्यकारणरूपं = [illegible] त्रयोविंशतिप्रकारं = ۲۳ پرکار کا [illegible]

यत् च = ३. तस्य मूलभूतं = [illegible] कारणं =

→ सर्वकार्यकारणविभागरूपं = [illegible]

प्रधानं नाम = [illegible] तत्सर्वं मेयम् = [illegible]

इति संबन्धः = [illegible] योगिमन्त्रतदीश्वरप्रभृतीनां हि = [illegible]

भूततन्मात्रकरणप्रधान = [illegible]

वशीकारयोगित्वात् = [illegible]

सर्वमेव प्रमेयम् = [illegible]

संसारिणामप्य = [illegible] अनुमानागमादिदिशा = [illegible]

प्रमेया अपि = [illegible]

प्रमातर्येव लग्नाः = [illegible]

इति = [illegible] प्रमातृशक्तिस्वभावत्वात् = [illegible]

न = نہیں प्रमेयत्वेनावसरे = [illegible]

मायाप्रमातृव्यतिरिक्त = [illegible]

प्रमेयत्वप्रस्तावात्मनि = [illegible] गणिताः = [illegible]

वस्तुतो हि = [illegible] अत्र = [illegible]

योऽयं = یہ جو [illegible] प्रमातापि = پرماتا بھی

स प्रमेय एव = [illegible] پرمیہ ہی - [illegible]

२॥ स तु = اور وہ تو پیدا प्रमात्री क्रियमाण = پیدا ہوتا ہوا کام میں لایا ہوا / آیا

आच्छादित = ڈھکا ہوا پیدا प्रमेयताक = پیدا ہونے والی

इत्युच्यते = کہا جاتا ہے

ननु = شنکا अत्र = یہاں 23 میں त्रयोविंशतौ = تئیس میں — تئیس ... میں

किं कार्यं = کیا کام ہے किं करणम् = کیا ذریعہ ہے

इत्याशङ्क्याह = یہ شنکا کر کے کہتے ہیں

त्रयोदशविधा चात्र
बाह्यान्तःकरणावली ।
कार्यकवर्गश्च दशधा
स्थूलसूक्ष्मत्वभेदतः ॥२२॥

त्रयोदशविधा च = تیرہ طرح अत्र = یہاں बाह्यान्तः = باہر اندر

करणावली = کرنوں کی قطار — اندرونی قطار कार्यवर्गश्च = کام کا درگ بھی

दशधा = دس طرح स्थूलसूक्ष्मत्व भेदतः = ستھول اور سوکشم بھید سے

ادر انتہکرن — 5 گیان اندریہ — 5 کرم اندریہ 5 = 13

یہ سادھن ہیں

یہ کاریہ ہیں 10 = 5 تنماترا 5 مہابھوت اور ۔ یہ وشے ہیں کرنوں کے
سوکشم ستھول اور یہی کاریہ ہیں

प्रमातु पूर्वं करणोपयोग: = [illegible]

इत्यत्रादौ = [illegible] त्रयोदश करणानि = ۱۳ [illegible]

तत्र = [illegible] बुद्धिरध्यवसाय = [illegible]

सामान्यमात्ररूपा = [illegible]

ग्राह्यग्राहके = [illegible] अभिमानरूपोऽहंकार: = [illegible]

संकल्पादिकारणं मन: = [illegible]

इत्यन्त:करणं त्रिधा = [illegible]

बुद्धौ = [illegible] शब्दाद्यध्यवसायरूपायाम् = [illegible]

उपयोगीनि = [illegible]

बुद्धीन्द्रियाणि पञ्च = [illegible]

श्रोत्रं, त्वक्, चक्षु:, जिह्वा, घ्राणम = کان - جلد - آنکھ - زبان - ناک

कर्माणि = [illegible] तूपयोगीनि पञ्च कर्मेन्द्रियाणि =

तथाहि = [illegible]

त्यागो ग्रहणं द्वयम् = [illegible]

इति बाह्यविषय = [illegible] यत् = [illegible] तत्र = [illegible]

पाणि, पायु: पाद: = [illegible] इति करणानि =

[illegible]

(292)

213

एतदेवान्तः = [illegible] प्राणे = [illegible] येन = [illegible]

क्रियते = [illegible] → [illegible] तद्घ्राणेन्द्रियम् = [illegible]

तत्प्रक्षोभ प्रशान्त्या = [illegible]

विश्रान्ति क्रियोपयोगी उपस्थः = [illegible]

[illegible]

सर्वदेहव्यापकानि च = [illegible]

कर्मेन्द्रियाण्य = [illegible] अहंकार विशेषात्मकानि = [illegible]

तेन = [illegible] छिन्नहस्तो = [illegible]

बाहुभ्यामादधान = [illegible]

पाणिनैवादत्ते = [illegible] स्वमन्यत = [illegible]

केवलं = [illegible] तत् तत् = [illegible]

स्फुटपूर्णवृत्तिलाभस्थानत्वात् = [illegible]

पश्चाद्गुलिरूपम् = [illegible]

अधिष्ठानमस्योच्यते = [illegible]

इत्येवं = اس طرح करणानि त्रयोदश = ۱۳ [illegible]

सर्वो च = [illegible] कार्यत्वेऽप्य = [illegible]

असाधारणेन = [illegible]

[illegible]

[illegible]

करणत्वेन = [illegible] व्यपदेशः = [illegible]

स्थूलं कार्यं पृथिवी आपः तेजो वायु नभः = [illegible]

इति पञ्च भूतानि = [illegible]

सूक्ष्ममेषामेव रूपं = [illegible]

गन्धो, रसो, रूपं, स्पर्शः, शब्दः = [illegible]

तत्रैकैकगुणम् = [illegible]

आकाशादि = [illegible] एकैकवृद्धगुण वा = [illegible]

इति दर्शन भेदः = [illegible]

इति = [illegible] न = [illegible] विवेचितो = [illegible]

अनुपयोगात् = [illegible] तत्र स्थूलं = [illegible]

विभक्तमविभागस्य = [illegible] अनुमापकम् = [illegible]

इति = [illegible] स्थूलरूपोपक्रमुक्तम् = [illegible]

अत्र = [illegible] पृथिव्याद्याभासा एव = [illegible]

मिश्रीभूय = [illegible] घटादिस्वलक्षणीभूताः = [illegible]

कर्मेन्द्रियैरुपसर्पिता = [illegible]

बुद्धीन्द्रियैरालोचिताः = [illegible]

अन्तःकरणेन = [illegible] संकल्पिताभिमत: [illegible]

निश्चितरूपा = [illegible]

२९५ विद्यया = [illegible] विवेचिताः = [illegible]

कलादिभिरनुरञ्जिताः = [illegible] [[illegible]]

प्रमातरि विश्राम्यन्ति = [illegible]

इति तात्पर्यम् [illegible]

एतत् च = [illegible] विस्तरतस्तत्प्रधानेषु = [illegible]

तन्त्रालोकसारादिषु = [illegible] मया = [illegible]

निर्णीतम् = [illegible]

इतीहानुपयोगान्न = [illegible] वितानितम् = [illegible]

अखण्डितस्वभावोऽपि विचित्रां मातृकल्पनाम् ।
स्वहृत मण्डलचक्रे यः प्रथयेत्तं स्तुमः शिवम् ॥ [illegible]

१ - यः शिवः अखण्डितस्वभावोऽपि = [illegible] विचित्रां = [illegible] मातृकल्पनाम् [illegible]

स्वहृत्मण्डलचक्रे = [illegible] यः प्रथयेत् = [illegible]

तं शिवं स्तुमः [illegible]

[illegible]

215 एवं = [illegible] तत्त्वराप्तौ = [illegible] निर्णीते = [illegible]

एतदन्तर्भावेन = [illegible] उक्तमपि = [illegible]

मुख्यतया = [illegible] निर्णीतव्यं = [illegible] प्रमातृतत्त्वं = [illegible]

वितत्य निर्णेतुं = [illegible]

तत्रैतन्मातृतामात्र" इत्यादि = [illegible]

"व्यापी विश्वात्मकः परः" इत्यन्ते विंशति श्लोके = [illegible]

आह्निकान्तरं प्रस्तूयते = [illegible]

तथाहि = [illegible] प्रमातुरत्र = [illegible]

स्वरूप प्रत्यभिज्ञानमुपदिश्यते शास्त्रे = [illegible]

स हि = [illegible] → हेयमुपादेयं च = [illegible]

स्वं स्वभावं = [illegible] विद्वान् = [illegible]

परमोपादेयरूपं = [illegible]

शिवस्वभावं = [illegible] → स्वात्मानं भेदेनाविशन् = [illegible]

जीवन्नेव = [illegible] मुक्तो भवति = [illegible]

तत्र श्लोकेन = [illegible] ब्रह्मादित्रय = [illegible]

स्वरूपम् = [illegible]

ततोऽपि द्वयेन = [illegible] हेयोपादेय = [illegible]

प्रमातृतत्त्वम् = [illegible]

اس کے بعد تین عمل سے روپ جو یہاں بتلائے ہیں -

اس میں سابق جو کیے عمل سے روپ (تین ہیں) جو یہاں بتلائے ہیں

216

ततस्तदुपयोगिमलस्वरूपे =

[illegible] तत्कृतं च = [illegible] प्रमातृभेदं = [illegible]

श्लोकसप्तकेन = [illegible]

द्वयेन = [illegible] समावेशस्वरूपम् = [illegible]

श्लोकपञ्चकेन = [illegible]

प्रमातुरेव = [illegible] सुषुप्ताद्यवस्था = [illegible]

त्रयेण = [illegible] तासां = [illegible]

[illegible] हेयोपादेयविभाग = [illegible] → निरूपयति =

इत्याह्निकतात्पर्येन = [illegible] +

ग्रन्थार्थस्तु = [illegible] निरूप्यते = [illegible]

तत्र = [illegible] सतत = [illegible]

मातृतामात्र स्थितौ = [illegible]

तत्रैतन्मातृतामात्र-
स्थितौ रुद्रोऽधिदैवतम् ।
भिन्नप्रमेयप्रसरे
ब्रह्माविष्णू व्यवस्थितौ ॥२॥

तत्र = [illegible]

मातृतामात्रस्थितौ = [illegible]

216/117

तत्रेति = [illegible] → एवंभूतेऽस्मिन्नागमसिद्धे =

युक्त्यनुगते च = [illegible] तत्त्वस्वरूपे सति = [illegible]

यदेतत् = [illegible] → कालादिपञ्चकवेष्टितं = [illegible]

प्रमातृतारूपं = [illegible] तदेव = [illegible] यस्यां = [illegible]

शुद्धमुपसंहृत = [illegible] (उपसंहृत) प्रमेयजातं भवति = [illegible]

दशायां = [illegible] संहाराख्यायां = [illegible]

तस्यामधिष्ठातृदेवतात्वं = [illegible]

तत् दशासंपादनेन = [illegible]

स्वोपासकलोकस्य = [illegible]

तत् दशाध्यानावेशं = [illegible]

समापन्नस्य = [illegible] स्वाभिमुख्यसंपादनेन च = [illegible]

भजमानो = [illegible] भट्टारक ईश्वर एव = [illegible]

रुद्रो भगवान् = [illegible]

यो = [illegible] मायापदेऽपि = [illegible]

प्राणापानात्मक = [illegible] धर्माधर्म = [illegible]

सूर्येन्दुदिननिशादिम = [illegible] [[illegible]]

मुक्त्वा मध्यमं = [illegible] ज्योतीरूप = मध्यमं [illegible]

प्रमातृस्वरूपस्पर्शात् = [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

*see footnote

یعنی جو پرماتا ہی کبھی کر اس پرمیہ ہوتی کا پرکاش نہیں بنتا ہے - اور ادھشٹاتا ہی ہے - یہ برہما ہوتی

(298)

217

उन्मीलित = کھولنا   तृतीयनेत्रो = تیسرے نیتر

भिन्नस्य तु = جو ہے   प्रमेयस्य = پرمیہ [جاگرت ...]

प्रसरे = پھیلنے پر   सम्पादनेऽधिष्ठातृदेवतात्वे = اس کے ادھشٹاتا ہونے

मज्जन् ब्रह्मा = برہما   سرگرمی کرتا [برہما ...]

प्रसृते भिन्ने प्रमेये = پھیلا ہوا بھی پرمیہ -

तत्संतानप्रवाहलक्षणे प्रसरे = وہ دو دھارے ہیں - اور وہی پھیلا ہوا پرسر ہے

अधिष्ठातृदेवता विष्णुः = اس ادھشٹاتا دیوتا وشنو ہے [...]

एत एव तयोः = اسی طرح ان دونوں ادھشٹاتا ہیں

प्रमेयप्रसररूपस्य = پرمیہ پرسر روپ

'इदं नीलम्' = یہ نیلا   इत्येवं प्रकाशात्मनः =
اسی پرکاش روپ ہے

प्रधान्यात् = ... 'अहम्' इति = 'اہم' ...

प्रमातृदशावेश = ...   शून्यत्वात् = نہ ہونے
مگر یہاں پر پرمیہ ہی ...

न = نہیں ... तृतीयनेत्रोन्मीलनम् = تیسرے نیتر ...
کھلنا نہیں ہے -

ان دو ادھشٹاتا
میں -

द्वैतैव देवतैव = دیوتا ہی   देवतम् = دیوتا ہے

'प्रसर' उत्पत्तिः संनाशश्च =

پھیلا   برتاؤ   پرسر کا اٹھنا - اس کا نانک برہما ہے   اس کا نانک وشنو ہے

217

यत एतत = [illegible] मातृताम = [illegible] मतं गत उक्तः = [illegible]

तस्य = [illegible] विभागमागमिकं च = [illegible]

संज्ञाभेदं निरूपयति = [illegible]

एष प्रमाता मायान्धः
संसारी कर्मबन्धनः ।
विद्याभिज्ञापितैश्वर्य-
श्चिद्घनो मुक्त उच्यते ॥२॥

یہی پرماتا جو مایا سے لپٹا ہے۔ اندھا بنایا۔ جس سے اس کا سروپ ڈھک گیا ہوا ہے۔ پھر اسی سے سنساری کرم بندھن سے جکڑا جاتا ہے [illegible]
تو اس وقت جب آنند کی تو سروپ ہے اور اس کو مکت کہتے ہیں۔

[illegible]

स्वाङ्गरूपेषु भावेषु
प्रमाता कथ्यते पतिः ।
मायातो भेदिषु क्लेश-
कर्मादिकलषुः पशुः ॥३॥

एष प्रमाता = یہی پرماتا मायान्धः = [illegible] संसारी कर्मबन्धनः = [illegible]

कर्मबन्धनः = [illegible] विद्याभिज्ञापि = [illegible]

तैश्वर्यश्चिद्घनो = [illegible] मुक्तः उच्यते = [illegible]

स्वाङ्गरूपेषु भावेषु = [illegible] प्रमाता = [illegible] कथ्यते पतिः = [illegible]

मायातो = [illegible] भेदिषु = [illegible] क्लेशकर्मादि = [illegible]

कलुषः = [illegible] पशुः = [illegible]

219

माययान्धो = مایا سے اندھا بنا ہوا → विमोहितः = مایا سے موہت ہوا

[illegible] एत एव = [illegible] कर्माणि स्वात्मनो = [illegible]

बन्धकान्यभिमन्यमान = [illegible] مانتا ہوا — [illegible]

'एष' इति = یہی → कालादिवेष्टितः = کال آدی سے گھرا

शून्यादि प्रमाता संसरति = [illegible] → [illegible] آتا اور جاتا ہے

इत्यत संसारी = [illegible]

देहोऽपि हि = [illegible] स्वरूपसाहृप्य = [illegible]

बाल्ययौवनादिष्वनुवर्तयन् = [illegible]

[illegible] संसरतीव = [illegible] — آتا جاتا ہے [illegible] → [illegible]

बुद्ध्यादेस्तु = [illegible]

[illegible] जन्मान्तरेऽपि = [illegible] संसरणम् = [illegible] آنا جانا [illegible]

विद्यया तु = [illegible] → स्वरूपप्रकाशप्राप्त्या = [illegible]

प्रत्यभिज्ञापय = [illegible]

प्रापितमैश्वर्यं यस्य = [illegible]

एत एव = [illegible] शरीराद्यपि = [illegible]

विश्वमपि = [illegible] संवेदनमेवाभिमन्यमानो

[illegible]

चैतन्य [illegible] आत्मा [illegible]

219/220

अत एव = [illegible] चित् एव घना =

अन्या चिद्रूप व्यामिश्रणशून्या = [illegible]

यस्य रूपं = [illegible]

स पुनर्जन्मबन्धाविरहात् = [illegible]

देहेऽपि स्थिते = [illegible] मुक्तः = [illegible]

इति व्यपदेशायोग्यः = [illegible]

पतिते तु शिव एकघनः = [illegible]

इति कः कुतो मुक्तः = [illegible]

भूतपूर्वगत्या तु = [illegible]

प्रमात्रन्तरापेक्षया = [illegible]

मुक्तः शिवः = [illegible] इति व्यवहारः

यश्चासौ मुक्तः स भगवान् = [illegible]

स्वाङ्गवद् = [illegible] आमिमन्यमानः = [illegible]

प्रमिमीते = [illegible]

इति = [illegible] स = [illegible] तेषां = [illegible] स्वामी = [illegible]

स्वरूपपरमार्थसमर्पणात् च = [illegible]

पालकः = [illegible] इति पतिरुपदिष्टः शास्त्रे = [illegible]

220 मायाध्यात्मकृत भेदान् = [illegible]

व्यतिरिक्तानेव सतो = [illegible]

यदा = جب मिमीते = [illegible] तदा तैरेव =

मेयैः = [illegible] पापरूपैः [illegible] पापित्वात = [illegible]

इति = [illegible] पशुरुक्तः = [illegible]

तथाहि = [illegible] वेधराशिवशादेव = [illegible]

अस्य विद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशादयः क्लेशाः = [illegible]

धर्माधर्मादिरूपाणि कर्माणि = [illegible]

श्रादिपदादापायरूपा = [illegible]

वासना = [illegible] फलभोगरूपो = [illegible]

विपाकः = [illegible] इति = [illegible]

कालुष्यमनन्तप्रकारं = [illegible]

यतः = [illegible] पापित्वात = [illegible]

"पशुः" [illegible] इत्युक्तः = [illegible]

220/221 यतश्च = [illegible] येतत् = [illegible] पशुरूपं = [illegible] तदेव = [illegible]

आगमेषु = [illegible] त्रिविधं मलम् = [illegible]

स्वातन्त्र्यहानि निर्बोधस्य
स्वातन्त्र्यस्याप्यबोधता
द्विधाणवं मलमिदं
स्वस्वरूपापहानितः ॥४॥

भिन्नवेद्यप्रथात्रैव
मायाख्यं जन्मभोगदम् ।
कर्तर्यबोधे कार्मं तु
मायाशक्त्यैव तत्त्रयम् ॥५॥

स्वातन्त्र्यहानि निर्बोधस्य = [illegible] स्वातन्त्र्यस्याप्य = [illegible]
अबोधता [illegible]

द्विधा = [illegible] आणवं [illegible] मलम इदं

स्वस्वरूप अपहानितः = [illegible]

भिन्नवेद्यप्रथा अत्र = [illegible] मायाख्यं = [illegible]

कर्तरि अबोधे = [illegible] जन्म भोगदम = [illegible] कार्मं = [illegible]

मायाशक्त्यैव तत् त्रयम् = [illegible]

[illegible]

222 इह = [illegible] ज्ञातृकर्तृरूपे = [illegible] तावत चित तत्त्वस्य स्वरूपं

तस्यापहारो = [illegible] नाम = [illegible] = [illegible]

आणवं मलं = [illegible] येन = [illegible] असौ अणु = [illegible]

संकुचितो जातः = [illegible]

तत्र = [illegible] स्वरूपस्य = [illegible] निमीलने = [illegible]

संकोचः = [illegible] तत्स्थिते = [illegible] बोधरूपे = [illegible]

कर्तृत्वलक्षणस्य = [illegible] स्वातन्त्र्यात्मनः = [illegible]

स्वरूपान्तरस्य = [illegible] निमीलने = [illegible]

विपर्ययो वा = [illegible] इति = [illegible]

उभयथाप्य = [illegible] आणवं मलं = [illegible]

स्वरूपापहानिरूपम = [illegible] एकमेव = [illegible]

अत्रैवेति = [illegible] सत्याणवे मले = [illegible]

द्विप्रकारे = [illegible] स्वरूपसंकोचे वृत्ते = [illegible]

योनि वर्गः = शरीर कला

भिन्नस्य = [illegible] यत्प्रथनं = [illegible]

तस्य मायीयता = [illegible] इतिसंज्ञामात्रम् = [illegible]

मायाकृतत्वेन = [illegible] मायीयता = [illegible]

मलत्रयस्यापि = [illegible]

222/223 ता

कर्तुं = अबोधरूपस्य = देहादेर्भिन्नवेद्यप्रथने =

सति = धर्माधर्मरूपे =

कार्मं मलं =

यतो = जन्म भोगश्च =

स च = नियतावधिकः =

इति = 'जात्यायुर्भोगफलं कर्म' =

इत्युक्तं भवति =

अथैषां = मलानां = विविक्तविषय =

निरूपणात् = स्वरूपं =

स्फुटीकर्तुं = 'स्वातन्त्र्यहानिर्बोधस्य' =

इत्यस्य = यावत् =

विषयम् आह =

शुद्धबोधात्मकत्वेऽपि
येषां नोत्तमकर्तृता ।
निर्मिताः स्वात्मनो भिन्ना
भर्त्रा ते कर्तृतात्ययात् ॥६॥

222

शुद्धबोधात्मकत्वेऽपि = [illegible]

येषां = [illegible] न = [illegible] उत्तमकर्तृता = [illegible]

निर्मिताः = [illegible] स्वात्मनो = [illegible] भिन्ना = [illegible] [[illegible]]

भान्ति = [illegible] ते = [illegible] कर्तृता = [illegible] अत्ययात् = [illegible]

येषां = [illegible] चिन्मात्रमेव = [illegible] परमार्थो = [illegible]

न तु = [illegible] 'अहम्' इति स्वात्मविश्रान्त्यानन्दरूपं =

परमं स्वातन्त्र्यं = [illegible]

ते = [illegible] परमेश्वरेण तथा निर्मिताः = [illegible]

→ [illegible] स्वात्मनः = [illegible] सकाशाद् व्यतिरिक्ताः = [illegible]

अत्र हेतु = [illegible] कर्तृतायाः = [illegible]

उत्तमस्वातन्त्र्यलक्षणायाः = [illegible]

'अत्ययात्' = [illegible] → अभावात् = [illegible]

परमेश्वरस्य = [illegible] तूत्तमस्वातन्त्र्यावियुक्ता =

[illegible] बोधरूपत्वम् = [illegible]

इति अभिप्रायशेषः = [illegible]

223 ननु = [illegible] अस्माद् हेतो परमेश्वरात् तेषां भिन्नत्वम् =

[illegible]

अन्योन्यतस्तु कथं भेदः = [illegible] बोधरूपस्य =

[illegible]

व्यापित्व, नित्यकृतस्य = [illegible] च = اور

देशकालभेदस्य = [illegible] समानत्वात् =

[illegible]

अन्योन्यभेदाभावे च = [illegible] च = [illegible]

[illegible]

"निर्मितास्ते" = [illegible]

[illegible]

इति कथं बहुवचनम् = [illegible]

इत्याशङ्कां व्यपोहति = [illegible]

बोधादिलक्षणैक्येऽपि
तेषामन्योन्यभिन्नता।
तथेश्वरेच्छाभेदेन
ते च विज्ञानकेवलाः ॥ ७॥

223 बोधादि लक्षणैक्येऽपि = اگر وہ نور صرف پرکاش ہی مانا - لہذا اس کی ایک ایک اگر علم وغیرہ ہے

مگر तेषामन्योन्यभिन्नता = تو گروہ آپس میں بھی ایک دوسرے سے جدا ہیں

तथा = وہ ईश्वर इच्छा = ایشور کی اچھا سے भेदेन = بھید سے

ते च = نیز = وہ विज्ञानकेवला: = صرف وگیان پرستی ہیں - یعنی وہ محض شکتی ہیں ہیں - لہذا وگیاکیول کہے جاتے ہیں۔

इह = اس سنسار میں सर्वत्र = ہر طرف سے अप्रतिहतशक्ति = جس کی شکتی کو کوئی روکنے والا نہیں ہے

परमेश्वर एव = وہ ایک پرمیشور ہی ہے - وہی → तथानुभूष: = اسی طرح بھید سے بننے والا چاہتے ہوئے

तथा तथा भवति = ویسا ہی بنتا ہے

न तु अन्य: कश्चित = کوئی دوسرا غیر نہیں ہے परमार्थतोऽस्ति।

इत्यसकृदुक्तम् = یہ بار بار کہا گیا ہے

ततश्च = اس لیے व्यापक, नित्य, बोधस्वभावोऽपि = اگرچہ ہر جگہ، دائم ہے - لہذا وہ خود بودھ ہے

"अहं भेदेन" = اپنے آپ کو بھید سے निर्भासे = بھاسنا ہے

جیسے وید میں آیا ہے "एकोऽहं बहु स्याम" = میں ایک ہوں بہت ہو جاؤں

224

इत्येवंभूतेन = ایسے طرح کے ईश्वरेच्छाविशेषेण = الٰہی ارادہ خصوصیت سے - ساورنیت سے - جو ایشور کی بہت مخصوص ارادہ ہے

तेषां = ان کا - शरीरादिशून्यान्त = شریر سے لیکر شونیہ تک

प्रमातृपद = پرماتر پدوں میں उत्तीरणां = [illegible]

बोधत्व, नित्यत्व, विभुत्वादि = گیان روپ - نتیا - ویاپک

धर्मजात = دھرم و ذات ऐकस्यऽप्य = اگر ان سب کی مماثلت ہے - کیونکہ ہر شئی کا اپنا مانتی ہیں

अन्योन्यं भेदः = لیکن انکا آپس میں ایک دوسرے سے بھید ہے

ते च शास्त्रे विज्ञानकेवला उक्ताः = انکو شاستر میں وگیان کیول کہا گیا ہے -

[illegible]

तत्र = ان میں विज्ञानकेवलो मलैकयुक्तः
وگیان کیول ایک ہی (آنو) مل سے یکت ہیں -

इत्यादौ विज्ञान = یہاں وگیان کا مطلب बोधात्मकं रूपं
شدھ بودھ روپ ہے

"केवलं" → فقط →

स्वातन्त्र्यविरहितम् एषां इति = یہ سب سواتنتریہ سے رہت ہیں

224 एवं = اسطرح 'स्वातन्त्र्यहानिबोधस्य' = سواتنتریہ کی ہانی کے بودھ کی

इति अंशस्य भागस्य = اس بات کو विज्ञानकलविषयताम् = وگیان کیول کا وشیہ بتا کر

उक्त्वा = کہہ کر 'स्वातन्त्र्यस्याप्य प्रबोधता' = سواتنتریہ کا نہ جاننا

इत्यमुमंशं = اس بات کو विषय प्रदर्शनेन = وشیہ دکھا کر

स्पष्टयति = ظاہر کرتے ہیں ۔ کہ سواتنتریہ کا نہ جاننا کیا ہوتا ہے

शून्याद्यबोधरूपास्तु
कर्तारः प्रलयाकलाः ।
तेषां कार्मो मलोऽप्यस्ति
मायीयस्तु विकल्पितः ॥८॥

शून्याद्यबोधरूपास्तु = جو کہ شونیہ آدی کو بودھ سمجھتے ہیں ۔ یعنی اتما شونیہ آدی ہے

दوسرے ہیں कर्तारः = کرتا ہیں प्रलयाकलाः = وہ پرلیاکل ہیں

तेषां = اُن کی कार्मो मलोऽप्यस्ति = پرلیاکل میں دو مل ہیں

मायीयस्तु = مائیا کا विकल्पितः = اُن میں جو مائیا کا مل ہے
سنسکار روپ سے اُن میں رہتا ہے ۔ اسکا کیا ہوتا ہے

शून्ये = شونیہ میں (مطلب) → जडत्वाद्प्रबोधरूपे सव =
شونیہ میں جو کہ جڑ ہونے سے ابودھ روپ ہے ۔ اسمیں اتما ہے ۔ جو کہ ابودھ روپ ہے اسکو ...

यदि = اگر वा = یا प्राणे = پران میں لین ہو جاتا ہے

नद्धौ = بدھی میں لین ہو جاتا ہے येषां = ایسے جنکا ہو جاتا ہے ۔

225

अहमिति चमत्कार योगात = [illegible] وہ →

ते = [illegible] प्रलयेन कर्तृत्वे = [illegible]

कृता = [illegible] → प्रकला = [illegible]

→ कला तत्त्व = [illegible] उपलक्षित = [illegible] करण कार्य रहिता = [illegible]

अबोधरूपाः कर्तीर श्च = [illegible]

प्रलय अवधि = [illegible] ते = وہ तथाभूता = [illegible]

उत्तर काल तु = [illegible] कार्य करणसंबद्धा एव भवन्ति = [illegible]

यतः = [illegible] तेषां = [illegible] न केवल मुक्तरूप ज्ञानव एव [illegible]

यावत = [illegible] कार्मोऽपि = [illegible]

वासना संस्कार रूपो = [illegible] →

धर्माधर्मात्म = [illegible] अस्त्येव = [illegible]

यद्येवं = [illegible] भिन्नवेद्य प्रथाप्य येषां स्यात = [illegible]

सत्यम् = [illegible]

225 सवेद्यरूपे सुषुप्तपदे = جو شونیہ پد انکو ویدی ہے अपवेद्यो न तु भवति = وہ انکو نہ ویدی کو نہیں بن سکتا - ویدی

तेन मायीयो मल एषां = جو ان کا مایا مل ہے

विकल्पितो व्यवस्थित = سنکلپ سے ہو آیا ہے विषयत्वेन = کیونکہ یہ شونیہ پد ان کے دھیان میں ہوتا ہے - ویدی ہوتا ہے - (ویدی بھاؤ جہاں ہے وہاں مایا مل ساتھ ہے]

तथा हि = جیسے کہ دیکھتے ہیں केऽपि = کچھ ان میں سے शून्यादि भाम = شونیہ - سوشپتی - سمادھی وغیرہ ان کے دھام بھاگ میں

विश्रान्ता = ایسے وشرانتی ہوئے गाढनिद्रा = گہری نیند جیسے ہوئے میں

जडीकृता = اور ایسے انکو جڑ بنایا ہوتا ہے جو میں - کسی چیز کی سدھ بدھ نہیں ہوتی انکو یہاں

अपवेद्य = اگر ہم وہاں کچھ ویدی نہیں ہے सुषुप्तपद भाजः = لیکن سوشپتی پد کا سیون کرتے ہیں -

अन्ये तु बुद्ध्यादि निष्ठा = اور دوسرے جو بدھی - پران دھیان پر ٹکے ہیں

सुखदुःखाद्यवेद्य = سکھ دکھ آدی ویدی ہے सामान्यात्मक = ان میں یہ ایک جیسا ہے سب کو

یہ بنا بھی ویدی ہے भिन्नवेद्य = الگ الگ ہے ویدی جن کا संवेदन = انبھو - پہچان - انبھو

योगिनः = ایسے یوگیوں کو

सवेद्यसौषुप्तपद लीनाः = ایسے سوشپتی پد میں جہاں بھی ہے ویدی ہے سو شونیہ میں یہ ٹکے ہیں - ویدی ہے -

225 स्थूलदेहेन्द्रियात्मक = कार्य कारण =
वियोगरूपत्वं = तु = प्रलयकललक्षण =
सैवेषां = तुल्यम =

226 एवं = "स्वातन्त्र्यस्याप्यबोधता" =
इत्येवमंप्रा: = स्फुटीकृत: =
प्रसङ्गाच्च = कार्ममलस्य विषयोदर्शित: =
मायामलस्य च = पाशिकत्वम् =
उक्तम् = अधुना = ननु: = आणवकार्ममलद्वय =
भावेऽपि = प्रत्युतोऽस्ति =
मायाख्यस्य = मलस्य =
विषय: = इति दर्शयति =

बोधानामपि कर्तृत्व-
जुषां कार्ममलक्षतौ -
भिन्नवेद्यजुषां माया-
मलो विद्येश्वराश्च ते ॥ १ ॥

226

बोधानामपि = [illegible] कर्तृत्व जुषां = [illegible] कौमिम क्षतौ = [illegible]

भिन्नवेद्यजुषां = [illegible] मायामलौ = [illegible] [[illegible]]

विद्येश्वराश्च ते = [illegible]

ये चिन्मात्रमेवात्मतया = [illegible] पश्यन्ति = دیکھتے ہیں

'अहम्' इति च = [illegible] चमत्कारोल्लासात् = [illegible]

[illegible]

कर्तारस्तत एव = [illegible] सर्वज्ञाः सर्वकर्तारश्च = [illegible]

ते विद्येश्वराः = [illegible] किन्तु = [illegible]

तत्र तनु करण भुवनादि = [illegible]

यदेषां = [illegible] वेद्यतया = [illegible] कार्यतया = [illegible]

च भाति = [illegible] तत = [illegible]

[illegible]

कुविन्दपरदृष्ट्या = [illegible] भिन्नमेव सत् = [illegible]

इत्यस्ति = [illegible] विद्येश्वराणां = [illegible]

मायाख्यमलयोगः = [illegible] —

अथ = [illegible] मलत्रयस्यापि = [illegible] [[illegible]]

यौगपद्येन = [illegible] यो = [illegible] विषयस्तं = [illegible]

दर्शयितुमाह = [illegible]

227

देवादीनां च सर्वेषां
भविनां त्रिविधं मलम्।
तत्रापि कार्ममेवैकं
मुख्यं संसारकारणम् ॥२०॥

देवादीनां च = सर्वेषां = भविनां =
त्रिविधं मलम् = संसारकारणम्, तत्रापि कार्मम् एव एकम् =

इह = विद्येश्वर विज्ञानकला = न तावत् =
भविनो = मायान्तादवाप्ति क्रमाभावात् =

प्रलयाकला अपि = कंचित्कालम् =
अविद्यमानभवाः =
ये = त्वेते = मायातत्त्वान्तराल =
परिवर्तिनो = देवादयः =
* ते सर्वे = "भविनः" = संसारिणः =
तेषां च = त्रयोऽपि = युगपन्मलाः =

स्थावरप्रभृतयः = चतुर्दशधा = * शास्त्रेषु परिगणिताः ते तु

228

ननु = بیشک मलत्रयमध्ये = ان تین ملوں میں سے कतमो मलः = کون سا مل

संसरणमेषां = ان کا سنساری ہونا संपादयेत् = ادا کرتا ہے

आह = جواب دیتا ہے तत्रापि = اس میں بھی , तेषु =

त्रिष्वपि = ان تینوں میں सत्सु = ہونے پر

कार्मं मलं = کارم مل کو मुख्यतया = خاص طور پر ۔ [illegible]

संनिपत्य = [illegible] संसरणे कारणम् = سنسار کا کارن ہے

कारण० यथोक्तम् = جیسا کہ کہا ہے

"कर्मतस्तु शरीराणि करणानि च"

([illegible])

इति = [illegible] तनुकरणविषयसंबन्ध एव च = [illegible]

वर्तमानो = [illegible] भविष्यंश्च = [illegible]

[illegible] इति = [illegible] अनवरतं = [illegible] प्रबन्धतो = [illegible] वर्तमानः = [illegible]

संसरणम् = سنسار उच्यते = کہا جاتا ہے ۔ [illegible]

आणवमायामलौ तु = [illegible] यद्यपि = اگرچہ

न कारणं संसारे = [illegible] तथापि = تو بھی

कार्मेण विना तौ = [illegible] देहादि = دیہ آدی

[illegible] विचित्रभावाभि = [illegible] निर्वर्तनशक्तिशून्यौ =

[illegible]

श्री विज्ञानकलादिषु = [illegible]

[illegible] [illegible]

228

इति = मुख्यं = कार्ममेव मलः =

संसारकारणं = तत्र तत्र शास्त्रे गण्यते =

अत एव = तदुपक्षये वृत्ते =

दत्ता तावत् = संसरण सोपानपद बन्धः =

इत्याशयेन = कर्मबन्धाभिमाने =

परिहानिरेव = यवत =

सांख्य पुराण भारतादि शास्त्रेषु =

उपदिश्यते =

एवं = मल त्रयस्य =

एक एक भेदे = त्रिभिर्द्विभेदे =

त्रिभिस्त्रिभेदे नैकेन =

इति सप्त प्रमातारः =

उक्तिश्रुति = यथा च शास्त्रे =

"शिवादि सकलान्ताश्च शक्तिमन्तः सप्त"

229

इत्युक्तम् = [illegible] तत्रापि = [illegible] अवान्तरभेदेन = [illegible]
गुणमुख्यताभेदेन = [illegible]
विकल्प = [illegible] → समुच्चयतादिभेदेन = [illegible]
चानन्तप्रकारत्वम् इति = [illegible]

[illegible]

अस्य च = [illegible] मलत्रयस्य = [illegible]
उद्भवतिरोभावभेदात् = [illegible]
संसारिणां = [illegible] प्रकारद्वयम् = دو پرکار
इति दर्शयति = دکھاتا ہے

कलोद्बलितमेतच्च
चित्तत्त्वं कर्तृतामयम् ।
अचिद्रूपस्य शून्यादे-
र्मितं गुणतया स्थितम् ॥२१॥
मुख्यत्वं कर्तृतायाश्च
बोधस्य च चिदात्मनः ।
शून्यादौ तद्गुणे ज्ञाने
तत्समावेशलक्षणम् ॥२२॥

[illegible]

230

कलोद्गलितम् एतत च = [illegible] → [illegible] चितत्त्वे = [illegible]

कर्तृतामयम् = [illegible] आचिद्रूपस्य शून्यादे = [illegible]

मिते = [illegible] गुणतया स्थितम् = [illegible]

मुख्यत्वे कर्तृता यास्य = [illegible] बोधस्य च चितात्मनः = [illegible]

शून्यादौ = [illegible] तद्गुणे = [illegible] ज्ञाने तत समावेश लक्षणम् = [illegible]

[illegible]

एतत् च इति = [illegible]

यत् = [illegible] त्रिदशादीनां = [illegible] भाविनां = [illegible]

चैतन्यं = [illegible] → कर्तृतांशस्य = [illegible]

प्राधान्यात् मलेन = [illegible] संविदागस्य = [illegible]

निमज्जितत्वात् = [illegible] कर्तृतामय = [illegible]

चिद्रूपस्य = [illegible] तत्त्वं = [illegible] स्वातन्त्र्यं = [illegible]

कलाख्येन = [illegible] परमेश्वरशक्त्यात्मनो = [illegible]

तत्त्वेन = [illegible] 'उपोद्बलितम्' = [illegible]

अनुप्राणिते = [illegible] मलेन, व्यक्ते = [illegible]

सदुद्बोधित = [illegible] शून्यादे देहपर्यन्तस्य = [illegible]

मायाप्रमातुः संबन्धि = [illegible]

तत् = [illegible] "गुणत्वेन" = [illegible]

[illegible]

230

अप्रधानत्वेन स्थितं = [illegible]

यतः = [illegible] "मितम" = [illegible] इदन्तापन्न = [illegible]

देहादिशून्यान्त प्रमेय भाग = [illegible]

निमग्नत्वात = [illegible] प्रमेयं = [illegible]

[illegible] यो गौरो [illegible] यः सुखी = [illegible]

यः तृषितो = [illegible] यः सर्वरूप सहित : [illegible]

सोऽहम = [illegible]

इति हि = [illegible] इदन्तैवान्तलीनाहंभावा [illegible]

संसारिणां = [illegible] परिस्फुरति = [illegible]

सेयं = [illegible] जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तरूपा = [illegible]

संसारावस्था = [illegible]

यदा तु = [illegible] उक्त गुरूपदेशादि दिशा = [illegible]

तेनैवाहंभावेन = [illegible]

स्वातन्त्र्यात्मना = [illegible]

व्यापकत्व नित्यत्वादि = [illegible]

धर्म परामर्शात्मना = [illegible]

विरुद्धता = [illegible] ततः = [illegible]

शून्यादेः = [illegible]

231

प्रमेयादुन्मज्जयेवास्यते = [illegible]

तदा = تب तुर्यातीतावस्था = [illegible]

यद्यपि = جب بھی परामृष्ट तथाभूत = [illegible]

वैभव = شان नित्य = نت सर्वज्ञत्वादि धर्म = [illegible]

संभेदनैवाहंभावेन = [illegible]

शून्यादि देहधात्वन्ते = [illegible]

सिद्धरसयोगेन = [illegible] विध्यते = [illegible]

तदास्यां = [illegible]

तुर्यदशायां = [illegible] तदपि = [illegible]

प्रमेयतामुज्झतीव = [illegible]

सेयं = یہ द्वयापि = [illegible]

जीवन्मुक्तावस्था = [illegible]

समावेश = [illegible] इत्युक्ता शास्त्रे = [illegible]

सम्यगावेशनमेव हि = [illegible]

तत्र तत्र प्रधाने = [illegible]

तत्सिद्धये तु = [illegible] उपदेशान्तराणि = [illegible]

यथा गीतम = [illegible]

"मय्यावेश्य मनो ये मां" [illegible]

231

अन्यश्रुतिः "अथावेशयितुं चित्तं" [illegible]

इत्यादि च = [illegible] समावेशपल्लवा एव च = [illegible]

प्रसिद्धदेहादिप्रमातृभागः = [illegible]

प्रह्वीभावभावना = [illegible] अनुप्राणिताः = [illegible]

परमेश्वरस्तु = [illegible] अतिप्रणामपूजाध्यान=

समाधिप्रभृतयः [illegible]

कर्मप्रपञ्चाः = [illegible] — [illegible] — [illegible]

यद्गीतमपि = [illegible]

"अभ्यासेऽप्यसमर्थः सन्मत्कर्मपरमो भव"

]- [illegible]

इति = [illegible] देहपाते तु = [illegible] परमेश्वर एव एकरसः = [illegible]

इति = [illegible] कः कुत्र कथं समाविशेत = [illegible]

तदेतदाह = [illegible]

यत पुनः = कर्तृतायां = [illegible] मुख्यत्वे = [illegible]

232

तन्नान्तरीयकस्य = ॥ शून्यादेगुणभावः =

तस्मिंश्चाप्य = ॥ अचिद्रूपे गुणीभूते =

"स्वातन्त्र्यस्याप्य बोधता" =

इति = ॥ मलव्यापारस्य =

अपहस्तनात् = ॥ चितो =

योऽपरोऽप्यात्म भागो =

बोधलक्षणो = ॥ मलेन =

न्यक्कृतोऽभूत = ॥ तस्यापि =

प्रधुनोन्मग्नत्वेन = ॥ मुख्यत्वम् =

यत् च = ॥ कर्तृताया =

"मुख्यत्वम" = ॥ उन्मग्नता =

इदमेव = ॥ ज्ञानमज्ञानात्मक =

मल = ॥ प्रतिपक्षत्वात् = -

तदेतन्मुख्यत्वे = ॥ समावेशस्य लक्षणं =

येन = ॥ देहस्थितोऽपि =

"पति" ॥ इति = ॥ मुक्तो = ॥ इति

शास्त्रेषु = ॥ उक्तः =

232/233 ननु = [illegible] एवं = [illegible] प्रत्युः = [illegible] समावेशात्मिका = [illegible]

तुर्यं तदतीतरूपा = [illegible] भवतु दशा = [illegible]

पशोस्तु = [illegible] कथं = [illegible] सुषुप्तस्वप्नजाग्रद्दशाभेदः = [illegible]

आगमेषु = [illegible] उक्तः = [illegible]

इत्याशङ्क्य = [illegible] सुषुप्तस्वरूपमेव = [illegible]

तावदाचष्टे = [illegible] श्लोकत्रयेण = [illegible]

शून्ये बुद्ध्याद्यभावात्म- [illegible]
न्यहन्ताकर्तृतापदे । [illegible]
अस्फुटारूपसंस्कार- [illegible]
मात्रिणि ज्ञेयशून्यता ॥२३॥ [illegible]

[illegible]

साक्षाणामान्तरी वृत्तिः [illegible]
प्राणादिप्रेरिका मता ।
जीवनाख्याथवा प्राणेऽ-
हन्ता पुर्यष्टकात्मिका ॥२४॥

[illegible]

233

तावन्मात्रस्थितौ, प्रोक्तं –
सौषुप्तं प्रलयोपमम् ।
सवेद्यमपवेद्यं च
मायामलयुतायुतम् ॥२५॥

इह = चित्तत्त्वं = स्वस्वरूपमाच्छादयत् =
ज्ञेयरूपेण = बुद्ध्यादिना = देहान्तेन =
घटादिना वा = भासते = →
एकमेव = चेदं = स्वातन्त्र्यविजृम्भितं =
न तु अत्र = वास्तवः क्रमो वा भेदो वा =
तत्रापि तु = स्वातन्त्र्यात् = क्रमश्च =
भेदश्चाभासते =

[illegible]

234

तदेवं स्थिते = [illegible] यश्चित्तत्त्वस्य = [illegible]

[illegible] स्वरूपाच्छादनभागः = [illegible] स एव = [illegible]

उत्तरभागान्तरासंकीर्णो = [illegible]

यदा = [illegible] विश्राम्यति = [illegible]

[illegible] तदनुदयाद्वा = [illegible] तत्प्रध्वंसाद् वा [[illegible]] [illegible]

प्रलय इव = [illegible] तदनादरणाद् वा = [illegible]

निद्रासमाधिमूर्च्छादि इव = [illegible]

तत्रैव च = [illegible] शून्यतारूपं = [illegible]

कर्तृतायाः पदं = [illegible]

परस्य परामर्शोऽस्फुटत्वाद्रूपात्मना = [illegible]

संस्कारेण = [illegible] प्रबुद्धेन = [illegible]

[illegible] वेद्यपदवीमप्राप्तेन = [illegible] युक्तो भवति = [illegible]

तदा = [illegible] सैवावस्था = [illegible]

[illegible] न इति इव = [illegible] परामर्शापोषा = [illegible]

अनपेक्षित = [illegible] निषध्य = [illegible]

बुद्ध्यादि विषयसु = [illegible] ([illegible])

[illegible] स्पष्टपरामर्श सम्भेदापि = [illegible]

[illegible]

235 अवद्वयं = [illegible] भावि = [illegible] निवेदय योगात = [illegible]

"अकिञ्चनोऽहम्" = [illegible]

इत्येवं भूत = [illegible] परामर्शवत = [illegible]

स्वीकृत = [illegible] सामान्यकार = [illegible]

निवेदया = [illegible]

अत एव = [illegible] संस्कार शेषीकृत = [illegible]

ज्ञेयरूपा = [illegible] 'शून्य' [illegible] इत्युच्यते = [illegible]

तथाविधे = [illegible] बुद्ध्यादीनां = [illegible]

देहादि नीलान्तानाम् भावरूपे = [illegible]

शून्यत्वमुच्यते = [illegible]

यतस्तत्र = [illegible] ज्ञेयानां = [illegible] शून्यता = [illegible]

अभावरूपता = [illegible]

संस्कारशेषता = [illegible]

इयमेव हि = [illegible] सर्वज्ञाभावो = [illegible]

न तु = [illegible] सता = [illegible] सर्वात्मना = [illegible]

विनाशः = [illegible]

235/286 तत्रैव = [illegible] शून्ये प्रमातरि = [illegible]

समवेता = [illegible] प्राणापानसमानोदानव्यानात्मको = [illegible]

वायुचक्रे = [illegible] प्रेरणात्मिका प्राप्तिः = [illegible]

सा च = [illegible] विद्याकलयोः प्रपञ्चभूतौ = [illegible]

यो = [illegible] क्रमेण = [illegible]

बुद्धीन्द्रियकर्मेन्द्रियवर्गौ = [illegible]

तयोरान्तरी वृत्तिः = [illegible]

बाह्या हि = [illegible] तया = [illegible]

शब्दाद्यालोचनशब्दाभिव्यक्ति = [illegible]

स्थान = [illegible]

अभिरूनाः = [illegible] टिका- [illegible] ~~नासा नादिका~~ वृत्तिः = [illegible]

तदुक्तम् = [illegible]

"सामान्यकरणवृत्तिः प्राणाद्या वायवः पञ्च"

[illegible]

[illegible]

एवं शून्य स अहन्तो = [illegible]

अक्षाचक्रोपोद्बलिता जीवम् = [illegible]

इति = [illegible] स शून्य एव जीवः संसरति = [illegible]

यदि वा = [illegible] वेन्द्रियशक्तीनामेव = [illegible]

यान्तरी = साधारणप्राणनात्मिका = [illegible]

प्राणशब्दवाच्या = [illegible]

→ प्राणादिमारुतविशेष = [illegible] प्रेरणामयी = [illegible]

सैव = [illegible] → "अहम्" [illegible]

इत्यधिशयाना जीवने = [illegible]

तदा प्राण एव जीवः स एव शून्यः = [illegible]

प्राणश्च = [illegible] पुर्यष्टकशब्दवाच्यः = [illegible]

प्राणादिपञ्चकं = [illegible] बुद्धीन्द्रियवर्ग = [illegible]

कर्मेन्द्रियगणो = [illegible] निश्चयात्मिका च = [illegible]

यतो = [illegible] धीः यीज्यते = [illegible]

तन्मात्रपञ्चकं = [illegible] मनोऽहंबुद्धय = [illegible]

इत्यन्ये = [illegible]

237 [illegible]

तन्मात्रोदयरूपेण मनोऽहंबुद्धि [illegible]

इति = भूमिरापोऽनलः [illegible]

इति च वदन्तः = [illegible] एवं यदुभयात्मकं = [illegible]

पुर्यष्टकं = [illegible] तावत्येव = [illegible] प्रबुद्धे = [illegible]

या विश्रान्तिः = [illegible] तस्यां =

सत्यां = [illegible] यदस्फुतायाः = [illegible]

सुषुप्तायां = [illegible] बोधलक्षणं = [illegible]

भावरूपं = [illegible] कर्म च = [illegible] क्रियास्वभावं = [illegible]

तत्र सौषुप्तम् = [illegible]

मलेन हि प्रमाता = [illegible] सुप्तः = [illegible]

कलया = [illegible] तु सुप्त इव = [illegible]

अत्र = [illegible] तन्निमज्जनेन = [illegible] सुषु = [illegible]

सुप्तस्तस्य भाव कर्म वा = [illegible]

तत्र = [illegible] प्राग्यसौषुप्ते न = [illegible]

किञ्चिद्व्यतिरिक्तं वेद्यम् = [illegible]

238

[illegible]

इति मायीयमलाभावादपवेद्यं तत् = [illegible]

प्राणसुषुप्ते तु = [illegible]

स्पष्टीकृतस्य = [illegible] सुखदुःखाद्यभावात् = [illegible]

मायाख्यमस्ति मलम् = [illegible]

इति संवेद्यं तत् = [illegible]

एवं गाढागाढसुषुप्तादिव [illegible]

प्रलयोऽपि = [illegible] मन्तव्यः = [illegible]

स परं = [illegible] देहाद्यहंप्रध्वंसानुदयकृतमचिरकालं च =

इति विशेषः = [illegible]

तत्रापि = [illegible] श्रमकृते निद्रा = [illegible]

स्वातन्त्र्यकृते समाधि = [illegible]

इत्याद्यवान्तरभेदाः = [illegible]

केचित् तु = [illegible] समाधिरूपे = [illegible]

सवेद्यमन्यदपवेद्यम् = [illegible]

इति प्रपन्नाः = [illegible]

— [illegible]

[illegible]

236/239.

ननु = [illegible] स्फुटवेद्यपदविनिर्मुक्ता = [illegible]

सुषुप्तावस्थास्तु = [illegible]

स्वप्नजाग्रद्दशयोस्तु = [illegible] स्फुटवेद्यावभास = [illegible]

योगिन्यो = [illegible] को भेद: [illegible]

इत्याशङ्क्य = [illegible] श्लोकद्वयेन = دو سلوکوں سے

भेदमाह = [illegible]

[illegible]

मनोमात्र पथेऽध्यक्ष -

विषयत्वेन विभ्रमात् । [illegible]

स्पष्टावभासा भावानां [illegible]

[illegible] सृष्टिः स्वप्नपदं मतम् ॥ २६

[illegible]

सर्वाक्ष गोचरत्वेन

[illegible] या तु बाह्यतया स्थिरा ।

सृष्टिः साधारणी सर्व [illegible]

प्रमातॄणां स जागरः ॥२७॥

[illegible]

239

[illegible]

बाह्येन्द्रियाधिष्ठानानि =

चक्षुर्गोलकादीनि निमीलितानि = [illegible]

निद्रायमाणस्य = [illegible] लक्ष्यन्ते = [illegible]

न तु तेषु = [illegible] निमीलितेषु = [illegible]

बाह्येन्द्रिय = [illegible] ग्रहणव्यापारो दृष्टः = [illegible]

तेन शुद्ध एव मनोमार्गे = [illegible]

रूपस्पर्शादयो भावा = [illegible]

प्रकाशग्रहण समुचितेन = [illegible]

स्पष्टेन = [illegible] वपुषा = [illegible] भासनयोग्याः = [illegible]

परमेश्वरेण सृज्यन्ते = [illegible]

न तु = [illegible] अणुना = [illegible]

अनिष्टस्यैव दर्शनात् = [illegible]

इष्टस्यापि = [illegible]

देशकालान्तरादियोगेन = [illegible]

अत एव = [illegible] मनोमात्रस्थितत्वादेव = [illegible]

न = [illegible] प्रमात्रन्तर = [illegible]

असाधारणीयं सृष्टिः = [illegible]

240

यत्तु = [illegible] तत्र = [illegible] बाह्येन्द्रियविषयत्वे = [illegible]

प्रमाणान्तरसाधारण्ये = [illegible]

चकास्ति = [illegible] तथापि = [illegible]

यावद्भाति = [illegible] तावत् = [illegible] तथैव = [illegible]

तथाप्युत्तरकाले = [illegible]

प्रबुद्धस्य न तथा = [illegible]

इति परामर्शेन = [illegible] तद्रूपे = [illegible]

निर्मूलत्वेनावभाति = [illegible]

इति भ्रान्तम् = [illegible] यानि = [illegible] हि = [illegible]

प्रमाणान्तराणि = [illegible] स्वप्ने = [illegible]

स्वेन्द्रियाणि च भान्ति = [illegible]

एतानि = [illegible] प्रबोधकाले = [illegible]

भाविभिरेव = [illegible] तैरभिन्नानि =

इति निश्चयः = [illegible]

प्रबोधकाले च न तथा = [illegible]

इति निश्चयानुवृत्तिरपह्नुतेव = [illegible]

तेन = [illegible] उभयमपि = [illegible]

भ्रान्तमुच्यते = [illegible] भ्रान्तत्वमेव च = [illegible]

अस्थैर्यम् = [illegible]

240 एवमिन्द्रियाविषयत्वेनैव = [illegible]

असाधारणत्वम = [illegible] आक्षिप्तम् = [illegible]

विभ्रमेणैव चास्थैर्य ......। [illegible]

इति स्वकण्ठेन = [illegible]

तत् = जाग्रत्प्रतियोगिधर्म = [illegible]

निरूपणावसरेऽपि न दर्शितम् = [illegible]

एवं भूता या सृष्टिः = [illegible]

सा पशोः स्वप्नसमये भावात् = [illegible]

"स्वप्नपदं" स्वप्नकाले विषयः = [illegible]

241/[illegible] इति तथाभूतविषयं = [illegible] प्रमातृत्वपशोः ~~विषय~~ [illegible]

स्वप्नावस्था = [illegible] इति यावत =

[illegible] अक्षयग्रहणं = [illegible] बाह्येन्द्रियदशकस्य = [illegible]

उपलक्षणम् = [illegible] यत्र तु = [illegible]

बाह्याक्षविषयं = [illegible]

सर्वसाधारणत्वं च = [illegible] निश्चयानुवृत्त्या = [illegible]

→ बाधारहिततया = [illegible] परमार्थत्वेन = [illegible]

चकास्ति = [illegible] तत एव = [illegible] स्थैर्य = [illegible]

विषयस्य सा सृष्टिः पशोः जागरः =

[illegible]

241 तद्विषयं = [illegible] प्रमातृत्वं = [illegible] जागरावस्था = [illegible]

इति यावत् = [illegible] यावत् च अनुवृत्ति स्थैर्यं = [illegible]

निश्चयस्य चकास्ति तावत जागरः = [illegible]

तन्मध्य एव च = [illegible] निश्चयानुवृत्ति निर्मूलनात् = [illegible]

स्वप्नः = [illegible]

इत्यवभाससारत्वात् = [illegible] वस्तूनां = [illegible]

स्वप्नेऽपि दीर्घे च = [illegible]

यत्र स्वप्नान्तरे = [illegible] स तदपेक्षया = [illegible]

जाग्रदेव = [illegible]

जाग्रदभिमतापि वा = [illegible] दीर्घ दीर्घे - [illegible]

कालान्तरे = [illegible] निश्चयानुवृत्ति = [illegible]

निरोधात = [illegible] जाग्रदन्तरापेक्षया = [illegible]

स्वप्न एवेति मन्तव्यम् ॥ [illegible]

आसां = [illegible] तिसृणां = [illegible] हेयत्व = [illegible]

प्रदर्शनेन = [illegible] तुर्यावस्थातः = [illegible]

प्रमातृत्युपादेयत्वे = [illegible] सूचयति = [illegible]

242

हेया त्रयीयं प्राणादेः

प्राधान्यात्कर्तृतागुणे ।

तद्धानोपचय प्राय-

सुख-दुखादियोगतः ॥२८॥

यत्र = [illegible] अये प्रमाता = [illegible] त्यागोपादान = [illegible]

तत्र = [illegible] इच्छा प्रयत्नादिकं परिक्लेशं पश्यति = [illegible]

तदेवास्य = [illegible] हेयतया भाति = [illegible]

स च अस्य = [illegible] सुखदुखयोगवैचित्र्येणैव = [illegible]

कृतः = [illegible] तत् च एतत = [illegible]

अवस्थात्रये संभवति = [illegible]

यतः = [illegible] कर्तृतारूपे = [illegible]

स्वात्मविश्रान्त्य = अनन्यौन्मुख्यलक्षनम् = [illegible]

आनन्दैकघनं = [illegible] यत चिन्मयं वपुः = [illegible]

तत् यदा = [illegible] प्राणादिवृत्तिशून्य = [illegible]

पुर्यष्टक देहादिभूमिषु = [illegible]

242

गुणतामभ्येति = [illegible] तदा तस्मिन = [illegible]

गुणीभूते = [illegible] प्राणादेः = [illegible] प्राधान्ये = [illegible]

स्फुरति = तथाच = [illegible] तस्य = [illegible]

चिद्रूपस्य = यथायथा = [illegible]

हानिस्तथा तथा =

दुखोपचयो = [illegible]

यथा यथा = جیسے جیسے किंचित उन्मज्जने = [illegible]

तथा तथा = ویسے ویسے सुखोपचय: = [illegible]

तथाहि = [illegible] बुभुक्षाकाले = [illegible]

प्राणस्यैवोद्रेकात् -दुखं = [illegible]

तृप्तौ = [illegible] तस्य = [illegible] व्ययाभावाद् = [illegible]

ज्ञाड्यता उद्रेके सुखम् = [illegible]

एवं = ایسے श्रान्तस्य = [illegible]

मर्दनामर्दने = [illegible]

देहप्रधान्याप्राधान्ये = [illegible]

मन्तव्ये = [illegible]

242/243 यः तु = जو سماوش کی وجہ سے تتّو گیان والا ہے ॰ समावेशात् तत्त्वज्ञस्तस्य = اس کو

तत्तत्काले = اس وقت کا ـ اس سماوش کا

देखानुदय एव = اسکی اس وقت دیکھ کا اودے نہیں ہوتا ۔

यदाह = کہا ہے

दुर्बलोऽपि तदाक्रम्य यतः कार्ये प्रवर्तते।

ग्रासच्छादयेद्बुभुक्षां च तथा योऽतिबुभुक्षितः॥

— سنسکرت اپ کہا ہے

एवं प्राणादेः = اس طرح پران وغیرہ کی جو ہیں प्राधान्ये = پردھانتا

कर्तृतया = کرتا ہونے سے گُणभावे = وہ اپردھان ہوتا ہے ـ

सुखदुःखवैचित्र्यप्रशतयोगः = جو سکھ دکھ کی وچترتا کا یوگ ہوتا ہے

प्रयासभूमिः = کوشش کی جگہ ہے

इति जाग्रत्स्वप्नसुषुप्ते = اس طرح جاگرت سپن سوشپتی میں

प्राणादिप्राधान्ये = پران وغیرہ کی پردھانتا میں

कर्तृतान्यग्भावश्चास्ति = اور کرتا کا گن بھاو ہے

इति तत् त्रयेव हेयम् = اس لئے یہ تینوں ہی چھوڑنے لائق ہے

243

तत्स्थैर्यात्मक = [illegible]

तुर्यातीदशान्तम् = [illegible] उपादेयम् = [illegible]

एकरसानन्दघन स्वभावलाभे = [illegible]

उपादित्सा, जिहासा, वैवश्याय = [illegible]

परिश्रम प्रशमात् = [illegible]

इति तात्पर्यम् = [illegible]

ननु = [illegible] प्राणादि प्राधान्या = [illegible] ज्ञेयताया = [illegible]

कारणमुक्तं = [illegible] तत एते जाग्रदादित्रय = [illegible]

तर्हि = [illegible] तुर्यादौ = [illegible] तदभावात् = [illegible]

तत्समावेशो = [illegible] व्यथानानुपपत्तिः = [illegible]

इति = [illegible] श्लोकद्वयेन = [illegible] शङ्का = [illegible]

[illegible] परिहरति = [illegible]

न्यकभाव

प्राणापानमयः प्राणः
प्रत्येकं सुप्तजाग्रतोः।
तच्छेदात्मा समानाख्यः
सौषुप्ते निषुवत्स्वत ॥ २९ ॥

dream

[illegible]

मध्योर्ध्वगाम्युदानाख्य-
स्तुर्यगो हुतभुङ्मयः ।
विज्ञानाकल मन्त्रेशो
व्यानो विश्वात्मकः परः ॥२०॥

'प्राण' = [illegible] इति प्राणरूपा = [illegible] जीवनस्वभावा = [illegible]
येयं = [illegible] चिद्रूपस्य स्थितिः = [illegible]
सा तावत = [illegible] सामान्यपरिस्पन्दरूपा = [illegible]
देहप्राणादेरचेतनस्य =
चेतनायमानता = संपादनात्मिका =
"अहम्" इति = [illegible] स्वातन्त्र्यारोपसारा = [illegible]
सती = [illegible] विकल्परूप परामर्शमयी = [illegible]
सैव = [illegible] प्राणादिविप्रोषात्मना = [illegible]
पञ्चरूपतां भजते = [illegible]

(332)

244

तत्र = [illegible] किञ्चित्स्फुरन्ती = [illegible] कांचित्पतन्तीव = [illegible]

प्रश्वास निश्वासरूपा = [illegible] — [illegible]

क्रमेण = [illegible] प्राणत्वमपानत्वं च = پران اور اپان بھاؤ

विशेषं दर्शयति = فرق دکھاتا ہے

तदिदं = [illegible] विशेषद्वयं = [illegible] - [illegible] - پران اپان

जाग्रति = [illegible] तावत = स्फुरमेव = [illegible]

देहात = [illegible] प्रसृत्य = [illegible]

विषये विश्रान्ते = [illegible] → [illegible]

ततोऽपि देहे = [illegible] स्मृत्यादौ = [illegible]

बाह्यन्तरे वेद्ये विश्रान्ते = [illegible] اندر [illegible]

प्राणापानयोः = پران اپان [illegible] सुस्पष्टत्वात् = [illegible]

स्वप्नेऽपि = [illegible] तद्द्वयमस्त्येव = [illegible]

स्वपतोऽपि हि = [illegible] प्राणानौ = [illegible]

निर्गमप्रवेशात्मानौ = [illegible] اندر اور باہر [illegible]

स्फुटमेवापरेण = [illegible] लक्षयेत = [illegible]

स्वयमेव च = [illegible]

वेद्यसंवेदनात् = [illegible] त्यागोपादानरूपा = [illegible]

245 स्थिति: = [illegible] संवेद्यत एव = [illegible]

तेन = [illegible] प्रागनुत्ता = [illegible]

प्राणापान विशेषद्वयमयी = [illegible]

जाग्रति = [illegible] तथा स्वप्ने = [illegible]

सुप्त>स्वप्न: = [illegible]

तदेव तु = [illegible] यदा सुतरां = [illegible]

पुष्टं भवति = [illegible] — [illegible]

तदा सुषुप्त: प्रमाता = 266 [illegible]

तस्येदं = [illegible] सौषुप्त पदम् = [illegible]

तत् = [illegible] द्विविधमपि = [illegible]

समानरूपं विशेषं = [illegible]

[illegible] प्राणीयं = [illegible] स्वीकरोति = [illegible] [[illegible]]

स्वच्छे = [illegible] तावत्सुषुप्ते = [illegible]

यद्यपि = [illegible] प्राणापानस्पन्दो लक्ष्यते = [illegible]

तथापि = [illegible] तयोर्मध्ये = [illegible] — [illegible]

या = 3 — विश्रान्तिहृदयसदने = [illegible]

निरिन्द्रिये प्रदेशे = [illegible]

तदेव = [illegible] मुख्यत: [illegible] सुषुप्तमिति = [illegible]

245

तत्र = [illegible] प्राणापानयोर्विच्छेदो = [illegible]

→ विश्रान्तिः = [illegible]

किंचित्काले = [illegible] तदात्मा = [illegible]

सकलरसादिवर्गस्योद्बोधरतियुक्षुः

[illegible]

Complete digestion [illegible] समानीकरण = [illegible] व्यापारात्मा = [illegible]

तत एव = [illegible] हृत्पद्मविकासदानात्

भुक्तपीत जरणकारी = digestion [illegible]

समानो = [illegible]

दिनरात्रीरूपयोः [illegible]

प्राणापानयोः = [illegible] कांचित्काले = [illegible]

साम्याद्विच्छेदात् च = [illegible]

विषुवत्काल तुल्यः = [illegible] [[illegible]]

विषे → व्याप्ति = [illegible]

→ समानीकरणमहीति = [illegible]

इति = [illegible] तदहम् = [illegible]

इति वति :

[illegible] वति [illegible]

विषवती

[illegible]

"वति:"

246 उपमाने = [illegible] वतेरेव = [illegible] चाऽव्ययत्वम् =

"उद्वतो निवत:" इति प्रयोगात् = [illegible]

तत्र हि = [illegible] न्यायसिद्धं न वाचनिकं = [illegible]

विशेषं वा = [illegible] → दिनरात्रितदूनाधिकत्वलक्षणे = [illegible]

सुवति = [illegible] → प्रेरयत्यविरतम् = [illegible]

इति शातरि विषुवत = [illegible]

तत्र च = [illegible] विषुवति = [illegible]

विच्छिद्यमानस्य = [illegible] प्राणापानस्य =

संस्कार रूपतया = [illegible] सद्भाव: = [illegible]

सैव हि = [illegible] विच्छेदो = [illegible]

न तु = [illegible] सर्वात्मना = [illegible]

नाशोऽस्ति = [illegible] इत्युक्तमसकृत् = [illegible]

ततश्च = [illegible] ज्ञानादानयोर्बीजरूपता = [illegible]

सुषुप्ते = [illegible] इति च =

सर्व प्रलयाकलान्त: = [illegible] पशुवर्ग: = [illegible]

यदा तु = [illegible] सा प्राणसावृत्तिर्वामदक्षिणमार्गौ =

[illegible]

चित्त स्रुक् चित्त आज्यम्

[illegible Urdu notes]

246 खिलीभावयन्ती = [illegible]

मध्यरूपेणोद्भवेन प्रवहति = [illegible]

तदा = تب तत्प्रवहणं = وہ بہاؤ

→ सकलस्य = [illegible] भेदस्य = اس بھید کا

अभेदसारतादान लक्षणं = [illegible]

विलापनमोप्ययानस्येव = [illegible]

सर्पिषो = [illegible] विलातम विदधती = [illegible]

→ उदानवृत्तिविज्ञानकलादरम्य = [illegible]

सदाशिवान्ते = [illegible]

सा च = اور وہ तुर्यात्मिकादशा = [illegible]

मायोर्ध्वे हि = [illegible] विज्ञानकलाः = [illegible]

इति = [illegible] ततः प्रभृति [illegible]

भेदगलने प्रवर्तते = [illegible]

[illegible] विलीने तु = [illegible] भेदे = [illegible]

→ सर्ववेद्यराशिरूप = [illegible]

तत्त्वभूत भुवन वर्गात्मक = [illegible]

देहव्यापाररूपेण = [illegible]

247

प्राणवृत्तिर्व्यानरूपा = [illegible]

विश्वात्मक = [illegible] परमशिवोदिता = [illegible]

तुर्यातीतरूपा = [illegible]

प्राण एव = [illegible] प्रमाता = [illegible]

प्राणापानरूपः = [illegible] समानरूप = [illegible]

उदानरूपो व्यानरूपश्च = [illegible]

[illegible]

इति = सामानाधिकरण्यात् = [illegible]

{विज्ञानाकलश्च = [illegible] असौ =

मन्त्रास्तेषां = [illegible] वर्गापेक्षया = [illegible]

ईश्वरश्च = [illegible] सदाशिवेश्वररूपो = [illegible]

योऽसौ = [illegible]

इति स उदानः = [illegible]

एवंच एतदुक्तं भवति = [illegible]

यद्यपि = [illegible] तुर्यतदतीतयोरप्यस्ति = [illegible]

प्राणना = [illegible]

अन्यथा = [illegible] जीवत्वस्य = [illegible]

व्युत्थानस्य च = [illegible]

अनुपपत्ते = [illegible]

248 तथापि = [illegible] भेदोपसंहारेणाभेद विश्रान्ति:

प्राधान्याद्नयोर्दशायो: = [illegible]

सुखदुखादिवैचित्र्यायोगात् = [illegible]

एकघनस्वात्मविश्रान्त्यात्मक = [illegible]

परमानन्दमयत्वेन = [illegible]

उपादेयतैव = [illegible]

सुषुप्तादौ तु = [illegible]

संस्कार रूपत्व = [illegible]

अस्फुट वेद्योल्लास = [illegible]

स्फुटवेद्यावभासरूपस्य = [illegible]

भेदस्य = [illegible]

विद्यमानत्वात् अस्ति = [illegible]

सुखदुखादि वैचित्र्यम = [illegible]

इति हेयतैव = [illegible]

इति युक्तमुक्तं = [illegible]

"सेया त्रयीयम" इत्यादि = [illegible]

भवतश्च विश्वशरीरस्य = [illegible]

اسی سکتوں کی پر روپ ہے

248 प्राणप्राणसमानोदानव्यानरूपतैव = سکل پر ہے اپان -

پران اپان سمان اودان ویان کے سکل کو -- सकलगतोल्लास,प्रवेश = پر دیش پریم

پرلیا کل وگیان کل -- प्रलयाकल, विज्ञानाकलादिवर्ग : → پر لے وگیان کل وغیرہ میں سکتی اودان کی

سدا شو روپ میں -- सदाशिवरूपता = پیالہ سدا شو روپ اودان روپ

ان روپ میں -- इत्यप्यनेन = اس کے ذریعہ यदीतम् = وکھلایا ہے

اوستھا -- यथोक्तम् = کہا ||

" षट्त्रिंशात्मकं विश्वं शम्भोः प्राणादिशक्तयः "

۳۶ تتو روپ سروپ وشو ہے کہ پران روپ شکتی اسی شمبھو مہادیو کی ہیں

سکتوں کی --

پران اپان روپ ہے -- پرکاش کی

سمان روپ ہے -- پرکاش کی

اودان روپ میں -- وگیان کل پرلیا کل

ویان روپ میں -- سدا شو روپ ہے

Out ward => پران

رس وغیرہ کو نیچے لانا - اپان

اسی رس کو سمان کرنا → سمان

اس کو اوپر لے جانا → اودان

اس کو سب جگہ پھیلانا → ویان

349

तत्त्वसंग्रहाधिकारे [illegible Urdu gloss]

अनन्तमानमेयादि वैचित्र्याभेदशालिनम् ।
आत्मानं यः प्रथयते भक्तानां तं स्तुमः शिवम् ॥

= [illegible Urdu gloss] = [illegible Urdu gloss] [illegible Urdu gloss]
= [illegible Urdu gloss] = [illegible Urdu gloss]
= [illegible Urdu gloss] — [illegible Urdu gloss] — [illegible Urdu gloss]

एवं = اسطرح स्वसंवेदनोपपत्त्यागमसिद्धं = [illegible Urdu gloss]
महेश्वररूपमात्मस्वरूपं = [illegible Urdu gloss]
यदधिकारत्रयेण = [illegible Urdu gloss] विततय निर्णीतं = [illegible Urdu gloss]
तदेव = وہی संक्षेपेण = مختصر سے
शिष्यबुद्धिषु = [illegible Urdu gloss] निवेशयितुम = [illegible Urdu gloss]
आगमार्थसंग्रहं = [illegible Urdu gloss]
श्लोकाष्टादशकेन = ١٨ شلوکوں سے दर्शयति = دکھاتا ہے
"स्वात्मैव सर्वजन्तूनाम" [illegible Urdu gloss]
"उत्पलेनोपपादिता" [illegible Urdu gloss]
इत्यन्तेनैकेनाह्निकेन = اس ایک آہنک سے
तत्र = [illegible Urdu gloss] श्लोकेन = ایک شلوک
पारमार्थिकं = پارمارتھک

Shaloka No 1 & No 2 Page 240

The highest Lord alone is the very Self of all living beings. He alone knows eternally that He is this entire universe.

Shalokas No 3.

The limited individual subjects are ignorant of the real nature of true self (स्वस्वरूपापरिज्ञानमयो). Such per-cieivers (पुमान् — मतः) are admitted to be many. They have bhoga ie reap the fruit of their actions which consists of pleasure and pain. Due to limited action they have limited enjoyment (क्रियानन्दौ).

Shaloka No 4

इह = जडास्तावत् = चेतननिमग्ना = एव
भान्ति = इदम् इति हि = "मयो ज्ञातं अयं घटः"
जडपरामर्शोऽहमिति =
संवित्परामर्श एव विश्राम्यति =

250

ततश्च = जडा = निरात्मान इति =

जन्तव इव जीवाः =

सात्मानस्तेषां च =

महेश्वर एव = स्वात्मा =

स एव महेश्वरो = न = त्वन्यः कश्चित् =

यतः = संवित्स्वभावोऽसौ =

संविदश्च = न देशेन न कालेन न स्वरूपेण =

कोऽप्य भेदः =

कामं = देहप्राणादयो भिद्यन्तां =

ते तु = जडपक्षयाश्चेतन =

निमग्ना एव =

इत्येक एव चिदात्मा =

स्वातन्त्र्येण स्वात्मनि =

यतो विश्वरूपं भासयति =

ततो = महेश्वरोऽन्तनीतामिदन्तां =

कृत्वा = परानुन्मुख स्वात्मविश्रान्तिरूप =

अहंविमर्शपरिपूर्णः =

251

[illegible]

अत एव = [illegible] सर्वज्ञत्व सर्वकर्तृत्वे =

न अस्य = [illegible] यत्रोपपाद्यो = [illegible]

विचित्र बुद्धिकर्मेन्द्रियविषये हि = [illegible]

[illegible] यथा = [illegible] ज्ञातृत्व कर्तृत्वे = [illegible]

एकस्यैवात्मनस्तथेन्द्रिय = [illegible]

स्थानीय = [illegible]

रुद्रक्षेत्रज्ञसहस्रविषयस्य = [illegible]

भावराशेर्यैऽज्ञाने = [illegible] करणं च = [illegible]

तदेकत्र = [illegible] चिदात्मनि = [illegible]

[illegible] ननु = [illegible] यद्येक एवायं = [illegible] महेश्वररूप = [illegible]

आत्मा = [illegible] कस्तर्हि = [illegible] बन्धो = [illegible]

यदवमोचनाय = [illegible] अयम उद्यमः = [illegible]

इत्याशङ्क्याह = [illegible]

तत्र स्वसृष्टेदं भागे → [illegible]

बुद्ध्यादि ग्राहकात्मना । → [illegible]

[illegible] अहंकार परामर्श -

पदं नीतमनेन तत् ॥ [illegible]

[illegible]

252

'तत्रैव = وہاں [illegible] स्वात्मनि = [illegible] — महेश्वरे, स्थिते = [illegible]

तस्मिन्नेव = [illegible] प्रकाशरूपे =

स्वात्मदर्पणे = [illegible] तेनैव = اسی

परमेश्वरेण = [illegible] स्वातन्त्र्यात् = [illegible]

तावत् = [illegible] सृष्टः = [illegible] संकोचपुरःसर = [illegible]

इदं भागः = [illegible]

तन्मध्ये = [illegible] यदेतद = [illegible]

बुद्धि प्राणदेहरूपम = [illegible] इदंतया = [illegible]

वेद्यं = [illegible] तद्भिन्नस्य = [illegible]

वेद्यस्य = [illegible] ग्राहकतया = [illegible]

[illegible] समुचितम् = [illegible] इदंभावमभिभवा = [illegible]

[illegible] प्रभविष्णुत्वात = [illegible] कृतकेन = [illegible]

अपूर्णेन = [illegible] अहंभावेन = [illegible]

परामर्शेन = [illegible] भासमाने = [illegible] [[illegible]]

चकास्ति = [illegible] अहंदेवदत्तोऽहं चैत्र"

इति =

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

253

ननु सर्वेऽपि अस्तु =

तथापि कस्य बन्धः =

ईश्वरव्यतिरिक्तो हि कोऽन्योऽस्ति =

तदेतत = परिहर्तुमाह =

स्वस्वरूपापरिज्ञान -

मयोऽनेकः पुमान् मतः ।

तत्र सृष्टौ क्रियानन्दौ -

भोगो दुखसुखात्मकः ॥ ३ ॥

सत्यं = परमार्थतो = न कश्चिद्बन्धः

केवलं = स्वस्मादनुत्तरात =

स्वातन्त्र्यात् = यदा स्वात्मानं =

संकुचितमवभासयति =

स एव = तदा स्वस्य =

पूर्णस्य रूपस्य = यदपरिज्ञानं =

भासमानत्वेऽप्य परामर्शरूपं =

253

[illegible]

तदेव = [illegible] कारणत्वेन प्रकृतं स्यस्य = [illegible]

स पूर्णत्वाख्यातिमात्र तत्त्वः पुरुष = [illegible]

इत्युच्यते = [illegible]

अत एव = [illegible] अनेकः = [illegible]

तत तत देहप्राणबुद्धि विशेषेण = [illegible]

संकोचग्रहणात् = [illegible]

स च पुमान् भोक्ता, संबन्धं = [illegible]

भोगलक्षणमनुभवति = [illegible]

भोगश्च नाम = [illegible] तस्य यौ = [illegible]

कल्पितौ = [illegible] क्रियानन्दौ = کریا - آنند

कल्पिता क्रिया = [illegible] दुःखं = [illegible]

दुःखं ह्यो हि = [illegible] →

प्रकाशाप्रकाशचाञ्चल्यरूपं = [illegible]

दुःखमुच्यते = [illegible]

प्रकाशरूपं च = [illegible] सत्त्वं सुखं = [illegible]

तमस्त्व = [illegible] अप्रकाशरूपो = [illegible]

मध्ये = [illegible] विश्रमः = [illegible]

प्रलयस्थानीयः ॥३॥ - [illegible]

[illegible]

255

इति श्लोकेन

ननु = सृष्टावित्यनेन =

किं व्यवच्छेद्यं किं च संग्राह्यम् =

इत्याह =

स्वाङ्गरूपेषु भावेषु
पत्युर्ज्ञानं क्रिया च या ।
मायातृतीये ते एव
पशोः सत्त्वं रजस्तमः ॥ ४ ॥

विश्वरूपस्य = भगवतः = स्वरूपभूत एव =

विश्वत्रय = प्रकाश =

यश्च विमर्शः = ते तावत् =

ज्ञानक्रिये = स्वरूपपरामर्श =

परित्यागेनैव तु = यदिन्नतयापि =

विमर्शनं = स्वरूपपरामर्श एव =

विश्रान्तम् = 'अहमिदम्' इति

सदाशिवेश्वर परमार्थ =

सा भगवतो = मायाशक्तिः =

255 ता = ... एतास्तिस्रः शक्तयो भगवति नैसर्गिक्यो दृष्टाः = [illegible]

स्वरूपापरिज्ञाने तु = [illegible]

भिन्नेषु भावेषु = [illegible] ज्ञाने क्रिया = [illegible]

शुद्धमेव = [illegible] भिन्नत्वे = [illegible] प्रकाशविमर्शशून्यम् =

इति पशोः प्रकाशः = [illegible]

प्रकाशाप्रकाशत्वप्रकाशश्च = [illegible]

इति क्रमेण = [illegible] सुखदुःखमोहलक्षणानि = [illegible]

प्रकाशक्रिया = [illegible]

नियमशीलानि = [illegible]

सत्त्वरजस्तमांसि = ستوگن، رجوگن اور تموگن

ननु च = [illegible] एवं सति = [illegible] यथा परमेश्वरस्य = [illegible]

ज्ञानक्रियामाया = [illegible] अव्यतिरेकिण्यः शक्तयः = [illegible]

इत्युच्यन्ते = [illegible]

तद्वत् पशोः = [illegible] सत्त्वरजस्तमांसि = [illegible]

प्रसज्यन्ते = [illegible] व्यतिरिक्तानि च = [illegible]

तानि = [illegible] पुंस्तत्त्वाद् गण्यन्ते = [illegible]

तदेतत् कथम् = [illegible] इति शङ्कां शमयति = [illegible]

[illegible]

255 [illegible]

भेदस्थिते शक्तिमतः
शक्तित्वं नापदिश्यते ।
एषां गुणानां करण-
कार्यत्वपरिणामिनाम् ॥ ५ ॥

सत्यम् = [illegible] एवं स्याद् यदि = [illegible]
भेदग्रहो न भवेत् = [illegible]
भेदव्यवहारस्त्वयं = [illegible] विचार्यते = [illegible]
तत्र च = [illegible] संकुचितस्वभावः पुरुषो = [illegible]
नास्य = [illegible] नैसर्गिकः = [illegible] भावविषयः = [illegible]
→ प्रकाशानादिरूपं = [illegible]
सर्वदा = [illegible] तत्प्रसङ्गात = [illegible]
प्रापि तु = [illegible] [illegible]न्यसंबन्धकृतम् = [illegible]
ततश्च = [illegible] तस्मात = [illegible] पशोः = [illegible]
शक्तिमत्वेन = [illegible] → शङ्क्यमानाद् = [illegible]
भेदेन = [illegible] यत्त [illegible] एतानि = [illegible]

256

सत्त्वादीनि =   ततः = [illegible]

[illegible] प्राकृतयो = [illegible]   व्यातिरेकमुक्ताः = [illegible]

इति न उच्यन्ते = [illegible] → [illegible]

वा किं तु = [illegible]   उपकारणत्वात = [illegible]

[illegible] "गुणा"   इत्युच्यन्ते = [illegible]

ननु = [illegible]   पुरुषात् = [illegible]   किमिति ते = [illegible]

भेदेन = [illegible]   उच्यन्ते = [illegible]

उच्यते = [illegible]

२६ सुखदुखमोह = [illegible]   परिणामरूपम् = [illegible]

एतत =   करणत्रयोदशकं = [illegible]

कार्यदशकं च = [illegible]

सुखदुख स्वभावत्वेन = [illegible]

अनुभूयते = [illegible]

इति = [illegible]   सुखदुखमोहाः = [illegible]

करणकार्यवर्ग तादात्म्य वृत्तयो = [illegible]

यदि = [illegible]   पुरुष०यापि = [illegible]

तादात्म्यं भजेरन = [illegible]

तर्हि पुरुषः = [illegible]

कार्यकरणपर्यन्त = [illegible] स्रष्टिमयः = [illegible]

संपन्नः = [illegible] परिणामश्च दूषित := [illegible]

इति = [illegible] स्वातन्त्र्य शक्त्या = [illegible]

पुरुषो विश्वरूपः = [illegible]

इत्यायातम् = [illegible]

तथा च = [illegible] न कश्चित पुरुष, ईश्वर एव = [illegible]

तस्मात = [illegible]

[illegible] अप्रतिभिज्ञानमय = [illegible]

पुरुष स्वरूप विचारे = [illegible]

सत्त्वादया भिन्ना एव = [illegible]

इति स्थितम् = [illegible]

ननु = [illegible] ज्ञानादीनि = [illegible] कथं = [illegible]

सत्त्वादिरूपाणि = [illegible] पशु प्रति = [illegible] इत्याह = [illegible]

[illegible]

सत्तानन्दः क्रिया पत्यु-
स्तदभावोऽपि सा पशोः।
द्वयात्मा तद्रजो दुःखं
श्लेषि सत्त्वतमोमयम् ॥६॥

[illegible]

Page 257

Sholoka 6.

पत्युः – परमेश्वरस्य, सत्ता – निजं स्फुरत्तारूपं भवनम्, आनन्दः भवति तथा क्रिया भवति, त्रयस्यापि परमार्थः प्राप्तित्वेन तत्र एकत्वत्॥

पशोः – जीवस्य, तदभावोऽपि सत्तानन्दाभावोऽपि, द्वयात्मा – सत्तानन्दभावाभावरूपा सा आनन्दरूपा तत् – प्रसिद्धं रजः भवति॥

रजः किम्? क्रिया, प्रवृत्तिरूपत्वेन क्रियापरमार्थमित्यर्थः। पुनः किम्? दुःखम् – दुःखरूपम्, तथा ~~सत्त्वतमो~~ सत्त्वतमोमयम्, अत एव प्रोक्तं – श्लेषयुक्तम्, अर्थादेव सत्तानन्दस्य सत्त्वभावः, तदभावस्य तमोभावः, क्रिया तु उभयत्र समाना, किन्तु पत्यौ प्राप्तित्वेन स्थिता, पशोस्तु रजोगुणत्वेन इति न तस्या अभावो अत्र उपयोगी। यद्यपि सत्ताया अभावोऽपि असंभवो हि ते एव तथाप्य परिमितां सत्तामपेक्ष्यैवमुक्तम्॥

258 पप्रोस्तु = [illegible] सत्ता = [illegible] तदभावश्च = [illegible]

आनन्दश्च = [illegible] तदभावश्च =

संकुचित तद्रूपत्वात् = [illegible]

तेन = [illegible] योऽसौ = [illegible] सत्तानन्दभागाः = [illegible]

तत् प्रकाश सुखवृत्ति सत्त्वं = [illegible]

यस्तदभावस्तदावरण = [illegible]

मोह रूपं तमः = [illegible]

एते च = [illegible] ते = [illegible] सत्त्वतमसी =

[illegible] नीलानीलवत् = [illegible] परस्पर परिहारेण = [illegible]

यद्यपि वर्तेते = [illegible] कार्यत्व कारणत्ववत् = [illegible]

तथापि = [illegible] एकपरामर्श गोचरी = [illegible]

[illegible] कार्यधर्मापेक्षया = [illegible] चित्रपतङ्ग संगत = [illegible]

नीलानीलात्मकरूप = [illegible]

अन्योन्येनान्योन्य = [illegible]

मिश्रीयापि स्मातः = [illegible]

अतो = [illegible] योऽयं = [illegible] द्वयात्मा = [illegible]

मिश्रस्वभावः = [illegible]

तद्रजो गुणः = [illegible]

256

अत एव = [illegible]   प्रकाशाप्रकाशस्वरूपयोः = پرکاش - اپرکاش [روشنی - تاریکی] سروپ

सत्त्वतमसोरत्र = [illegible]

श्लेषेणावस्थानाम् = [illegible]

[illegible] इति दुःखत्वम् = [illegible]   प्रियपुत्रादेरेकधन एव = [illegible]

हि =   प्रकाशः = پرکاش - [illegible]

सुखम् = [illegible]   एकघन एव = [illegible]

[illegible] अप्रकाशो मोहः = [illegible]

[illegible] यस्तु = [illegible]   कथञ्चित्प्रकाशो = [illegible]

यथा = [illegible]   सव्याधिक = [illegible]

देहरूपतयाऽनभिमतया = [illegible]

कथञ्चित च अप्रकाशो यथा = [illegible]

गतमद कल्याणधर्मिः = [illegible]

योषितयाभिमतया = [illegible]

तदेव = [illegible]   दुःखत्वम् = [illegible]

[illegible] अयमेव च = [illegible]   पूर्वापरीभावसारः = [illegible]

क्रिया परमार्थः = [illegible]

[illegible] अत्र =   अनुभवरूपत्वे तु नास्ति = [illegible]

249 प्रतीतौ = [illegible] कस्यांचित = [illegible]

कल्पित, कल्पितरूपायाम् = [illegible]

अनवुप्रवेशात् तस्य = [illegible]

तथा हि = [illegible]

नीले = [illegible] तावद = [illegible] कल्पितरूपायां = [illegible]

धियि भाति = [illegible]

नीलाभावस्तु = [illegible] तुच्छोऽपि = [illegible]

कल्पना कल्पित = [illegible]

आभासमानत्वात् = [illegible]

तावत = [illegible] व्यवहार परमार्थः = [illegible]

तदुभयं यामिश्रणात्तु = [illegible]

नीलानीलं, भातु नाम = [illegible]

यत्त्वनुभयरूपं = [illegible]

तन्नीलप्रतीत्या = [illegible] तावत कल्पितया = [illegible]

न विषयीकृते चेत = [illegible]

तत = [illegible] कल्पिताम = [illegible]

नीलधियमनुधावेत = [illegible]

[illegible]

२५१ अथ = [illegible] तां कल्पितां धियं = [illegible]

नाविशत्य कल्पितया = [illegible]

विषयीकृतं = [illegible] नीलमेव स्यात् = [illegible]

इति न पशोश्चतुर्थोऽस्ति गुणः [illegible]

[illegible]

अपिश्चार्थे [illegible] पशोः [illegible]

सा सत्ता सत्त्वं = [illegible]

तदभावस्तमो = [illegible]

द्वयात्मा रजश्च = [illegible]

इति संबन्धः = [illegible]

एवं = [illegible] तावत् = पतिपशुरूपं = [illegible]

प्रमातृतत्त्वं = " संक्षेपेण निर्णीतम् =

अथ = प्रमेयतत्त्वं निर्णेतुं = [illegible]

पत्यौ = [illegible] तावत् = "इत्थमिदं प्रमेयतत्त्वं"

इति निर्णेतुमाह = [illegible]

260

येऽप्यसामयिके दन्ता-
परामर्शभुवः प्रमोः ।
ते विमिश्रा विभिन्नाश्च
तथा चित्रावभासिनः ॥ 6 ॥

[illegible]

इहाभासा एव = [illegible] तावत = [illegible] अर्थी = [illegible]

इत्युक्तं = [illegible] ते च = [illegible] परामर्शैक्येन = [illegible]

कदाचिदमिश्री क्रियन्ते = [illegible]

यदा = [illegible] विशेषरूपता = [illegible]

कदाचिद् मिश्रा एव = [illegible] परामृश्यन्ते = [illegible]

यदा = [illegible] सामान्यरूपता = [illegible]

ते एते = [illegible] उभयात्मानो = [illegible]

परामर्शरूपेण = [illegible] अङ्गुलिनिर्देशादिप्रख्येन = [illegible]

गोचरी = [illegible] कार्याः = [illegible]

प्रमोरपि = [illegible] न केवलं = [illegible]

अपि =
सामयिकेन = [illegible]
अकल्पितेन = [illegible]
इदंभावेन = [illegible]

280 सद्योजातबालादेर्यावत् = نوزائیدہ بچہ [illegible] - جو کہ

ईश्वरस्यापि = ایشور دشا میں بھی → نوزائیدہ کی ایشور دشا [illegible] → اسی طرح ایشور دشا میں [illegible]

[illegible] 'तथा' = ویسا [illegible] तेन = سو सामान्यविशेषप्रकारेण = [illegible] سامانیہ ہے - [illegible]

चित्रतयावभासन्ते = [illegible]

चित्रत्वं हि तयो = [illegible] - [illegible] [ذات اور [illegible]]

[illegible] यन्मिश्रत्वममिश्रत्वं च = جو [illegible]

युगपदेकाहन्ताविश्रान्ते भाति = یہ سب ایک [illegible] چمکتی ہے

इति = یہ ہی ईश्वरदशायां = ایشور دشا میں

भावोल्लासनान्तरीयकत्वेन = [illegible]

संवित्संकोचरूपं = [illegible] - [illegible]

→निषेध्यानुपरक्तं = نہ رنگا ہوا - [illegible]

नञर्थमात्ररूपं = [illegible]

[illegible] शून्यं = شونیہ ہے संवित्प्रकाशो नैव = [illegible] +

प्रकाशमानमहन्ता = پرکاش مان جو اہنتا [illegible] - [illegible]

निषेधरूपाम = [illegible]

असामयिकीमिदन्ताम = [illegible]

उल्लासयति = [illegible]

[illegible] - [illegible] - [illegible]

261 एवं = ایسا तावदीश्वररूपस्य = ایشور روپ والے کا

पत्युरित्थं = مالک کا
اس طرح

प्रमेयतत्त्व = پرمیہ تتو کو परमशिवे तु = پرم شو میں تو

भगवति = بھگوان میں

प्रमेयकथैव = پرمیہ کی کتھا ہی

कथमुत्तिष्ठति = کیسے اٹھتی

प्रमेयकथोत्थापकत्वमेव भगवतः = پرمیہ کتھا کو اٹھانے والا ہونا ہی بھگوان کا

सदाशिवेश्वरत्वम् = سداشو ایشور ہونا ہے

अतो = اس لیے अधुना = اب

पशु प्रति = پشو کے لیے कीदृक् = کیسا

प्रमेयस्य = پرمیہ کا वृत्तान्तः = ورتانت

इति = کہ सन्देहमपोहति = شک کو دور کرتا ہے

श्लोकत्रयेण = تین شلوکوں سے

Page 282

एवमत्र श्लोकोन्नये संक्षिप्तार्थः।

तु - व्यतिरेके, प्रत्यगात्मनः - प्रति पुरुषे स्थितस्य पशुरूप-
स्य जीवस्य कर्तुः, ते भिन्नावभासार्थाः - सामान्यविशेष
रूपाः आभासखाराः पररूपतः स्वतश्च भिन्नाः नीलसुखादि-
रूपाः पदार्थाः, स्मृत्युत्प्रेक्षादि गोचरे - स्मृत्यादि विषयीभावे
तत्तद्विभिन्नसंज्ञाभिः - ताभिः ताभिः भिन्न ~~भावनाविशेषेण~~ का,
पशुत्वादिरूपाभिः डित्थत्वादिरूपाभिश्च संज्ञाभिः, प्रकल्प्य-
प्रकर्षेण कल्पनीयाः, भावनाविशेषेण सुखदुःखाद्युत्पादक-
त्वात्, तस्य प्रत्यगात्मनः सृष्टिः - भिन्नावभासार्थविषय
तत्तत्संज्ञा कल्पनरूपा विकल्पसृष्टिः, असाधारणी भवति।
न हि एकस्य मित्रादि अन्यस्यापि तदेव। तथा
ईशसृष्ट्युपजीविनी - ईशसृष्ट्युपरि स्थितत्वेन
तदपेक्षिणी भवति। ईशसृष्टे पुरुषे एव हि उपरि
जीवः मित्रत्वं योजयति न तु स्वरूपेणापि तद्देहं सृजति,
सा एवा अपि - प्रोक्ता जीवसृष्टिरपि अज्ञततया सत्या एव
स्वशक्तित्वेन अज्ञाततया वर्तमानैव, अन्यथा अस्याऽपि
ईश्वरत्वापातात्, तदात्मनः - तस्य ईश्वररूपस्य
पशोः सम्बन्धिन्या, चलया तथा प्राणात् रूप यस्याः
तादृश्या, प्राणसिद्ध्या, तथा तत् तत् वर्णवैचित्र्या

॥ १९ ॥

स्वावश्रान्त्युपरोधाया
चलया प्राणरूपया।
विकल्पक्रियया तत्त-
द्वर्णवैचित्र्यरूपया ॥ २० ॥

[illegible]

262

तुविशेषं = فرق تو द्योतयति = [illegible]

प्रत्यगात्मनस्तु = [illegible] इत्यर्थे = [illegible]

प्रमेयरूपा अर्थाः = [illegible]

ननु = مگر ईश्वरवदुक्तनयेन इति = [illegible]

भिन्न इति = [illegible]

मिश्रामिश्रतया = [illegible]

भिद्यमान आभासो = [illegible]

येषामर्थानां = [illegible] ते = [illegible]

विशेषसामान्यात्मानोऽर्थाः = [illegible]

प्रत्यगात्मनः = [illegible]

→ प्रतिपुरुषं विभिन्न = [illegible]

स्वसंवेदनावगमरूपस्य = [illegible]

असंकीर्ण [illegible]

अहंप्रकाशात्मनः = [illegible]

प्रकल्प्या = [illegible] विकल्पनीयाः = [illegible]

प्रतिप्राणि = [illegible] स्ववासनानुसारेण = [illegible]

विभिन्नाभिः संज्ञाभिः = [illegible]

→ 'प्रियोऽयं शत्रुरयम्' = "[illegible]"

Page 282

एवमत्र श्लोकत्रये संक्षिप्तार्थः ।

तु – व्यतिरेके, प्रत्यगात्मनः – प्रति पुरुषं स्थितस्य पशुरूपस्य जीवस्य कर्तुः, ते भिन्नावभासार्थाः – सामान्यविशेषरूपाः आभाससाराः परस्परतः स्वतश्च भिन्नाः नीलसुखादिरूपाः पदार्थाः, स्मृत्युत्प्रेक्षादिगोचरे – स्मृत्यादिविषयीभावे, तत्तद्भिन्नसंज्ञाभिः – ताभिः ताभिः भिन्न ~~भावनाविशेषेण~~ पशुत्वादिरूपाभिः डित्थत्वादिरूपाभिश्च संज्ञाभिः, प्रकल्प्य – प्रकर्षेण कल्पनीयाः, भावनाविशेषेण सुखदुःखाद्युत्पादकत्वात्, तस्य प्रत्यगात्मनः सृष्टिः – भिन्नावभासार्थविषय तत्तत्संज्ञाकल्पनरूपा विकल्पसृष्टिः, असाधारणी भवति। न हि एकस्य मित्रादि अन्यस्यापि तदेव। तथा ईशसृष्ट्युपजीविनी – ईशसृष्ट्युपरि स्थितत्वेन तदपेक्षिणी भवति। ईशसृष्टे पुरुषे एव हि उपरि जीवः मित्रत्वं योजयति न तु स्वरूपेणापि तद्देहं सृजति, सा एषा अपि – प्रोक्तजीवसृष्टिरपि अंशतया सत्या एव स्वशक्तित्वेन प्रज्ञाततया वर्तमानैव, अन्यथा अस्यापि ईश्वरत्वापातात्, तदात्मनः – तस्य ईश्वररूपस्य पशोः सम्बन्धिन्या, चलया तथा प्राणात् रूपं यस्याः तादृश्या, प्राणसिद्धया, तथा तत् तत् वर्णवैचित्र्या

स्वाविश्रान्त्युपरोधाया

चलया प्राणरूपया ।

विकल्पक्रियया तत्त-

द्वर्णवैचित्र्यरूपया ॥१०॥

[illegible]

263

इत्यादिकाभिः = [illegible] भावनाविशेषानुसारेण = [illegible]

तत् तत = [illegible] विचित्रसुखदुखाद्युपयुक्ताभिः = [illegible]

स्मरणे = [illegible] उत्प्रेक्षणे = [illegible]

संकल्पने = [illegible] अन्यत्रान्यत्र च = [illegible]

विकल्पयोगे = [illegible]

एतदुक्तं भवति = [illegible]

ईश्वरस्य = [illegible] विकल्पात्मकतामन्तरेण = [illegible]

शुद्धविमर्शविषयी भाव्या अर्थाः = [illegible]

पशोस्तु = [illegible] अन्योन्यापोहन,लेवाकिने = [illegible]

विकल्पे = [illegible] समारूढास्तेऽर्था भवन्ति = [illegible]

सांसारिक = [illegible] हानदानादिव्यवहारोपयोगात् इति = [illegible]

ननु = [illegible] विकल्पत्वे = [illegible]

तत्को विशेषः = [illegible]

प्रमेयस्य = [illegible] प्रतिपशुरूपतायाम् =

उच्यते = तस्येति = [illegible]

पशुकर्तृका = [illegible] सृष्टिस्तेषाम् = [illegible]

अर्थानामीश्वरसृष्टानाम = [illegible]

उपरिवर्तिनी = [illegible]

[illegible] on words on vol (2) ज्ञानकाण्ड from Page 254.